

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MİDYAT'IN TARİHİ KENT MERKEZİNDE İŞLEVSEL VE MEKANSAL
DÖNÜŞÜM: 2000-2025 DÖNEMİ ÜZERİNE BİR ANALİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Harun TUNÇ

2100002619

Anabilim Dalı: Mimarlık

Program: Mimari Tasarım

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Neslihan DOSTOĞLU

EYLÜL 2025

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MİDYAT'IN TARİHİ KENT MERKEZİNDE İŞLEVSEL VE MEKANSAL
DÖNÜŞÜM: 2000-2025 DÖNEMİ ÜZERİNE BİR ANALİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Harun TUNÇ

2100002619

Anabilim Dalı: Mimarlık

Program: Mimari Tasarım

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Neslihan DOSTOĞLU

Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Selen DURAK

Prof. Dr. Yasemin ERKAN YAZICI

EYLÜL 2025

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının her aşamasında bilgi, birikim ve deneyimleriyle bana rehberlik eden, akademik yolculuğum boyunca desteğini esirgemeyen değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Neslihan Dostoğlu'na en içten teşekkürlerimi sunarım. Gerekli akademik ortamı sağlayarak, gösterdiği ilgi ve özveri ile bu çalışmanın şekillenmesine ve tamamlanmasına sağladığı katkılar benim için son derece kıymetlidir.

Tez sürecinde ve tüm eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteğiyle yanımda olan aileme en derin şükranlarımı sunuyorum. Bu vesileyle, ne yazık ki eğitimimin tamamlandığını göremeden aramızdan ayrılan, bana her zaman güç veren, sevgili babam merhum Seyfettin Tunç'u rahmet ve özlemle anıyorum. Fedakarlıkları, sabrı ve sonsuz sevgisiyle her zaman yanımda olan annem Aynulmerdiye Tunç'a, motivasyonlarıyla bana güç veren değerli abilerim, (Abdalmecit Tunç, Hamza Tunç, Zeydan Tunç, İzzettin Tunç, Ömer Tunç ve Mehmet Tunç) ablalarım (Nurcan Yeşilmen, Aynur Kavak ve Zeynep Karaaslan) ve kardeşlerim (Adem Tunç, Firdevs Tunç ve Seher Tunç)'e gönülden teşekkür ederim.

Bu çalışmanın, alan yazınına katkı sağlaması temennisiyle...

Saygılarımla,

Harun TUNÇ

Eylül 2025

Enstitü : Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Dalı : Mimarlık
Programı : Mimari Tasarım
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Neslihan DOSTOĞLU
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans - Eylül 2025

ÖZET

MİDYAT’IN TARİHİ KENT MERKEZİNDE İŞLEVSEL VE MEKANSAL DÖNÜŞÜM: 2000-2025 DÖNEMİ ÜZERİNE BİR ANALİZ

HARUN TUNÇ

Bu tez, Mardin’in Midyat ilçesindeki tarihi kent merkezinde 2000 ile 2025 yılları arasında meydana gelen işlevsel ve mekansal dönüşümleri analiz etmekte. İlçedeki tarihî taş yapılarda gerçekleştirilen yeniden işlevlendirme uygulamalarını mimari, sosyo-kültürel ve koruma politikaları çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, yapıların dönüşüm süreci, bu süreci etkileyen aktörler, yeni işlevlerin seçimindeki eğilimler ve mekansal bütünlük üzerindeki etkiler detaylı biçimde ele alınmıştır.

Araştırma, paralel karma yöntemlere dayalı olarak hazırlanmış; literatür taraması, alan araştırmaları, görsel belgeleme ve yapı analizleri yoluyla 9 farklı yapı değerlendirilmiştir. Yapıların büyük çoğunluğunun konut kökenli olduğu ve yeniden işlevlendirme sonrasında özellikle turizm, kültürel üretim ve kamusal kullanım gibi odaklarda değerlendirildiği saptanmıştır. Kamusal aktörlerin desteklediği projelerde, koruma standartlarının daha yüksek

olduğu, buna karşılık özel mülkiyete dayalı ticari uygulamalarda mekansal bütünlük ve estetik değęrlerin zaman zaman göz ardı edildiği gözlemlenmiştir.

Tez kapsamında incelenen yapılar, Midyat'ın çok katmanlı tarihsel dokusunun mimari düzlemde nasıl yeniden üretildiğine dair özgün örnekler sunmaktadır. Yeniden işlevlendirme süreci sadece fiziksel değil, aynı zamanda kültürel süreklilik, toplumsal katılım ve ekonomik sürdürülebilirlik açısından da değęlendirilmektedir. Midyat'ın özgün taş mimarisi, bu bağlamda sadece korunacak bir miras değil, aynı zamanda çağdaş yaşamla uyumlu bir üretim alanı olarak ele alınmıştır.

Sonuç olarak, çok aktörlü, yerel temelli ve bağlama duyarlı koruma modelleri, Midyat gibi tarihî kentlerde yeniden işlevlendirme uygulamalarının başarılı olabilmesi için kritik önem taşımaktadır. Bu çalışma, benzer tarihî dokulara sahip yerleşimlerde gerçekleştirilecek koruma ve dönüşüm projeleri için kuramsal ve uygulamalı bir referans sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar sözcükler: İşlevsel ve mekansal dönüşüm, kültürel miras, koruma politikaları, tarihî yapılar, sürdürülebilirlik, kent kimliği, mekansal süreklilik.

University : **Istanbul Kültür University**
Institute : **Graduate School of Education**
Department : **Architecture**
Programme : **Architectural Design**
Supervisor : **Prof. Dr. Neslihan DOSTOĞLU**
Degree Awarded and Date : **MA – September 2025**

ABSTRACT

FUNCTIONAL AND SPATIAL TRANSFORMATION IN THE HISTORICAL CITY CENTER OF MİDYAT: AN ANALYSIS OF THE PERİOD 2000–2025

HARUN TUNÇ

This thesis analyzes the functional and spatial transformations that took place between 2000 and 2025 in the historical city center of Midyat, a district of Mardin. It aims to examine the adaptive reuse practices carried out in the district's historic stone buildings within the framework of architectural, socio-cultural, and conservation policies. The study investigates in detail the transformation processes of the buildings, the actors influencing these processes, the tendencies in the selection of new functions, and their impacts on spatial integrity.

The research is based on parallel mixed methods, evaluating nine different buildings through literature review, field studies, visual documentation, and architectural analyses. It has been determined that the majority of the buildings originally served as residences and were later adapted mainly for purposes related to tourism, cultural production, and public use. Projects supported by public actors were found to adhere more closely to conservation

standards, whereas privately owned commercial projects sometimes overlooked spatial integrity and aesthetic values.

The buildings examined within the scope of this thesis present unique examples of how Midyat's multilayered historical fabric is being reproduced on an architectural level. The adaptive reuse process is evaluated not only in physical terms but also in relation to cultural continuity, social participation, and economic sustainability. In this context, Midyat's distinctive stone architecture is considered not merely as a heritage to be preserved, but also as a living and productive environment compatible with contemporary life.

In conclusion, multi-actor, locally based, and context-sensitive conservation models are of critical importance for the successful implementation of adaptive reuse practices in historical cities like Midyat. This study aims to provide both a theoretical and practical reference for future conservation and transformation projects in settlements with similar historical contexts.

Keywords: Functional and spatial transformation, cultural heritage, conservation policies, historic buildings, sustainability, urban identity, spatial continuity.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLO LİSTESİ	x
ŞEKİL LİSTESİ	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı.....	3
1.2. Çalışmanın Kapsamı	4
1.3. Çalışma Yöntemi.....	6
1.3.1. Kuramsal Çerçevenin Oluşturulması	7
1.3.2. Araştırma Alanının Seçimi	10
1.3.3. Haritalama ve Mekansal Analiz.....	13
1.3.4. Veri Toplama Süreci.....	17
1.3.5. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analiz Yöntemleri	19
1.3.6. Sınırlılıklar	24
2. TARİHSEL SÜREÇ VE MİDYAT'IN TARİHİ KENT MERKEZİNİN DÖNÜŞÜMÜ	25
2.1. Antik ve Ortaçağ Dönemleri: Kent Kimliğinin Temelleri	26

2.2.	Osmanlı Dönemi: Çok Kültürlü Yapının Kurumsallaşması	27
2.3.	Cumhuriyet Dönemi ve Kent Dokusu	29
2.4.	Tarihi Kent Merkezinin Mekansal Evrimi.....	31
2.5.	Yapı Sahipliği, İşlevsel Dönüşüm ve Restorasyon	33
2.6.	Günümüzde Midyat: Turizm, Temsiliyet ve Sürdürülebilirlik.....	34
3.	İŞLEVSEL VE MEKANSAL DÖNÜŞÜM KURAMLARI	38
3.1.	İşlevsel Dönüşüm	38
3.2.	Mekansal Dönüşüm	40
3.3.	Mekan Kuramları.....	42
4.	TARİHÎ KENT MERKEZLERİ VE DÖNÜŞÜM SÜREÇLERİ.....	48
4.1.	Tarihî Kent Merkezlerinin Tanımı ve Önemi.....	49
4.2.	Kentsel Dönüşüm ve Koruma Arasındaki Gerilim	51
4.3.	Dönüşümün Sosyo-Mekansal Boyutları	52
4.4.	Dönüşüm Yaklaşımları: Koruma mı, Yeniden Kullanım mı?.....	54
4.5.	Uluslararası Yaklaşımlar ve Yerel Uyum Sorunu	56
5.	RESTORASYON VE KORUMA YÖNTEMLERİ	59
5.1.	Restorasyon İlkeleri: Venedik Tüzüğü	60
5.2.	Koruma Yaklaşımları: Anastiloz ve Adaptif Yeniden Kullanım	61
5.2.1.	Anastiloz Yöntemi	62
5.2.2.	Adaptif Yeniden Kullanım	64

6. KENTLEŞME VE TARİHİ MİRASIN KORUNMASI	69
6.1. UNESCO Tarihî Kentsel Peyzaj (Historic Urban Landscape - HUL) Yaklaşımı	69
6.2. Mekansal, Sosyal ve Yönetmel Dinamikler.....	71
6.2.1. Yerel Toplulukların Dahiliyeti ve Katılımcı Yönetişim	71
6.2.2. Ekonomik Modelleme ve Sürdürülebilir Gelir Kaynakları	72
6.2.3. Hukuki ve Kurumsal Yapılanma	73
6.2.4. Mekansal Stratejiler: Tasarım, Ulaşım ve İşlevsel Uyarlama	73
6.3. Türkiye’de Tarihî Mirasın Kentleşme Sürecindeki Dönüşümü.....	74
6.4. Uluslararası Deneyimler ve Karşılaştırmalı Perspektifler	77
7. ALAN ARAŞTIRMASI VE BULGULAR.....	78
7.1. Çalışma Alanı Seçimi:	78
7.2. Yapı Seçim Kriterleri:	80
7.3. İşlevi Değişmiş Yapılar Listesi.....	82
7.3.1. Hivroj Konak (Kafe) Örneği.....	83
7.3.2. Urnus Şarap-Telkarî-Gözlük-Parfüm Satış Alanı Örneği.....	105
7.3.3. Şikeft (Otel, Kafe) Örneği	109
7.3.4. Konak Zenobia Cafe, Otel, Restoran Örneği.....	154
7.3.5. Sincar Konağı Otel Örneği	200
7.3.6. Şahmeran (Otel, Kafe) Örneği	216
7.3.7. Midyat Kadın Kooperatifi Örneği	227
7.3.8. Mardin Artuklu Üniversitesi Gümüş Telkari Uygulama Atolyesi Örneği	231
7.3.9. Midyat Devlet Konukevi Örneği	236
7.4. Bulgular ve Analizler.....	242
7.4.1. Yapıların İşlevsel Dönüşüm Türleri	246
7.4.2. Yeniden İşlevlendirme Süreci ve Aktörler	248

7.4.3.	Kültürel Kimlik ve Turizm Etkileşimi.....	250
7.4.4.	Genel Bulgular.....	252
8.	DEĞERLENDİRME VE TARTIŞMA.....	255
8.1.	Yeniden İşlevlendirme Sürecinde Başarı Ölçütleri	255
8.2.	Tipolojik ve İşlevsel Süreklilik Açısından Değerlendirme.....	257
8.3.	Midyat'ın Özgünlüğü: Fırsatlar ve Kısıtlar	259
8.4.	Diğer Tarihî Kentlerle Karşılaştırmalı Tartışma	261
9.	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	262
9.1.	Sonuç.....	262
9.2.	Öneriler.....	267
10.	KAYNAKLAR:	270
11.	EKLER:.....	280

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Midyat'ın Tarihi Kent Merkezinde İşlevi Değişen Yapılar (2000–2025).	16
Tablo 2. Görüşülen Kişi Grupları ve Sayıları	19
Tablo 3. Yapıların İşlevsel Dönüşümüne Göre Sınıflandırılması	20
Tablo 4. Yapıların İşlevsel Dönüşümüne Göre Sınıflandırılması	246

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Araştırma Sürecinin Kuramsal ve Yöntemsel Kurgusu	9
Şekil 2. Midyat Tarihi Kent Merkezi Çalışma Alanı Haritası.....	12
Şekil 3. İşlev Değişim Haritası (2000–2025)	14
Şekil 4. Tematik Kod Haritası – “Kültürel Kimlik” ve “Turistikleşme” İlişkisi	21
Şekil 5. Aktör İlişkileri Diyagramı – Güç, Etki ve İlişki Yoğunluğu	22
Şekil 6. Midyat'ta çekilen dizi ve filmler.....	35
Şekil 7. Midyat Tarihi Kent Merkezi Çalışma Alanı Haritası.....	79
Şekil 8. İşlev Değişim Haritası (2000–2025)	81
Şekil 9. Hivroj Konak zemin kat planı.....	85
Şekil 10. Hivroj Konak ara kat planı.....	87
Şekil 11. Hivroj Konak D-D kesit.....	88
Şekil 12. Hivroj Konak C'-C' kesit.....	89
Şekil 13. Hivroj Konak C-C kesit.	89
Şekil 14. Hivroj Konak B'-B' kesit.....	90
Şekil 15. Hivroj Konak A'-A' kesit.	90
Şekil 16. Hivroj Konak A-A kesit.....	91
Şekil 17. Hivroj Konak güney sokak cephesi.	91
Şekil 18. Hivroj Konak doğu cephesi.....	91

Şekil 19. Hivroj Konak zemin kat planı.....	92
Şekil 20. Hivroj Konak ara kat planı.....	95
Şekil 21. Hivroj Konak 1. kat planı.....	96
Şekil 22. Hivroj Konak C'-C' kesiti.....	98
Şekil 23. Hivroj Konak C-C kesiti.	99
Şekil 24. Hivroj Konak B'-B' kesiti.....	100
Şekil 25. Hivroj Konak B-B kesiti.	100
Şekil 26. Hivroj Konak A'-A' kesiti.	101
Şekil 27. Hivroj Konak A-A kesiti.....	101
Şekil 28. Hivroj Konak güney sokak cephesi.	101
Şekil 29. Hivroj Konak doğu cephesi.....	102
Şekil 30. Hivroj Konak D-D kesiti.....	102
Şekil 31. İşlev Değişikliğinden sonra eklenen mekanlar (wc).	103
Şekil 32. Restorasyon ile birlikte yıkılan giriş mekanı (A, B)	103
Şekil 33. Restorasyon ile birlikte yıkılan ana giriş kapısı(A), Mevcut durumu (B)	104
Şekil 34. İşlev Değişikliğinden sonra terasların kullanımı.	104
Şekil 35. İşlev Değişikliğinden sonra mekansal dönüşümler.....	104
Şekil 36. Urnus şarap, telkari, gözlük, parfüm satış alanı kat planı	107
Şekil 37. Urnus şarap, telkari, gözlük, parfüm satış alanı Cepheden görünüm	108
Şekil 38. Urnus, Cepheden görünüm rölöve çizimi (A), restorasyon sırasında büyütülen giriş kapısı(B)	108
Şekil 39. Urnus yapısında işlev değişikliği sonrası, iç mekanda bölücü duvarların kaldırılmasıyla oluşan geniş ve açık ticari alan.....	109
Şekil 40. Şikeft (otel,kafe) cepheden görünüm	111
Şekil 41. Bodrum kat planı.....	112

Şekil 42. Bodrum kat planı.....	112
Şekil 43. Bodrum kat onarım öncesi	113
Şekil 44. Bodrum kat onarım sonrası	113
Şekil 45. Bodrum kat planı.....	114
Şekil 46. Bodrum kat planı.....	114
Şekil 47. Bodrum kat onarım öncesi	115
Şekil 48. Bodrum kat onarım sonrası(R. DAŞ; Arşiv,2025).....	115
Şekil 49. Bodrum kat planı.....	116
Şekil 50. Bodrum kat planı.....	116
Şekil 51. Bodrum kat onarım öncesi	117
Şekil 52. Bodrum kat onarım sonrası	117
Şekil 53. Bodrum kat planı.....	118
Şekil 54. Bodrum kat planı.....	118
Şekil 55. Bodrum kat onarım öncesi	119
Şekil 56. Bodrum kat onarım sonrası	119
Şekil 57.Şikeft (otel,kafe) bodrum kat mevcut hali.	120
Şekil 58. Zemin kat planı	121
Şekil 59. Zemin kat planı	121
Şekil 60. Zemin kat onarım öncesi.....	123
Şekil 61. Zemin kat onarım sonrası.....	123
Şekil 62. Zemin kat planı	124
Şekil 63. Zemin kat planı	124
Şekil 64. Zemin kat onarım öncesi.....	126
Şekil 65. Zemin kat onarım sonrası.....	126
Şekil 66. Zemin kat planı	127

Şekil 67. Zemin kat planı	127
Şekil 68. Zemin kat onarım öncesi.....	129
Şekil 69. Zemin kat onarım sonrası.....	129
Şekil 70. Zemin kat planı	130
Şekil 71. Zemin kat planı	130
Şekil 72. Zemin kat onarım öncesi.....	132
Şekil 73. Zemin kat onarım sonrası.....	132
Şekil 74. Zemin kat planı	133
Şekil 75. Zemin kat planı	133
Şekil 76. Zemin kat onarım öncesi.....	135
Şekil 77. Zemin kat onarım sonrası.....	135
Şekil 78. Zemin kat planı	136
Şekil 79. Zemin kat planı	136
Şekil 80. Zemin kat onarım öncesi.....	138
Şekil 81. Zemin kat onarım sonrası.....	138
Şekil 82. Zemin kat planı	139
Şekil 83. Zemin kat planı	139
Şekil 84. Zemin kat onarım öncesi.....	141
Şekil 85. Zemin kat onarım sonrası.....	141
Şekil 86. Zemin kat planı	142
Şekil 87. Zemin kat planı	142
Şekil 88. Zemin kat onarım öncesi.....	144
Şekil 89. Zemin kat onarım sonrası.....	144
Şekil 90. Zemin kat planı	145
Şekil 91. Zemin kat onarım öncesi ve sonrası.....	146

Şekil 92. Zemin kat planı	147
Şekil 93. Zemin kat onarım öncesi ve sonrası.....	148
Şekil 94. Ara kat planı.....	149
Şekil 95. Zemin kat onarım öncesi ve sonrası.....	150
Şekil 96. Batı cephesi	151
Şekil 97. Kuzey cephesi	151
Şekil 98. Güney cephesi	151
Şekil 99. Cepheler; onarım öncesi ve sonrası.	152
Şekil 100.İç avlu otel odaları cepheden görünümü.	152
Şekil 101.Şıkeft (otel, kafe) taşınabilir bar kısmı.....	153
Şekil 102.Şıkeft (otel,kafe) odalara eklenen mekanlar.	153
Şekil 103.Şıkeft (otel,kafe) terasların kullanımı.	153
Şekil 104.Şıkeft (otel,kafe) konağa eklenen ve işlevi değişmiş mekanlar.	154
Şekil 105.Zenobia (otel, kafe, restoran) cepheden görünüm.....	156
Şekil 106 . Bodrum kat planı.....	156
Şekil 107. Bodrum kat onarım öncesi	157
Şekil 108. Bodrum kat onarım sonrası	157
Şekil 109 . Bodrum kat planı.....	158
Şekil 110. Bodrum kat onarım öncesi	158
Şekil 111. Bodrum kat onarım sonrası	159
Şekil 112 . Bodrum kat planı.....	159
Şekil 113. Bodrum kat onarım öncesi	160
Şekil 114. Bodrum kat onarım sonrası	160
Şekil 115 . Bodrum kat planı.....	161
Şekil 116. Bodrum kat onarım öncesi	161

Şekil 117. Bodrum kat onarım sonrası.....	162
Şekil 118 . Zemin kat planı	163
Şekil 119. Zemin kat onarım öncesi.....	164
Şekil 120. Zemin kat onarım sonrası.....	164
Şekil 121 . Zemin kat planı	165
Şekil 122. Zemin kat onarım öncesi.....	165
Şekil 123. Zemin kat onarım sonrası.....	166
Şekil 124 . Zemin kat planı	166
Şekil 125. Zemin kat onarım öncesi.....	167
Şekil 126. Zemin kat onarım sonrası.....	167
Şekil 127 . Zemin kat planı	168
Şekil 128. Zemin kat onarım öncesi.....	168
Şekil 129. Zemin kat onarım sonrası.....	169
Şekil 130 . Zemin kat planı	169
Şekil 131. Zemin kat onarım öncesi.....	170
Şekil 132. Zemin kat onarım sonrası.....	170
Şekil 133 . Zemin kat planı	171
Şekil 134. Zemin kat onarım öncesi.....	171
Şekil 135. Zemin kat onarım sonrası.....	172
Şekil 136 . Zemin kat planı	172
Şekil 137. Zemin kat onarım öncesi.....	173
Şekil 138. Zemin kat onarım sonrası.....	173
Şekil 139 . Zemin kat planı	174
Şekil 140. Zemin kat onarım öncesi.....	174
Şekil 141. Zemin kat onarım sonrası.....	175

Şekil 142 . Zemin kat planı	175
Şekil 143. Zemin kat onarım öncesi.....	176
Şekil 144. Zemin kat onarım sonrası.....	176
Şekil 145 . Zemin kat planı	177
Şekil 146. Zemin kat onarım öncesi.....	177
Şekil 147. Zemin kat onarım sonrası.....	178
Şekil 148 . Zemin kat planı	178
Şekil 149. Zemin kat onarım öncesi.....	179
Şekil 150. Zemin kat onarım sonrası.....	179
Şekil 151 . Zemin kat planı	180
Şekil 152. Zemin kat onarım öncesi.....	180
Şekil 153. Zemin kat onarım sonrası.....	181
Şekil 154 . Zemin kat planı	181
Şekil 155. Zemin kat onarım öncesi.....	182
Şekil 156. Zemin kat onarım sonrası.....	182
Şekil 157 . Zemin kat planı	183
Şekil 158. Zemin kat onarım öncesi.....	183
Şekil 159. Zemin kat onarım sonrası.....	184
Şekil 160 . Birinci kat planı.....	186
Şekil 161. Birinci kat onarım öncesi	186
Şekil 162. Birinci kat onarım sonrası.....	187
Şekil 163 . Birinci kat planı.....	187
Şekil 164. Birinci kat onarım öncesi	188
Şekil 165. Birinci kat onarım sonrası.....	188
Şekil 166 . Birinci kat planı.....	189

Şekil 167. Birinci kat onarım öncesi	189
Şekil 168. Birinci kat onarım sonrası	190
Şekil 169 . Birinci kat planı.....	190
Şekil 170. Birinci kat onarım öncesi	191
Şekil 171. Birinci kat onarım sonrası	191
Şekil 172 . Birinci kat planı.....	192
Şekil 173. Birinci kat onarım öncesi	192
Şekil 174. Birinci kat onarım sonrası	193
Şekil 175 . Dam-1 planı.....	195
Şekil 176 . Dam-2 planı.....	195
Şekil 177 . Dam-3 planı.....	196
Şekil 178. Dam-1 onarım öncesi	196
Şekil 179. Dam-1 onarım sonrası.....	197
Şekil 180. Dam-2 onarım öncesi	197
Şekil 181. Dam-2 onarım sonrası	198
Şekil 182. Dam-3 onarım öncesi	198
Şekil 183. Dam-3 onarım sonrası	199
Şekil 184.Sincar konağı (otel) cepheden görünüm	202
Şekil 185 . Bodrum kat planı.....	202
Şekil 186. Bodrum kat.....	203
Şekil 187 . Bodrum kat planı.....	204
Şekil 188. Bodrum kat.....	204
Şekil 189 . Zemin kat planı	205
Şekil 190. Zemin kat	205
Şekil 191 . Zemin kat planı (dükkan).....	206

Şekil 192. Zemin kat avlu	206
Şekil 193 . Zemin kat planı	207
Şekil 194. Zemin kat (mutfak – wc, banyo).....	207
Şekil 195 . Zemin kat planı	208
Şekil 196. Zemin kat (eyvan)	208
Şekil 197 . Zemin kat planı	209
Şekil 198. Zemin kat (eyvan)	209
Şekil 199 . Zemin kat planı	210
Şekil 200. Zemin kat (bekleme alanı)	210
Şekil 201 . Zemin kat planı	211
Şekil 202. Zemin kat (hol).....	211
Şekil 203 . Zemin kat planı	212
Şekil 204. Zemin kat (Oda/banyo-wc)	212
Şekil 205 . Zemin kat planı	213
Şekil 206. Zemin kat (Oda/banyo-wc)	213
Şekil 207 . Dam planı	214
Şekil 208. Dam - teras	214
Şekil 209. Zemin kat planı	218
Şekil 210. Zemin kat odaların restorasyon öncesi.....	219
Şekil 211. Zemin kat odaların restorasyon sonrası.	220
Şekil 212.Şahmeran (Otel, Kafe) eski (A) ve güncel (B,C) görüntüsü;.....	221
Şekil 213. Bodrum kat planı.....	222
Şekil 214. Bodrum kat restorasyon öncesi.	222
Şekil 215. Bodrum kat restorasyon öncesi.	223
Şekil 216. Bodrum kat restorasyon sonrası.	223

Şekil 217. Zemin kat planı (avlu).....	224
Şekil 218. Zemin kat avlu restorasyon öncesi.....	224
Şekil 219. Zemin kat avlu restorasyon sonrası.....	225
Şekil 220. Zemin kat avlu restorasyon sonrası.....	225
Şekil 221.Midyat Kadın Kooperatifi cephe görünümü.	228
Şekil 222. Midyat Kadın Kooperatifi kat planı.	229
Şekil 223.Midyat Kadın Kooperatifi kurum destekleri.	230
Şekil 224.Midyat Kadın Kooperatifi satış alanları.....	230
Şekil 225.Midyat Kadın Kooperatifi mutfak ve depo alanı.	230
Şekil 226.Mardin artuklu üniversitesi gümüş telkari uygulama atolyesi cephe görünümü. .	232
Şekil 227. Mardin Artuklu Üniversitesi Gümüş Telkari Uygulama Atölyesi kat planı.	233
Şekil 228.Mardin Artuklu Üniversitesi Gümüş Telkari Uygulama Atölyesi kurum destekleri.	234
Şekil 229.Mardin Artuklu Üniversitesi Gümüş Telkari Uygulama Atölyesi ve telkari ustaları.	234
Şekil 230.Gümüş telkari üretimi.	234
Şekil 231.Gümüş telkari üretimi.	235
Şekil 232.Gümüş telkari üretimi son hali.....	235
Şekil 233.Midyat Devlet Konukevi planları (A), kesitleri ve görünüşleri (B,C), eski görünüşleri (D,E) ve güncel görüntüsü(F).	239
Şekil 234.Midyat Devlet Konukevi yöresel ürün satış alanı; cepheden ve iç mekandan görünüş	239
Şekil 235.Midyat Devlet Konukevi mağara bölümü; kafe oturma alanı.....	240
Şekil 236.Midyat Devlet Konukevi mağara bölümü; kafe mutfak alanı.....	240
Şekil 237.Midyat Devlet Konukevi odalara eklenen mekanlar ve mobilyalar.	240

Şekil 238.Midyat Devlet Konukevi odalara eklenen mekanlar ve mobilyalar. 241

Şekil 239.Midyat Devlet Konukevi teraslara eklenen mobilyalar. 241



1. GİRİŞ

Tarihi kent merkezlerinin işlevsel ve mekansal dönüşümleri, kentlerin tarihî dokusunun korunması ve sürdürülebilir gelişimi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Midyat, Mardin iline bağlı, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle tanınan bir ilçedir. Mezopotamya'nın kadim yerleşim yerlerinden biri olup yezit, Süryani, Kürt, Arap ve Türk kültürlerinin iç içe geçtiği zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Kent, tarih boyunca Zerdüş, Asur, Roma, Bizans ve Osmanlı gibi medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Özellikle Süryani taş işçiliği ile öne çıkan Midyat evleri, kalker taşından inşa edilmiş özgün kemer yapıları ve taş süslemeleriyle dikkat çeker (Dalkılıç, 2007). Bu taş işçiliği, hem yapısal, hem de estetik açıdan benzersizdir ve kentin tarihî dokusunun önemli bir parçasını oluşturur. Midyat, zengin tarihî mirası ve özgün mimarisiyle, bu dönüşüm süreçlerini analiz etmek için dikkate değer bir örnektir.

Bu kültürel çeşitlilik, hem dini hem de etnik açıdan farklı toplulukların birlikte yaşamasına olanak tanımıştır. Midyat'ın tarihi yapıları arasında Mor Gabriel Manastırı ve Mor Yakup Kilisesi gibi yapılar da hem kültürel, hem de mimari açıdan önem arz etmektedir (Kuban, 2007). Ayrıca, Midyat'ın tarihî kentsel dokusu, toplumsal çeşitliliği yansıtan ibadethaneler, konutlar ve çarşılar ile zenginleşmiştir.

Tarihi kent merkezinde yer alan geleneksel taş evler, kiliseler, camiler ve diğer tarihi yapılar, bölgenin kültürel mirasının önemli bileşenleridir (Özdemir, 2020). Bu yapılar, yalnızca mimari açıdan değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik yaşamın da merkezinde yer alarak, bölgenin tarihsel gelişimini yansıtmaktadır. Ancak, son yıllarda kentsel dönüşüm projeleri ve modernleşme süreçleri, bu tarihi dokunun korunması ve sürdürülmesi konusunda önemli zorluklar yaratmaktadır (Yılmaz, 2018).

Midyat'ın tarihî dokusu, farklı dönemlerdeki toplumsal, ekonomik ve siyasi değişimlerin etkisiyle şekillenmiştir. Osmanlı döneminde geleneksel taş yapılar ağırlıkta olup,

yerleşim dokusu avlulu konutlar etrafında gelişmiştir (Çelik, 1986). Tanzimat sonrası Osmanlı modernleşmesiyle birlikte kamusal alanlar, çarşı yapıları ve sosyal mekanlar dönüşüm geçirmiştir.

Cumhuriyet döneminde ise, yeni yönetim anlayışına uygun olarak bazı kamusal yapılar inşa edilmiş ve geleneksel doku yer yer modernist yaklaşımlarla bütünleştirilmiştir. Son dönemde turizm odaklı dönüşümler ve restorasyon projeleri, kentin tarihi dokusunu koruma ile işlevsellik arasında bir denge arayışını gündeme getirmiştir. Özellikle UNESCO'nun kültürel miras koruma kriterleri doğrultusunda yapılan müdahaleler dikkat çekicidir (Ashworth & Tunbridge, 1990).

Midyat'ta yapı sahipliğinde önemli değişimler, göç ve demografik hareketlilikle paralellik göstermektedir. 20. yüzyılın ortalarında Süryani ve Ermeni nüfusunun azalmasıyla birçok tarihi konut el değiştirmiştir (Dalkılıç, 2007). Bu değişim, mülkiyetin yeni sahipler tarafından turistik işletmelere ve butik otellere dönüştürülmesiyle sonuçlanmıştır. Midyat'ın tarihî ve kültürel dokusu, tarihî süreç içerisinde pek çok değişime uğramış ve günümüzde de bu dönüşümler devam etmektedir.

Dönüşüm sürecinde, miras hukuku ve kamulaştırma uygulamaları önemli bir rol oynamış, yerel halkın mülkiyet üzerindeki haklarının korunması tartışma konusu olmuştur. Özellikle restorasyon projelerinde yerel halkın karar alma süreçlerine katılımı ve haklarının korunması, sürdürülebilir bir dönüşüm için kritik önem taşımaktadır (Tiesdell, Oc & Heath, 1996).

Mekansal ve işlevsel değişiklikler, hem demografik hareketlilik, hem de ekonomik dönüşümlerle doğrudan ilişkilidir. Özellikle Midyat'ın turizm merkezi olarak tanınmasıyla birlikte konut işlevinden ticari işlevlere geçiş gözlemlenmiştir. Bu değişim, mekansal kimliğin dönüşümüne neden olmuş ve bazı geleneksel konutların otel, kafe, restoran, hediyelik eşya vb. dükkanlarına dönüştürülmesiyle sonuçlanmıştır.

Ayrıca, tarihî yapıların işlevsel dönüşümü restorasyon süreçleriyle de bağlantılıdır. Le Corbusier'in Pessac çalışmasında olduğu gibi, yapısal müdahaleler bir yerleşmenin kimliğini güçlendirebileceği gibi olumsuz etkileri de olabilir (Boudon, 1977). Bu bağlamda, Midyat'taki restorasyon projelerinin hem tarihi mirası koruma hem de yeni işlevler kazandırma açısından dengeli olması önemlidir.

Midyat'ta dönüşüm sürecinin kent yaşamına etkileri hem olumlu hem de olumsuz boyutlarda değerlendirilmelidir. Olumlu etkiler arasında turizmin artışı, yerel ekonominin canlanması ve kültürel mirasın korunması yer alırken, olumsuz etkiler arasında sosyal dokunun bozulması ve geleneksel yaşam tarzının modernleşme baskısıyla dönüşmesi sayılabilir.

Kent kimliğinin korunması ve sürdürülebilir restorasyonun sağlanması için, çeşitli araştırmacılar tarafından yerel halkın karar alma süreçlerine dahil edilmesi önerilmektedir. Dönüşüm projelerinde sürdürülebilirlik ve kimlik koruma arasındaki dengenin sağlanması kritik önem taşımaktadır. Ayrıca, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının restorasyon süreçlerinde aktif rol oynaması gerekmektedir (Kuban, 2007).

Midyat'ın tarihi kent merkezinde sürdürülebilir restorasyon uygulamaları, hem kültürel mirasın korunmasını hem de kentsel kimliğin devamlılığını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, restorasyon projelerinde kullanılan malzeme seçiminden yapısal müdahalelere kadar birçok faktör dikkatle ele alınmalıdır. Gelecekte, yerel halkın katılımının artırılması, eğitim programları ve kamu politikalarının bu süreci desteklemesi önerilmektedir.

1.1.Çalışmanın Amacı

Tarihî kent merkezlerinde meydana gelen mekansal ve işlevsel dönüşümler, sadece fiziksel çevreyi değil, aynı zamanda kent kimliğini, toplumsal yapıyı ve kültürel sürekliliği de derinden etkileyen süreçlerdir. Bu bağlamda, Türkiye'nin güneydoğusunda yer alan ve tarih boyunca çok kültürlü bir yaşam örüntüsüne ev sahipliği yapmış olan Midyat, söz konusu dönüşüm süreçlerini analiz etmek açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, Midyat'ın tarihî kent merkezinde yer alan geleneksel konakların zaman içerisinde uğradığı işlevsel ve mekansal dönüşümleri incelemektir. Özellikle geleneksel taş konutların, artan turizm faaliyetleri ve modern yaşam ihtiyaçları doğrultusunda otel, kafe, restoran veya hediyelik eşya dükkanı gibi farklı kullanım biçimlerine dönüştürülmesi, bu dönüşümün temel inceleme alanını oluşturmaktadır. Çalışma, bu dönüşümün hem fiziksel mekana hem de toplumsal yapıya etkilerini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Araştırmanın temel soruları şunlardır: Midyat'ın tarihi kent merkezinde zaman içinde hangi işlevsel değişiklikler meydana gelmiştir? Bu değişiklikler, kent merkezinin mekansal yapısını nasıl etkilemiştir? Mevcut durumda tarihi kent merkezinin karşılaştığı sorunlar nelerdir ve bu sorunlara yönelik nasıl çözümler önerilebilir?

1.2.Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışma, 2000 ile 2025 yılları arasında Midyat'ın tarihî kent merkezinde yer alan geleneksel konutlardan konak tipolojisine sahip yapıların işlevsel dönüşümünü incelemektedir. Tarihsel süreçte konut olarak inşa edilmiş olan bu yapılar, günümüzde farklı işlevler kazanarak kullanılmaya devam etmektedir. Özellikle Süryani taş işçiliğinin özgün örneklerini barındıran ve kalker taşından inşa edilmiş olan bu konaklar, mimari nitelikleriyle birlikte bölgenin kültürel mirasının somut göstergeleri olarak değerlendirilmektedir (Dalkılıç, 2007).

Çalışma kapsamında, geleneksel Midyat konaklarının mekansal düzenlemeleri, mimari özellikleri ve kullanım biçimleri analiz edilmiştir. Bu yapılar üzerinde gerçekleştirilen incelemelerde, günümüzde kazandıkları yeni işlevlerin, özgün mimari özellikler üzerindeki etkileri ve tarihî dokuya yansımaları ele alınmıştır. Ayrıca, mülkiyet yapısındaki değişimlerin işlevsel dönüşüm sürecine olan etkisi de çalışmanın önemli bir değişkeni olarak değerlendirilmiştir.

Araştırma, saha gözlemleri, fotoğraflık belgeler, plan analizleri ve yapı kullanıcılarıyla yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlar aracılığıyla yürütülmüştür. Ancak saha çalışması sürecinde çeşitli fiziksel, idari ve teknik sınırlılıklar nedeniyle belirlenen tüm yapılar inceleme kapsamına alınamamıştır. Başlangıçta, Midyat'ın tarihî kent merkezinde farklı dönemlere ve mimari özelliklere sahip toplam 31 yapı belirlenmiş olmasına rağmen, çeşitli nedenlerle bu yapıların tamamı analiz edilememiştir.

Bazı yapıların özel mülkiyete tabi olması ve mülk sahiplerinden gerekli izinlerin alınamaması, araştırmanın en önemli kısıtlarından birini oluşturmuştur. Ayrıca bazı yapıların iç mekan incelemelerinin gerçekleştirilememesi inceleme kapsamını daraltmıştır. Bunun yanında, bazı örneklerde yapılara ait özgün plan, proje veya restorasyon belgelerine ulaşılamaması, belgesel kaynakların yetersizliği ve kurum arşivlerinde sınırlı veri bulunması da analitik süreci zorlaştırmıştır.

Öte yandan, restorasyon süreci devam eden veya turizm işletmesi olarak aktif kullanımda bulunan yapılarda fotoğraf çekimi ve ölçüm çalışmaları için gerekli izinlerin alınamaması da saha verilerinin sınırlandırılmasına neden olmuştur. Tüm bu sebepler doğrultusunda, erişilebilirliği, belgelenebilirliği ve temsil gücü yüksek olan 9 yapı detaylı inceleme kapsamına alınmıştır.

Çalışmanın mekansal ve işlevsel dönüşüm analizleri, bu 9 temsil yapı üzerinden yürütülmüş olup, seçilen örneklerin Midyat'ın tarihî dokusundaki genel dönüşüm eğilimlerini yansıttığı düşünülmektedir. Bu kapsamda elde edilen bulgular, Midyat kent merkezinin tarihsel süreklilik, işlevsel değişim ve mekansal dönüşüm dinamiklerini bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmeye olanak sağlamaktadır.

1.3.Çalışma Yöntemi

Bu araştırmada, Midyat'ın tarihî kent merkezinde yaşanan işlevsel ve mekansal dönüşüm süreci, karma yöntem yaklaşımı çerçevesinde ele alınmıştır. Karma yöntem, nitel ve nicel araştırma stratejilerinin birlikte ve birbirini tamamlayıcı biçimde kullanılmasına olanak tanımaktadır. Bu bağlamda, çalışma kapsamında paralel karma desen benimsenmiş, her iki yöntemin eş zamanlı olarak uygulanması ve elde edilen verilerin bütünleştirilmesi yoluyla çok boyutlu bir değerlendirme yapılmıştır.

Nitel boyutta, yerinde gözlem, fotoğraflık belgeleme, plan analizleri ve yarı yapılandırılmış mülakatlar temel veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Araştırma sahası olarak belirlenen Midyat'ın tarihî kent merkezinde yer alan seçili konaklar fiziksel olarak ziyaret edilmiş; yapıların dış cephe karakteristikleri, malzeme kullanımları, plan kurguları ve mimari detayları yerinde incelenmiştir. Bu süreç, görsel analiz yöntemleri ile desteklenmiş, elde edilen veriler tipolojik değerlendirmeler ışığında sınıflandırılmıştır.

Yarı yapılandırılmış mülakatlar, amaçlı örneklem yöntemiyle seçilmiş katılımcılarla gerçekleştirilmiştir. Bu katılımcılar; konut kullanıcıları, yapı sahipleri, restorasyon projelerinde görev almış yerel uzmanlar ve işletme sahiplerinden oluşmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde temel ölçüt, kentin tarihî merkezinde yer alan yapıların dönüşüm sürecine doğrudan tanıklık etmiş veya bu süreçte aktif rol almış olmalarıdır. Bu görüşmeler sayesinde yapıların geçmişteki ve günümüzdeki kullanım biçimleri, işlevsel dönüşüm süreçleri, karşılaşılan mimari sorunlar ve beklentilere detaylı olarak belgelenmiştir. Ayrıca, görüşmeler aracılığı ile kullanıcıların mekana dair algıları ve deneyimleri de nitel veri setine dahil edilmiştir.

Nicel boyutta ise, belediye arşiv kayıtları, mülkiyet belgeleri, yapı ruhsat kayıtları ve restorasyon projeleri incelenmiştir. Bu belgelerden elde edilen veriler, özellikle yapı sahipliği, işlevsel dönüşüm oranları ve kullanım biçimlerine ilişkin istatistiksel

analizler için kullanılmıştır. Ayrıca, sahada yapılan gözlemlerden elde edilen veriler, fotoğrafik belgeler ve plan analizleri ile birlikte tablollaştırılarak, mekansal değişimin ölçülebilir boyutları ortaya konmuştur.

Nitel verilerin analizinde tematik analiz yöntemi uygulanmıştır. Mülakatlardan elde edilen kayıtlar deşifre edilerek, tekrar eden temalar ve kavramsal kategoriler üzerinden yorumlanmıştır. Görsel ve plan analizleri, tipolojik ve morfolojik sınıflandırmalar aracılığıyla değerlendirilmiş, mekansal dönüşümün süreklilik ve kopuş noktaları ortaya konmuştur. Nicel veriler ise, yapı envanteri verilerinin istatistiksel olarak işlenmesiyle yorumlanmış ve nitel bulgularla karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Bu yöntemsel yaklaşım, Midyat'ın tarihî kent merkezinde yaşanan dönüşümlerin hem mekansal ve fiziksel boyutunu, hem de sosyo-kültürel boyutunu bütüncül bir çerçevede değerlendirme olanağı sunmaktadır. Nitel ve nicel yöntemlerin eşzamanlı kullanımı, elde edilen verilerin karşılıklı olarak doğrulanmasını sağlamış ve çalışmanın güvenilirliğini artırmıştır.

1.3.1. Kuramsal Çerçevenin Oluşturulması

Bu çalışmanın kuramsal çerçevesi, geleneksel dokunun hakim olduğu tarihi kent merkezlerinde meydana gelen mekansal ve işlevsel dönüşüm süreçlerini anlamaya yönelik olarak yapılandırılmıştır. Midyat gibi tarihsel sürekliliğe sahip, kültürel çeşitliliği ve özgün mimarisiyle öne çıkan kentlerde yaşanan dönüşümleri değerlendirebilmek için öncelikle kentsel mekan kuramları, koruma yaklaşımları ve kültürel mirasın sosyo-mekansal bağlamı üzerine geliştirilen literatür detaylı biçimde incelenmiştir.

Araştırma kapsamında kuramsal arka planı oluşturan başlıca kaynaklar, mekanın üretimi ve dönüşümü üzerine çalışan düşünürlerin yaklaşımlarına dayanmaktadır. Özellikle David Harvey'nin kentsel dönüşümün ekonomik-politik dinamiklerle ilişkisini kurduğu

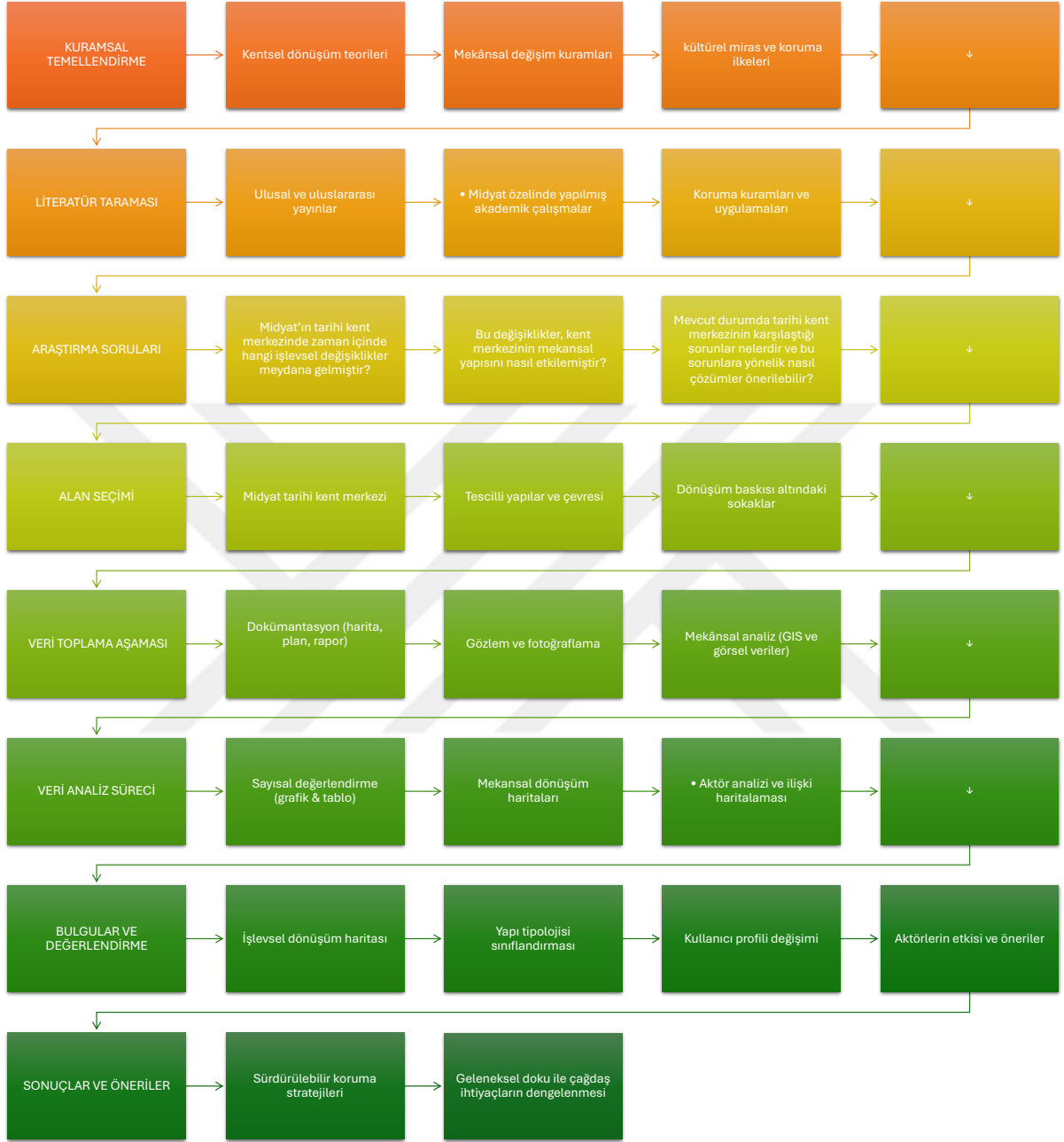
alışmaları, Henri Lefebvre’nin “mekanın toplumsal üretimi” yaklaşımı ve Edward Soja’nın “üçüncü mekan” kavramsallaştırması bu çerçevede önemli birer referans olarak değerlendirilmiştir. Bu yaklaşımlar, kentsel mekanın yalnızca fiziksel bir yapı değil; aynı zamanda ideolojik, sosyal ve ekonomik ilişkiler ağıının bir ürünü olduğunu vurgulamakta ve Midyat gibi çok katmanlı bir yerleşim yerinin dönüşüm süreçlerini çözümlemede analitik bir zemin sunmaktadır.

Tarihi kent merkezlerinin korunması ve yeniden işlevlendirilmesine ilişkin literatürde ise Jokilehto’nun (2007) tarihsel çevrelerin sürekliliğini koruyarak dönüşümünü savunan yaklaşımları ile Ashworth ve Tunbridge’in (1990) kültürel mirasın turistikleşme süreçleriyle nasıl yeniden şekillendiğine dair analizleri öne çıkmaktadır. Bu kaynaklar, özellikle Midyat’taki taş konutların otel, kafe, restoran ve ticari alanlara dönüştürülmesi gibi süreçlerin anlaşılmasında yol gösterici olmuştur.

Ayrıca kültürel kimlik, aidiyet ve mekansal deneyim konularına odaklanan Montgomery (2003) ve Rapoport (1982) gibi araştırmacıların çalışmaları, tarihi çevrelerin yalnızca mimari miras değil, aynı zamanda sosyal hafıza ve toplumsal kimlik alanları olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede Montgomery’nin geliştirdiği “Aktivite-Biçim-Anlam” modeli, çalışmanın temel kuramsal yapı taşlarından biri olarak benimsenmiştir. Bu model, fiziksel çevrenin (biçim), kullanıcıların deneyimi (aktivite) ve bu deneyimlerin toplumsal/kültürel anlamları arasındaki karşılıklı ilişkiye dayanmakta; Midyat özelinde ise mekanların yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel dönüşümünü analiz etme imkanı sunmaktadır.

Bu kapsamlı kuramsal çerçeve, Midyat’taki işlevsel dönüşüm süreçlerinin salt bir restorasyon pratiği olarak değil, kültürel kimliğin yeniden inşası, yerel ekonomiyle bütünleşme ve sosyal yapının dönüşümüne etki eden çok boyutlu bir süreç olarak ele alınmasına olanak

sağlamıştır. Dolayısıyla araştırma, mekanın biçimsel değişimini, kullanıcı pratiklerini ve bu süreçlerin ürettiği anlamları disiplinler arası bir yaklaşımla değerlendirmeyi amaçlamaktadır.



Şekil 1. Araştırma Sürecinin Kuramsal ve Yöntemsel Kurgusu

(H.TUNÇ 2025)

1.3.2. Araştırma Alanının Seçimi

Bu çalışmada araştırma alanı olarak Mardin ili Midyat ilçesinin tarihi kent merkezi, özellikle de sit alanı olarak tescillenmiş bölgesi tercih edilmiştir. Midyat, tarihsel sürekliliği, çok kültürlü yapısı ve özgün mimari dokusuyla Türkiye'nin önemli tarihi yerleşimlerinden biri olup, kentsel koruma ve işlevsel dönüşüm süreçlerinin bütüncül biçimde gözlemlenebileceği nadir örneklerden birini sunmaktadır. Bu bağlamda, araştırma alanının seçiminde hem tarihsel bağlam, hem de 2000–2025 yılları arasında yaşanan güncel dönüşüm süreçlerinin izlenebilir olması temel belirleyiciler olmuştur.

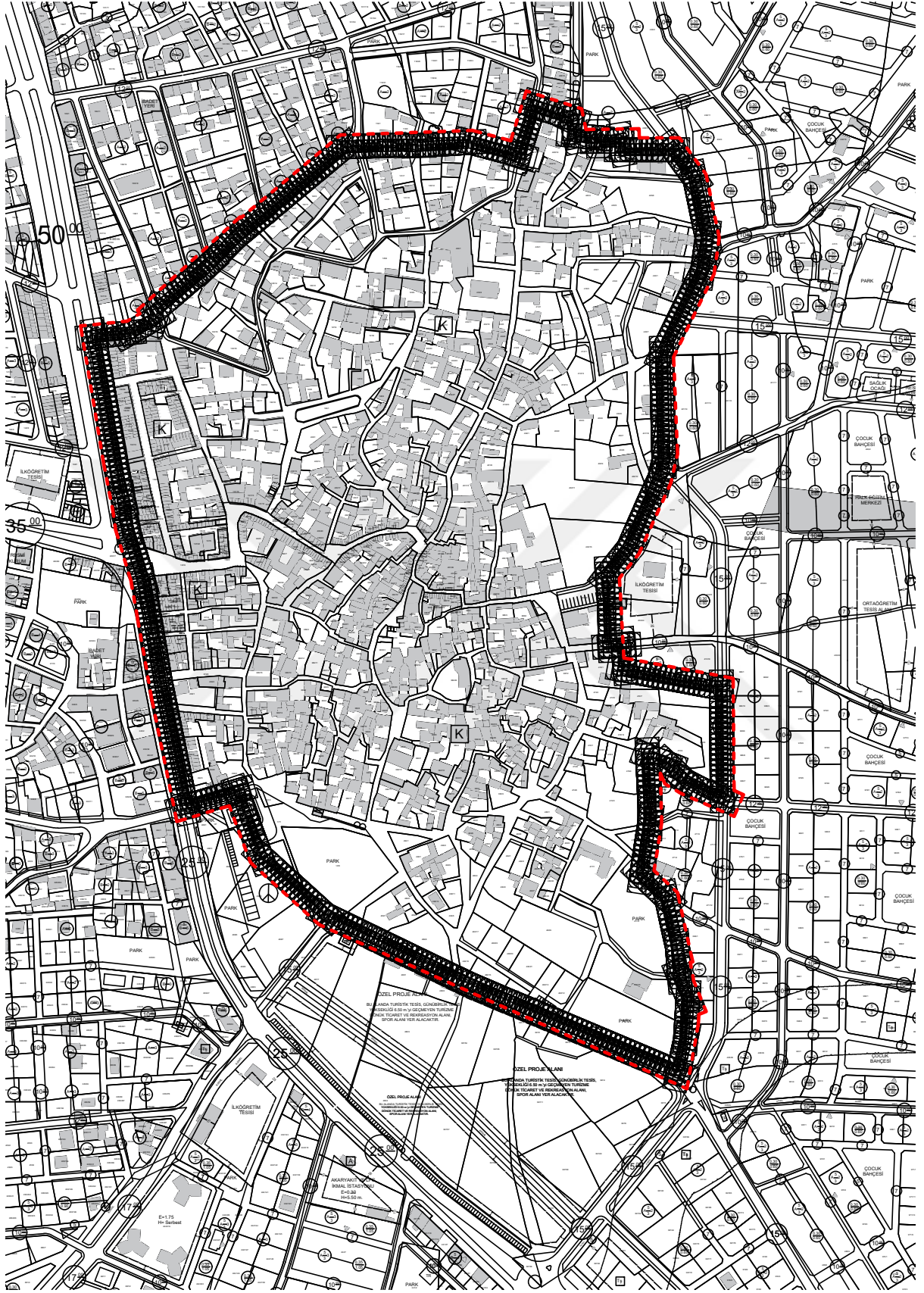
Midyat, tarih boyunca Süryaniler, Müslümanlar, Ermeniler ve Yezidiler gibi farklı inanç ve etnik topluluklara ev sahipliği yapmış, bu da kentin mimari dokusuna çok katmanlı bir kültürel çeşitlilik kazandırmıştır. Özellikle tarihi kent merkezinde yer alan taş konutlar, dini yapılar ve kamusal alanlar; çok kültürlü yaşam biçimlerinin, inanç sistemlerinin ve sosyal dinamiklerin fiziksel mekana nasıl yansıdığını göstermesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu özgün tarihi miras, yalnızca mimari özellikleriyle değil, aynı zamanda toplumsal bellekteki yeriyle de korunması ve incelenmesi gereken bir değer olarak öne çıkmaktadır (Dalkılıç, 2013).

Araştırmanın odaklandığı sit alanı, özgün Midyat taşının kullanıldığı yapılar, dar sokaklar, iç avlulu plan tipolojileri ve ince taş işçiliği ile Anadolu'daki geleneksel konut dokularından ayrılan niteliklere sahiptir. Bu mimari miras, özellikle 2000 sonrası dönemde restorasyon süreçleriyle birlikte büyük oranda turistik ve ticari işlevlerle yeniden tanımlanmıştır. Bu dönüşüm, sadece fiziksel bir yeniden üretimi değil, aynı zamanda mekanın sosyo-kültürel işlevinin değişimini de beraberinde getirmiştir. Araştırmanın amacı, bu dönüşümün mekansal dinamiklerini ve koruma uygulamalarının kentsel kimliğe etkilerini bütüncül bir şekilde analiz etmektir (Çalık ve Dalkılıç, 2021).

2000’li yıllarla birlikte kültürel mirasın korunmasına yönelik ulusal politikaların yoğunlaşması, restorasyon fonlarının artırılması ve görsel medyada Midyat’ın sıklıkla temsil edilmesi gibi nedenlerle kent, turistikleşme sürecinin etkili merkezlerinden biri haline gelmiştir. Bu gelişmeler, tarihi konutların otel, restoran, kafe ya da hediyelik eşya dükkanı gibi yeni işlevlerle donatılmasına yol açmıştır. Bu bağlamda, sit alanı, koruma politikaları ile ekonomik kalkınma beklentilerinin mekansal karşılığının gözlemlenebileceği bir örnek teşkil etmektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022).

Ayrıca Midyat tarihi kent merkezi, halen aktif olarak kullanılan bir yerleşim alanı olması sayesinde, dönüşüm süreçlerinin yerinde gözlemlenebildiği, aktörlerle doğrudan iletişim kurulabildiği ve nitel araştırma yöntemlerinin uygulanmasına imkan tanıyan bir çalışma ortamı sunmaktadır. Yapıların büyük bir kısmı halen kullanımda olup, alanda yapılan belediye destekli restorasyon projeleri sayesinde mimari envanter, imar planları ve koruma kararlarına ilişkin dokümantasyona da kolaylıkla erişilebilmektedir.

Son olarak, bu alanın mimarlık, şehir planlama, antropoloji ve kültürel miras çalışmaları gibi çeşitli disiplinlerin kesişiminde değerlendirilebilecek zengin bir içerik sunması, Midyat sit alanını hem fiziksel hem de sosyal dönüşümün analizinde değerli bir araştırma alanı haline getirmektedir. Böylece, bu çalışma yalnızca mekansal değişimleri değil, aynı zamanda bu değişimlerin sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarını da çok yönlü bir biçimde ele alma olanağı bulacaktır. Midyat Tarihi Kent Merkezi Çalışma Alanı Haritası **şekil-2** de verilmiştir.



Şekil 2. Midyat Tarihi Kent Merkezi Çalışma Alanı Haritası

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)

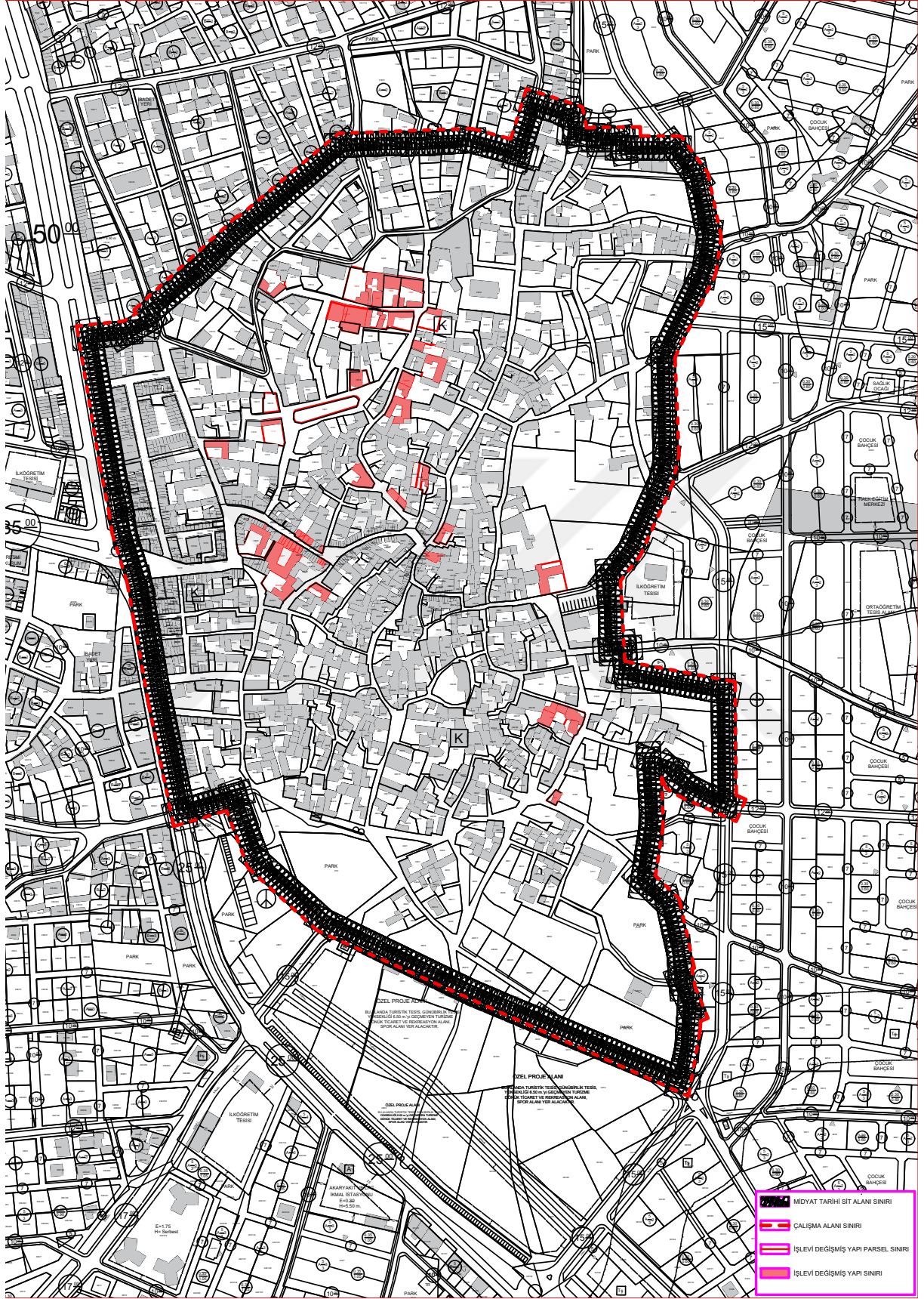
1.3.3. Haritalama ve Mekansal Analiz

Araştırmanın mekansal boyutunu güçlendirmek amacıyla, Coğrafi Bilgi Sistemleri (GIS) tabanlı analiz yöntemleri kullanılmış ve Midyat tarihi kent merkezindeki işlevsel dönüşümün haritalanması hedeflenmiştir (**Şekil 3**). Bu kapsamda, 2000–2025 yılları arasındaki yapı işlev değişimleri, yoğunluk dağılımları ve restorasyon odaklı mekansal eğilimler, dijital haritalama teknikleriyle görselleştirilmiştir.

Çalışmanın temel analiz aracı olan (**Şekil 3**) “İşlev Değişim Haritası (2000–2025)”, farklı yıllara ait yapı işlevlerini renkli katmanlar aracılığıyla göstererek mekansal dönüşümün boyutlarını somutlaştırmaktadır. Bu haritada işlevi değişmiş yapı parselleri ve yapılar belirli renk kodlarıyla tanımlanıp analiz edilmiştir.

Mekansal analiz sürecinde, sit alanı sınırları içindeki yapıların restorasyon geçirip geçirmediği bilgisi ile işlevsel değişim durumu arasında bir korelasyon ilişkisi kurulmuş, bu yapıların ticarileşme eğilimleri ile mekansal yoğunlukları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Buna göre, restorasyon gören yapıların büyük bir kısmının turistik amaçlı kullanımlara yöneldiği, diğer yandan özgün işlevini koruyan yapıların ise çoğunlukla restorasyon sürecine dahil edilmediği görülmüştür. Bu durum, Midyat kent merkezinde dönüşümün yalnızca fiziksel bir müdahale değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik bir yönlendirme ile birlikte gerçekleştiğini göstermektedir.

Haritalama sürecinde elde edilen veriler, saha gözlemleri ve görüşmelerden edilen nitel verilerle desteklenmiş; böylece mekansal değişimin sadece harita üzerinde değil, kullanıcı davranışları ve aktör etkileşimleri düzeyinde de anlamlandırılması sağlanmıştır. Çalışmada kullanılan bu görselleştirme ve analiz yöntemi, sadece mevcut durumu ortaya koymakla kalmamış, aynı zamanda gelecekteki potansiyel dönüşüm alanlarının öngörülmesine de zemin hazırlamıştır.



Şekil 3. İşlev Değişim Haritası (2000–2025)

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç 2025)

Bu harita (**Şekil 3**), araştırma kapsamında belirlenen 31 yapının konumlarını, sit alanı sınırlarını ve kentsel doku ilişkilerini göstermektedir. Harita üzerinde işaretlenen alanlar, 2000–2025 yılları arasında mekansal ve işlevsel dönüşüm sürecine konu olan yapıların dağılımını ifade etmektedir. Haritanın ardından sunulan **Tablo 1**, bu 31 yapının eski ve yeni işlevlerini özetlemektedir. Bu tablo, çalışma alanında gözlemlenen dönüşüm eğilimlerini genel hatlarıyla ortaya koyarak, detaylı analizlerin yer aldığı sonraki bölümler için bir referans niteliği taşımaktadır.

Araştırma kapsamında belirlenen 31 yapının işlevsel dönüşüm türleri, yapı tipolojileri doğrultusunda sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma, geleneksel konut dokusu içerisinde gözlemlenen dönüşüm eğilimlerini özetlemekte ve çalışma alanındaki işlevsel çeşitliliği ortaya koymaktadır. Aşağıda sunulan **Tablo 1**, Midyat Tarihi Kent Merkezi’nde tespit edilen yapı tipleri ile bu yapıların eski ve yeni işlevlerini göstermektedir.

Tabloda yer alan **A Tipi** yapılar, özgün konut işlevinden kafe kullanımına dönüştürülmüş örnekleri temsil etmektedir. **B Tipi** yapılar, genellikle turizm amaçlı yeniden işlevlendirilmiş olup, otel veya otel-kafe olarak kullanılmaktadır. **C Tipi** yapılar, ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı alanlarda satış birimine dönüştürülmüş konutları kapsamaktadır. **D Tipi** yapılar, kamuya veya kooperatiflere ait atölye ya da üretim alanı olarak değerlendirilen örneklerden oluşmaktadır. **E Tipi** ise geçmişte devlet konutu olarak kullanılan ve günümüzde konukevi işlevi kazanan yapıları temsil etmektedir.

Bu tabloda, 2000–2025 yılları arasında Midyat tarihi kent merkezinde işlevsel dönüşüm geçirmiş 31 yapı yer almaktadır. Tabloya dahil edilen ilk dokuz yapı, bu tez kapsamında ayrıntılı olarak incelenen örnek yapılarıdır. Diğer yapılar ise genel tarama ve saha gözlemleri sonucunda tespit edilmiştir.

Tablo 1. Midyat'ın Tarihi Kent Merkezinde İşlevi Değişen Yapılar (2000–2025).

(H.TUNÇ 2025)

	YAPI İSMİ	ESKİ İŞLEVİ	YENİ İŞLEVİ	YAPI TİPİ
1	Hivroj Konak	Konak	Kafe	A Tipi
2	Urnus Şarapçılık	Konak	Satış Alanı	C Tipi
3	Şikeft	Konak	Otel-Kafe	B Tipi
4	Konak Zenobia	Konak	Otel-Kafe	B Tipi
5	Sincar Konağı	Konak	Otel	B Tipi
6	Şahmeran	Konak	Otel-Kafe	B Tipi
7	Midyat Kadın Kooperatifi	Konak	Kooperatif	D Tipi
8	MAÜ Gümüş Telkari Uygulama Atölyesi	Konak	Uygulama Atölyesi	D Tipi
9	Midyat Devlet Konukevi	Konak	Konukevi	E Tipi
10	Sümer Konak	Konak	Kafe	A Tipi
11	Kasrı Mezopotamya	Konak	Otel-Kafe	B Tipi
12	Aynalı Konak	Konak	Kafe	A Tipi
13	Hercai Konak	Konak	Otel-Kafe	B Tipi
14	Beyaz Konak	Konak	Kafe	A Tipi
15	Mons Masius	Konak	Otel-Kafe	B Tipi
16	Kasrı Nehroz	Konak	Otel	B Tipi
17	Ecmel Kafe	Konak	Kafe	A Tipi
18	Dewo Kafe	Konak	Kafe	A Tipi
19	Midyat Gelüşke Hanı	Konak	Otel-Kafe	B Tipi
20	Ziggurat Kafe	Konak	Kafe	A Tipi
21	La Grote Kafe	Konak	Kafe	A Tipi
22	Tory Cafe Kafe	Konak	Kafe	A Tipi
23	Şabo Şarap Evi	Konak	Satış Alanı	C Tipi
24	Antik Jazz Kafe	Konak	Kafe	A Tipi
25	Mandara Kafe	Konak	Kafe	A Tipi
26	İzla Kafe	Konak	Kafe	A Tipi
27	Midyat Kahve Dünyası	Konak	Kafe	A Tipi
28	Asur Konak	Konak	Kafe	A Tipi
29	Mareda House	Konak	Otel	B Tipi
30	Amaara Konak	Konak	Otel-Kafe	B Tipi
31	Acar Konağı	Konak	Otel	B Tipi

1.3.4. Veri Toplama Süreci

Bu araştırmada, Midyat tarihi kent merkezinde yaşanan mekansal ve işlevsel dönüşüm süreçlerini çok boyutlu olarak analiz edebilmek amacıyla karma yöntem deseni benimsenmiştir. Çalışmada hem nitel hem de nicel veri toplama teknikleri kullanılmış; böylelikle dönüşümün yalnızca fiziksel boyutu değil, aynı zamanda sosyo-kültürel ve yönetsel etkileri de bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, dokümantasyon ve arşiv taraması, saha gözlemleri ve fotoğraflık belgeleme ile yarı yapılandırılmış görüşmeler olmak üzere üç temel yöntem uygulanmıştır. Veri toplama süreci, aynı zamanda araştırmanın kuramsal çerçevesiyle uyumlu olarak, kentsel dönüşüm teorileri, mekansal değişim kuramları ve kültürel mirasın korunmasına ilişkin ilkeler ışığında kurgulanmıştır.

Dokümantasyon ve arşiv çalışmaları, Midyat'ın tarihsel gelişim sürecini, mevcut yapı stokunu, sit alanı sınırlarını ve koruma planlarını anlamaya yönelik olarak yürütülmüştür. Bu kapsamda Midyat Belediyesi, Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu ve Mardin Büyükşehir Belediyesi arşivlerinden temin edilen imar planları, koruma alanı haritaları, yapı tespit fişleri, envanter belgeleri ve restorasyon projeleri incelenmiştir. Elde edilen belgeler, mekansal değişimin tarihsel süreklilik ve kopuşlarını değerlendirmede temel bir veri kaynağı olmuştur. Bunun yanında, konuyla ilgili ulusal ve uluslararası literatür, akademik makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri, resmi raporlar ve kültürel miras koruma ilkelerine dair yayınlar sistematik olarak taranmış; bu belgeler belge analizi yöntemi ile yorumlanarak araştırmanın kuramsal temeli güçlendirilmiştir.

Saha gözlemleri ve fotoğraflık belgeleme, araştırmanın nitel veri üretiminde kritik bir rol üstlenmiştir. Midyat tarihi kent merkezinde gerçekleştirilen tekrarlı alan ziyaretleri sırasında, özellikle işlev değiştirmiş ve turistik amaçlarla kullanılan konaklar detaylı biçimde incelenmiştir. Bu gözlemler aracılığıyla yapıların mimari detayları, malzeme kullanımı,

mekansal kurgusu, yeni işlevlerle uyum düzeyi, sokak dokusu ile ilişkisi, erişilebilirlik özellikleri ve turistik yoğunluk gibi değişkenler sistematik biçimde kaydedilmiştir. Gözlemler sırasında elde edilen fotoğraflık belgeler, yalnızca betimsel nitelik taşımakla kalmamış; aynı zamanda önceki plan, harita ve belgelerle karşılaştırma yapmaya olanak sağlayarak mekansal değişimin görsel olarak doğrulanmasına katkı sunmuştur.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmanın en önemli veri kaynaklarından birini oluşturmuştur. Görüşmeler, amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenen ve Midyat'taki dönüşüm sürecine doğrudan katkı sunan veya bu süreçten etkilenen aktörlerle gerçekleştirilmiştir. Toplamda 29 katılımcı ile yapılan görüşmeler, araştırmanın çok aktörlü yapısını ortaya koymuş ve farklı bakış açılarını anlamaya imkan tanımıştır. Katılımcılar beş temel aktör grubunda toplanmaktadır: Mülkiyet ve işletme sahibi olan yerel halk (n=2): İşlev değiştirmiş tarihî yapılarda mülk sahibi veya işletme sahibi olan bireylerle yapılan görüşmeler, dönüşümün yerel halk üzerindeki sosyal ve ekonomik etkilerini ortaya koymuştur.

Yerel esnaf ve yeni kullanıcılar (n=19): Otel, kafe, dükkan gibi turistik işlevleri üstlenen yeni kullanıcılarla yapılan görüşmeler, dönüşümün ekonomik getirileri, mekanın yeni kullanım biçimleri ve kullanıcı deneyimleri hakkında bilgi sağlamıştır.

Belediye ve yerel yönetim temsilcileri (n=3): Midyat Belediyesi ve ilgili yerel yönetim kurumlarından temsilcilerle yapılan görüşmeler, koruma politikaları, imar kararları, restorasyon destekleri ve turizm stratejileri üzerine odaklanmıştır.

Kültürel miras uzmanları ve akademisyenler (n=1): Görüşmeler, ulusal ve uluslararası koruma ilkeleri bağlamında kuramsal yaklaşımların Midyat özelinde nasıl yorumlandığını anlamaya katkı sağlamıştır.

Mimarlar ve restoratörler (n=4): Restorasyon projelerinde görev alan profesyonellerle yapılan görüşmeler, uygulama süreçlerinde karşılaşılan teknik sorunlar, malzeme seçimleri, proje yönetimi ve koruma ilkelerinin sahadaki uygulanabilirliği konularına ışık tutmuştur.

Bu görüşmelerden elde edilen bulgular, **Tablo 2**'de sistematik olarak sunulmuş olup, aktör türleri, görüşme sayıları ve odak konulara göre kategorize edilmiştir. Tabloya göre en fazla görüşme, yapıları doğrudan kullanan ve dönüşüm sürecini deneyimleyen işletme sahipleriyle gerçekleştirilmiş olup bu durum, dönüşümün kullanıcı deneyimi üzerindeki etkilerini doğrudan analiz edebilmek adına önemli bir veri kaynağı oluşturmuştur. Görüşmelerin içerik analizi yöntemiyle çözümlenmesi sayesinde, dönüşümün yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik boyutları da araştırmaya dahil edilmiştir.

Sonuç olarak, veri toplama süreci, arşiv belgeleri, saha gözlemleri ve çok aktörlü yarı yapılandırılmış görüşmelerin birlikte değerlendirilmesiyle şekillenmiştir. Bu yöntemsel çeşitlilik, Midyat tarihi kent merkezinde yaşanan dönüşümün farklı boyutlarını bütüncül olarak analiz etmeyi mümkün kılmış ve araştırmaya disiplinlerarası bir derinlik kazandırmıştır.

Tablo 2. Görüşülen Kişi Grupları ve Sayıları
(H.TUNÇ, 2025)

Görüşülen Kişi Grubu	Görüşülen Kişi Sayısı
İşlevi değişmiş tarihi yapılarda, mülkiyet sahibi ve işletme sahibi olan yerel halk	2
İşlevi değişmiş tarihi yapılarda yerel esnaf ve yeni kullanıcılar (otel/kafe işletmecileri)	19
Belediye ve yerel yönetim temsilcileri	3
Kültürel miras uzmanları ve akademisyenler	1
Restorasyon sürecine dahil olan mimar ve restoratörler	4
Toplam	29

1.3.5. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analiz Yöntemleri

Bu araştırmada, 2000–2025 yılları arasında Midyat tarihi kent merkezinde gözlemlenen mekansal ve işlevsel dönüşümler, nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı bütüncül bir analiz süreciyle değerlendirilmiştir.

Nitel veriler, tematik analiz yöntemi aracılığıyla ele alınmış; kullanıcı profilleri, yapıların yeni işlevleri ve bu dönüşümlerin ardındaki sosyal, kültürel ve ekonomik motivasyonlar belirli temalar altında kodlanmıştır. Bu temalar, çalışmanın kavramsal çerçevesiyle ilişkilendirilerek yorumlanmış ve mekansal dönüşümün neden–sonuç ilişkileri ortaya konulmuştur.

Nicel veriler ise betimleyici istatistiksel yöntemler kullanılarak sınıflandırılmış; yapı türleri, işlevsel değişim oranları ve yeni kullanım biçimleri üzerinden grafiksel sunumlarla desteklenmiştir. Böylece Midyat tarihi kent merkezindeki dönüşümün hem sayısal hem de anlamsal boyutları bütüncül bir yaklaşımla ortaya konulmuştur.

Araştırmanın mekansal örneklem grubunu oluşturan yapılar, işlevsel durumlarına göre beş tip altında (A, B, C, D ve E) kategorize edilmiştir. Bu sınıflandırma, yapıların dönüşüm biçimlerine ve kullanım yoğunluklarına göre oluşturulmuştur:

- **A Tipi** yapılar, konakların kafe işlevine dönüştürüldüğü örnekleri,
- **B Tipi** yapılar, konakların otel veya otel-kafe olarak yeniden işlevlendirildiği örnekleri,
- **C Tipi** yapılar, şarap evi veya satış alanı olarak değerlendirilen konakları,
- **D Tipi** yapılar, atölye veya kooperatif gibi üretim temelli yeni işlevleri,
- **E Tipi** yapılar ise kamu kullanımına tahsis edilmiş konakları ifade etmektedir.

Araştırmanın mekansal örneklem grubunu oluşturan yapılar, işlevsel durumlarına göre kategorize edilerek aşağıdaki tabloda (**Tablo 3**) sunulmuştur:

Tablo 3. Yapıların İşlevsel Dönüşümüne Göre Sınıflandırılması
(H.TUNÇ 2025)

Yapı TİPLERİ		Yapı Sayısı
1	A Tipi Yapılar	14 adet
2	B Tipi Yapılar	12 adet
3	C Tipi Yapılar	2 adet
4	D Tipi Yapılar	2 adet
5	E Tipi Yapılar	1 adet

Tablo 3, Midyat tarihi kent merkezinde restorasyon sürecine dahil edilmiş ve sonrasında işlevsel dönüşüme uğramış yapıların sayısal dağılımını ortaya koymaktadır. Araştırma kapsamında yalnızca restorasyon süreci sonrasında yeni işlev kazanmış yapılar incelenmiştir. Buna karşın korunmuş, terk edilmiş veya işlev değiştirmemiş yapılar bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.



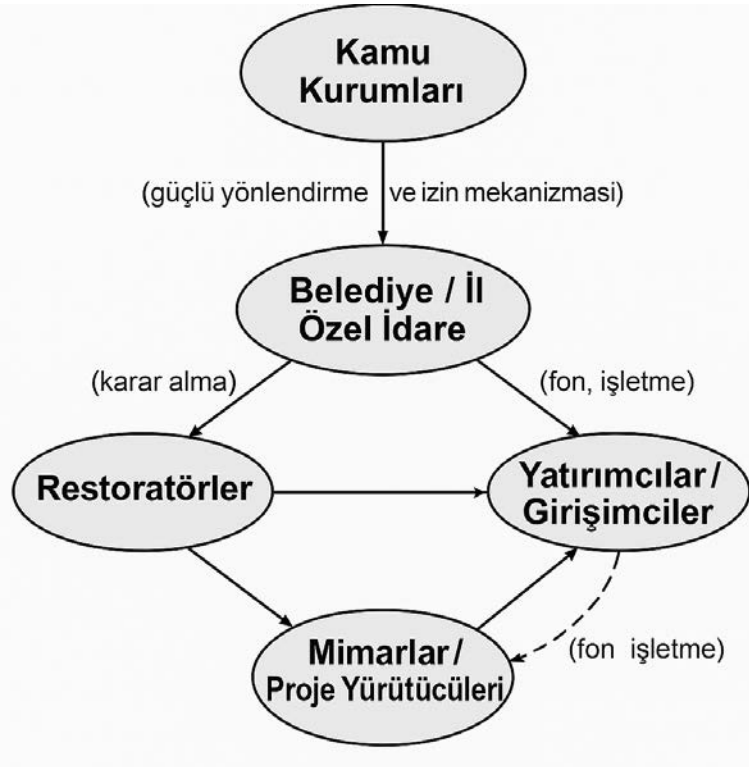
Şekil 4. Tematik Kod Haritası – “Kültürel Kimlik” ve “Turistikleşme” İlişkisi

(H.TUNÇ, 2025)

Şekil 4’te görüldüğü üzere, “kültürel kimlik” kavramı mekansal bellek, tarihi süreklilik ve yerel aidiyet unsurlarından beslenmektedir. Bu unsurlar, kentlerin özgün kimliğinin korunması ve yaşatılması açısından temel yapı taşlarıdır. Ancak, turistikleşme süreci bu unsurları dönüştüren ve kimi zaman aşındıran bir etki yaratmaktadır. Turistikleşme, yalnızca yeni işlevlerin kazandırılmasıyla sınırlı kalmayıp; estetik müdahaleler ve ticarileşme gibi farklı boyutlarda da kendini göstermektedir. Bu çok yönlü süreç, kentsel dokunun ve kültürel kimliğin dönüşümünü beraberinde getirirken, uzun vadede yüzeysellik ve kimlik aşınması gibi risklere de yol açmaktadır.

Dolayısıyla, turistikleşme sürecinin kentsel kimliğe etkilerinin anlaşılabilmesi için yalnızca fiziksel müdahalelerin değil, aynı zamanda sürece yön veren aktörlerin de analiz edilmesi gerekmektedir. Çünkü söz konusu dönüşüm, farklı ölçekteki aktörlerin kararları, politikaları ve uygulamaları sonucunda şekillenmektedir.

Bu süreçte yer alan paydaşlar yalnızca fiziksel müdahale gerçekleştiren teknik aktörlerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda karar alma, finansman sağlama, yönlendirme ve uygulama gibi çeşitli roller üstlenmektedirler. Aşağıda sunulan **Şekil 5**, bu aktörler arasındaki ilişkileri ve etkileşim ağını şematik olarak göstermektedir.



Şekil 5. Aktör İlişkileri Diyagramı – Güç, Etki ve İlişki Yoğunluğu

(H.TUNÇ, 2025)

Şekil 5'te Midyat tarihi kent merkezinde gerçekleşen mekansal dönüşüm sürecinin çok aktörlü yapısını ortaya koymaktadır. Bu süreçte etkili olan aktörler, beş temel grupta toplanmaktadır: kamu kurumları, yerel yönetimler (belediye/il özel idareleri), yatırımcılar/girişimciler, restoratörler ve mimarlar/proje yürütücüleri. Her bir aktör grubunun

dönüşüm sürecinde belirleyici roller üstlendiği, bu rollerin ise karşılıklı ilişkiler ve iş birliği çerçevesinde şekillendiği görülmektedir.

Kamu kurumları, özellikle Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı gibi üst ölçekli aktörler olarak sürece yön veren ve izin mekanizmalarını belirleyen otoriteler konumundadır. Koruma kurullarının kararları, restorasyon projelerinin onaylanması ve müdahale sınırlarının çizilmesi bu düzeyde yürütülmektedir. Yerel düzeyde ise belediye ve il özel idareleri, karar alma, fon sağlama, uygulama ve denetim mekanizmalarını yürüterek kamu kurumları ile yerel uygulayıcılar arasında aracı bir rol üstlenmektedir.

Dönüşüm sürecinde yatırımcılar ve girişimciler, yapıların restorasyon sonrası turizm, ticaret veya konaklama gibi yeni işlevlerle kullanılmasını mümkün kılan önemli finansal aktörlerdir. Bu aktörler, projelerin işletilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında da kritik roller üstlenmektedir. Teknik uygulama sürecinde yer alan restoratörler, hem belediyeler hem de yatırımcılarla koordinasyon içerisinde çalışmakta; aynı zamanda mimarlarla sahada iş birliği içinde teknik detayların uygulanmasını sağlamaktadır. Proje yürütücüsü mimarlar ise tasarım, uygulama ve denetim aşamalarında aktif rol almakta, diğer aktörlerle sürekli iletişim ve koordinasyon halinde çalışmaktadır.

Bu aktörler arasındaki ilişkiler, sabit ve hiyerarşik bir yapıdan ziyade, esnek, proje bazlı ve etkileşimli bir yapıya sahiptir. Bazı durumlarda aktör rollerinin çakıştığı, bazı durumlarda ise geçici ittifakların ya da çıkar çatışmalarının ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Midyat örneğinde görüldüğü üzere, tarihi kent merkezinde gerçekleşen dönüşüm yalnızca yapısal bir müdahale değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve yönetsel ilişkilerin sonucudur. Bu nedenle etkin ve sürdürülebilir bir dönüşüm için aktörlerin birbirleriyle koordineli, şeffaf ve uyum içinde çalışmaları büyük önem taşımaktadır.

1.3.6. Sınırlılıklar

Bu çalışmada yalnızca Midyat tarihi kent merkezinde restorasyon süreci sonrasında yeni işlev kazanmış yapılar incelenmiştir. Midyat'ın kırsal alanları, yeni yerleşim bölgeleri, ilçeye bağlı köy ve mahalleler, korunmuş, terk edilmiş veya işlev değiştirmemiş yapılar kapsam dışında tutulmuştur.

Çalışmanın odak noktası, işlevsel ve mekansal dönüşüm süreçlerinin kentsel kimlik üzerindeki etkileridir. Bu nedenle, yapıların strüktürel özellikleri, statik hesapları, mühendislik boyutları, malzeme dayanıklılığı, su ve elektrik tesisatı gibi teknik konular değerlendirilmemiştir. Aynı şekilde, restorasyon uygulamalarının inşaat teknikleri, işçilik kalitesi veya maliyet kalemleri de inceleme kapsamı dışında bırakılmıştır.

Ekonomik veriler ve nüfus istatistikleri yalnızca dönüşümün mekansal etkilerini anlamaya yetecek düzeyde kullanılmış; derinlemesine ekonomik, demografik veya sosyolojik analizler yapılmamıştır. Bununla birlikte, turistikleşme sürecinin yalnızca mekansal ve işlevsel etkileri ele alınmış, turizm politikalarının idari, hukuki veya makroekonomik boyutları çalışmaya dahil edilmemiştir.

Sonuç olarak, bu tez, Midyat tarihi kent merkezindeki belirli yapıların dönüşüm süreçlerine odaklanmakta; yapısal, teknik, mühendislik ve derinlemesine ekonomik/sosyolojik incelemeleri kapsam dışı bırakmaktadır.

2. TARİHSEL SÜREÇ VE MİDYAT'IN TARİHİ KENT MERKEZİNİN DÖNÜŞÜMÜ

Midyat, tarih boyunca Mezopotamya'nın kuzeyinde yer alan önemli bir yerleşim yeri olarak; dinî, kültürel ve mimari açıdan zengin bir geçmişe sahiptir. Konumu itibarıyla birçok medeniyetin geçiş ve etki alanında kalan bu kadim şehir, tarih öncesi dönemlerden günümüze kadar uzanan çok katmanlı bir tarihsel arka plana sahiptir. Bölgede yapılan arkeolojik kazılar ve tarihî kaynaklar, Midyat'ın yalnızca yerleşim amacıyla değil, aynı zamanda savunma, ticaret ve dinî merkez olma işlevleriyle de önem kazandığını ortaya koymaktadır (Günay, 2011; Güler, 2020).

Antik dönemlerden itibaren Roma ve Bizans egemenlikleri, sonrasında İslam devletleri ve Osmanlı İmparatorluğu'nun idaresi altında şekillenen Midyat, her dönemde farklı kültürlerin izlerini taşımış, bu çeşitlilik kentin mimari kimliğine de yansımıştır (Kuban, 2010). Özellikle taş işçiliğine dayalı geleneksel konut mimarisi, dini yapılar ve kamusal alanlar, tarihsel katmanların günümüze ulaşan en somut göstergeleridir. Midyat evleri, iç avlu düzeni, eyvan, tonozlu odalar gibi öğeleriyle hem iklimsel koşullara uyum sağlamış hem de toplumsal yaşamın ihtiyaçlarına cevap vererek kültürel süreklilik oluşturmuştur (Dalkılıç, 2004; Dostoğlu, 2012).

Osmanlı döneminde Midyat, millet sistemi çerçevesinde farklı dini ve etnik toplulukların bir arada yaşadığı çok kültürlü yapısıyla dikkat çekmiştir (Ortaylı, 2000). Cumhuriyet döneminde ise modernleşme politikaları, idari düzenlemeler ve göç hareketleri, kentin mekansal yapısında önemli değişimlere yol açmıştır. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren artan göçler, geleneksel yapıların kullanım biçimlerinde farklılaşmaya neden olmuş, bazı konutlar terk edilmiş, bazıları ise yeni işlevlerle kullanılmaya başlanmıştır (Marufoğlu, 2015).

Midyat'ın tarihi kent merkezinde gözlemlenen bu dönüşüm süreci hem mekansal hem de işlevsel boyutlarda kendini göstermektedir. Geleneksel taş konutların bir bölümü kullanım dışı kalırken, önemli bir bölümü turizm odaklı yeniden işlevlendirilmiştir. Özellikle butik otel, kafe, restoran ve kültürel tesislere dönüştürülen yapılar, kentin hem ekonomik canlılığına hem de kültürel kimliğinin görünür kılınmasına katkı sağlamaktadır (Çelik, 2019). 2000'li yıllardan itibaren restorasyon projeleri ve koruma uygulamalarıyla birlikte Midyat'ın mimari mirası yeniden ön plana çıkarılmış, bu süreç kentin kimliğinin günümüzde yeniden tanımlanmasında etkili olmuştur (Ahunbay, 2017).

Bununla birlikte, dizi ve film sektörünün Midyat'ı görsel bir temsil mekanı olarak seçmesi, kentin ulusal ve uluslararası düzeyde tanınırlığını artırmış ve turizmin gelişmesine katkı sağlamıştır. Özellikle “Sıla” (2006–2008) dizisinin Midyat'ta çekilmesi, kentin görsel temsilini güçlendirmiş, ardından birçok dizi ve film için çekim mekanı olarak tercih edilmesine yol açmıştır (Esen, 2020). Bu durum, Midyat'ın yalnızca tarihî bir kent kimliği ile değil, aynı zamanda kültürel üretim ve turizm bağlamında da bir cazibe merkezi haline gelmesine zemin hazırlamıştır.

Sonuç olarak, Midyat'ın tarihsel süreçteki gelişimi ve tarihî kent merkezinin dönüşümü, yalnızca mekansal bir değişim sürecini değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve ekonomik etkileşimlerin somut bir yansımasını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Midyat'ın geçmişten günümüze uzanan çok katmanlı tarihsel yolculuğu, kentin mimari kimliğini anlamak ve geleceğe yönelik koruma-kullanma dengesi geliştirmek açısından kritik bir öneme sahiptir.

2.1. Antik ve Ortaçağ Dönemleri: Kent Kimliğinin Temelleri

Midyat'ın tarih sahnesine çıkışı, Mezopotamya uygarlıklarıyla birlikte şekillenmiştir. Mezopotamya kültürlerinin etkisiyle oluşan yerleşim düzeni, Midyat'ın mekansal gelişiminin en erken izlerini oluşturmaktadır.

Roma İmparatorluğu döneminde Midyat ve çevresi, Doğu Roma'nın önemli bir hinterlandı haline gelmiştir. Bu süreçte askeri ve idari yapılarla birlikte dini mekanlar da gelişmiş, Hristiyanlığın yayılışıyla birlikte manastırlar, kiliseler ve şapeller inşa edilmiştir. Bu yapılar, yalnızca dini birer ibadet mekanı değil, aynı zamanda dönemin eğitim, sanat ve yazı kültürünün taşıyıcıları olarak da işlev görmüştür (Mathews, 1993). Günümüzde hala ayakta olan Mor Gabriel Manastırı ve çevredeki diğer dini yapılar, bu dönemin kentsel ve mimari hafızasını yansıtan güçlü birer mirastır (Çelik, 2010).

Bizans sonrası dönemde ise bölge, farklı İslam devletlerinin hakimiyeti altına girmiştir. Emevîler ve Abbasîler döneminde camiler, medreseler, hanlar ve çarşılar inşa edilerek kentin dini, kültürel ve ticari hayatı yeniden şekillendirilmiştir. Özellikle Artuklular döneminde Anadolu-Suriye hattı üzerinde gelişen ticaret ağlarının etkisiyle kentsel mekan daha da çeşitlenmiş ve mimari açıdan zenginleşmiştir (Aslan, 2012). Bu dönem, kentin çok dinli, çok kültürlü yapısını daha da görünür hale getirmiş, Midyat farklı inanç gruplarının bir arada varlık gösterebildiği nadir kentlerden biri olmuştur.

Antik ve Ortaçağ dönemlerinde Midyat'ın mekansal kimliği, dini yapılar ve ticaret merkezleri etrafında şekillenmiştir. Bu mekansal düzen, farklı kültürlerin bir arada yaşamasının ürettiği çeşitliliği kentsel dokuya yansıtmış, aynı zamanda günümüze kadar süregelen çok katmanlı kentsel kimliğin temellerini oluşturmuştur. Dolayısıyla bu dönem, Midyat'ın hem mimari hem de sosyo-kültürel belleğinde kalıcı bir iz bırakmış, günümüzde de kentin kimliğinin anlaşılmasında belirleyici olmuştur (Dalkılıç, 2004; Çelik, 2010; Mathews, 1993; Aslan, 2012).

2.2.Osmanlı Dönemi: Çok Kültürlü Yapının Kurumsallaşması

Osmanlı hakimiyeti ile birlikte Midyat, idari bakımdan Diyarbakır eyaletine bağlı sancaklardan biri haline gelmiştir. Bu dönemde Osmanlı'nın uyguladığı millet sistemi, farklı

dini ve etnik grupların bir arada yaşamalarını mümkün kılan kurumsal bir çerçeve oluşturmuştur. Söz konusu sistem, gayrimüslim topluluklara belirli bir özerklik tanıyarak kendi dini, sosyal ve hukuki düzenlerini sürdürmelerine imkan sağlamış; bu durum Midyat'ın çok kültürlü ve çok dinli yapısının süreklilik kazanmasına katkıda bulunmuştur (Braude & Lewis, 1982; Dalkılıç, 2012).

Osmanlı döneminde kentin mekansal dokusuna camiler, kiliseler, hanlar, çarşılar ve sivil mimarlık örnekleri eklenmiştir. Bu dönemde inşa edilen dini yapılar, yalnızca ibadet mekanı olarak değil, aynı zamanda eğitim, sosyal dayanışma ve kültürel etkileşim merkezleri olarak da işlev görmüştür. Müslüman cemaat için yapılan cami ve medreselerle birlikte Süryani, Ermeni ve diğer Hristiyan topluluklarına ait kiliseler de kentsel hafızada güçlü bir yer edinmiştir (Çelik, 2010). Böylelikle Osmanlı dönemi, farklı dini toplulukların ibadet mekanlarının bir arada bulunduğu ve kentsel mekanda yan yana varlık gösterebildiği bir dönem olmuştur.

Bu dönemde dikkat çeken bir diğer unsur ise geleneksel taş işçiliğinin gelişmesidir. Midyat evleri, kesme taş işçiliğinin en nitelikli örneklerini barındırarak tipolojik açıdan özgün bir karakter kazanmıştır. Sarı kalker taşının estetik potansiyeli, cephe bezemelerinde, kemerlerde ve iç mekan düzenlemelerinde ustalıkla işlenmiştir. Avlulu ve çok katmanlı plan tipine sahip bu evler, hem iklim koşullarına uyum sağlayan hem de toplumsal yaşamı yansıtan bir mimari düzeni temsil etmiştir (Kuban, 2010; Dalkılıç, 2004). Avlu etrafında örgütlenen mekanlar, mahremiyet ile kamusalılık arasında dengeli bir ilişki kurmuş, taş süslemeler ve kabartmalar ise kente özgü bir estetik kimlik kazandırmıştır.

Osmanlı döneminde ticari faaliyetler de mekansal organizasyonda önemli bir rol oynamıştır. Hanlar ve kervansaraylar, kentin ekonomik canlılığını desteklemiş; çarşılar ise farklı etnik ve dini grupların bir araya gelerek etkileşimde bulunduğu mekanlar olmuştur.

Midyat, bu süreçte yalnızca dini ve kültürel açıdan değil, aynı zamanda ticari bir cazibe merkezi olarak da öne çıkmıştır (İnalcık, 1997).

Dolayısıyla Osmanlı dönemi, Midyat'ın çok kültürlü yapısının kurumsallaştığı ve mekansal dokunun bu çeşitliliği yansıtacak şekilde zenginleştiği bir dönemdir. Millet sistemi sayesinde toplumsal çeşitlilik kurumsal güvence altına alınmış; taş işçiliği ve konut mimarisi ile kentin özgün mimari kimliği güçlenmiştir. Bu dönem, günümüzde de Midyat'ın tarihsel ve kültürel kimliğinin anlaşılmasında belirleyici bir rol oynamaktadır (Dalkılıç, 2012; Kuban, 2010; Braude & Lewis, 1982).

2.3.Cumhuriyet Dönemi ve Kent Dokusu

Cumhuriyet'in ilanı (1923) ile birlikte Midyat'ın da idari ve sosyal yapısında önemli dönüşümler yaşanmıştır. Osmanlı'nın millet sistemine dayalı çok kültürlü yapısı yerini ulus-devlet anlayışına bırakmış; bu süreçte modernleşme politikaları kentin mekansal dokusuna doğrudan yansımıştır. Midyat, idari olarak Mardin'e bağlı bir ilçe konumuna gelirken, yeni dönemde devlet otoritesini görünür kılan kamu kurumları, eğitim binaları, hükümet konakları ve askeri yapılar inşa edilmiştir (Öztürk, 2014). Bu gelişmeler, geleneksel taş mimarisine dayalı kentsel kimliğin yanında modernite bir katman oluşturarak kent dokusunu dönüştürmüştür.

Erken Cumhuriyet döneminde modernleşme hareketleriyle birlikte eğitim alanında önemli yatırımlar yapılmış, yeni okulların açılmasıyla birlikte Midyat'ta sosyo-kültürel dönüşüm hız kazanmıştır. Eğitim kurumlarının yanı sıra sağlık ocakları, resmi idare binaları ve ulaşım altyapısına yönelik çalışmalar kentsel mekanı yeniden şekillendirmiştir (Çelik, 2010). Böylelikle geleneksel dokunun içine eklenen yeni yapılar, mekansal çeşitliliği artırmış ancak yer yer kentsel sürekliliği de kesintiye uğratmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında kent nüfusu görece sınırlı kalmışken, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türkiye genelinde hızlanan göç hareketleri Midyat'ta da etkisini

göstermiştir. Hızlanan göç hareketi kent merkezinde konut ihtiyacını gündeme getirmiştir (Karaman, 2015). Bu süreçte geleneksel Midyat evleri farklı biçimlerde kullanılmaya başlanmıştır. Bir kısmı çok haneli ailelerin ortak kullanımına açılmış, bazıları ise terk edilerek boş kalmıştır. Özellikle ekonomik zorluklar ve göçlerle bağlantılı olarak bazı taş evler ticari amaçlarla yeniden işlevlendirilmiş; depo, atölye ya da dükkan olarak kullanılmaya başlanmıştır (Dalkılıç, 2004).

1950'lerden itibaren Türkiye genelinde hızlanan şehirleşme eğilimi, Midyat'ta da çok katlı modern apartmanların inşasıyla kendini göstermiştir. Bu yeni yapılaşmalar, avlulu ve taş işçiliğine dayalı geleneksel konut dokusuyla tezat oluşturmuş; kentin mekansal estetiğinde parçalanmalara yol açmıştır. Bu dönemde Midyat'ın çehresi, hem modern betonarme apartmanların hem de geleneksel taş evlerin yan yana varlık gösterdiği bir hibrit dokuya dönüşmüştür (Kuban, 2010).

Cumhuriyet dönemi aynı zamanda Midyat'ın demografik yapısında da değişimlere sahne olmuştur. 1960'lardan itibaren yurt dışına, özellikle Avrupa'ya yönelik Süryani göçü, kentteki nüfus dağılımını önemli ölçüde etkilemiştir (Akyüz, 2017). Göçler nedeniyle boş kalan birçok geleneksel konut, kullanılmaz hale gelmiş veya düşük maliyetle el değiştirmiştir. Bu durum, mülkiyet ilişkilerinde dönüşüm yaratarak kentin sosyal dokusunu da değiştirmiştir.

20. yüzyılın son çeyreğinde Midyat, televizyon dizileri ve sinema filmleriyle birlikte turistik bir cazibe merkezi olarak görünür hale gelmiştir. Görsel temsiller, kentin kültürel mirasının tanıtılmasına katkıda bulunurken, aynı zamanda turizm odaklı dönüşümün de önünü açmıştır. Bu süreçte bazı geleneksel yapılar restore edilerek butik otel, kafe, restoran, pansiyon veya turistik işletme olarak kullanılmaya başlanmış; böylelikle kent dokusunun korunması ile ekonomik fayda arasında yeni bir ilişki kurulmuştur (Kaya & Öztürk, 2019).

Sonuç olarak Cumhuriyet dönemi, Midyat'ın kentsel kimliğinde modernleşme, göç ve işlevsel dönüşüm gibi dinamiklerin belirleyici olduğu bir süreçtir. Bu dönemde geleneksel taş

işçiliğine dayalı mekansal miras, modern kamu binaları ve apartmanlarla birlikte varlık göstermiş; göçler ve demografik değişimler ise hem toplumsal yaşamı hem de mekansal sürekliliği etkilemiştir. Cumhuriyet sonrası gelişmeler, günümüz Midyat'ının kültürel ve mimari kimliğini anlamak açısından kritik bir öneme sahiptir.

2.4.Tarihi Kent Merkezinin Mekansal Evrimi

Midyat'ın tarihi kent merkezi, sahip olduğu taş mimari, sokak dokusu ve konut tipolojileri ile yalnızca Mardin bölgesinde değil, tüm Mezopotamya havzasında özgün bir yerleşim örneği sunmaktadır. Kentin mekansal evrimi, hem coğrafi koşullar hem de tarihsel süreçteki sosyo-kültürel ve dini çeşitlilik tarafından biçimlendirilmiştir. Dar ve kıvrımlı sokaklar, iklimsel uyumun yanı sıra güvenlik ve mahremiyet ihtiyacına da cevap vermiştir. Sokakların yüksek taş duvarlarla çevrili olması, dışarıya kapalı bir mekansal düzen yaratarak hem aile mahremiyetini korumuş hem de kent içinde homojen bir estetik bütünlük sağlamıştır (Dalkılıç, 2004).

Geleneksel Midyat konutlarının iç avlulu plan tipolojisi, kent merkezinin mekansal kimliğinde belirleyici bir unsur olmuştur. Avlu, gündelik yaşamın merkezi olarak aile bireylerini bir araya getiren sosyal bir mekan işlevi üstlenmiş; aynı zamanda tarımsal üretim, hayvan bakımı ve zanaat faaliyetleri için de kullanılmıştır. Bu içe dönük yaşam tarzı, konutların dış cephelerinde gösteriştan uzak, yalın bir estetik oluştururken, iç mekanlarda taş işçiliğinin incelikleri ve süsleme detaylarıyla farklılaşmıştır (Kuban, 2010).

Osmanlı döneminde kent merkezi, mahalle sistemi etrafında örgütlenmiş ve dini/kültürel yapılar kentsel kimliğin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Camiler, kiliseler, hanlar ve medreseler yalnızca ibadet ve eğitim mekanları değil, aynı zamanda toplumsal yaşamın merkezleri olmuştur (Çelik, 2010). Bu dönemde inşa edilen yapılar, konut dokusuyla uyumlu taş işçiliği sayesinde kentsel bütünlüğün korunmasına katkı sağlamıştır.

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte, modernleşme politikalarının etkisiyle kent merkezinde mekansal süreklilik kısmen kesintiye uğramıştır. Yeni kamu binaları, okullar ve ticari yapılar, geleneksel dokuya eklemlenmiş; bu durum zamanla mimari açıdan heterojen bir kent görünümü ortaya çıkarmıştır (Öztürk, 2014). 20. yüzyılın ortalarından itibaren artan göç hareketleri, kent merkezinde nüfus yoğunluğunu artırmış; bazı geleneksel konutlar terk edilmiş veya farklı işlevlerle kullanılmaya başlanmıştır. Bu süreçte, konutların depo, atölye ya da dükkan olarak dönüştürülmesi, kentin tarihî dokusunda işlevsel çeşitlilik yaratırken, mekansal bütünlük üzerinde baskı oluşturmuştur (Karaman, 2015).

2000'li yıllardan itibaren ise restorasyon projeleri ve turizmin artan etkisi, Midyat'ın tarihî kent merkezinde yeni bir dönüşüm dalgası başlatmıştır. Özellikle Süryani taş işçiliğinin özgün örneklerini barındıran yapılar, kültürel mirasın korunmasına yönelik çalışmalarla restore edilmiş ve butik otel, kafe, restoran, pansiyon, müze veya kültürel merkez işlevleriyle yeniden işlevlendirilmiştir (Kaya & Öztürk, 2019). Bu süreçte hem yerel yönetimlerin hem de ulusal/uluslararası koruma kuruluşlarının katkılarıyla kent merkezi, turistik bir cazibe merkezine dönüşmüştür. Bununla birlikte, turizme yönelik müdahaleler bazı durumlarda ticarileşme baskısını artırarak özgün mekansal özelliklerin zayıflamasına yol açabilmektedir (Ahunbay, 2019).

Sonuç olarak, Midyat'ın tarihi kent merkezinin mekansal evrimi süreklilik ve değişim arasındaki dinamik bir denge üzerinden şekillenmiştir. Geleneksel taş konutlar, dar sokaklar ve avlulu tipoloji, kentin kimliğini yüzyıllar boyunca taşımış; modernleşme, göç ve turizm gibi faktörler ise bu özgün kimliği dönüştürmüştür. Günümüzde Midyat, bir yandan koruma ve restorasyon çalışmalarıyla tarihî dokusunu yaşatmaya çalışırken, diğer yandan turizm ve modernleşme baskıları arasında mekansal kimliğini yeniden tanımlamaktadır.

2.5. Yapı Sahipliği, İşlevsel Dönüşüm ve Restorasyon

Midyat'ın tarihi kent merkezindeki yapılar, tarihsel süreç boyunca sahiplik ve işlev açısından önemli değişimler yaşamıştır. Geleneksel taş konutların ilk inşa edildikleri dönemde, büyük ailelerin çok nesilli yaşam biçimini destekleyen iç avlulu ve çok katlı plan şemaları öne çıkmaktaydı (Dalkılıç, 2004). Ancak özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan sosyo-ekonomik dönüşümler, kırsaldan kente göçler ve kentteki demografik değişimler, yapı sahipliğinin el değiştirmesine neden olmuştur. Bu bağlamda, bazı geleneksel konutlar göç eden aileler tarafından terk edilmiş, zamanla boş kalan bu yapılar ya yıkılmaya yüz tutmuş ya da farklı kullanıcıların eline geçmiştir (Öztürk, 2018).

Sahiplik değişimleriyle birlikte, yapıların işlevlerinde de belirgin dönüşümler ortaya çıkmıştır. Geleneksel olarak konut işleviyle kullanılan Midyat evleri, 1980'lerden sonra turizmin gelişmeye başlamasıyla birlikte farklı kullanım amaçlarına uyarlanmıştır. Özellikle 2000'li yıllardan sonra hız kazanan turizm faaliyetleri sonucunda birçok yapı butik otel, pansiyon, restoran, kültür evi, kafe veya el sanatları atölyesi olarak yeniden işlevlendirilmiştir (Karaman, 2015). Bu işlevsel dönüşüm, sadece yapının mekansal düzenini değil aynı zamanda kentin sosyal ve ekonomik yapısını da değiştirmiştir. Kent merkezinde turizm odaklı işletmelerin artışı, geleneksel mahalle dokusunu dönüştürmüştür; bir yandan istihdam ve gelir imkanı yaratırken, diğer yandan yerel halkın gündelik yaşam pratiklerini etkilemiştir (Acar, 2020).

Restorasyon çalışmaları, bu süreçte belirleyici bir rol oynamıştır. 2000'li yıllardan itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı ile yerel yönetimlerin girişimleriyle başlayan restorasyon projeleri, hem kültürel mirasın korunmasına hem de ekonomik bir sektörün oluşmasına katkı sağlamıştır. Ancak restorasyon uygulamalarında karşılaşılan temel sorunlardan biri, işlevsel dönüşüm ile özgün kimliğin korunması arasındaki denge olmuştur. Bazı projelerde özgün

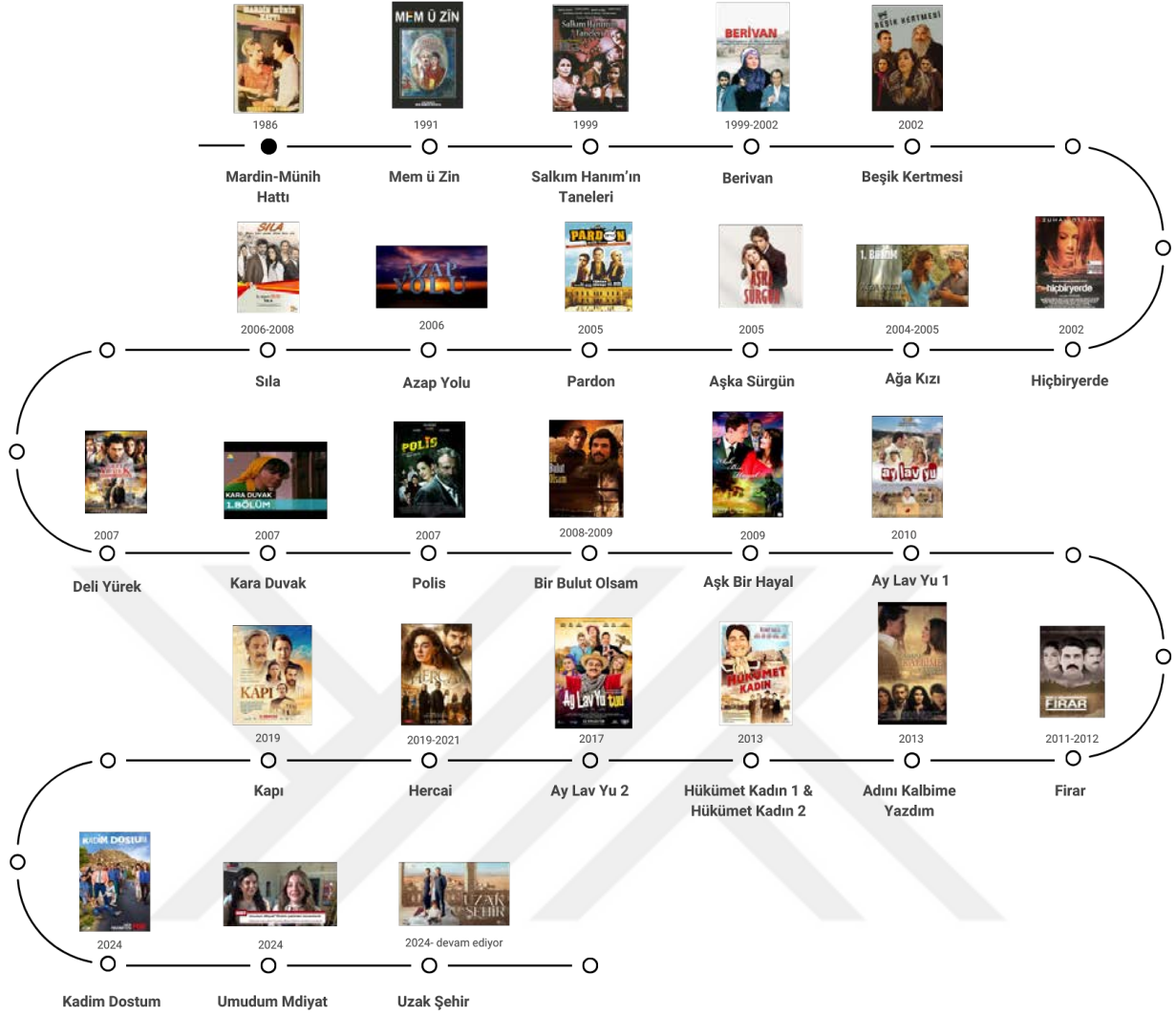
malzeme ve tekniklere bağılı kalınırken, bazı örneklerde turizm taleplerine yönelik mekansal müdahaleler, yapının özgün kimliğini zayıflatmıştır (Ahunbay, 2019).

Geleneksel yapıların yeniden işlevlendirilmesi, Midyat'ın kültürel mirasının sürdürülebilirliği açısından hem fırsatlar hem de riskler barındırmaktadır. Bir yandan, turizm sayesinde geleneksel taş işçiliği ve konut tipolojisi görünürlük kazanmakta, kentsel ekonomiye katkı sağlamaktadır. Öte yandan, aşırı ticarileşme riski ve yerel halkın yaşam alanlarının turistik işletmelere dönüşmesi, sosyal dokuda çatışmalara yol açabilmektedir. Bu nedenle, restorasyon ve yeniden işlevlendirme süreçlerinin yalnızca ekonomik değil, kültürel sürdürülebilirlik ekseninde de değerlendirilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, Midyat'ın tarihi kent merkezindeki yapı sahipliği ve işlevsel dönüşüm süreçleri, kentin tarihsel sürekliliği ile güncel sosyo-ekonomik dinamikler arasındaki ilişkiyi yansıtmaktadır. Restorasyon projeleri ve işlevsel dönüşümler, Midyat'ın kültürel mirasının korunmasında ve turizme entegre edilmesinde önemli rol oynarken; bu süreçlerin, mekansal kimliği zedelemekten yürütülmesi kentin geleceği açısından kritik bir önem taşımaktadır.

2.6.Günümüzde Midyat: Turizm, Temsiliyet ve Sürdürülebilirlik

Günümüzde Midyat, sahip olduğu kültürel miras, geleneksel taş mimarisi ve çok katmanlı kimliği sayesinde hem ulusal hem de uluslararası düzeyde dikkat çeken bir turizm merkezi haline gelmiştir. Özellikle son yıllarda televizyon dizileri, belgeseller ve sinema filmleri aracılığıyla kentin görsel temsiliyeti artmış (**şekil 6**); Midyat, Türkiye'nin kültürel zenginliklerini yansıtan bir "açık hava platosu" olarak konumlandırılmıştır (Kaya, 2020). Bu durum, kente yönelik ziyaretçi talebini önemli ölçüde artırmış, turizm sektörünü yerel ekonominin en dinamik alanlarından biri haline getirmiştir.



Şekil 6. Midyat'ta çekilen dizi ve filmler

(H.TUNÇ 2025).

Şekil 6'da sunulan zaman çizelgesi, Midyat'ta farklı dönemlerde çekilen film ve dizilerin zamansal dağılımını göstermektedir. Bu görselleştirme, kentin görsel kültürdeki sürekliliğini ortaya koyarken aynı zamanda kültürel belleğin nasıl yeniden üretildiğini ve turistik algının hangi dönemlerde yoğunlaştığını anlamak açısından önemli bir araçtır. Böylece, Midyat'ın görsel temsiliyetinin yalnızca güncel yapımlarla değil, uzun bir zaman dilimine yayılan kültürel üretim süreciyle pekiştirildiği ortaya konmaktadır.

Turizmin gelişmesi, kentteki geleneksel taş konutların ve tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesine ivme kazandırmıştır. Birçok yapı butik otel, pansiyon, kafe, restoran, kültür evi ve el sanatları atölyesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönüşüm, hem kentsel mekanın yeniden canlanmasına hem de yerel halkın istihdam olanaklarının artmasına katkı sağlamıştır. Ancak hızlı turistik dönüşüm beraberinde sürdürülebilirlik sorunlarını da getirmektedir. Yoğun ziyaretçi baskısı, geleneksel dokunun tahribatına, malzeme ve mekanların özgünlüğünün zedelenmesine yol açabilmektedir (Ahunbay, 2019).

Bir diğer önemli mesele, modern ihtiyaçlar ile tarihsel kimliğin korunması arasındaki denge problemidir. Özellikle altyapı, ulaşım, konaklama ve hizmet sektöründeki yeni talepler, kent merkezinde modern yapılaşma baskısını artırmaktadır. Bu baskı, geleneksel dokunun sürekliliğini tehdit etmekte; plansız veya hatalı restorasyon uygulamaları ise tarihi çevrenin otantik değerini zayıflatabilmektedir (Çelik, 2010). Bu noktada, UNESCO Dünya Mirası adaylığı sürecinde gündeme gelen koruma planları ve yerel yönetimlerin geliştirdiği projeler, kentin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır (ICOMOS, 2017).

Görsel temsiliyetin artması, Midyat'ın ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtım açısından avantaj sağlamaktadır. Ancak kültürel mirasın sadece bir turistik obje olarak görülmesi, yerel kimliğin ticarileşmesi riskini doğurmaktadır. Kentin sinema ve televizyon yapımlarında mekan olarak kullanılmasının, uzun vadede bir “temsil mekanı”na dönüşmesi, gerçek yaşam pratikleri ile kurgusal imgeler arasında bir ayrışma yaratabilmektedir (Urry, 2002; Kaya, 2020). Bu bağlamda, Midyat'ın turistik temsiliyeti ile yaşayan kent kimliği arasında bütünleşik bir yaklaşım geliştirilmesi gerekmektedir.

Sürdürülebilirlik açısından bakıldığında, Midyat'ın geleceği; ekonomik kazanç, kültürel mirasın korunması ve yerel halkın yaşam kalitesinin artırılması arasında kurulacak dengeye bağlıdır. Katılımcı planlama yöntemleri, yerel halkın sürece dahil edilmesi ve turizmin kontrollü bir biçimde yönetilmesi, kentin uzun vadeli korunması için kritik önemdedir (Timothy & Boyd, 2003). Aksi takdirde, aşırı ticarileşme, özgün dokunun bozulması ve yerel halkın yaşam alanlarının dönüşmesi gibi olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalınabilecektir. Sonuç olarak, Midyat günümüzde yalnızca turistik bir destinasyon değil, aynı zamanda temsil gücü yüksek kültürel bir sembol haline gelmiştir. Ancak bu rolün, kültürel mirası ve özgün kimliği gözetken sürdürülebilir bir çerçevede yönetilmesi, kentin hem yerel halk hem de gelecek kuşaklar açısından korunabilmesi için elzemdir.

Midyat'ın tarihsel süreçte geçirdiği dönüşüm incelendiğinde, kentin farklı uygarlıkların, dinlerin ve kültürlerin etkileşim alanı olarak çok katmanlı bir kimlik kazandığı görülmektedir. Antik ve Ortaçağ dönemlerinde temelleri atılan bu kimlik, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde de farklı biçimlerde sürdürülmüş, mekansal doku ise sürekli bir evrim geçirmiştir. Tarihi kent merkezinin özgün taş mimarisi ve dar sokak dokusu, günümüzde turizm, restorasyon ve yeniden işlevlendirme süreçleriyle hem korunmakta hem de dönüşmektedir. Ancak bu dönüşümün, sürdürülebilir koruma politikalarıyla desteklenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Midyat'ın geçmişten bugüne uzanan çok katmanlı yapısı, günümüzde sadece turizm açısından değil, mimarlık ve kentsel tasarım açısından da önemli bir araştırma ve değerlendirme alanı sunmaktadır.

3. İŞLEVSEL VE MEKANSAL DÖNÜŞÜM KURAMLARI

Kent mekanı, tarih boyunca toplumsal, ekonomik ve kültürel dinamiklere bağlı olarak sürekli bir dönüşüm süreci içinde olmuştur (Keleş, 2012). Bu dönüşüm, hem yapıları çevrenin fiziksel biçimini hem de kullanım örüntülerini etkilemektedir. Bu süreçler “işlevsel dönüşüm” ve “mekansal dönüşüm” olarak iki temel başlık altında incelenmektedir. İşlevsel dönüşüm, yapıların kullanım amaçlarının değişimini ifade ederken; mekansal dönüşüm, fiziksel yapının kendisinde veya çevresinde meydana gelen morfolojik değişimleri kapsar.

Midyat gibi tarihî kentlerde bu dönüşüm süreçleri, geleneksel mimarinin korunması ve kent kimliğinin sürekliliği açısından dikkatle değerlendirilmelidir. Bu bölümde, öncelikle işlevsel dönüşümün kuramsal temelleri ele alınacak, ardından mekansal dönüşümün kent morfolojisine etkileri tartışılacaktır.

3.1. İşlevsel Dönüşüm

Midyat’ın tarihi kent merkezi, zaman içinde çeşitli işlevsel değişiklikler geçirmiştir. Tarihsel olarak, kent merkezi öncelikle bir konut ve dini merkez olarak işlev görmüştür. Süryani kiliseleri ve manastırları, kentteki dini yaşamın merkezi olmuş, ayrıca eğitim ve sosyal hizmetler de bu dini kurumlar tarafından sağlanmıştır (Gül, 2015). Geleneksel taş evler ise, geniş ailelerin yaşadığı konut birimleri olarak kullanılmıştır. Bu yapılar, Süryani ve diğer etnik grupların uzun süreli yaşantılarına ev sahipliği yapmıştır. Neslihan Dalkılıç’ın araştırmalarına göre, bu tarihi yapılar günümüzde de önemli bir kültürel değer taşımaktadır ve koruma çalışmalarının odak noktası olmuştur (Dalkılıç, 2004).

20. yüzyılda ise, Midyat, tıpkı David Harvey’nin (2008) kentlerin küresel kapitalist üretim ilişkilerine göre yeniden şekillendiğine dair tezinde belirttiği gibi, ekonomik ve politik baskılarla işlevsel bir dönüşüme uğramıştır. Özellikle 2000’li yıllardan sonra artan

kültürel turizm faaliyetleri, yerel yönetimlerin ve özel yatırımcıların müdahaleleriyle, ticaretin modernleşmesi ve yeni ekonomik faaliyetlerin ortaya çıkması ile birlikte, eski ticaret merkezlerinin işlevleri değişmiş ve bazıları turistik mekanlara dönüştürülmüştür. Bu süreçte, birçok geleneksel yapının konut işlevinden çıkarılarak butik otel, restoran veya hediyelik eşya dükkanına dönüştürülmesine neden olmuştur. Bu değişim, mekanın kullanım amacını olduğu kadar, anlamını da dönüştürmüştür. Artık birçok yapı, yerel halkın yaşadığı alanlar olmaktan çok, ziyaretçilerin "deneyimlediği" estetik objelere dönüşmüştür. Tarihsel olarak dini merkezler ve konut olarak kullanılan yapılar, modern dönemde turizm faaliyetleri doğrultusunda yeniden işlevlendirilmiştir. Midyat'ta birçok tarihi yapı, günümüzde butik otel, kafe, restoran veya müze olarak kullanılmaktadır, bu da kent merkezinin işlevsel yapısında önemli değişiklikler meydana getirmiştir.

Ashworth ve Tunbridge'in (1990) kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesi sürecinde otantik kimliğini kaybederek yeniden kurgulanabileceği yönündeki savları, Midyat'ta açıkça gözlemlenmektedir. Örneğin Mor Gabriel Manastırı'nın çevresinde yapılan restorasyon ve düzenleme çalışmaları, bu alanın daha çok bir "turistik destinasyon" olarak sunulmasına neden olmuş; yapının dinsel ve toplumsal işlevi büyük ölçüde gölgelenmiştir. Benzer şekilde, geleneksel Midyat evlerinin cepheleri restore edilerek estetikleştirilmekte, ancak bu yapıların özgün iç mekan organizasyonları ve yaşam pratikleri göz ardı edilmektedir.

Midyat'ın kültürel ve sosyal yapısı, tarih boyunca çeşitli dönüşümler geçirmiştir. 1915 olayları ve sonrasındaki göç hareketleri, kentin demografik yapısını önemli ölçüde değiştirmiştir. Bu durum, sosyal ve kültürel yaşamın da dönüşmesine neden olmuştur (Öztürk, 2017). Süryani nüfusunun azalması, kiliselerin ve manastırların işlevselliğini etkilerken, Türk ve Kürt nüfusun artışı, yeni cami ve medreselerin inşasına yol açmıştır. Bu değişim, kentteki dini ve sosyal hayatın yapısını da köklü bir şekilde etkilemiştir.

Günümüzde, Midyat'ın tarihi kent merkezi, turizm odaklı bir dönüşüm sürecine girmiştir. Tarihi yapıların restorasyonu ve turizme kazandırılması, kentin ekonomik ve sosyal yapısını yeniden şekillendirmektedir. Özellikle taş evlerin butik otellere, kafelere, restoranlara ve kültürel mekanlara dönüştürülmesi, kent merkezinin yeni bir işlevsel kimlik kazanmasını sağlamaktadır (Kaya, 2020). Neslihan Dalkılıç'ın kitabında belirtildiği üzere, bu dönüşüm süreci, tarihi yapıların modern kullanım alanları ile birleştirilmesini ve turizmin sürdürülebilir bir şekilde gelişmesini hedeflemektedir (Dalkılıç, 2007, s. 79).

3.2.Mekansal Dönüşüm

Midyat'ın tarihî kent dokusu, mimari açıdan taş malzeme kullanımı, avlulu plan şeması, dar sokak düzeni ve topoğrafyaya uyumlu yerleşimiyle tanımlanır. Bu özellikler, mekanın sadece fiziksel değil, aynı zamanda sosyo-kültürel ilişkilerle inşa edildiğini göstermektedir. Ancak, 20. yüzyıl sonlarından itibaren, bölgedeki mekansal yapı da işlevsel dönüşümlerle paralel şekilde değişmeye başlamıştır.

Edward Soja'nın (1996) üçüncü mekan kuramı, mekanın sadece fiziksel bir varlık değil, aynı zamanda deneyimlenen ve temsil edilen çok katmanlı bir gerçeklik olduğunu öne sürer. Midyat'ta bu çok katmanlılık, özellikle tarihî yapılar üzerinde görülen müdahalelerde açıkça çıkmaktadır. Örneğin, özgün taş dokusu ve geleneksel mimari karakter korunarak restore edilen bazı yapılar, turistik bir temsile dönüştürülmekte ve bu dönüşüm, mekanın özgün sosyo-kültürel belleğini silikleştirmektedir. Böylece mekan, artık yerel halk için değil; ziyaretçi deneyimi için yeniden inşa edilmektedir.

Bu bağlamda, Henri Lefebvre'in (1991) mekan üretimi kuramı Midyat'a doğrudan uygulanabilir. Lefebvre'e göre mekan, sadece doğal olarak var olan değil, iktidar ilişkileri, sermaye ve ideoloji yoluyla sürekli olarak üretilen bir yapıdır. Midyat'ta özellikle Valilik, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve özel yatırımcılar eliyle gerçekleştirilen restorasyon

uygulamaları, mekanın estetikleştirilmiş bir “görsel vitrin” haline gelmesine neden olmuştur. Bu durum, mekanın yerel halkın gündelik yaşam pratiklerinden koparılması, daha çok ticarileştirilmiş bir deneyim alanı haline getirilmesi sonucunu doğurmuştur.

Marc Augé’nin (1995) “yer olmayan mekan” (non-place) kavramı da Midyat’ın yeni kamusal mekanları için dikkate değerdir. Örneğin, bazı restorasyon projelerinde yeni yapılan taş kafeler, hediyelik eşya dükkanları ya da sokaklara eklenen “fotoğraf noktaları”, geçmişe dair bir “görüntü” sunmakta; ancak mekanla tarihî/toplumsal bağ kurmak yerine geçici bir deneyim alanı yaratmaktadır. Bu tür alanlar, yerel halkın mekanla kurduğu derin bağlardan yoksun, daha çok turist odaklı “tüketim sahaları” haline gelmiştir.

Ayrıca, Midyat’ta bazı tarihî sokakların araç trafiğine açılması, geleneksel yaya yollarının asfaltla kaplanması ve yeni konaklama yapılarının ölçek dışı müdahalelerle eklenmesi gibi uygulamalar, mekansal sürekliliğin bozulmasına neden olmaktadır. Her ne kadar tarihî sit alanı içerisinde yer alan bazı sokaklar, özellikle turist yoğunluğunun arttığı günlerde yaya kullanımına açılarak trafiğe kapatılsa da, bu uygulamalar sürekli bir koruma ve planlama yaklaşımından ziyade geçici çözümler düzeyinde kalmaktadır. Bu bağlamda, Kevin Lynch’in (1960) kent belleği ve biçimsel süreklilik üzerine geliştirdiği teorik çerçeve Midyat özelinde değerlendirildiğinde, tarihî çevrenin görsel ve işlevsel bütünlüğünün parçalandığını ortaya koymaktadır.

Midyat’ın tarihi kent merkezindeki mekansal dönüşüm, çeşitli imar planları ve kentsel düzenlemelerle de şekillendirilmiştir. 20. yüzyılın ortalarından itibaren uygulanan imar planları, kentin modernleşme sürecine uyum sağlaması amacıyla hazırlanmıştır (Yıldız, 2019). Ancak, bu planlar çoğu zaman tarihi dokunun korunması yerine yeni yapılaşmayı teşvik etmiştir. Son yıllarda ise, tarihi ve kültürel mirasın korunması amacıyla daha duyarlı yaklaşımlar geliştirilmeye başlanmıştır. Özellikle 2000’li yıllardan sonra yapılan düzenlemelerde, tarihi yapıların restorasyonu ve korunması öncelikli hale gelmiştir (Tuncer,

2021). Bu kapsamda, tarihi kent merkezindeki yapıların korunması ve turizme kazandırılması için çeşitli projeler hayata geçirilmiştir. Neslihan Dalkılıç, bu yeni yaklaşımların tarihi yapıları koruma ve modern kullanım alanlarına entegrasyon sürecinde önemli adımlar olarak değerlendirmektedir (Dalkılıç, 2004, s. 85).

3.3. Mekan Kuramları

Tarihi kent merkezlerinin dönüşümünü anlamlandırmak için mekan kuramları önemli bir analiz aracıdır. Bu bağlamda, mekanın toplumsal ilişkiler üzerinden şekillendiğini ortaya koyan kuramsal yaklaşımlar, Midyat'ın dönüşüm sürecini açıklamada temel bir çerçeve sunmaktadır. Mekanın yalnızca fiziksel bir olgu değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve ekonomik dinamiklerle üretildiğini vurgulayan kuramlar, kentin bugünkü yapısal ve işlevsel dönüşümünü kavramaya imkan tanımaktadır.

Bu kapsamda, farklı kuramcılarının geliştirdiği yaklaşımlar Midyat özelinde anlamlı yorumlar yapmayı mümkün kılmaktadır. Mekanın üretim sürecine dair kuramlar, kentsel belleğin oluşumuna yönelik algısal çerçeveler, kentlerin canlılığını sağlayan toplumsal dinamikler ve kültürel mirasın turistikleşme süreci üzerine yapılan tartışmalar, araştırmanın kuramsal altyapısını oluşturmaktadır.

Dolayısıyla, çalışmada mekanın toplumsal üretimi, kent belleği ve mekansal algı, kentsel canlılık ile kültürel mirasın turistikleşmesi gibi dört temel yaklaşım incelenecek; bu yaklaşımlar üzerinden Midyat'ın tarihî kent merkezinde yaşanan dönüşümün nedenleri ve sonuçları değerlendirilecektir.

Henri Lefebvre'nin Mekan Üretimi Kuramı: Henri Lefebvre, *The Production of Space* (1991) adlı çalışmasında mekanın, sosyal ilişkilerle sürekli olarak yeniden üretildiğini savunur. Henri Lefebvre'nin "Mekanın Üretimi" (1991) adlı eseri, mekanın yalnızca fiziksel bir alan değil, aynı zamanda sosyal ilişkiler aracılığıyla sürekli olarak yeniden üretildiği bir

süreç olduğunu vurgular. Lefebvre'ye göre mekan; algılanan, tasavvur edilen ve yaşanan mekan olmak üzere üç boyutta incelenir.

- Algılanan Mekan (Perceived Space): Günlük yaşamda fiziksel olarak deneyimlenen, kullanıcıların doğrudan etkileşim kurduğu mekandır.
- Tasavvur Edilen Mekan (Conceived Space): Planlamacıların, mimarların ve otoritelerin mekanı ideolojik, teknik ve sembolik düzeyde kurguladığı boyuttur.
- Mekanın planlamalar ve ideolojik temsiller yoluyla kurgulanması.
- Yaşanan Mekan (Living Space): Kullanıcıların hafıza, kimlik ve kültürel deneyimlerle anlam yüklediği, duygusal ve sosyal bağ kurduğu mekan düzeyidir (Lefebvre, 1991).

Midyat özelinde bu üçlü yapı net şekilde gözlemlenmektedir. Geleneksel taş konutların fiziksel varlığı (algılanan mekan), restorasyon projelerinin getirdiği yeni işlevsel kurgular (tasavvur edilen mekan) ve Süryani topluluğunun tarihî belleğiyle mekana yüklediği anlamlar (yaşanan mekan) bir arada var olmaktadır. Ancak bu üç düzey arasındaki uyum, özellikle turizm temelli dönüşüm projelerinde kırılma eğiliminde; tarihî mekanlar özgün anlamlarından uzaklaştırılarak yeniden kurgulanmaktadır.

Kevin Lynch ve Mekansal Algı: Kevin Lynch'in The Image of the City (1960) adlı çalışmasında, bireylerin kent mekanlarını nasıl algıladıkları ve hafızalarında nasıl yapılandırdıkları üzerine kuramsal bir çerçeve sunar. Lynch'e göre kentlerin okunabilirliğini ve görsel sürekliliğini sağlayan beş temel unsur bulunmaktadır:

- Yollar (Paths): Kent içinde hareket edilen ana güzergahlar.
- Sınırlar (Edges): Kentin görsel sınırlarını oluşturan elemanlar.
- Bölgeler (Districts): Ortak özelliklere sahip mekansal kümelenmeler.
- Düğüm Noktaları (Nodes): İnsanların yoğun olarak bulunduğu merkezler, yoğun etkileşim alanları, meydanlar ya da kavşaklar.

- Simgeler (Landmarks): Şehri tanımlayan ve görsel olarak ayırt edilebilir nesneler ,hatırlanabilir mekansal referanslar (Lynch, 1960).

Midyat'ın tarihî kent dokusu, Kevin Lynch'in mekansal algı kuramı kapsamında değerlendirildiğinde zengin ve özgün bir kent imgeleri bütünlüğü sunar. Simgeler (landmarks), özellikle Mor Gabriel Manastırı, Mor Barsavmo Kilisesi, Midyat Konuk Evi, geleneksel Midyat taş konutları ve el işçiliğiyle süslenmiş sokak kapıları gibi mekansal öğeler aracılığıyla belirginleşmektedir. Bu simgesel yapılar, yalnızca görsel hafızaya değil, aynı zamanda kentin kültürel kimliğine ve kolektif belleğine de katkı sağlar.

Sınırlar (edges), özellikle Eski Midyat ile Estel arasındaki geçiş bölgelerinde açıkça hissedilir. Bu iki alan arasında hem fiziksel hem de sosyo-kültürel bir eşik bulunmaktadır. Estel'in modern yerleşim yapısı ve trafik akışıyla biçimlenen kimliği, tarihî kent merkeziyle olan mekansal sürekliliği zaman zaman kesintiye uğratmaktadır. Bu sınır, Lynch'in tanımladığı biçimde bir "geçiş eşiği" olmaktan ziyade, tarihî sürekliliği tehdit eden bir kopuş noktası haline gelebilmektedir.

Bölgeler (districts) açısından Midyat, işlevsel ve kültürel anlamda ayrışan mekanlara sahiptir. Örneğin konut dokusunun yoğunlaştığı geleneksel taş evlerin bulunduğu alanlar, dini yapılar çevresinde şekillenen ibadet bölgeleri ve son yıllarda gelişen turistik alanlar, farklı karakteristik özellikler göstermektedir. Ancak bu bölgeler arasında mekansal bir hiyerarşi ve yönlendirme eksikliği, algısal bütünlüğü zaman zaman zayıflatmaktadır.

Düğüm noktaları (nodes), özellikle kamusal etkileşimin yoğunlaştığı alanlar olan çarşı meydanı, turistik sokak kavşakları ve ziyaretçi odaklı mekanlarda gözlemlenir. Ancak bu düğüm noktalarının çoğunda yönlendirme işaretlerinin eksikliği, estetik bütünlüğü bozacak şekilde yapılan ticari düzenlemeler ve araç trafiğinin bu alanlara olan etkisi, Lynch'in vurguladığı kavramsal "odak" özelliğini zayıflatmaktadır. Özellikle yaz aylarında artan turistik

hareketliliğe karşılık gelen altyapı çözümlerinin yetersizliği, bu alanların işlevsel kapasitesini sınırlamaktadır (Tuna, 2013; Erkan, 2016).

Dolayısıyla, Lynch'in "okunabilirlik" (*legibility*) ve "bütünlük" (*coherence*) ilkeleri bağlamında değerlendirildiğinde, Midyat'ın tarihî kentsel dokusu hem güçlü potansiyeller hem de yapısal tehditler barındırmaktadır. Kentin karakteristik öğeleri okunabilirliği desteklese de, çağdaş müdahalelerle oluşan düzensiz yapılaşmalar, mekansal sürekliliği ve kent imgesinin tutarlılığını olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda, tarihî merkezin koruma ve yeniden işlevlendirme süreçlerinde, Lynch'in kent imgesi bileşenlerine dayalı bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır.

Jane Jacobs ve Kentsel Canlılık: Jacobs, *The Death and Life of Great American Cities*; (*Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı*) (1961) adlı eserinde, tarihi şehirlerin dönüşümünde çeşitliliğin, karma kullanımların ve toplumsal etkileşimlerin önemini vurgular. Tarihî şehir merkezlerinin yalnızca fiziksel olarak değil, aynı zamanda sosyal yapılar üzerinden yeniden işlevlendirilmesi gerektiğini savunur. modernist planlamanın tek işlevli, ayrıştırılmış ve insan ölçeğinden kopuk kent anlayışını eleştirir. Ona göre, sağlıklı ve canlı bir kent yapısı, ancak çeşitlilik, karma kullanım, yüksek gözlemlenebilirlik ve sokak yaşamı gibi sosyal dinamiklerin bir arada var olmasıyla mümkündür. Jacobs, "gözlerin sokakta olması" ilkesini vurgulayarak, insanların kamusal alandaki varlığının hem sosyal güvenlik hem de kentsel aidiyet için vazgeçilmez olduğunu ileri sürer.

Midyat'ın tarihî kent dokusuna bakıldığında, Jacobs'ın kentsel canlılık ilkeleriyle çelişen önemli dönüşümler gözlemlenmektedir. Geleneksel olarak karma kullanımlı ve yaya odaklı olan sokak yapısı, bugün giderek tek işlevli bir turizm koridoruna dönüşmektedir. Özellikle konut, üretim (zanaatkarlık), ibadet ve sosyalleşme gibi iç içe geçmiş işlevlerin yerini; butik oteller, kafeler ve hediyelik eşya dükkanlarının alması, Jacobs'ın savunduğu işlevsel çeşitliliğin yerini monofoniliğe bırakmasına neden olmuştur.

Jacobs'ın savunduğu kentsel canlılık, yalnızca fiziksel korumayı değil, sosyal dokunun sürdürülmesini de şart koşar. Bu bağlamda Jan Gehl'in (2010) "insan ölçeği" kavramı da Midyat özelinde önem kazanmaktadır. Yeni yapılan eklentilerdeki ölçek problemleri, sokağın gündelik yaşamla bağıını koparmakta ve tarihî çevreyi bir "seyirlik sahneye" dönüştürmektedir. Ayrıca Sharon Zukin'in (2010) "kültürel temizlik" kavramı, Midyat'ta otantik yaşam pratiklerinin turistik estetik uğruna silinmesini açıklamak için önemli bir çerçeve sunar.

Sonuç olarak, Midyat'ın dönüşüm süreci, Jacobs'ın savunduğu kentsel çeşitlilik ve sosyo-mekansal denge ilkelerinden uzaklaşmış; bu da tarihî dokunun yaşanabilirliğini ve sürekliliğini tehdit eder hale getirmiştir. Jacobs'ın yaklaşımı, Midyat gibi kültürel zenginliği yüksek kentlerde yalnızca fiziksel değil, toplumsal sürdürülebilirliği esas alan bir dönüşümün gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır.

Ashworth ve Tunbridge: Kültürel Mirasın Turistikleşmesi: Ashworth ve Tunbridge (1990), *The Tourist-Historic City* adlı eserlerinde, tarihî mirasın nesnel ve değişmez bir gerçeklik değil; toplumsal, politik ve ekonomik bağlamlara göre yeniden kurgulanan dinamik bir yapı olduğunu ileri sürerler. Onlara göre miras, geçmişin belirli parçalarının seçilerek bugünün ihtiyaçlarına göre yeniden yorumlanmasıdır. Bu süreçte miras, bir yandan kolektif kimliği inşa ederken, diğer yandan turizm, ekonomi ve siyaset gibi alanların yönlendirmesiyle "seçilmiş geçmiş" (selected heritage) haline gelir.

Bu teori, Midyat örneğinde özellikle Süryani, Ermeni ve Müslüman mirasının dönüşümü bağlamında anlam kazanır. Midyat'ta birçok tarihî yapı —manastırlar, kiliseler, geleneksel konutlar— özgün işlevlerinden uzaklaştırılarak; butik otel, müze ya da kafeye dönüştürülmüştür. Bu süreçte yapılar yalnızca fiziksel varlıklarıyla korunmakta, ancak temsil ettikleri sosyal, kültürel ve dinsel bağlamlardan koparılmaktadır. Böylelikle, mirasın otantik

anlamı yerine turistik sunuma uygun, idealize edilmiş ve ticarileştirilmiş bir “geçmiş manzarası” yaratılmaktadır (Ashworth & Tunbridge, 1990; Urry, 1996; Smith, 2006).

Ashworth ve Tunbridge’in yaklaşımı, mirasın çok katmanlı doğasını ve her toplumsal grubun geçmişle kurduğu ilişkinin farklılığını da ortaya koyar. Midyat’ta özellikle Süryani mirasının “egzotikleştirilerek” sunulması, yerel toplulukların hafızasına değil, turistlerin beklentilerine hitap eden bir söylem üretimine işaret eder. Bu durum, Sharon Macdonald’ın (2009) vurguladığı gibi, “gösteri mirası”nın (heritage as performance) öne çıktığı, deneyimlenebilir ve tüketilebilir geçmiş imgelerinin üretildiği bir kültürel ortam yaratır.

Sonuç olarak, Midyat’ta tarihî yapılar fiziksel olarak restore edilse bile, bu restorasyonların ardındaki temsil politikaları, mirasın anlamı üzerinde ciddi bir kırılma yaratmakta ve Ashworth & Tunbridge’in tanımladığı mirasın yeniden kurgulanması olgusunu somutlaştırmaktadır.

4. TARİHÎ KENT MERKEZLERİ VE DÖNÜŞÜM SÜREÇLERİ

Tarihî kent merkezleri, yalnızca geçmişin fiziksel kalıntılarından ibaret olmayan; toplumsal hafıza, kültürel kimlik ve tarihsel süreklilik açısından yoğun anlamlar taşıyan, çok katmanlı mekanlardır. Kevin Lynch'in (1960) ifadesiyle, bu alanlar kentlerin “hafızası” olarak işlev görmektedir; geçmişle bugün arasında sembolik bir köprü kurmaktadır. Aldo Rossi (1982) ise tarihî kent dokusunu, “kolektif belleğin mekansal formu” olarak tanımlar ve bu belleğin yapı, meydan, sokak gibi mimarî öğelerle kurduğu ilişkinin zamanla derinleştiğini belirtir. Bu bağlamda, tarihî kent merkezleri yalnızca korunması gereken mimari miras alanları değil; aynı zamanda yaşayan, dönüşen ve yeniden üretilen sosyal yapılar olarak ele alınmalıdır.

Ancak, günümüzde tarihî kent merkezleri, çeşitli iç ve dış dinamiklerin etkisiyle dönüşüm baskısı altındadır. Küreselleşmenin etkisiyle kentler arasında artan rekabet, özellikle tarihî merkezlerin turistik birer “tüketim nesnesi” haline getirilmesine yol açmıştır (Urry, 1996; Ashworth & Tunbridge, 1990). Bu süreçte tarihî yapıların özgün işlevleri göz ardı edilerek, mekanlar “gösteri toplumunun” bir parçası haline gelir (Debord, 1996). Kentsel pazarlama stratejileri, tarihî kent merkezlerini “estetikleştirilmiş geçmiş” imgeleriyle yeniden tanımlamakta ve bu alanların kültürel derinliğini yüzeyselleştirmektedir.

Neoliberal kent politikaları da bu dönüşümde önemli bir rol oynamaktadır. David Harvey (2008), kent mekanının metalaşma sürecine girdiğini ve sermaye birikiminin yeni mecrası olarak konut, hizmet ve turizm sektörlerine yöneldiğini belirtir. Bu bağlamda tarihî kent merkezleri, yatırım yapılabilir alanlara dönüştürülmekte; özel sektör odaklı projelerle fiziksel dokulara müdahale edilmektedir. Sharon Zukin (2010), bu süreci “kültürel temizlik” olarak adlandırır ve yeni ekonomik aktörlerin, tarihî mahallelerin sosyal yapısını da dönüştürerek mekansal homojenleşmeye yol açtığını savunur.

Tarihî çevrelerde yürütülen “yenileme” projeleri ise çoğu zaman restorasyon ile rekonstrüksiyon arasındaki çizgiyi belirsizleştirmektedir. Özellikle adaptif yeniden kullanım

uygulamaları, fiziksel yapıyı korurken, mekansal belleği ve toplumsal aidiyeti zedeleyebilir (Jokilehto, 2007). Bu noktada dönüşüm süreçlerinin yalnızca fiziksel ölçekte sınırlı kalmayıp, sosyal adalet, kültürel süreklilik ve toplumsal katılım ilkelerini de içermesi gerekmektedir. Aksi takdirde, tarihî kent merkezleri “yaşayan” alanlar olmaktan çıkar, yalnızca “sergilenebilir” kentsel vitrinlere dönüşür.

Midyat gibi çok katmanlı tarihî kent örnekleri, bu dönüşüm süreçlerini gözlemlemek açısından oldukça çarpıcıdır. Geleneksel Süryani mimarisi, taş konaklar, dini yapılar ve dar sokaklar, bu kentin tarihsel, kültürel ve inanşsal çeşitliliğini yansıtır. Ancak son yıllarda artan turizm yatırımları ve restorasyon projeleri, bu mirası korumak ile dönüştürmek arasındaki dengeyi zedelemeye başlamıştır. Mülkiyet değişimleri, mekanın kullanım amacındaki dönüşümler ve sosyal yapının parçalanması, yalnızca fiziksel değil; aynı zamanda simgesel ve sosyal düzeyde bir kırılmayı da beraberinde getirmektedir.

Sonuç olarak, tarihî kent merkezlerinin dönüşüm süreçleri çok boyutlu bir perspektifle ele alınmalıdır. Bu süreçte fiziksel koruma kadar, kültürel kimliğin, toplumsal belleğin ve mekansal aidiyetin de sürdürülebilir biçimde korunması gereklidir. Ancak bu şekilde tarihî kent merkezleri, hem geçmişi hem de geleceği temsil eden yaşayan, kapsayıcı ve dirençli mekanlar olmaya devam edebilir.

4.1.Tarihî Kent Merkezlerinin Tanımı ve Önemi

Tarihî kent merkezleri, bir kentin tarihsel gelişim sürecinin mekansal izlerini taşıyan, genellikle ilk yerleşim alanı olarak şekillenen, kültürel ve mimarî sürekliliğin somutlaştığı alanlardır. Bu merkezler, yalnızca yapıli çevrenin bir parçası olarak değil; aynı zamanda sosyal yaşamın, kolektif belleğin ve kimlik inşasının odağı olarak ele alınmalıdır. Kentsel belleğin oluşumunda merkezî rol oynayan bu alanlar, geçmişin izlerini taşımakla kalmayıp, bugünün kent yaşamını anlamlandıran sembolik değerlerle de örülüdür.

Kevin Lynch (1960), kent imgesinin oluşmasında belli başlı öğelerin (yollar, sınırlar, bölgeler, odak noktaları ve düğümler) etkili olduğunu savunur ve tarihî kent merkezlerinin bu bağlamda güçlü birer “kent imgesi” sunduğunu ifade eder. Bu alanlar, kullanıcıların zihinsel haritalarında önemli yer tutarak kentle kurdukları bağın yönünü belirler. Maurice Halbwachs (1992) ise kolektif belleğin yalnızca bireylerin zihninde değil, aynı zamanda fiziksel mekanlar aracılığıyla üretildiğini belirtir. Halbwachs’a göre toplumlar, tarihsel sürekliliklerini ve ortak hafızalarını özellikle tarihî mekanlar üzerinden yeniden kurar. Bu nedenle tarihî kent merkezleri, yalnızca korunması gereken fizikî varlıklar değil; toplumsal hafızanın taşıyıcısı olan dinamik alanlardır.

Bu mekanlar, çok katmanlı tarihsel, kültürel ve sosyolojik birikimlerin üst üste gelmesiyle şekillenir. Mimari üslupların iç içe geçtiği, farklı dönemlerin izlerini taşıyan sokak dokuları, meydanlar ve anıtsal yapılar; bu merkezlerin hem estetik hem de tarihî değerini artırır. Aynı zamanda tarihî merkezler, kentsel kimliğin oluşumunda ve sürdürülebilirliğinde de belirleyici bir rol oynar. Bir kentin tarihî merkezi ne kadar canlı, çeşitli ve kullanıcılarıyla etkileşim halindeyse; o kentin aidiyet duygusu da o ölçüde güçlüdür.

Ancak tarihî kent merkezlerinin önemi yalnızca geçmişle kurduğu bağla sınırlı değildir. Bu alanlar aynı zamanda güncel kentsel yaşamın önemli bileşenleri olarak da işlev görür. Kamusal mekanların, sosyal etkileşim ağlarının ve kültürel üretimlerin sahnesi olan tarihî merkezler, çağdaş kentlerin sürdürülebilirliğinde ve dirençli kent politikalarının geliştirilmesinde kritik bir rol üstlenir. Rossi (1982)’nin tanımıyla tarihî kent dokusu, “kolektif belleğin mekansal bir ifadesi” olarak değerlendirilmelidir; zira bu dokunun sürekliliği, geçmişin yeniden anlamlandırılmasına ve geleceğin inşasına katkı sunar.

Bununla birlikte, tarihî kent merkezlerinin bugünkü anlamı, yalnızca koruma ve temsil değil; aynı zamanda yeniden işlevlendirme, yaşatma ve toplumsal katılım ilkeleriyle birlikte düşünülmelidir. Günümüzde pek çok tarihî merkez, hızla değişen kentsel dinamikler, küresel

ekonomi ve turizm baskısı altında dönüşmektedir. Bu dönüşüm süreçlerinin tarihî merkezin özgün kimliğini zedelemekten yürütülebilmesi, tarihî çevrenin sadece fiziksel değil, sosyo-kültürel değerleriyle birlikte ele alınmasını gerekli kılar.

Sonuç olarak, tarihî kent merkezleri, sadece mimarlık tarihi açısından değil, aynı zamanda sosyoloji, antropoloji, şehir planlama ve kültürel çalışmalar açısından da çok disiplinli bir değerlendirme gerektirir. Bu merkezlerin tanımı ve önemi, onları yalnızca birer “geçmişin kalıntısı” olarak değil, geçmiş ile gelecek arasında süreklilik sağlayan, yaşayan ve dönüştürülebilir mekanlar olarak kavramayı zorunlu kılar.

4.2.Kentsel Dönüşüm ve Koruma Arasındaki Gerilim

Tarihî kent merkezlerinde yürütülen dönüşüm süreçleri, çoğu zaman koruma ilkeleri ile kalkınma hedefleri arasında derin bir gerilim yaratmaktadır. Bu gerilim, özellikle neoliberal kentleşme politikalarının etkisiyle daha da belirgin hale gelmiş, mekanın tarihsel ve kültürel değerleri ile piyasa odaklı rant beklentileri arasında bir çatışma zemini oluşmuştur. Söz konusu alanların “yaşayan tarihî dokular” olarak ele alınması gerekirken, çoğu zaman bu mekanlar yalnızca turistik, estetik ya da yatırım değeri açısından değerlendirilmekte, bu da tarihî çevrenin anlam ve işlev kaybına uğramasına neden olmaktadır.

Logan ve Molotch (1987), kent mekanını yalnızca fiziksel bir varlık olarak değil, aynı zamanda “kar getiren bir mal” ve “yaşam alanı” arasında bölünen bir arena olarak tanımlar. Bu bağlamda, tarihî kent merkezleri de bir yandan yerel halkın gündelik yaşam pratiklerine ev sahipliği yaparken, diğer yandan yatırımcılar, kamu otoriteleri ve turizm sektörü açısından ekonomik fırsatlar barındıran alanlar haline gelir. Ortaya çıkan gerilim, mekanın çok katmanlı kimliğinin ve kullanıcı çeşitliliğinin göz ardı edilmesine yol açar. Neil Smith (2002), bu süreci “soylulaştırma” (gentrification) olarak kavramsallaştırır ve özellikle tarihî bölgelerdeki dönüşümün, yoksul ve yerleşik halkın dışlanmasına, yerinden edilmesine neden olduğunu belirtir.

Koruma politikalarının, yalnızca yapının fiziksel bütünlüğüne odaklanarak sosyo-kültürel bağlamı ihmal etmesi, tarihî çevrenin yaşanabilirliğini ve toplumsal sürekliliğini tehdit eder. Özellikle tarihî dokunun kültürel turizme entegre edilerek ekonomik bir araç olarak yeniden kurgulanması, bu bölgeleri giderek “tüketilebilir bir imgeye” dönüştürmektedir. John Urry (1996), bu süreci “turistik bakış” (tourist gaze) kavramıyla açıklar ve ziyaretçinin deneyim beklentisinin, mekanın özgün işlevlerinin önüne geçtiğini vurgular. Bu tür sahneleştirilmiş deneyimler, tarihî alanların gerçekliğini silikleştirir; mekan artık yerel yaşamın değil, dışarıdan gelenin gözüyle kurgulanan bir temsil haline gelir.

Benzer şekilde, Ashworth ve Tunbridge (1990), tarihî kent merkezlerinde geliştirilen turizm odaklı koruma stratejilerinin, mekanı “geçmişin steril bir sunumu”na indirgediğini ve bu yaklaşımların çoğu zaman tarihî anlatıların seçmeci biçimde yeniden yazılmasına neden olduğunu savunur. Bu durum, yalnızca fiziksel bir müdahale değil, aynı zamanda kültürel hafızanın yeniden inşası anlamına gelir. Tarihî çevrelerin ideolojik, ekonomik ve estetik tercihler doğrultusunda şekillendirilmesi, özgün kimliğin kaybı ve kültürel yüzeyselleşme gibi sonuçlar doğurur.

Kentsel dönüşüm ile koruma arasındaki gerilim, yalnızca fiziksel mekanın korunması değil; aynı zamanda toplumsal aidiyet, kültürel süreklilik, sosyal adalet ve katılımcı planlama ilkeleri bağlamında da ele alınmalıdır. Dönüşümün “yerinden etmeden yenileme” ilkesiyle planlanması, tarihî merkezlerin yalnızca geçmişin temsili değil, aynı zamanda bugünün yaşayan mekanları olarak sürdürülmesini mümkün kılacaktır. Bu noktada, yerel halkın karar alma süreçlerine katılımı, tarihî çevrenin yalnızca bir vitrin değil, kamusal bir değer olarak korunmasında kritik öneme sahiptir.

4.3.Dönüşümün Sosyo-Mekansal Boyutları

Tarihî kent merkezlerinde gerçekleştirilen dönüşüm projeleri, çoğu zaman yalnızca fiziksel mekanın iyileştirilmesine yönelik teknik müdahaleler olarak görülse de, gerçekte bu

projeler çok daha derin ve çok katmanlı sosyo-mekansal dönüşümlere işaret etmektedir. Kentsel dönüşüm, mekanın yalnızca formunu ve işlevini değil; aynı zamanda bu mekanla kurulan kültürel, ekonomik ve duygusal bağları da dönüştürür. Bu nedenle, tarihî çevrelerdeki müdahaleler, toplumsal hafıza, kimlik ve aidiyet ilişkilerini doğrudan etkileyen kırılma noktaları haline gelir.

Bu bağlamda, Henri Lefebvre'nin (1991) “mekanın üretimi” kuramı önemli bir kavramsal çerçeve sunar. Lefebvre'ye göre mekan, nötr ve edilgen bir arka plan değil; toplumsal ilişkiler tarafından sürekli olarak üretilen, yeniden tanımlanan ve dönüştürülen bir olgudur. Üçlü mekan kavramsallaştırması—“tasavvur edilen mekan” (conceived space), “yaşanan mekan” (lived space) ve “algılanan mekan” (perceived space)—üzerinden değerlendirildiğinde, tarihî kent merkezleri genellikle planlayıcılar ve yatırımcılar tarafından “tasavvur edilen” idealleştirilmiş bir senaryo doğrultusunda yeniden kurgulanmaktadır. Ancak bu senaryoların, orada yaşayan toplulukların gündelik yaşam deneyimleriyle (yaşanan mekan) örtüşmediği birçok örnekte görülmektedir. Bu durum, fiziksel müdahaleyle başlayan sürecin, zamanla kültürel ve toplumsal bir kopuşa dönüşmesine neden olmaktadır.

Christian Schmid (2008) de Lefebvre'nin izinden giderek, mekanın dönüşümünün her zaman ideolojik bir yeniden üretim süreci olduğunu vurgular. Bu çerçevede tarihî çevrelerdeki dönüşüm, yalnızca estetik veya işlevsel bir yenileme değil, aynı zamanda kentsel belleğin ve tarihî anlatının yeniden yazılması anlamına gelmektedir. Bu yeniden yazım süreci, özellikle yerel halkın mekansal deneyimlerini ve kolektif hafızasını silikleştirerek, yeni sermaye gruplarına uygun bir “kentsel vitrin” üretmeyi hedefler.

David Harvey (2008) ise bu süreci, sermayenin mekansal stratejileri bağlamında değerlendirir. Ona göre, tarihî kent merkezlerinde yaşanan dönüşüm, mekanın “kar üretme aracı”na dönüştürülmesini kolaylaştıran bir yeniden düzenleme pratiğidir. Bu bağlamda, dönüşüm projeleri aracılığıyla mekan, yalnızca fiziksel olarak değil; aynı zamanda ekonomik

olarak da yeniden yapılandırılır. Yerel halkın mekan üzerindeki tarihî ve kültürel hakları, bu süreçte çoğu zaman görünmez hale gelir ve yerlerinden edilmeye (displacement) açık hale gelirler. Bu, yalnızca mekansal bir değişim değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerin, topluluk yapılarının ve aidiyet duygularının kırılması anlamına gelir.

Tarihî çevrenin turizm, estetik ve yatırım öncelikli biçimlerde yeniden biçimlendirilmesi, mekanı yalnızca geçmişin temsil mekanı değil; aynı zamanda yeni sermaye ilişkilerinin sahnesi haline getirir. Bu durum, kültürel soylulaştırma (cultural gentrification) olarak tanımlanabilecek bir süreci de beraberinde getirir. Yerel anlatılar, geleneksel yaşam biçimleri ve gündelik ritüeller, mekanın ekonomik değeriyle orantılı bir görünürlüğe sahip olur; dolayısıyla, kimlik politikaları ve mekansal adalet meseleleri dönüşümün temel tartışma alanlarına dahil olur.

Bu nedenle, tarihî kent merkezlerinde dönüşümün yalnızca fiziksel yenileme ile sınırlı olmadığı; aksine, mekanın tüm sosyal dokusunu yeniden şekillendiren, ideolojik, ekonomik ve kültürel bir müdahale biçimi olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Kentsel bellek, aidiyet duygusu ve mekansal eşitlik ilkeleri göz ardı edilmeden planlanan bütüncül yaklaşımlar, tarihî çevrelerin yaşanabilirliğini ve sürdürülebilirliğini sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

4.4.Dönüşüm Yaklaşımları: Koruma mı, Yeniden Kullanım mı?

Tarihî kent merkezlerinde uygulanan dönüşüm politikaları, genel olarak iki ana yaklaşım etrafında şekillenir: statik koruma (in situ conservation) ve yeniden işlevlendirme (adaptive reuse). Her iki yaklaşım da tarihî çevrenin sürekliliğini sağlamayı hedeflese de, mekanın kimliğini, işlevini ve kullanıcı ilişkilerini farklı biçimlerde etkiler. Bu nedenle, hangi yaklaşımın ne şekilde uygulandığı, sadece fiziksel bir tercihten ibaret değildir;

aynı zamanda tarihî mekanla kurulan toplumsal bağın, hafızanın ve kimliğin nasıl yeniden üretileceğini belirleyen ideolojik bir pozisyonu da yansıtır.

Statik koruma, genellikle yapının mevcut durumunun fiziksel bütünlüğünü koruma altına almayı amaçlar. Bu yöntem, yapıların orijinallliğini ve otantikliğini ön planda tutar; ancak çoğu zaman yapıyı güncel ihtiyaçlara karşı işlevsiz hale getirebilir. Koruma bu anlamda, geçmişin dondurulması ve tarihî mekanın “müzeleştirilmesi” riski taşır (Choay, 1992). Kullanılmayan ya da yaşanmayan bir tarihî çevre, zamanla toplumsal bellekteki canlılığını yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalır.

Buna karşılık, yeniden işlevlendirme (adaptive reuse), tarihî yapıların çağdaş gereksinimlere uygun biçimde yeniden kullanılmasını amaçlayan bir dönüşüm stratejisidir. Bu yaklaşım, yapıların fiziksel varlığını korurken, aynı zamanda onları güncel yaşam pratiklerine entegre etmeye çalışır. Böylece, tarihî çevre hem yaşanabilirliğini hem de ekonomik sürdürülebilirliğini koruma şansı yakalar. Ancak bu tür müdahaleler, dikkatli planlanmadığında tarihî bağlamın silikleşmesine, mimari özgünlüğün bozulmasına ve hatta mekanın ticari bir nesneye indirgenmesine neden olabilir (Orbaşlı, 2008).

Burra Şartı’nda (ICOMOS, 1999) belirtildiği üzere, yeniden kullanım süreçlerinde esas olan, yapıların tarihî ve kültürel değerlerinin tanımlanması ve bu değerlere zarar vermeyecek biçimde uyarlanmasıdır. Bu noktada, fiziksel müdahalenin sınırları, mekansal kimliğin sürdürülebilirliği ve yerel toplulukların ihtiyaçları göz önünde bulundurularak belirlenmelidir. Örneğin, tarihî bir konutun butik otel olarak yeniden işlevlendirilmesi, ancak geleneksel plan tipolojisi, malzeme kullanımı ve sokak dokusu korunarak yapılabilirse anlamlı bir dönüşümden söz edilebilir.

Öte yandan, yeniden işlevlendirme süreçleri sadece fiziksel mekanla sınırlı değildir. Bu dönüşüm aynı zamanda bir *anlam değişimini*, bir *kültürel yeniden çerçevelemeyi* de beraberinde getirir. Yapının işleviyle birlikte, o yapı üzerinden toplumsal bellekte üretilen

anlamlar da dönüşür. Dolayısıyla dönüşüm projelerinde yalnızca yapıların değil, aynı zamanda mekansal anlatıların ve toplumsal hafızanın da yeniden üretilmekte olduğu unutulmamalıdır (Pendlebury, 2013).

Bu bağlamda, tarihî kent merkezlerinde uygulanacak dönüşüm yaklaşımlarında şu üçlü denge kritik bir öneme sahiptir:

1. Fiziksel korunabilirlik,
2. Kültürel süreklilik,
3. Güncel işlevsellik.

Eğer bu üç unsur arasında sağlıklı bir ilişki kurulabilirse, tarihî çevre hem korunabilir hem de yaşayan bir kentsel dokunun parçası olarak süreklilik kazanabilir.

Midyat örneğinde görüldüğü üzere, pek çok yapı turizm sektörüne yönelik olarak yeniden işlevlendirilmektedir. Bu süreçte bazı binalar kültürel miras değerine uygun biçimde restore edilirken, bazıları sadece ticari işlevler gözetilerek özgünlükten uzak müdahalelerle dönüştürülmektedir. Özellikle geleneksel Süryani konutlarının otel, kafe ya da butik işletmelere dönüşmesi; hem mimari özgünlük hem de kültürel aidiyet açısından önemli soruları beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, dönüşüm sürecinde “koruma mı, yeniden kullanım mı?” sorusu, yerini “nasıl bir koruma, nasıl bir kullanım?” sorusuna bırakmalıdır.

4.5.Uluslararası Yaklaşımlar ve Yerel Uyum Sorunu

Tarihî çevrelerin korunmasına yönelik politikaların uluslararası düzeyde kurumsallaşması, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hız kazanmıştır. UNESCO, ICOMOS, ICCROM ve UN-Habitat gibi uluslararası kuruluşlar, tarihî alanların evrensel kültürel değerler olarak korunmasını teşvik eden çeşitli bildirgeler, sözleşmeler ve yönetim ilkeleri geliştirmiştir. Venedik Tüzüğü (1964), Burra Şartı (1999), Kültürel Peyzajların Korunması Bildirgesi (Floransa, 2000) ve UNESCO Dünya

Mirası Sözleşmesi (1972) gibi metinler, korumanın yalnızca fiziksel değil; sosyal, kültürel ve anlam düzeyinde de ele alınması gerektiğini vurgular.

Bu belgelerde yer alan ilkeler, tarihî çevreyi yaşayan bir organizma olarak değerlendirme, katılımcı yönetim süreçlerini teşvik etme ve sürdürülebilirlik hedeflerini ön plana çıkarma açısından önemli birer referans niteliği taşır (Jokilehto, 1999; Feilden & Jokilehto, 1998). Örneğin Burra Şartı, yerel toplulukların tarihî çevreyle kurduğu duygusal ve kültürel bağlara dikkat çekerken, koruma kararlarının bu bağlam içinde şekillenmesi gerektiğini savunur.

Ancak, bu evrensel ilke ve standartların yerel bağlamlara aktarımı her zaman istenilen düzeyde etkili olmamaktadır. Özellikle Türkiye gibi çok katmanlı, çok kültürlü ve çok dinamik bir tarihî geçmişe sahip ülkelerde, bu tür standartların uygulanmasında çeşitli uyum sorunları ortaya çıkmaktadır. Kültürel mirasın yalnızca fiziksel özellikleri üzerinden değerlendirilmesi, yerel toplumların değer dünyalarını, sosyal ihtiyaçların ve gündelik yaşam pratiklerinin göz ardı edilmesine yol açmaktadır (Ahunbay, 1996; Erder, 1997).

Bu bağlamda, yerel kimlik ile evrensel koruma normları arasında bir tür gerilim doğmaktadır. Uluslararası belgelerde tanımlanan “değer odaklı koruma” yaklaşımı, yerel yönetimlerin teknik kapasitesi, ekonomik kaynakları ya da yönetsel anlayışları yetersiz kaldığında, çoğu zaman biçimsel ya da sembolik bir uygulamaya dönüşmektedir (Çevik, 2014). Ayrıca, tarihî mekanlarda yaşayan toplulukların bilgiye erişimi, karar alma süreçlerine katılımı ya da söz hakkı olmayışı, koruma uygulamalarının toplumsal meşruiyetini zayıflatmaktadır.

Örneğin, UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne alınan pek çok tarihî kent merkezi – Safranbolu, Göreme, Diyarbakır Sur İçi gibi– koruma kapsamına alındıktan sonra, turizm baskısıyla şekillenen projelere konu olmuş; bu durum mekanın yerel halk tarafından kullanım biçimlerini ve mekansal anlamlarını önemli ölçüde dönüştürmüştür (Gülersoy, 2006). Bu dönüşüm, sıklıkla mekanın yalnızca “gösterilecek” ve “tüketilecek” bir arka plana

indirgenmesiyle sonuçlanmış, böylece toplumsal aidiyetin ve yerel yaşam sürekliliğinin zarar görmesine neden olmuştur.

Midyat gibi tarihî kent merkezlerinde de benzer bir durum gözlemlenmektedir. Süryani, Arap, Kürt ve Türk kültürlerinin iç içe geçtiği bu coğrafyada, uluslararası koruma yaklaşımlarının uygulanması sırasında yerel toplulukların talepleri, geleneksel yaşam biçimleri ve mekansal üretim alışkanlıkları yeterince dikkate alınmadığında, koruma uygulamaları yüzeyde kalmakta ve mekanla kurulan duygusal bağlar zayıflamaktadır. Özellikle taş mimarinin sembolleştirildiği restorasyon projelerinde, kültürel anlatılar, dilsel çeşitlilik ve dini çeşitliliği yansıtan diğer sosyal göstergeler çoğu zaman geri plana itilmektedir.

Bu nedenle, tarihî kent merkezlerinin dönüşümünde uluslararası standartlar bir yol haritası sunmakla birlikte; bu standartların yerel dinamiklerle bütünleştirilmesi, yani korumanın “evrensel ilkeler + yerel özgünlük” dengesiyle yürütülmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir. Jokilehto’nun (1999) da vurguladığı gibi, her tarihî çevre, kendi bağlamsal gerçekliğinde değerlendirilmelidir. Aksi halde, koruma, yalnızca teknik bir müdahale değil, aynı zamanda mekansal bir yabancılaştırma sürecine dönüşebilir.

5. RESTORASYON VE KORUMA YÖNTEMLERİ

Tarihî yapıların korunması ve restorasyonu, yalnızca mimarlık disiplini ile sınırlı kalmayıp, mühendislik, sanat tarihi, arkeoloji ve koruma bilimi gibi çok disiplinli bir yaklaşıma dayanmaktadır. Bu süreçte amaç, tarihî yapıların özgün kimliklerini, malzemelerini ve yapım tekniklerini koruyarak kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamakla birlikte, çağdaş yaşamın ihtiyaçlarına da yanıt verebilecek şekilde işlevsel çözümler sunabilmektir (Ahunbay, 1996; Jokilehto, 1999).

Restorasyon ve koruma uygulamaları, ulusal mevzuatla birlikte uluslararası ilke ve tüzükler doğrultusunda şekillenmektedir. Bu kapsamda başta 1964 tarihli Venedik Tüzüğü olmak üzere, ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) tarafından hazırlanan koruma ilkeleri belirleyici rol oynamaktadır. Venedik Tüzüğü'ne göre, bir yapının korunması yalnızca fiziksel özelliklerinin değil, aynı zamanda tarihî ve kültürel bağlamının da korunmasını içermelidir. Bu doğrultuda; özgün malzemeye ve mimari kimliğe sadık kalınması, müdahalelerin belgelenebilir ve geri döndürülebilir olması gibi ilkeler önem kazanmaktadır (ICOMOS, 1964; Feilden, 2003).

Özellikle tarihî kent merkezlerinde yapılan restorasyon müdahaleleri, yalnızca yapı ölçeğinde değil, aynı zamanda kentsel bağlamda da değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, sürdürülebilir koruma politikalarının benimsenmesi ve tarihî yapıların çağdaş işlevlerle bütünleştirilerek yaşam döngüsünün devam ettirilmesi, kültürel mirasın korunmasında önemli bir yaklaşımdır (Orbaşlı, 2008). Nitekim UNESCO, kültürel miras alanlarının sürdürülebilir yönetimini teşvik ederek, koruma ve kalkınma arasındaki dengeyi gözeten bütüncül yaklaşımların önemini vurgulamaktadır (UNESCO, 2011).

Bu ilkeler doğrultusunda geliştirilen restorasyon ve koruma yöntemleri, yapıların tarihsel sürekliliğini sağlayarak hem estetik hem de işlevsel anlamda kent kimliğine katkı sunmakta, aynı zamanda toplumsal belleğin korunmasına aracılık etmektedir.

5.1.Restorasyon İlkeleri: Venedik Tüzüğü

Tarihî yapıların korunması ve restorasyonu, yalnızca fiziksel müdahaleleri değil; aynı zamanda yapıların tarihî, kültürel, estetik ve belgelenmiş anlamlarını da koruma altına almayı amaçlayan çok boyutlu bir süreçtir. Bu bağlamda, uluslararası restorasyon yaklaşımlarının şekillenmesinde temel teşkil eden belge, 1964 yılında İtalya'nın Venedik kentinde düzenlenen II. Uluslararası Anıtlar ve Sitler Kongresi'nde kabul edilen Venedik Tüzüğü (The Venice Charter) olmuştur. Tüzük, günümüzde tarihî yapıların korunması konusunda uluslararası düzeyde en yaygın kabul gören temel normatif çerçevelerden biridir (ICOMOS, 1964).

Venedik Tüzüğü, modern koruma anlayışının temel ilkelerini belirlemiş; restorasyon kavramını, yalnızca teknik bir onarım süreci olmaktan çıkararak, yapının tarihî değerlerini, bağlamsal özelliklerini ve kültürel kimliğini dikkate alan bütüncül bir yaklaşıma dönüştürmüştür. Bu kapsamda tüzük, restorasyonun tanımını “bir yapının estetik ve tarihî değerine saygı göstererek, özgün belge niteliğinin öne çıkarılması” şeklinde yapar (Madde 9). Yapılan her müdahalenin, yapının tarihsel gelişimini açıklayıcı nitelikte olması gerektiği ve müdahalelerin fark edilebilir, belgelenebilir ve geri dönüştürülebilir olması gerektiği vurgulanmaktadır (Feilden, 2003; Jokilehto, 1999).

Venedik Tüzüğü'nün öne çıkan ilkelerinden bazıları şu şekilde özetlenebilir:

- **Özgünlük ve Belgelik:** Tarihî yapıların fiziksel varlıklarının yanı sıra, özgünlük ve belgelik değerlerinin de korunması gerektiği belirtilmektedir. Bu durum, restorasyon sürecinde kullanılan malzeme, teknik ve tasarım unsurlarının yapıdaki tarihsel sürekliliğe uygun olarak seçilmesini zorunlu kılar (Jokilehto, 1999).
- **Minimum Müdahale İlkesi:** Tüzük, tarihî yapılara yapılacak müdahalelerin mümkün olan en az düzeyde olması gerektiğini savunur. Bu, yapının özgün malzeme ve yapım tekniklerinin mümkün olduğunca yerinde korunmasını ve yalnızca gerekli durumlarda müdahale edilmesini öngörür (Feilden, 2003).

- **Ayırt Edilebilirlik:** Yapıya yapılan yeni eklerin, çağdaş tasarımı temsil etmesi ve tarihî yapıdan kolaylıkla ayırt edilebilir olması gerekir. Böylece yeni ve eski unsurlar arasındaki sınır, tarihsel belgelenebilirlik açısından korunmuş olur (Orbaşlı, 2008).
- **Yeni Kullanımların Uyumlu Olması:** Tüzük, tarihî yapıların korunmasında çağdaş kullanım gerekliliklerini tamamen dışlamaz; ancak yeni işlevlerin yapının tarihî karakteriyle çelişmeyecek biçimde yapılandırılması gerektiğini belirtir. Bu da, koruma ile yeniden işlevlendirme arasında bir denge kurulmasını zorunlu kılar (Ahunbay, 2016).
- **Tarihsel Süreklilik:** Tüzüğün genel yapısında, tarihî yapıların yalnızca bir döneme ait olmadıkları, zaman içinde değişen ve dönüşen kültürel belgeler oldukları fikri benimsenir. Bu nedenle yapının farklı dönemlere ait katmanlarının da korunması gerektiği ifade edilmektedir (ICOMOS, 1964).

Venedik Tüzüğü'nün getirdiği bu ilkeler, yalnızca bireysel yapılarla sınırlı kalmayıp, tarihî kent merkezlerinin bütüncül bir koruma anlayışıyla ele alınmasını da destekler niteliktedir. Bu tüzükten türeyen birçok ulusal ve uluslararası koruma politikası, kentlerin tarihî dokusunun sürdürülebilir yönetimine temel teşkil etmektedir. Ayrıca, söz konusu ilkeler, Türkiye'deki koruma mevzuatının gelişiminde ve restorasyon projelerinin değerlendirilmesinde de doğrudan ya da dolaylı etkiler yaratmıştır (Ahunbay, 2016).

5.2.Koruma Yaklaşımları: Anastiloz ve Adaptif Yeniden Kullanım

Tarihî yapıların korunmasına yönelik yaklaşımlar, yapıların fiziksel, tarihî ve kültürel değerlerini sürdürülebilir bir şekilde geleceğe taşıyabilmek amacıyla çeşitli yöntem ve uygulamaları kapsamaktadır. Bu yaklaşımlar, restorasyon uygulamalarının teknik boyutlarının ötesinde, yapıların mekansal sürekliliğini, kimliksel bütünlüğünü ve yaşanabilirliğini sağlayacak nitelikte ele alınmalıdır. Koruma süreçlerinde tercih edilen yöntemler, yapıların

mevcut durumu, özgün malzeme oranı, mimarî değeri ve çağdaş kullanım ihtiyaçları doğrultusunda farklılık gösterebilir.

Bu bağlamda, iki temel koruma yaklaşımı olarak öne çıkan anastiloz ve adaptif yeniden kullanım yöntemleri, tarihî yapıların farklı koşullarda değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Anastiloz, özellikle arkeolojik kalıntılar ve ciddi biçimde yıkıma uğramış tarihî yapılar için uygulanan, bilimsel temelli bir yeniden kurma yöntemidir. Yapının özgün elemanlarının dikkatli bir şekilde analiz edilip yerine konulmasını amaçlar ve tarihî doğruluğu ön planda tutar.

Öte yandan, adaptif yeniden kullanım, bir yapının günümüzdeki işlevsel ve mekansal gereksinimlere uyarlanmasını amaçlayan çağdaş bir koruma yaklaşımıdır. Yapının kültürel kimliği korunurken, modern kullanım olanaklarıyla yeniden işlevlendirilmesi sağlanır. Bu yöntem, özellikle kent merkezlerinde kullanılmayan veya işlevini yitirmiş tarihî yapıların sürdürülebilir şekilde yaşatılması için etkili bir strateji sunmaktadır.

Bu bölümde, her iki yöntemin kuramsal temelleri, uygulama örnekleri ve koruma ilkeleri çerçevesinde detaylı olarak ele alınacaktır. Böylece restorasyonun yalnızca fiziksel bir müdahale değil, aynı zamanda tarihî süreklilik, mekansal işlevsellik ve kültürel koruma arasında bir denge kurma çabası olduğu vurgulanacaktır.

5.2.1. Anastiloz Yöntemi

Anastiloz, tarihî yapılarda uygulanan temel koruma yaklaşımlarından biridir ve özellikle arkeolojik alanlarda sıklıkla tercih edilen bilimsel bir yeniden kurma yöntemidir. Bu yöntem, yapının yıkılmış veya dağılmış orijinal parçalarının, bilimsel verilere ve belgelere dayanarak yeniden bir araya getirilmesini esas alır. UNESCO ve ICOMOS gibi uluslararası koruma kuruluşları tarafından da desteklenen bu yaklaşım, yapıların tarihî, kültürel ve estetik bütünlüğünün özgün malzeme ile korunmasını hedefler (Feilden, 2003; Jokilehto, 1999).

Anastilozun temel prensibi, restorasyon sürecinde yalnızca özgün yapı elemanlarının kullanılmasıdır. Eksik parçaların tamamlanması gerektiğinde, bu tamamlamaların özgün malzemeden ayırt edilebilecek şekilde, ancak yapının bütünlüğünü bozmayacak derecede sade olması esastır. Bu yaklaşım, Venedik Tüzüğü'nün 15. maddesinde de açıkça belirtilmiştir: “Bir anıtın anastiloz yoluyla yeniden kurulmasında, yalnızca gerçekten oraya ait olan parçalar kullanılabilir. Tamamlayıcı unsurlar ayırt edilebilir olmalı ve yanlış bir sanat tarihî yorumlamaya yol açmamalıdır.” (ICOMOS, 1964).

Anastiloz yöntemi, yapının tarihî bağlamını ve malzeme hafızasını korumaya yönelik olması bakımından konservatif (koruyucu) bir yaklaşımdır. Ancak bu yöntemin uygulanabilmesi için, yeterli sayıda orijinal parçanın mevcut olması, bu parçaların bilimsel yöntemlerle belgelenmiş olması ve yapının özgün mimarî düzeninin yeterli düzeyde anlaşılabilir olması gereklidir. Aksi durumda yapılan yeniden kurma işlemi spekülatif bir rekonstrüksiyon niteliği taşıyabilir ve bilimsel geçerliliğini kaybedebilir (Orbaşlı, 2008).

Uygulama Örnekleri

- **Bergama Antik Kenti'nde Traian Tapınağı (Türkiye)**

Türkiye'deki başarılı anastiloz örneklerinden biri, İzmir'in Bergama ilçesinde yer alan Traian Tapınağı'dır. Yapının özgün sütun, başlık ve friz gibi parçaları arkeolojik kazılar sırasında ortaya çıkarılmış; bu elemanlar yapının tarihî düzenine göre yeniden konumlandırılmıştır. Eksik parçalar ise yeni taşlarla ancak özgün malzemeden ayırt edilebilir şekilde tamamlanmıştır. Bu süreçte, yapı tarihsel bağlamıyla birlikte ele alınmış ve estetik süreklilik sağlanmıştır (Restle, 1970; Ahunbay, 2016).

- **Efes Antik Kenti, Türkiye:** Efes'teki Celsus Kütüphanesi, anastiloz yöntemi ile orijinal taşlar kullanılarak yeniden ayağa kaldırılmıştır (Akurgal, 1995).
- **Atina Akropolis'teki Parthenon Tapınağı (Yunanistan):** Parthenon, anastiloz yönteminin en önemli ve dünya çapında bilinen örneklerinden biridir. Tapınak, 19.

yüzyıldan itibaren belgelenmiş taş elemanlar esas alınarak özgün konumlarına yerleştirilmiş, eksik parçalar ise ayırt edilebilir malzemelerle (örneğin paslanmaz çelik bağlantı elemanları ve yeni mermer bloklar) tamamlanmıştır. Bu süreçte, yapının özgün malzeme ve formlarına müdahale edilmemiş, ancak eksik bölümler belgelere dayanarak çağdaş restorasyon teknikleriyle desteklenmiştir (Tzonis & Lefai, 2004).

- **Roma'daki Augustus Mabedi (İtalya):** Roma'daki Augustus Mabedi, yıkılmış antik yapıların, özgün parçalarına dayanarak yeniden inşasının ne denli karmaşık ve hassas bir süreç olduğunu göstermektedir. Yapının özgün blokları korunmuş, sadece eksik kalan bölümler için ayırık malzeme ve belgelenmiş yorumlarla tamamlayıcı müdahalelerde bulunulmuştur. Anastiloz uygulaması, yapının arkeolojik, mimarî ve kültürel kimliğinin bütüncül olarak korunmasına imkan tanımıştır (Ashurst & Dimes, 1990).

Yöntemin Değerlendirilmesi

Anastilozun en güçlü yönü, yapının tarihî otantisitesini ve maddesel bütünlüğünü koruma konusunda sunduğu yüksek standarttır. Ancak yöntemin sınırları da vardır: özellikle eksik belgeler veya kaybolmuş yapı elemanları söz konusu olduğunda, uygulama bilimsel belirsizlik içerir ve zaman zaman varsayımsal müdahalelere neden olabilir. Bu nedenle anastiloz uygulamalarında, belgelemeye dayalı ve disiplinler arası bir ekip çalışmasıyla yürütülen kapsamlı analizlerin yapılması büyük önem arz etmektedir.

5.2.2. Adaptif Yeniden Kullanım

Adaptif yeniden kullanım (adaptive reuse), işlevini yitirmiş ya da kullanım dışı kalmış tarihî yapıların, kültürel, mimarî ve tarihî değerlerine zarar vermeksizin, günümüz ihtiyaçlarına uygun yeni işlevlerle yeniden değerlendirilmesini amaçlayan çağdaş bir koruma yaklaşımıdır. Bu yöntem, yalnızca yapıların fiziksel bütünlüğünü korumakla kalmaz, aynı zamanda onların

toplumsal hafızadaki yerini sürdürülebilir bir şekilde canlı tutar. Adaptif yeniden kullanım uygulamaları, mekanların yeni işlevlerle donatılması sayesinde hem ekonomik hem de çevresel açıdan olumlu sonuçlar doğurur (Plevoets & Van Cleempoel, 2011).

Bu yaklaşım, tarihî çevrelerdeki yapıların bütünsel dönüşümünde önemli rol oynar. Özellikle kentsel merkezlerde yer alan ve işlevini yitirmiş tarihî yapılar, yeni kültürel, ticari ya da konut işlevleri ile yeniden yaşama kazandırılarak kentsel sürdürülebilirliğe katkı sağlar. Bu tür uygulamalar, hem mevcut yapı stokunun değerlendirilmesini teşvik eder hem de yeni inşaat ihtiyacını azaltarak doğal kaynakların korunmasına hizmet eder (Douglas, 2006; Bullen & Love, 2011).

Adaptif yeniden kullanımda önemli olan, yeni işlevin yapının özgün kimliğine ve mimarî karakterine zarar vermeyecek biçimde tasarlanmasıdır. Bu süreçte, tarihî yapının taşıyıcı sistemi, cephe özellikleri ve malzeme dokusu dikkatle korunmalı; yapılacak müdahaleler ise geri döndürülebilir, belgelenebilir ve yapının kültürel değerleriyle uyumlu olmalıdır (Feilden, 2003).

Türkiye’de adaptif yeniden kullanım örnekleri giderek artmakta olup, bu yaklaşımın yerel mimarî mirasın korunmasında etkili bir yöntem olduğu görülmektedir. Örneğin, Eskişehir Odunpazarı Evleri, adaptif yeniden kullanım yaklaşımı ile restore edilerek butik otellere, sanat galerilerine, restoranlara ve kültürel merkezlere dönüştürülmüş; böylece bölge, hem yerel halk hem de turistler için canlı ve işlevsel bir kültürel mekana dönüşmüştür (Yüceer & Yıldırım, 2018). Benzer şekilde, İstanbul’da Karaköy ve Galata gibi bölgelerde de pek çok tarihî yapı, çağdaş kullanım ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde yeniden işlevlendirilmiştir.

Adaptif yeniden kullanım, ayrıca UNESCO Dünya Mirası Listesi’nde yer alan alanlarda da sürdürülebilir koruma stratejilerinin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmekte; koruma ile kalkınma arasında denge kurulmasına olanak tanımaktadır (Jokilehto, 2006).

Sonuç olarak, adaptif yeniden kullanım, tarihî yapıların çağdaş yaşamın bir parçası haline getirilmesini sağlayarak hem kültürel sürekliliği desteklemekte hem de ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu yaklaşım, yalnızca fiziksel koruma değil, aynı zamanda tarihî yapıların toplumsal, kültürel ve ekonomik bağlamda yeniden yaşatılması anlamına gelmektedir.

Örnekler:

Türkiye’den Uygulamalar:

- **Beyoğlu (İstanbul):** Tarihî yapılarının korunarak kültürel ve ticari bir merkez haline getirilmesi.
- **Tophane-i Amire, İstanbul:** Osmanlı döneminde askeri top dökümhane olarak inşa edilen bu yapı, Cumhuriyet döneminde işlevini yitirmiş ve uzun süre atılmıştır. Restorasyon süreciyle birlikte Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi tarafından sanat galerisi ve etkinlik merkezi olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Yapının kültürel bir alan olarak kullanılması, tarihi değerin korunmasını sağlarken, çağdaş sanatın örneğine de katkıda bulunur.
- **Cumalıkızık Köyü, (Bursa):** UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan bu Osmanlı köyü, mimari dokusu korunarak turistik bir merkez haline getirilmiştir. Tarihî evlerin restorasyonu ve geleneksel el sanatlarının yeniden canlandırılmasıyla, köy hem ekonomik hem de kültürel bir dönüşüm yaşamıştır.
- **İzmir Tarihi Kemeraltı Çarşısı, (İzmir):** UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer alan Kemeraltı Çarşısı, son yıllarda kapsamlı bir iyileştirme projesiyle eski işlevini ve sosyal dinamimizi koruyarak, hem yerel halk hem de turistler için bir çekim merkezi olmuştur. Yeniden işlevlendirme sürecinde geleneksel ticaretin yanında kültürel etkinliklere yer verilmiştir.

- **Odunpazarı (Eskişehir):** Osmanlı dönemine ait geleneksel konut dokusunun en güzel örneklerinden biri olan Odunpazarı Evleri, kapsamlı bir restorasyon çalışması sonucunda turizm ve kültürel aktiviteler için bir cazibe merkezi haline getirilmiştir. Bu süreçte evlerin çoğu butik otel, kafe, restoran ve müze olarak kullanılmaya başlanmıştır.
- **Sirkeci Garı, İstanbul:** Osmanlı'nın son dönemlerinde inşa edilen bu tarihî gar, müze ve kültürel etkinlik alanına dönüştürülerek işlevsel olarak yeniden değerlendirilmiştir (Özkan, 2017).

Dünya'dan Uygulamalar:

- **Kuzey End Sanayi Bölgeleri, Manchester, (İngiltere):** Endüstriyel mirasın korunması ve yeniden işlevlendirilmesi konusunda başarılı bir örnek olan bu bölge, depo ve fabrikaların yaratıcı endüstrilere, ofislere ve konutlara dönüştürülmesiyle dikkat çeker.
- **Louvre Müzesi, Fransa:** Paris'te bulunan tarihî Louvre Sarayı, restore edilerek müze olarak yeniden işlevlendirilmiş ve dünyanın en önemli kültürel merkezlerinden biri haline getirilmiştir (Babelon, 2003).
- **Pessac Yerleşimi (Fransa):** Le Corbusier tarafından tasarlanan bu modernist yerleşim, Boudon'un incelemeleriyle kullanıcıların zamanla mekanları nasıl dönüştürdüğünü ve yeniden işlevlendirdiğini göstermiştir. Başlangıçta standartlaştırılmış konut olarak tasarlanan yapılar, bireysel kullanıcıların ihtiyaçlarına göre uyarlanmıştır, böylece bir kimlik kazanmıştır.
- **Santa Caterina Pazarı, Barselona, (İspanya):** Barselona'nın tarihi pazarlarından biri olan Santa Caterina, yenilikçi bir restorasyon ve yeniden işlevlendirme projesiyle gastronomi ve sosyal yaşam merkezi haline getirilmiştir. Proje, hem modern mimari unsurları hem de tarihi dokuyu birleştiren başarılı bir örnek sunmaktadır.

- **Tate Modern, İngiltere:** Londra'daki eski bir elektrik santrali olan Bankside Santrali, kapsamlı bir restorasyon sürecinden geçirilerek sanat galerisine dönüştürülmüştür (Glancey, 2001).
- **Granaries of Valetta, Malta:** 17. yüzyılda tahıl ambarı olarak kullanılan bu yapılar, günümüzde konser salonu ve sanat galerisi olarak hizmet vermektedir (Thake, 2018).

Bu örnekler, restorasyon ve koruma süreçlerinde farklı yaklaşımların nasıl uygulandığını göstermektedir. Midyat'ın tarihî kent merkezindeki dönüşümleri analiz ederken, benzer uygulamalardan alınan dersler doğrultusunda sürdürülebilir restorasyon yöntemlerinin benimsenmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda, tarihî yapıların korunması ve yeniden işlevlendirilmesi, sadece fiziksel bir müdahale değil, aynı zamanda kentsel kimliğin sürdürülebilirliğini sağlama çabası olarak değerlendirilmektedir.

6. KENTLEŞME VE TARİHİ MİRASIN KORUNMASI

Modern kentleşme süreci, tarihî alanların korunması ile çağdaş yaşamın ihtiyaçları arasında çok katmanlı bir etkileşim ve çoğu zaman bir gerilim yaratmaktadır. Artan nüfus, ekonomik büyüme hedefleri ve altyapı talepleri, tarihî dokular üzerinde baskı kurarken; aynı zamanda bu alanların korunarak yeni işlevlerle yaşatılması, sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda önemli fırsatlar da sunmaktadır (Bandarin & Van Oers, 2012). Bu bağlamda, tarihî kent merkezlerinin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda sosyo-kültürel kimliklerinin, ekonomik canlılıklarının ve yerel hafızalarının korunması; kent planlaması ve mimarî müdahale süreçlerinin merkezine yerleştirilmelidir (Ashworth & Tunbridge, 1990; Rodwell, 2007).

Kentleşmenin miras alanlarına yönelik etkileri genellikle iki yönlüdür: Bir yandan mekansal baskılar, otantik dokunun bozulmasına yol açarken; diğer yandan miras alanlarının adaptif yeniden kullanım ve kültürel turizm yoluyla canlandırılması da mümkündür. Dolayısıyla, kentleşme süreçlerinin tarihî çevrelerle entegrasyonu, ancak bütüncül, katılımcı ve sürdürülebilir politikalarla mümkün olabilir (Pendlebury, Short & While, 2009).

6.1.UNESCO Tarihî Kentsel Peyzaj (Historic Urban Landscape - HUL)

Yaklaşımı

UNESCO'nun 2011 yılında kabul ettiği Tarihî Kentsel Peyzaj (Historic Urban Landscape - HUL) yaklaşımı, tarihî kent alanlarının korunmasında çağdaş, disiplinler arası ve çok katmanlı bir yaklaşım benimsenmesini önermektedir. Bu yaklaşım, klasik anlamda yapı odaklı koruma paradigmalarının ötesine geçerek, fiziksel dokunun yanı sıra kentsel, çevresel, ekonomik, kültürel ve toplumsal unsurların da entegre edildiği bir koruma modelini teşvik etmektedir (UNESCO, 2011).

HUL yaklaşımı, tarihî kentlerin yalnızca “geçmişin izlerini taşıyan mekanlar” değil, aynı zamanda günümüzün dinamik kent yaşamında aktif rol oynayan sosyal, ekonomik ve kültürel alanlar olarak görülmesini savunur. Bu nedenle, tarihî peyzajların korunması yalnızca mimari veya estetik boyutlarla sınırlı değildir; aynı zamanda bölgenin kültürel belleğini, sosyal dokusunu ve toplumsal sürekliliğini de kapsar (Bandarin & Van Oers, 2012).

HUL yaklaşımı, aşağıdaki temel prensiplere dayanmaktadır:

- **Bütüncül Planlama:** HUL, kentsel planlamada tarihî alanları izole alanlar olarak değil, çevresel, sosyal, ekonomik ve kültürel bağlarıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgular. Bu sayede, koruma politikaları yalnızca yapıları değil, onların çevresel ve toplumsal bağlarını da kapsar (UNESCO, 2011; Bandarin & Van Oers, 2012; Pereira Roders & van Oers, 2011).
- **Katılımcı Yönetişim:** Koruma süreçlerinde yalnızca kamu otoritelerinin değil, yerel toplulukların, sivil toplum kuruluşlarının, akademik çevrelerin ve özel sektörün de söz sahibi olması gerekmektedir. Bu sayede koruma uygulamaları toplumun kültürel değerleriyle uyumlu ve sahiplendiği bir yapıya bürünür (UNESCO, 2011; Ripp & Rodwell, 2015; Labadi & Logan, 2016).
- **Uyarlanabilir Koruma :** Tarihî yapılar, çağdaş yaşamın ihtiyaçlarına uygun biçimde yeniden işlevlendirilebilir, ancak bu süreçte tarihî ve kültürel değerleri zedelemekten bir denge kurulmalıdır. Böylece, miras yapıları sadece "korunan" değil, aynı zamanda "yaşayan" mekanlar olarak süreklilik kazanır (Plevoets & Van Cleempoel, 2011).
- **Kültürel ve Ekonomik Sürdürülebilirlik:** HUL yaklaşımı, tarihî mirasın korunmasını yalnızca mali yük değil, aynı zamanda ekonomik bir potansiyel olarak da görür. Bu bağlamda, turizm, el sanatları, kültürel üretim gibi faaliyetlerle yerel ekonominin

güçlendirilmesi ve tarihî alanların ekonomik olarak sürdürülebilir hale getirilmesi teşvik edilir (UNESCO, 2011; Duxbury, Hosagrahar & Pascual, 2016).

- **Çevresel Duyarlılık ve İklim Değişikliği:**

Tarihî kentsel peyzajların korunmasında iklim değişikliğinin etkileri, doğal afet riski ve çevresel sürdürülebilirlik de dikkate alınmalı; miras alanlarının doğayla uyumlu biçimde yaşatılması hedeflenmelidir (ICOMOS, 2019).

6.2. Mekansal, Sosyal ve Yönetsel Dinamikler

Tarihî miras alanlarının korunması, yalnızca fiziksel yapıların veya mimari estetiğin sürdürülmesiyle sınırlı değildir; aynı zamanda bu alanların içinde barındırdığı toplumsal ilişkiler ağı, mekansal hafıza, yerel kimlik ve yaşayan kültürel pratikler gibi soyut değerlerin de korunması gerekmektedir. Bu bağlamda koruma süreçleri, teknik ve mühendislik temelli yaklaşımların ötesine geçerek, katılımcı, çok aktörlü, çok katmanlı bir yönetim yapısını zorunlu kılar (Pendlebury, Short & While, 2009).

Koruma artık sadece “korumak” değil; sürdürülebilir yaşatma, yerel kalkınmayı destekleme, toplumsal bütünlüğü güçlendirme ve kültürel sürekliliği sağlama anlamına gelmektedir. Bu da mekansal, sosyal ve yönetsel düzeylerde iç içe geçmiş bir dizi dinamiği dikkate almayı gerektirir.

6.2.1. Yerel Toplulukların Dahiliyeti ve Katılımcı Yönetişim

Tarihî alanlarda uygulanan koruma projelerinin başarısı, büyük ölçüde yerel halkın bu sürece katılımı ve projeyi sahiplenmesi ile ilişkilidir. Koruma uygulamaları eğer yerel halkın ihtiyaçlarını, beklentilerini ve yaşam tarzlarını dışlarsa, yerinden edilme (displacement), soylulaştırma (gentrification) ve toplumsal kopuş gibi olumsuz sonuçlar doğurabilir (Smith, 2006; Yung & Chan, 2011).

Bu bağlamda, yerel halkı sadece “bilgilendirme” düzeyinde değil, karar alma süreçlerine aktif olarak katabilecek ortak akıl platformlarının oluşturulması önemlidir. Mahalle toplantıları, kent konseyleri, sivil toplum örgütleri ile iş birliği gibi mekanizmalar, hem demokratik hem de sürdürülebilir bir koruma anlayışının temelini oluşturur.

Örneğin; İstanbul’daki Tarlabası yenileme projesi, yerel halkın sürece dahil edilmemesi nedeniyle yoğun eleştirilere maruz kalmış ve bir “soylulaştırma” örneği olarak literatürde yer almıştır (Kuyucu & Ünsal, 2010).

6.2.2. Ekonomik Modelleme ve Sürdürülebilir Gelir Kaynakları

Tarihî mirasın korunması, yalnızca kamu kaynaklarına dayalı bir yük olarak görülmemeli, aksine yaratıcı endüstriler endüstriler, kültürel turizm, el sanatları, gastronomi, etkinlik mekanları gibi alanlar üzerinden yerel ekonomik kalkınma fırsatları olarak değerlendirilmelidir (UNESCO, 2011; Throsby, 2012).

Bu kapsamda oluşturulan kültür rotaları, butik işletmeler, tematik festivaller, müzecilik uygulamaları, yerel halkın gelir elde etmesini sağlayarak hem ekonomik hem sosyal sürdürülebilirliği desteklemektedir. Ancak bu süreçlerde dikkat edilmesi gereken en önemli unsur, aşırı ticarileşme nedeniyle mirasın kimliğini yitirmesinin önlenmesidir. Dengeli bir ekonomik modelleme, mirasın kültürel bütünlüğünü korurken aynı zamanda kaynak yaratmalıdır.

Örnek olarak, Safranbolu’da uygulanan geleneksel evlerin butik otele dönüştürülmesi uygulamaları, yerel istihdam yaratmakla birlikte, mirasın turizm baskısıyla ticarileşmesini de beraberinde getirmiştir (Köksal, 2005).

6.2.3. Hukuki ve Kurumsal Yapılanma

Koruma uygulamalarının başarısı, büyük ölçüde hukuki çerçeve, kurumsal kapasite ve yetki-sorumluluk dengesi ile doğrudan ilişkilidir. Türkiye’de koruma konusunda birçok kurum ve mevzuat sürece müdahil olmakla birlikte, bu aktörler arasındaki eşgüdüm eksikliği, uygulamada sorunlara yol açmaktadır.

Mevcut mevzuat (2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu), tarihî yapıların fiziksel korunmasına dair çerçeveyi belirlese de, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliği doğrudan kapsayan düzenlemeler sınırlıdır. Ayrıca, ilçe belediyeleri, büyükşehir belediyeleri, Koruma Kurulları, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi çok sayıda kurumun görev alanları sıkça çatışmaktadır (Rodwell, 2007; Yıldız, 2020).

Koruma süreçlerinin daha sağlıklı işlemesi için:

- Yerel yönetimlerin yetki ve kaynakları güçlendirilmeli,
- Disiplinler arası ekiplerle çalışılmalı (mimar, şehir plancısı, sosyolog, ekonomist vb.),
- Yeni nesil stratejik planlama araçları (ör. HUL Yaklaşımı, İleri Katılımlı CBS sistemleri, kültürel peyzaj haritaları) sürece entegre edilmelidir.

6.2.4. Mekansal Stratejiler: Tasarım, Ulaşım ve İşlevsel Uyarılama

Mekansal planlama, tarihî mirasın korunmasında yalnızca yapı ölçeğinde değil, çevre düzeni, kamusal alan kalitesi, erişilebilirlik, yapı-yükseklik dengesi, ikincil işlevler gibi birçok parametreyi kapsamalıdır. Korunan alanın “müzeleşmesi” yerine yaşayan kent dokusu olarak kalabilmesi için işlevsel esneklik sağlanmalıdır.

Bu noktada; yaya yollarının artırılması, taşıt trafiğinin azaltılması, geleneksel sokak dokusunun korunması, cephe düzenlemeleri, sokak mobilyaları, aydınlatma ve

yönlendirme sistemleri gibi tasarım kararları, tarihî çevreyi estetik ve fonksiyonel açıdan güçlendirir.

Örneğin, Beyoğlu Yayalaştırma Projesi, hem tarihî çevrenin yaşanabilirliğini artırmış hem de kültürel faaliyetlerin yoğunlaşmasına zemin hazırlamıştır (İBB Ulaşım Daire Başkanlığı, 2019).

Sonuç olarak; tarihi miras alanlarının sağlıklı biçimde yaşatılabilmesi, yalnızca teknik restorasyonla değil; katılımcı, ekonomik, yönetsel ve mekansal bir bütünsellikle mümkündür. Bu çerçevede öneriler şunlardır:

- Yerel halkın görüşleri sürecin her aşamasında dikkate alınmalıdır.
- Miras alanları, yerel ekonominin sürdürülebilir bir parçası olarak yeniden değerlendirilmelidir.
- Mevzuat güncellenmeli, kurumsal yetki çatışmaları giderilmelidir.
- Yönetişim modeli, sadece devlet odaklı değil, çok aktörlü yapılarla biçimlenmelidir.
- Mekansal planlamada, tarihî dokunun estetik olduğu kadar yaşanabilir olması da hedeflenmelidir.

6.3.Türkiye’de Tarihî Mirasın Kentleşme Sürecindeki Dönüşümü

Türkiye, zengin kültürel mirası ve çok katmanlı tarihî dokusuyla, kentleşmenin getirdiği dönüşüm baskıları altında miras koruma konusunda pek çok zorlukla karşı karşıyadır. Özellikle büyük şehirlerde hızla gelişen kentleşme, tarihî dokunun sürekliliğini tehdit ederken, aynı zamanda bu alanların yeni işlevlerle entegre edilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, UNESCO’nun Tarihî Kentsel Peyzaj (HUL) yaklaşımı gibi bütüncül koruma stratejileri, Türkiye’de de uygulama alanı bulmaya başlamıştır. Örneğin;

- **İstanbul Tarihî Yarımada Örneği**

İstanbul’un Sultanahmet bölgesi, UNESCO Dünya Mirası Listesi’nde yer almakta ve dünya mirası statüsünde koruma altına alınmış dört ana alanı kapsamaktadır: Ayasofya, Sultanahmet

Camii, Topkapı Sarayı ve Süleymaniye Camii çevresi. Bu bölge, hem kentleşme hem de turizm baskılarının en yoğun hissedildiği alanlardan biridir.

Turistik yoğunluk, altyapı yetersizlikleri, fiziksel aşınma, ticari işgaller ve nüfusun yer değiştirmesi gibi sorunlara yol açmakta; geleneksel konut alanları otelleşmeye ve ticarileşmeye açılmaktadır (Çelik, 1993; Tiesdell et al., 1996). Bununla birlikte, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından uygulanan Tarihî Yarımada Koruma Amaçlı İmar Planı, ulaşımın araçtan yayaya yönlendirilmesi, cephe sağlıklaştırmaları ve işlevsel dönüşüm uygulamaları gibi politikalarla bölgenin tarihî kimliğini yaşatmayı hedeflemektedir (Kuban, 2000; İstanbul Sit Alanları Alan Yönetimi Başkanlığı, 2017).

- **Ankara – Hamamönü Bölgesi**

Ankara'nın Altındağ ilçesindeki Hamamönü, 19. yüzyıl Osmanlı sivil mimarisinin örneklerini barındıran bir mahalle olarak, tarihî dokunun restorasyonla yeniden canlandırıldığı önemli bir örnektir. Altındağ Belediyesi'nin öncülüğünde yürütülen bu projede, konutlar, kafeler, butik oteller ve el sanatları atölyelerine dönüştürülerek ekonomik canlanma sağlanmış, aynı zamanda tarihî çevre korunmuştur (Yavuz, 2008).

Ancak eleştiriler, bu restorasyonların kimi zaman “yüzeysel sağlıklaştırma” düzeyinde kaldığını ve bölge sakinlerinin yerinden edilmesine sebep olan soylulaştırma (gentrifikasyon) süreçlerini beraberinde getirdiğini göstermektedir (Öncü, 1997; Yalçın, 2014).

- **Mardin – Eski Kent Dokusu**

Mardin'in tarihî merkezinde gerçekleştirilen koruma ve restorasyon projeleri, taş mimarinin korunması ve geleneksel dokuya uygun yapılaşmanın teşvik edilmesi açısından dikkat çekicidir. Mardin Belediyesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı iş birliğiyle yürütülen projeler, geleneksel konutların turizmle bütünleşen işlevlere (butik otel, kültür merkezi vb.) dönüştürülmesini desteklemiştir (Ahunbay, 1996; Çevik, 2010).

Bununla birlikte, bölgedeki mülkiyet sorunları, altyapı eksiklikleri ve sosyo-politik dinamikler, koruma süreçlerini sekteye uğratmaktadır. Geleneksel yaşam pratiklerinin modern turizm ihtiyaçlarıyla uyumlu hale getirilmesi ciddi bir planlama gerektirmektedir (Çevik, 2010; Aslan, 2017).

- **İzmir – Kemeraltı ve Agora Çevresi**

İzmir’deki Tarihi Kemeraltı Çarşısı ve Agora çevresi, ticaretin hala canlı olduğu bir tarihî merkez olarak varlığını sürdürmektedir. İzmir Tarih Projesi kapsamında yürütülen çalışmalar, bu bölgenin kültürel miras olarak yeniden işlevlendirilmesini ve toplumsal bütünlük içinde yaşatılmasını amaçlamaktadır (Tuna & Yıldırım, 2019). Bölgedeki sağlıklaştırma, kamusal alan düzenlemeleri ve yapı restorasyonları bu alandaki sürdürülebilir miras yönetiminin örnekleri arasındadır.

- **Safranbolu ve Beypazarı – Kırsal Mirasın Turizme Entegrasyonu**

UNESCO Dünya Mirası Listesi’nde yer alan Safranbolu, sivil mimari örneklerinin başarıyla korunduğu ve turizmle ekonomik canlılık kazandığı bir başka örnektir. Ancak aşırı turistikleşme, yerel halkın geleneksel yaşamını sürdürememesine ve bölgenin “açık hava müzesi”ne dönüşmesine neden olmaktadır (Köksal, 2005).

Benzer şekilde, Beypazarı da geleneksel mimarinin korunduğu ve el sanatlarının desteklendiği başarılı bir örnek olmakla birlikte, kimlik kaybı ve mekanların ticarileşmesi gibi problemler zamanla gözlemlenmektedir (Özdemir, 2010).

Türkiye’de kentleşme süreçleri, tarihî miras alanlarının hem risk altında kalmasına hem de yeni işlevlerle yeniden canlandırılmasına neden olmaktadır. Bu ikili durum, koruma politikalarının yalnızca fiziksel müdahaleyle sınırlı kalmaması, aynı zamanda toplum temelli, ekonomik sürdürülebilirliği olan ve kültürel bütünlüğü gözeten stratejilerle desteklenmesini gerekli kılmaktadır.

Kentler büyürken, tarihî merkezlerin yok olmasının önüne geçmek, bu bölgeleri yaşayan birer kültürel mekana dönüştürmekle mümkündür. Bu bağlamda UNESCO'nun HUL yaklaşımı, Türkiye'deki uygulamalara yön verebilecek güçlü bir çerçeve sunmaktadır.

6.4.Uluslararası Deneyimler ve Karşılaştırmalı Perspektifler

- **Viyana (Avusturya):**

Viyana'nın tarihî şehir merkezinde UNESCO tarafından tanımlanan tampon bölge uygulamaları sayesinde, yeni yapılaşmaların tarihî dokuya zarar vermeyecek şekilde tasarlanması sağlanmaktadır. Özellikle Stephansplatz çevresinde yapılan düzenlemeler, kent estetiği ve miras koruma arasında örnek bir denge kurmuştur (Ripp & Rodwell, 2015).

- **Kyoto (Japonya):**

Kyoto'da geleneksel machiya evlerinin korunması, yerel halkın doğrudan katıldığı kamu-özel iş birlikleriyle yürütülmektedir. Bu yapılar, hem çağdaş konut işlevi görmeye devam etmekte hem de kültürel turizme hizmet edecek biçimde yeniden işlevlendirilmektedir (Ashworth & Tunbridge, 1990).

- **Eski Havana (Küba):**

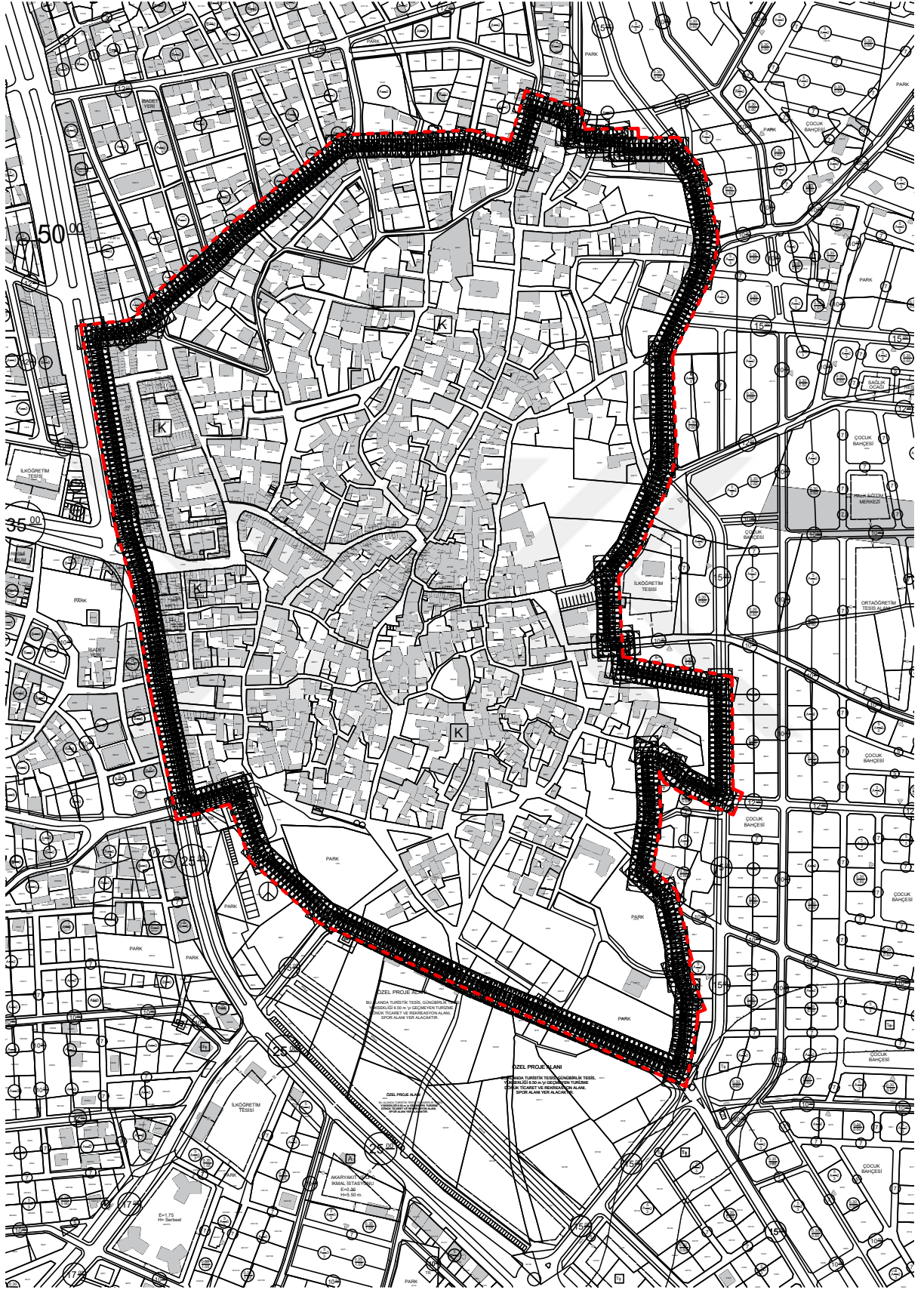
Küba'nın Eski Havana bölgesi, UNESCO desteğiyle restore edilerek ekonomik olarak yeniden canlandırılmış; restorasyon sürecinde yerel halkın tahliye edilmeden sürece dahil edilmesi, sosyal sürdürülebilirlik açısından model teşkil etmiştir (Scarpaci, Segre & Coyula, 2002). Bu yaklaşım, turizmin yalnızca ekonomik değil, toplumsal bir fayda da üretebileceğini göstermiştir.

7. ALAN ARAŞTIRMASI VE BULGULAR

Bu bölüm, Midyat tarihi kent merkezinde yer alan mahallelerdeki yapılar üzerinde gerçekleştirilen alan araştırması süreci, uygulanan yöntemler, elde edilen bulgular ve bu bulguların analizlerini kapsamaktadır. Alan araştırması, nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma yöntemli bir çerçevede yürütülmüş olup; yerinde gözlemler, fotoğraflama, yarı yapılandırılmış anketler ve görüşmeler ile desteklenmiştir.

7.1.Çalışma Alanı Seçimi:

Bu çalışmada araştırma alanı olarak Mardin ili Midyat ilçesinin tarihi kent merkezi, özellikle de sit alanı olarak tescillenmiş bölgesi tercih edilmiştir. Midyat, tarihsel sürekliliği, çok kültürlü yapısı ve özgün mimari dokusuyla Türkiye'nin önemli tarihi yerleşimlerinden biri olup, kentsel koruma ve işlevsel dönüşüm süreçlerinin bütüncül biçimde gözlemlenebileceği nadir örneklerden birini sunmaktadır. Bu bağlamda, araştırma alanının seçiminde hem tarihsel bağlam hem de güncel dönüşüm süreçlerinin izlenebilir olması temel belirleyiciler olmuştur. Araştırma alanı olarak seçilen mahalleler, işlevsel dönüşümün en yoğun gözlemlendiği bölgeler arasında yer almaktadır. Bu mahallelerdeki konutların büyük bölümü geçmişte konut olarak kullanılmakta iken günümüzde ticari, turistik ya da kamusal işlevler üstlenmiştir.



Şekil 7. Midyat Tarihi Kent Merkezi Çalışma Alanı Haritası

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)

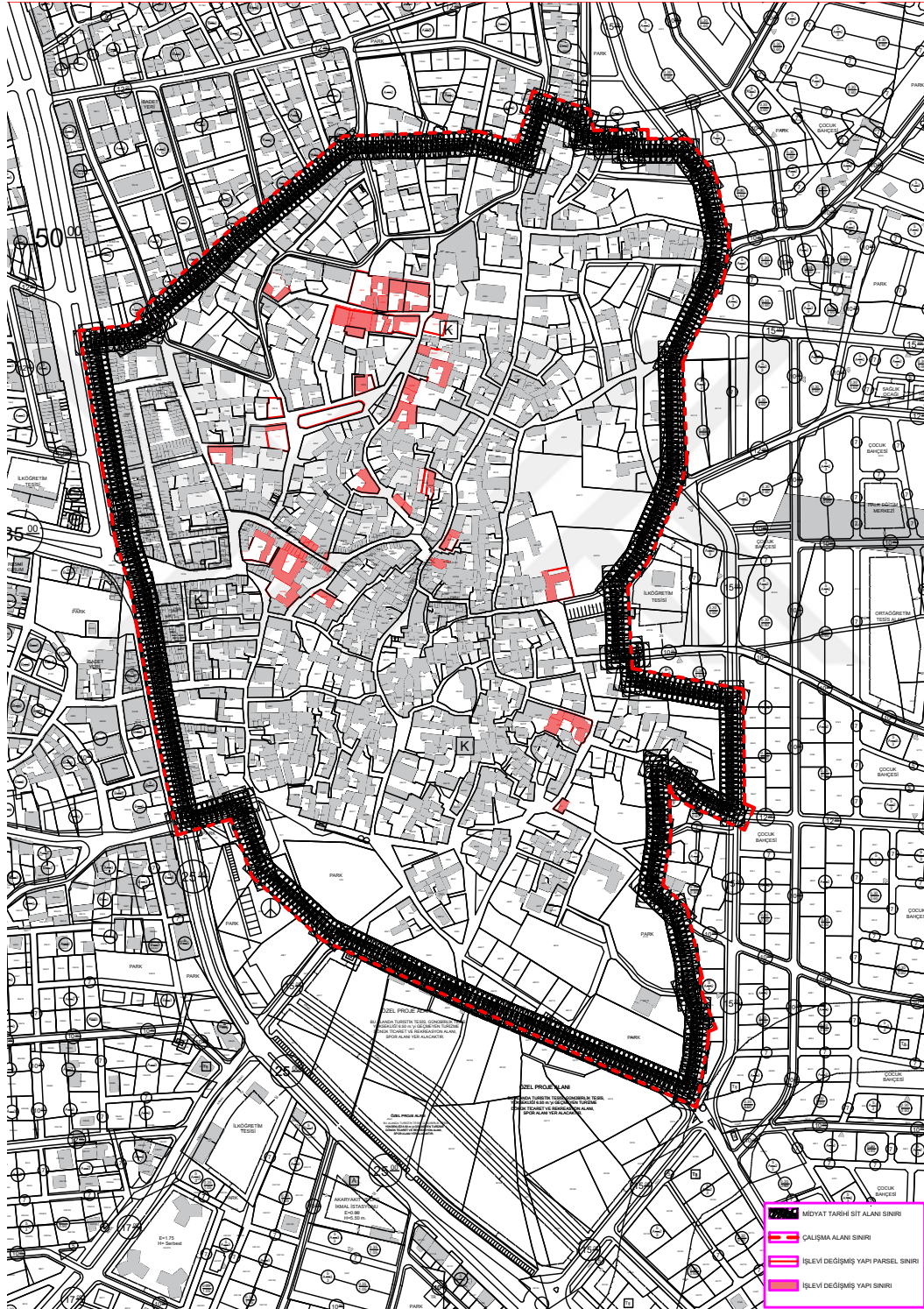
7.2.Yapı Seçim Kriterleri:

Midyat Belediyesi arşivi, saha gözlemleri ve yerel kaynaklardan edinilen bilgiler ışığında yapılan ön incelemeler sonucunda, tarihi kent merkezinde toplam 31 yapının işlevinin değiştiği tespit edilmiştir (**Tablo 1**). Ancak bu yapılardan yalnızca 9 tanesi detaylı incelemeye tabi tutulabilmiştir. Seçim kriterleri aşağıdaki unsurlara dayandırılmıştır:

- Öncelikle, restorasyon sürecinden geçmiş ve halen kullanımda olan yapılar araştırma kapsamına alınmıştır. Bu tercih, hem yapıların güncel işlevsel dönüşümlerinin gözlemlenmesine imkan sağlamış hem de güvenlik açısından erişilebilir bir inceleme zemini oluşturmuştur.
- Çalışmaya dahil edilen yapıların büyük çoğunluğuna ait plan ve görsel arşivler, bu yapıların restorasyon projelerini hazırlayan mimarlar aracılığıyla temin edilmiştir. Söz konusu planların araştırmacı ile paylaşılmış olması, incelenen yapıların seçilmesinde temel belirleyici olmuştur.
- Buna karşılık, plan ve belgelerine ulaşamayan, ya da mevcut planlarının araştırma amaçlı yeniden çizimine izin verilmeyen yapılar, değerlendirme kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu durum, özellikle mülkiyet sahiplerinin kişisel tercihlerinden ve belge paylaşımına yönelik kısıtlamalardan kaynaklanmıştır.
- Ayrıca, bazı yapılarda mülkiyet sorunları ve yapı sahiplerinin araştırmaya katılmaya gönüllü olmamaları da kapsamın daralmasına yol açmıştır.
- İncelemeye alınan yapılarda kullanım güvenliği açısından herhangi bir tehlike bulunmaması da bir diğer seçim kriteri olmuştur. Zira bu yapılar, günümüzde büyük ölçüde kafe, otel, restoran veya ticari mekan gibi işlevlerle kullanılmaktadır.

Sonuç olarak, araştırmaya konu edilen 9 yapı, hem belgelerine erişim imkanı sunmaları hem de güncel işlevsel dönüşümleriyle Midyat'ın tarihi kent merkezindeki mekansal ve işlevsel değişimi yansıtmaları nedeniyle seçilmiştir. Seçilen bu yapılara ilişkin veriler, yapı

sahipleriyle gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler, saha gözlemleri ve fotoğraflama yoluyla belgelenme yöntemleriyle desteklenmiştir. Çalışmaya dahil edilen yapıların kent içerisindeki dağılımları ise aşağıdaki haritada sunulmuştur (**Şekil 8**).



Şekil 8. İşlev Değişim Haritası (2000–2025)

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)

7.3.İşlevi Değişmiş Yapılar Listesi

Midyat'ın tarihi kent merkezinde gerçekleştirilen saha çalışmaları, gözlemler ve yapı sahipleri ile yapılan sözlü görüşmeler doğrultusunda, geleneksel konut ve yapılar arasında işlevsel değişime uğramış toplam 9 yapı üzerinde detaylı inceleme yapılmıştır. Bu yapıların seçiminde, restorasyon projelerini hazırlamış mimarlar tarafından tarafıma sunulan plan ve görsel arşivlerden yararlanılması belirleyici olmuştur. Dolayısıyla, plan ve belgelere ulaşılamayan yapılar kapsam dışında bırakılmıştır.

İncelenen yapıların her birine ait güncel kullanım biçimleri, mekansal değişim süreçleri ve işlevsel dönüşümleri, arşiv belgeleri ile yerinde yapılan gözlemlerden elde edilen veriler doğrultusunda karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında, yapıların mevcut durumları fotoğraflanarak belgelenmiş, eski işlev bilgileri ise hem arşiv kayıtlarından hem de yapı sahiplerinin sözlü aktarımlarından elde edilmiştir.

Aşağıda, işlevsel dönüşüme uğramış bu yapıların adları ve günümüzdeki kullanım biçimleri sunulmuştur:

1. Hivroj Konak (Kafe)
2. Urnus (Şarap, Telkari, Gözlük, Parfüm) Satış Alanı
3. Şikeft (Kafe-Otel)
4. Konak Zenobia (Cafe, Otel, Restoran)
5. Sincar Konağı (Otel)
6. Şahmeran (Kafe-Otel)
7. Midyat Kadın Kooperatifi
8. Mardin Artuklu Üniversitesi Gümüş Telkari Uygulama Atölyesi
9. Midyat Devlet Konukevi

Bu yapıların her biri, geçmiş ve mevcut işlevleri dikkate alınarak mekansal dönüşümleri bağlamında analiz edilmiş, değişim süreçleri detaylı olarak sonraki bölümlerde ele alınmıştır.

7.3.1. Hivroj Konak (Kafe) Örneği

Konum: Mardin ili, Midyat ilçesi, Akçakaya Mahallesi adresine kayıtlı 125 ada, 8-9 parselde yer almaktadır.

Önceki İşlevi: Konut

Mevcut İşlevi: Kafe

Yapı Tipi: A tipi

Yaklaşık Yapı Yaşı: 125 yıl

İşlev Değişikliği Tarihi : 2018

Mülkiyet Durumu: Şahıstan (mülk sahibi) kiralama

İşletme Sahibiyle Yapılan Yüz Yüze Görüşme Tarihi: 2025

Bu yapı, geçmişte geleneksel bir Süryani konutu olarak kullanılmış ve Yapının içerisinde ve dışında bulunan bir kitabeye ve tarihe göre 1934 yılında yapıldığı tahmin edilmektedir. Yapının dönemleri 1934 öncesi ve sonrası ve günümüze ulaşan yapı olarak 2 dönemde ele alınmıştır. El değiştirmesinden dolayı Yapı ile ilgili kısıtlı bilgi elde edilmiştir.

Uzun yıllar aile tarafından mesken olarak kullanılan yapı, 2018 yılında kafeye dönüştürülmüştür. Mülkiyeti bir şahıstan kiralama yoluyla sağlanan yapı, günümüzde serbest meslek sahibi bir işletmeci tarafından kullanılmaktadır. Yapının yeni işlevine uyarlanması süreci, büyük oranda kullanıcı girişimiyle ve profesyonel destek alınarak gerçekleştirilmiş olup herhangi bir kamu veya özel destek sağlanmamıştır.

Hivroj Konak, yalnızca mimari özellikleriyle değil, aynı zamanda popüler kültürdeki yeriyle de dikkat çekmektedir. "Hükümet Kadını" ve "Adını Kalbime Yazdım" gibi yerli film

ve dizilere ev sahipliği yapmış olması, yapıyı yerli turistler için bir cazibe merkezine dönüştürmüştür. Bu durum, konutun işlev değişikliği sürecini yalnızca ekonomik gerekçelerle değil, kültürel değer ve tanınırlık üzerinden de anlamlandırmayı mümkün kılmaktadır.

Restorasyon süreci temel olarak iç mekanda sınırlı fiziksel müdahalelerle gerçekleştirilmiş; cephe ve dış kabuk korunmuş, ancak iç mekanlar yeni kullanım amacına uygun olarak yeniden düzenlenmiştir. Yapının bir odası mutfak olarak, başka bir odası ise servis alanı olarak kullanılırken; diğer odalar oturma alanı şeklinde düzenlenmiştir. Bu durum, yapının özgün plan şemasında kısmi dönüşümlerin gerçekleştirildiğini ve mekansal sürekliliğin koruma-değişim dengesi içinde ele alındığını göstermektedir.

İşletme sahibinden alınan sözlü bilgiler doğrultusunda, yapının önceki işlevinin konut olduğu, ancak zaman içinde ekonomik koşullar ve turistik taleplerin etkisiyle ticari bir işlev kazandığı anlaşılmaktadır.

Saha çalışması kapsamında yapıların plan şeması incelenmiş, çekilen fotoğraflar, restorasyon süreci ve işlev değişikliği ile meydana gelen fiziksel dönüşümleri belgelemekte ve mekansal analizlerin görsel dayanaklarını oluşturmaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki görsel belgeler değerlendirilmiştir:

Mimari Müdahaleler:

Yapının 1. Dönemi: Yapı Midyat konuk evi ile bağlantılı müstemilatı gibi olduğu düşünülmektedir. Konuk evine açılan pencereler bunu kanıtlamaktadır. Parsel no 7'den Parsel no 9 da açılan bir pencere bulunmaktadır. Kısmi satışlardan dolayı, mülk sahibi tarafından ilaveler yapılmıştır. Parsel 7'nin üstünde 1934 yılında ortası eyvanlı sağ ve solu oda şeklinde ve bitişğinde bir mutfak birimi oluşturulmuştur. Bu bilgiler, yapı sahibi ile yapılan görüşmeler, restorasyon projelerini hazırlayan mimarların aktarımları ve Midyat Belediyesi arşivlerinde yer alan belgelerden elde edilmiştir.



Şekil 9. Hivroj Konak zemin kat planı.

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)

Z-01: Giriş kapısının sağında konumlanan ve günümüzde kullanıcısı ile mülkiyeti değişime uğrayan bölümde, eyvana bakan pencereler ve kapı açıklığı yeniden açılmış, özgün ölçülere uygun şekilde ahşap doğramalar takılmıştır. Giriş kapısının sol kısmında muhdes bir duvarla sonradan oluşturulmuş kiler birimi kaldırılarak, yapının özgün mekansal bütünlüğü yeniden sağlanmıştır. Eyvanın döşemesi ve duvarları özgün taş malzeme ile korunmuş, üst örtüsü ise yapının tarihsel karakterini yansıtan beşik ve çapraz tonozlarla muhafaza edilmiştir.

Bu müdahaleler, özgünlük ilkesini gözetmekle birlikte, sonradan eklenen ve yapının tarihi kimliğini bozan unsurların temizlenmesiyle, mekansal belgelik değeri güçlendirilmiştir.

Z-02: Bu mekana giriş, Z-01 Eyvanından sağlanmaktadır. Günümüzde odadan Z-03 mekanına geçişi mümkün kılan yeni bir kapı açıklığı düzenlenmiştir. Odada daha önce kapatılmış durumda olan nişler yeniden açılarak, özgün kullanım izleri ortaya çıkarılmıştır. Üst örtüsü, çapraz ve beşik tonozlardan oluşan geleneksel düzeninde korunmuş ve herhangi bir müdahale yapılmamıştır. Böylelikle mekanın geri dönüştürülebilirlik ilkesi korunmuş, özgün yapı elemanlarının tekrar işlevlendirilmesi sağlanmıştır.

Z-03: Bu mekana geçişi sağlayan kapı açıklığı, özgün formuna dönüştürülmüş; günümüzde değiştirilmiş olan nişler ise belgelere dayalı olarak eski haline kavuşturulmuştur. Bu müdahaleler, yapının tarihî kullanım izlerini görünür kılarak belgelik değerini artırmış, aynı zamanda yapı bütününde sürekliliği desteklemiştir. Bu bilgiler, yapı sahibi ile yapılan görüşmeler, restorasyon projelerini hazırlayan mimarların aktarımları ve Midyat Belediyesi arşivlerinde yer alan belgelerden elde edilmiştir.

Genel olarak bu üç mekanda gerçekleştirilen müdahaleler, yapının özgün mekansal kurgusunu yeniden görünür kılmayı amaçlamış; sonradan eklenen ve tarihi dokuyu zedeleyen unsurlar kaldırılırken, özgün malzeme ve mekansal düzen korunmuştur. Böylece uygulamalar, restorasyonun temel ilkeleri olan özgünlük, belgelik, geri dönüştürülebilirlik ve bütünlük kavramlarıyla uyumlu bir yaklaşım ortaya koymuştur.



Şekil 10. Hivroj Konak ara kat planı.
(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)

1934 yılında gerçekleştirilen müdahalelerle yapıya bir kat eklenmiş, bu dönemde oluşturulan teras kısımları düz korkuluk duvarı biçiminde tasarlanmıştır. Ancak ikinci dönemde yapılan restorasyon çalışmaları sırasında bu ek kat kaldırılarak yapı yeniden özgün yüksekliğine kavuşturulmuş, teras bölümlerinde ise taş parapetler örülerek hem estetik hem de yapısal bütünlük sağlanmıştır. Bu müdahaleler, yapının tarihsel katmanlarını dikkate almakla birlikte, özgün olmayan eklentilerin temizlenmesi yoluyla özgünlük ve bütünlük ilkelerinin korunmasına hizmet etmiştir.

LEJAND

- mevcut duvar bölümleri (1896)
- yapıdan gelen mevcut izler doğrultusunda tamamlanmalar ve açılımlar (kapı, pencere, niş, konukluklar)
- benzer dönem örneklerine göre tamamlanan bölümler, ahşap kapı, pencere ve demir konukluklar
- yalız, sözlü ve görsel kaynaklar ile tamamlanmalar
- izi olmayan varlığı yapıdan gelen veriler doğrultusunda tamamlanmalar

KONSU PARSEL 125-4

140' 00" 125-7

125-8 TEKEKARİ MESLEK YÜCEKOKULU

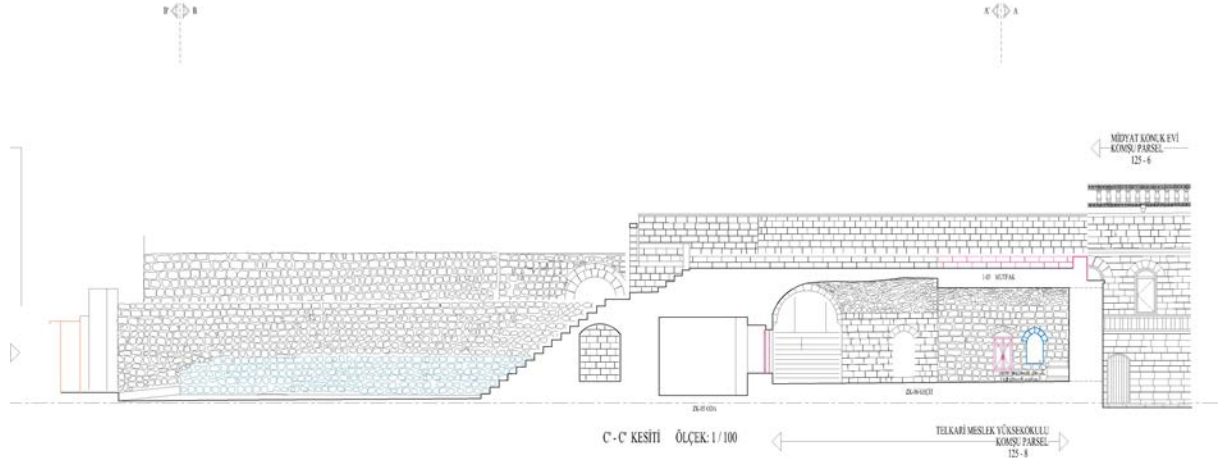
240' 00" 125-9

240' 00" 125-10

240' 00" 125-11

D-D KESİTİ ÖLÇEK: 1/100

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)



Şekil 12. Hivroj Konak C'-C' kesit.
(Midyat Belediyesi Arşiv).



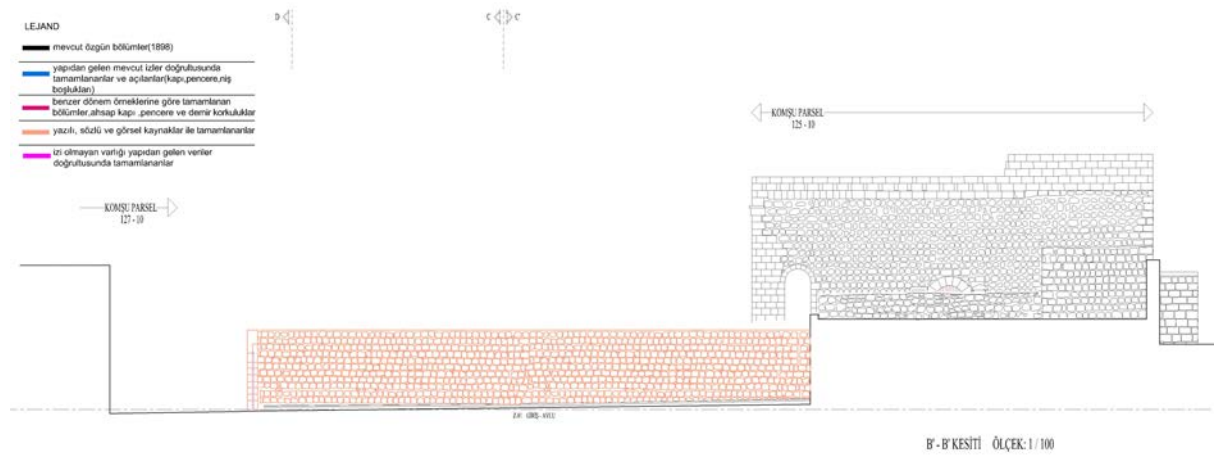
Şekil 13. Hivroj Konak C-C kesit.

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)

Güney Bahçe Girişi: Yapının güney yönündeki bahçe girişinde, geçmişte yapılan müdahaleler sonucu özgün niteliklerini kaybetmiş olan açıklık, gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarıyla birlikte aslına uygun biçimde yeniden düzenlenmiştir. Midyat evlerinde yaygın olarak görülen geleneksel kemerli giriş tipolojisi dikkate alınarak giriş açıklığı kemerli formda tasarlanmış ve böylece yapının mimari karakteri özgün haline kavuşturulmuştur. Bu

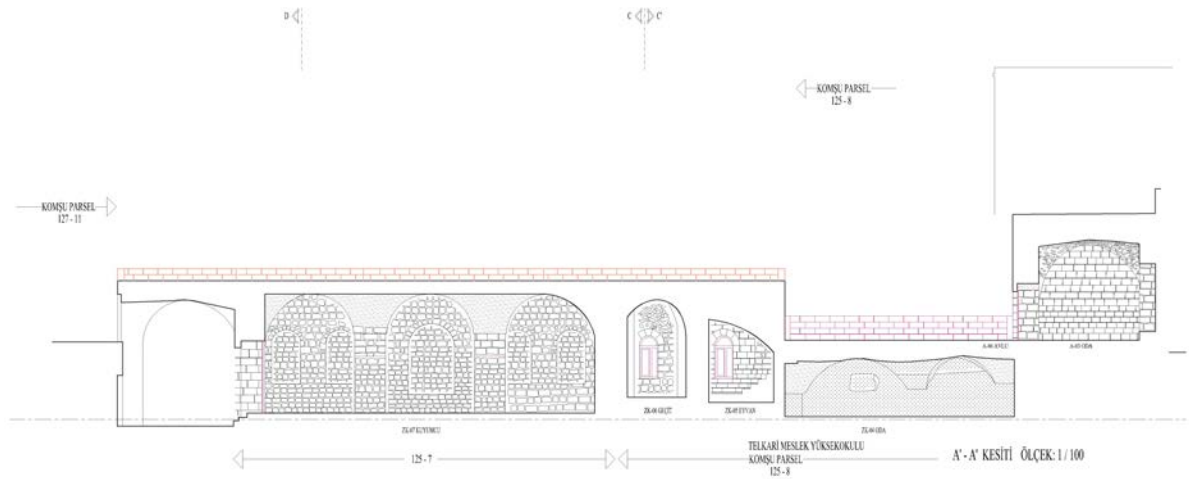
uygulama, yalnızca estetik bütünlüğün sağlanmasına değil, aynı zamanda bölgesel konut mimarisine özgü geleneksel mimari öğelerin korunmasına da katkıda bulunmuştur.

Yapının söz konusu müdahalesi, restitüsyon çalışmalarından elde edilen veriler ve mevcut izler temel alınarak gerçekleştirilmiş olup, müdahalenin detayları C-C kesiti üzerinde açıkça izlenebilmektedir (Bkz. C-C Kesiti). Böylelikle giriş düzenlemesi, hem belgelik değerinin korunmasına hem de yapının tarihî sürekliliğinin vurgulanmasına hizmet etmiştir.



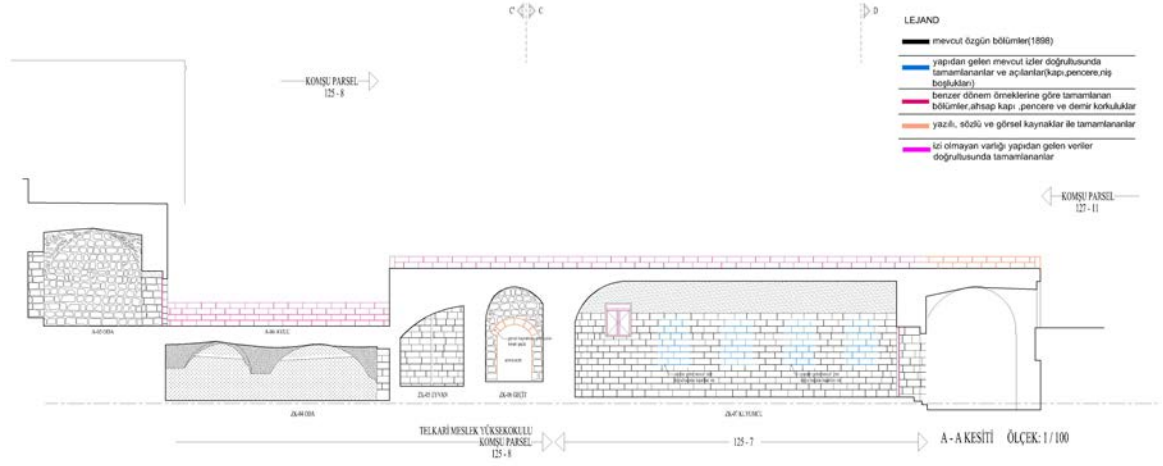
Şekil 14. Hivroj Konak B'-B' kesit.

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)



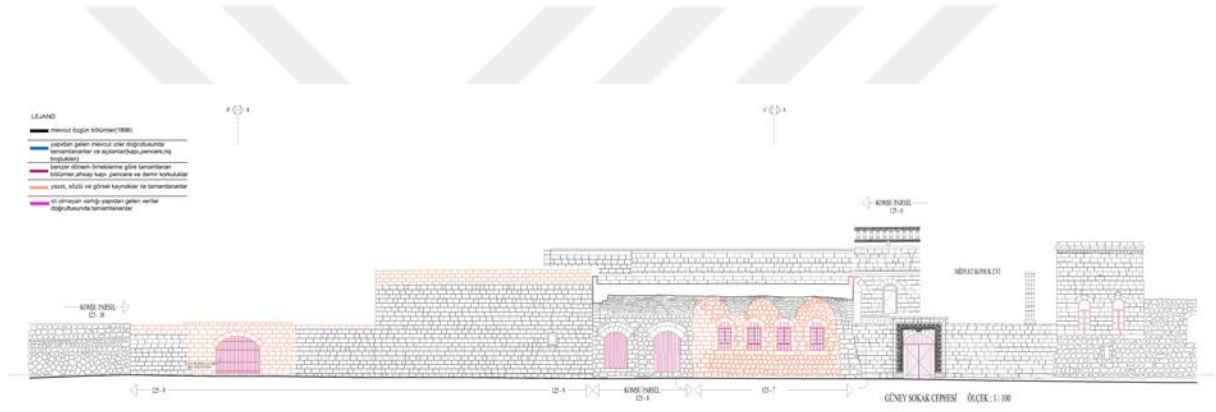
Şekil 15. Hivroj Konak A'-A' kesit.

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)



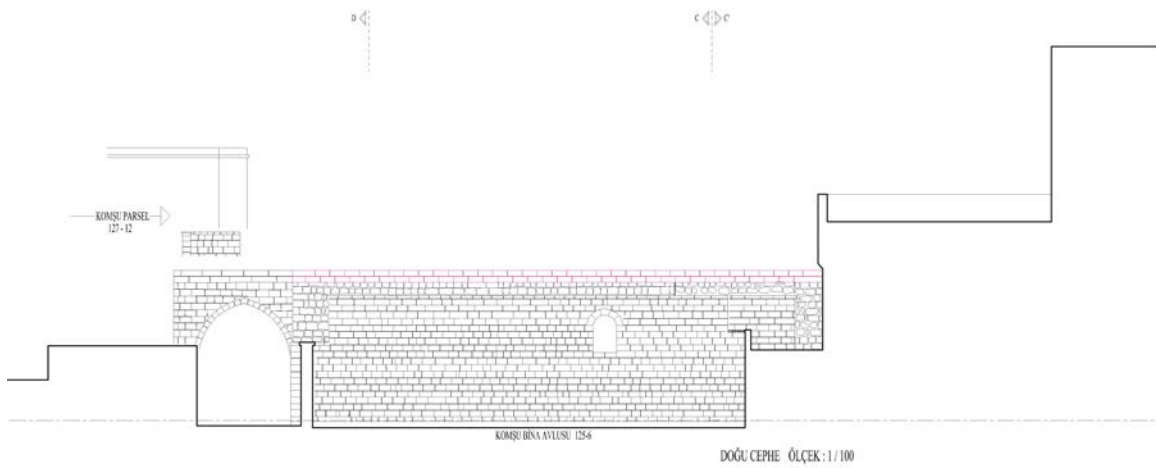
Şekil 16. Hivroj Konak A-A kesit.

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)



Şekil 17. Hivroj Konak güney sokak cephesi.

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)



Şekil 18. Hivroj Konak doğu cephesi.

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)

Bu durum, hem yapının özgün mekansal kurgusunun anlaşılması açısından dikkate değer bir veri oluşturmakta hem de dönemin müdahale pratiklerinin işlevsel önceliklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca, bodrum katın kapatılmasıyla birlikte yapı, geleneksel kullanım biçimlerinden farklılaşmış ve sonraki dönemlerde üst katlarda yoğunlaşan bir kullanım düzenine evrilmiştir.



(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)

Restorasyon projesine ait zemin kat planı, mevcut özgün bölümlerin, dönemsel müdahalelerin ve güncel restorasyon uygulamalarının farklı renklerle gösterildiği lejand doğrultusunda değerlendirilmiştir. Siyah renkle belirtilen bölümler yapının özgün dokusunu temsil ederken, mavi renkle işaretlenen alanlar mevcut izlerden elde edilen veriler doğrultusunda tamamlanan açıklıkları (kapı, pencere, niş) ifade etmektedir. Pembe renkli alanlar ise benzer dönem örneklerinden yola çıkılarak ahşap kapı, pencere ve demir korkuluk gibi elemanlarla yeniden düzenlenen kısımları göstermektedir. Mor renkle belirtilen bölümler yazılı, sözlü ve görsel kaynaklardan elde edilen verilerle bütünlenmiştir. Yeşil renkli bölümler ise yapının ikinci dönemine ait müdahaleleri yansıtmaktadır.

Yapının farklı mekanlarına ilişkin restorasyon kararları, özgün dokunun korunması ve mekansal sürekliliğin sağlanması çerçevesinde uygulanmıştır. Çalışmanın sınırlılıkları doğrultusunda, burada yalnızca işlevsel ve mekansal dönüşüme yönelik sonuçlar değerlendirilmektedir. Strüktürel sistemler, mühendislik hesapları, malzeme dayanıklılığı ya da inşaat teknikleri kapsam dışında tutulmuştur.

Zemin kat mekanlarında (Z-01 Avlu, Z-02 Eyvan, Z-03 Oda, Z-04 Kiler) restorasyon sonucunda özgün kesme taş zeminlerin ve geleneksel sıva uygulamalarının korunduğu görülmektedir. Derzlerin geleneksel ınkara harcı ile doldurulması, yapının tarihî karakterini güçlendirmiştir. Avluda yer alan geç döneme ait ekler (metal gölgelikler, bay-bayan WC) kaldırılarak özgün mekansal düzen ortaya çıkarılmış, böylece yapının bütüncül kimliği vurgulanmıştır.

Pencere ve kapı açıklıklarında, yapıda mevcut örneklerle uyumlu olarak meşe keresteden yeni doğramalar yapılmış; vitrin haline dönüştürülen açıklıklar, mekanların işlevsel dönüşümünü desteklemiştir. Özellikle Parsel 7’de giriş kapısının işlemeli bir kapı ile değiştirilmesi ve pencerelerin vitrine dönüştürülmesi, yeni işlevin (ticaret-kafe gibi) gereklilikleri ile tarihî mimari arasında uyum sağlamıştır.

Kiler mekanlarında (Z-03 ve Z-04) kesme taş kaplama duvarların uygulanması, mekanların özgün taş işçiliğiyle uyumlu hale getirilmesini sağlamıştır. Geleneksel sıvaların korunması ise tarihî iç mekan atmosferinin devamlılığına katkıda bulunmuştur.

Bodrum ve kuyumcu olarak düzenlenen alanlarda (ZK-07), mevcut traverten taş zeminlerin korunması, mekanın tarihî sürekliliğini güçlendirmiştir. Merdiven boşluğunun kapatılması ve tonoz onarımı, mekansal bütünlüğü sağlamış, işlevsel kullanım açısından mekanın daha verimli hale getirilmesine olanak tanımıştır. Bununla birlikte, batı duvarında farklı mülkiyete ait pencere açıklıklarının mevcut haliyle korunması, restorasyon sürecinde mülkiyet faktörünün mekansal dönüşüme doğrudan etkisini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, gerçekleştirilen restorasyon müdahaleleri, özgün taş işçiliğini ve mekansal düzeni görünür kılarak, yapıların işlevsel dönüşüm sürecinde kimliklerini koruyacak bir yaklaşım sunmuştur. Bu müdahaleler yalnızca fiziksel onarım kararları olarak değil, aynı zamanda tarihî mekanların güncel kullanımlara uyumunu sağlayan mekansal düzenlemeler olarak değerlendirilmiştir.



Şekil 20. Hivroj Konak ara kat planı.

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)

Birinci katta yer alan mekanlara ilişkin restorasyon uygulamaları, yapının özgün taş işçiliğini koruma, mekansal sürekliliği sağlama ve tarihî karakteri güncel kullanımla uyumlu hale getirme amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sınırlılıkları gereği, burada yalnızca işlevsel ve mekansal dönüşüm sonuçları aktarılmakta; mühendislik hesapları, malzeme dayanıklılığı veya inşaat teknikleri değerlendirilmemektedir.

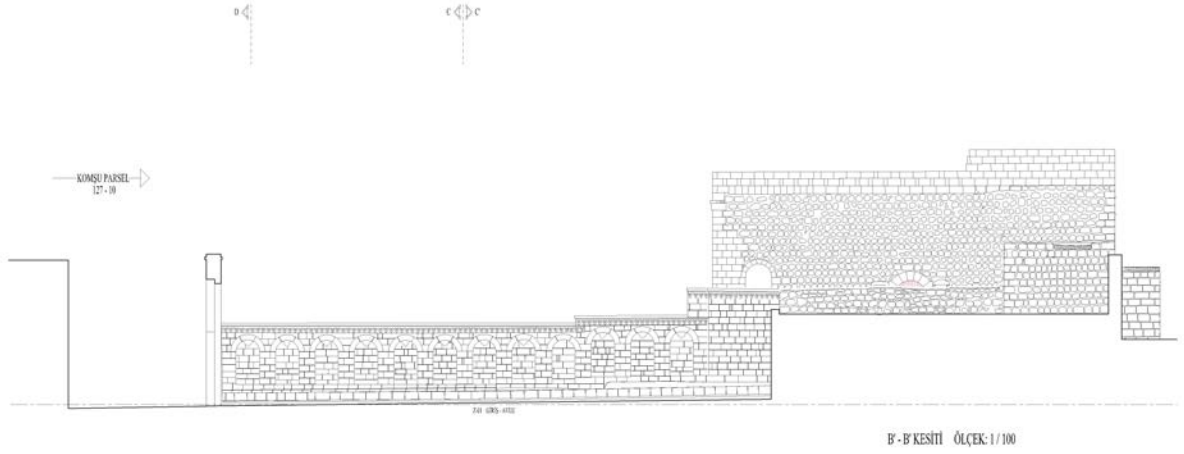
Teras (1-01): Teras bölümünde mevcut kesme taş zemin korunmuş, derzler geleneksel in-kara harcıyla doldurulmuştur. Geç dönemde eklenmiş olan rüzgarlık kaldırılarak özgün mekansal düzen ortaya çıkarılmıştır. Bu müdahale, yapının yatay bitişini yalınlaştırarak tarihî kimliğe uygun bir görünüme kavuşturmuştur.

Mutfak (1-03): Mutfak mekanında traverten taş zemin korunmuş, seramik kaplamalar kaldırılarak özgün taş dokusu yeniden ortaya çıkarılmıştır. Duvarlarda yüzey temizliği yapılmış, boşalan derzler geleneksel harçla tamamlanmıştır. Meşe keresteden yapılan yeni pencereler ve mevcut lokma demir parmaklıkların korunmasıyla, mekanın hem tarihî karakteri hem de işlevsel bütünlüğü güçlendirilmiştir.

Oda (1-04): Bu mekanda traverten taş döşemeler korunmuş, duvarlarda yüzey temizliği ve derz onarımları yapılmıştır. Pencereler meşe doğrama ile yenilenmiş, parmaklıklar muhafaza edilmiştir. Geleneksel sıvanın korunması, iç mekan atmosferini tarihî kimliğe uygun biçimde sürdürmüştür.

Depo (1-05): Depo mekanında seramik kaplamalar kaldırılmış, traverten zemin ve kesme taş duvar dokusu korunmuştur. Odayı ikiye bölen ek duvar kaldırılarak özgün mekansal düzen yeniden sağlanmıştır. Yeni pencere uygulaması yapının geleneksel örneklerine uygun biçimde gerçekleştirilmiş, demir parmaklıklar korunmuştur.

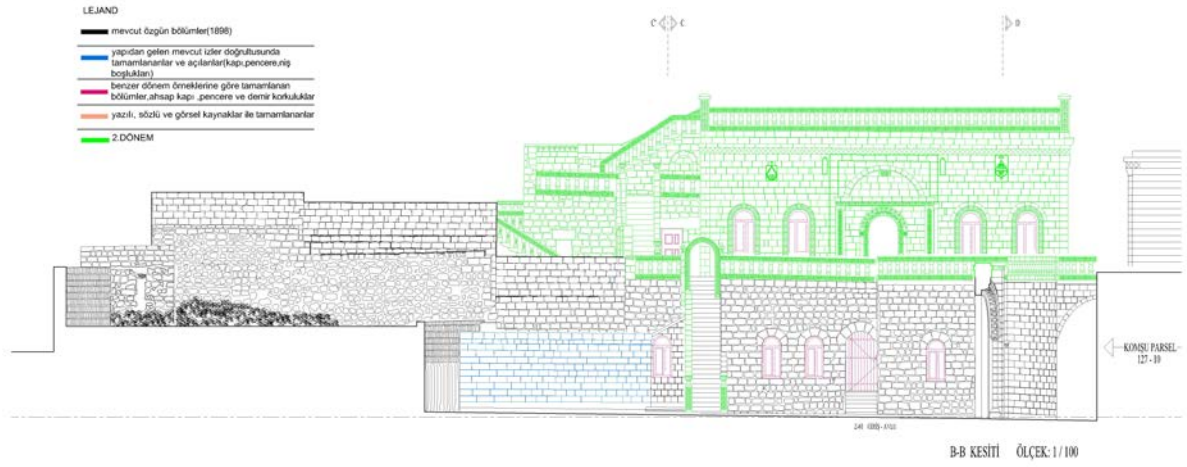
Eyvan (1-06): Eyvan mekanında traverten zeminler korunmuş, eklenti niteliğindeki taş duvar kaldırılmıştır. Böylece eyvanın mekansal bütünlüğü yeniden vurgulanmıştır. Pencereler



Şekil 24. Hivroj Konak B'-B' kesiti.

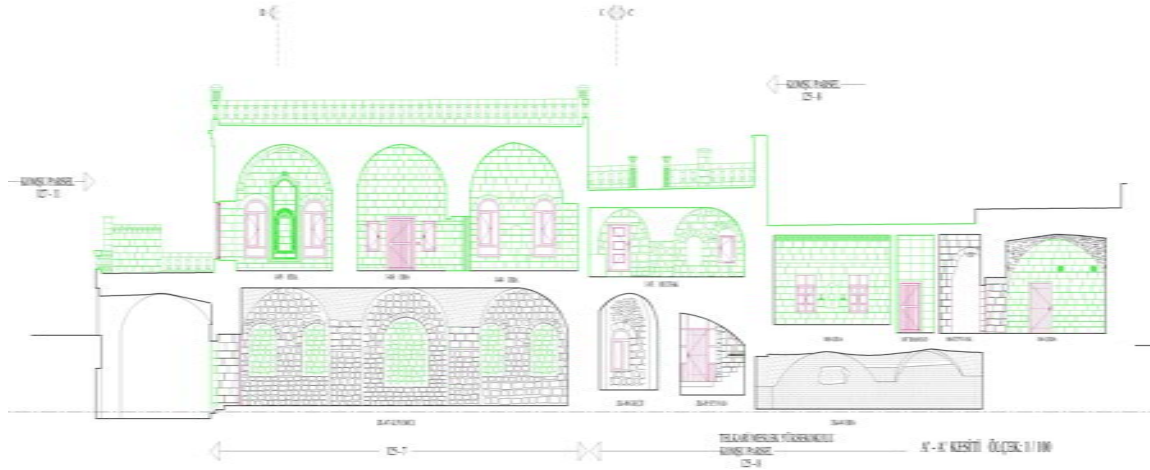
(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)

Batı Cephesindeki komşu parsel ile sınır oluşturan moloz taş duvar, Nişli kemerler oluşturarak şekilde kesme taş ile yeniden örülmüştür. (Bknz. B-B Kesiti)



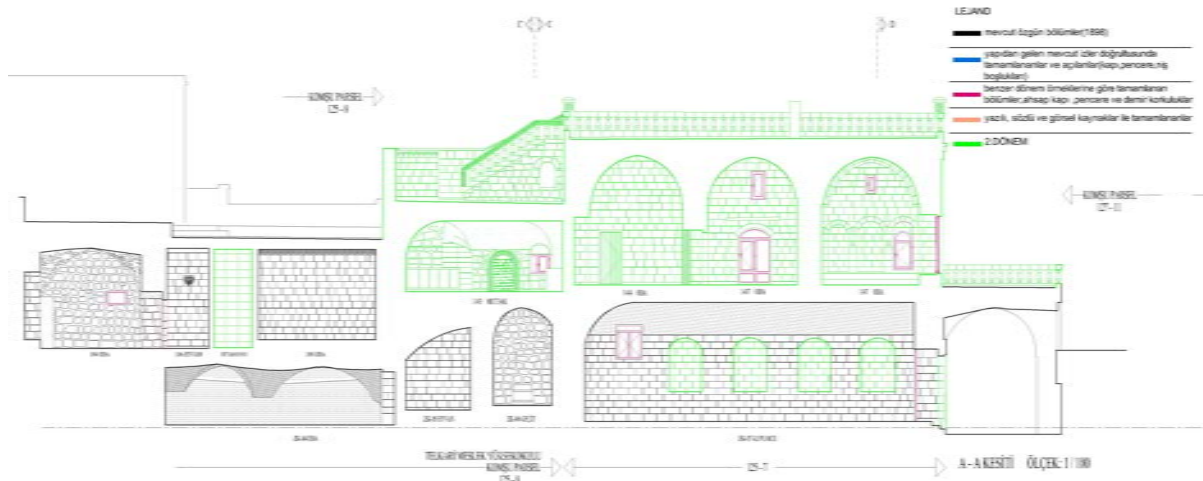
Şekil 25. Hivroj Konak B-B kesiti.

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)



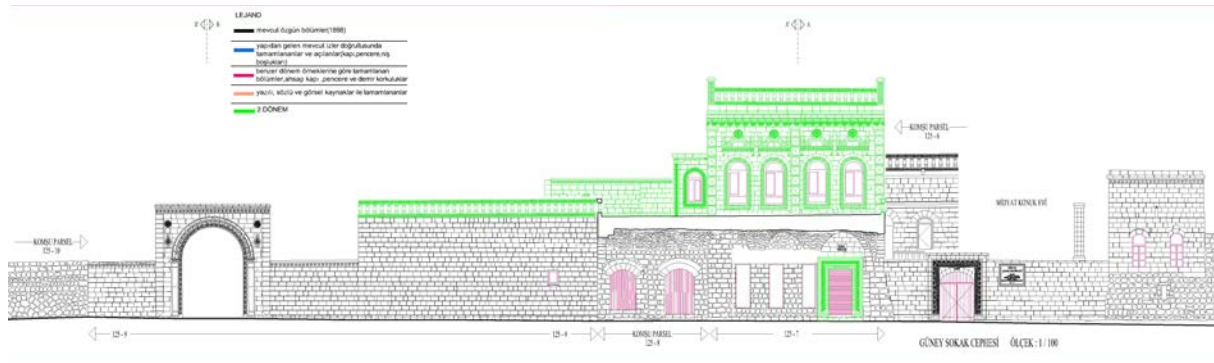
Şekil 26. Hivroj Konak A'-A' kesiti.

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)



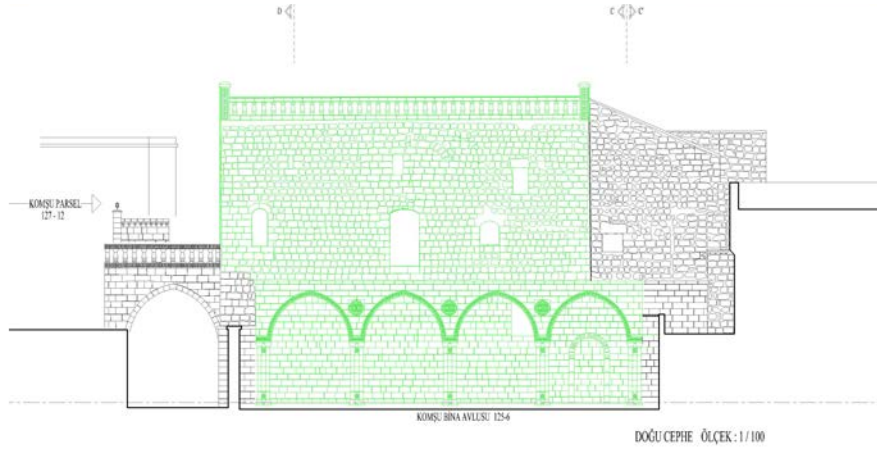
Şekil 27. Hivroj Konak A-A kesiti.

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)



Şekil 28. Hivroj Konak güney sokak cephesi.

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)

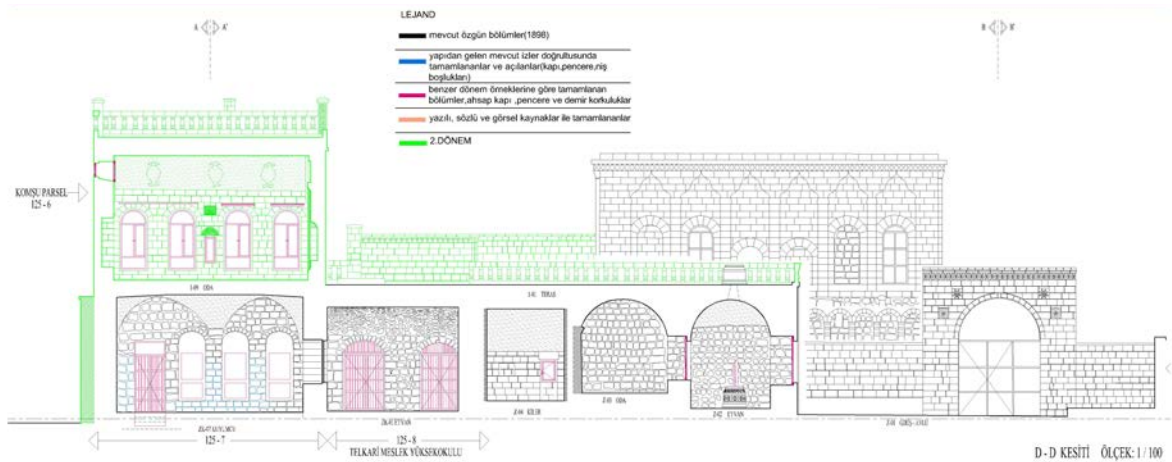


Şekil 29. Hivroj Konak doğu cephesi.

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)

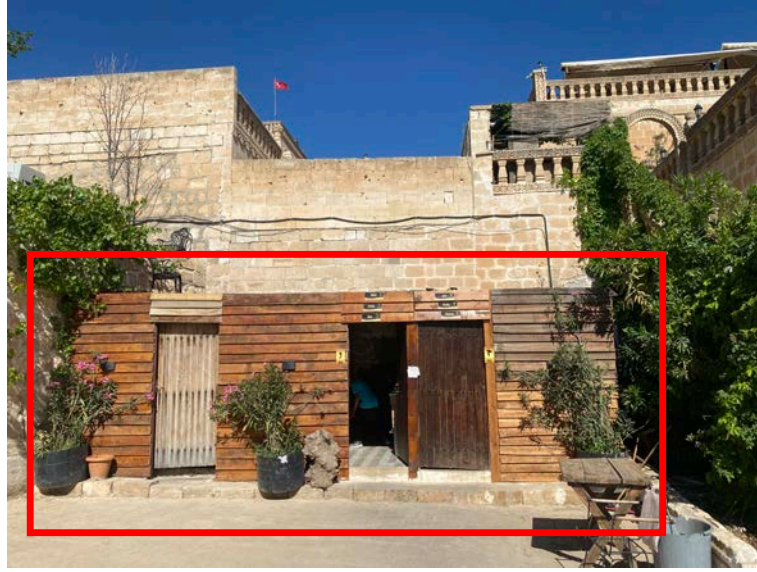
Dönem analizinde görüldüğü üzere, yapının üst bitişi ilk döneminde düz parapet duvarı şeklindeyken, ikinci döneminde köşelere kare kesitli sütunlar eklenmiş ve bu sütunların arasına aralıklı kare kesitli, üstü işlemeli küpeştelerle korkuluk düzeni oluşturulmuştur. Bu uygulama, yapının hem estetik değerini artırmış hem de dönemin bezeme anlayışını yansıtmaktadır.

Ayrıca, güney yönündeki sokak girişi özgün halinde kaldırılarak daha geniş açıklıklı, işlemeli ve kemerli bir kapı formunda yeniden inşa edilmiştir. Bu değişim, yapının hem işlevsel hem de simgesel giriş ögesini güçlendirmiştir.



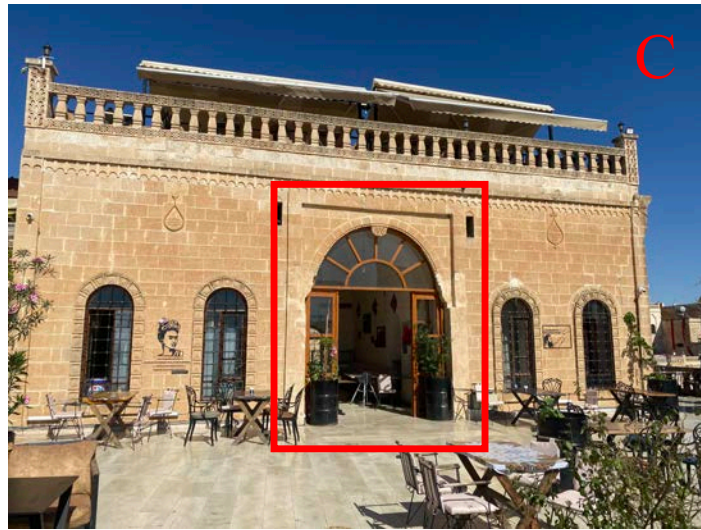
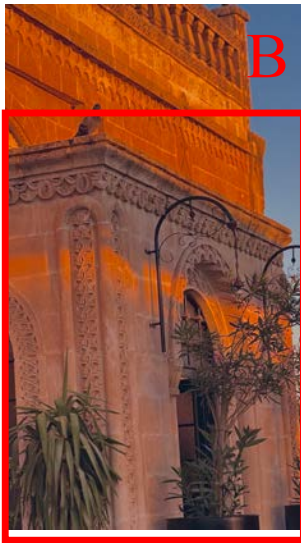
Şekil 30. Hivroj Konak D-D kesiti.

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)



Şekil 31. İşlev Değişikliğinden sonra eklenen mekanlar (wc).

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 32. Restorasyon ile birlikte yıkılan giriş mekanı (A, B)

(C)Mevcut durumu, (A: <https://www.youtube.com/watch?v=zRhFgv52WYQ> , B: İşletme sahibi arşivi, C: H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 33. Restorasyon ile birlikte yıkılan ana giriş kapısı(A), Mevcut durumu (B)
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 34. İşlev Değişikliğinden sonra terasların kullanımı.
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 35. İşlev Değişikliğinden sonra mekansal dönüşümler.
(A: oda-mutfak, B: oda-servis alanı, C: oda-kafe oturma alanı) (H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

7.3.2. Urnus Şarap-Telkarî-Gözlük-Parfüm Satış Alanı Örneği

Konum: Akçakaya mahallesi İbrahim Şabo Kültür ve sanat sokağı no:A9

Midyat/MARDİN

Önceki İşlevi: Konut

Mevcut İşlevi: Ticari (şarap-telkarî-gözlük-parfüm satış alanı)

Yapı Tipi: C Tipi

Yaklaşık Yapı Yaşı: 175 yıl

İşlev Değişikliği Tarihi : 2015

Mülkiyet Durumu: Şahıstan (mülk sahibi) kiralama

İşletme Sahibiyle Yapılan Yüz Yüze Görüşme Tarihi: 2025

Midyat şehir merkezindeki tarihi dokuda konumlanan bu yapı, 175 yıllık geçmişe sahip olup, özgün kullanımında konut olarak işlev görmüştür. Günümüzde ise Urnus markası altında şarap, telkarî, gözlük ve parfüm gibi ürünlerin satışının yapıldığı çok işlevli bir ticari alan olarak kullanılmaktadır. Yapının mevcut kullanıcısı aynı zamanda köy muhtarlığı görevini de üstlenen bir işletmecidir ve bu mekanda yaklaşık 3 yıldır faaliyet göstermektedir. Yapı, şahıstan kiralanmak suretiyle ticari amaçla kullanılmaya başlanmıştır.

Yapı sahibi, yapının tahmini olarak 175 yıllık bir geçmişe sahip olduğunu belirtmiştir. 2015 yılında gerçekleştirilen dönüşüm süreci, yapının kapı ve pencere gibi dış elemanlarında sınırlı fiziksel müdahaleleri içermektedir. Restorasyon süreci hem kullanıcı hem de profesyonel bir mimar/mühendis eşliğinde yürütülmüş, ancak herhangi bir kamu veya özel destek alınmamıştır. Bu durum, kullanıcıların restorasyon süreçlerinde bireysel çabaları ve sınırlı kaynaklarla hareket ettiklerini göstermektedir.

Yapının geçmişteki kullanımının konut olduğu, ancak artan turistik potansiyel ve ekonomik gerekçelerle çok amaçlı bir ticari işlev kazandığı görülmektedir. Bu dönüşüm, mekanın hem yerel ürünlerin tanıtımı hem de hediyelik eşya satışı gibi turizm odaklı

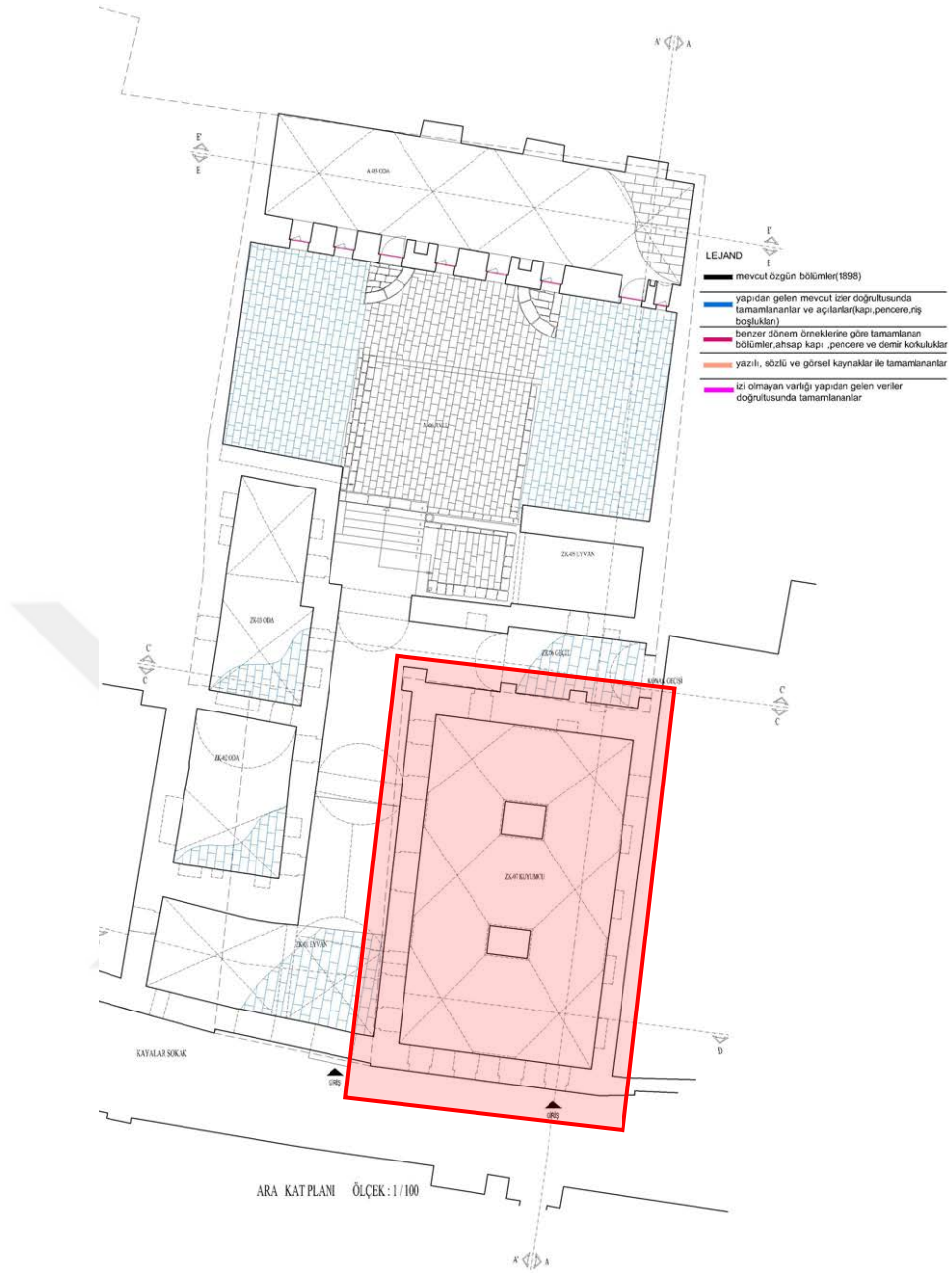
faaliyetlerle entegre edilmesini sağlamış; böylece kültürel mirasın ekonomik işlevlerle ilişkilendirilmesine olanak tanımıştır.

Yapı kullanıcısı, tarihi yapıların korunmasının önemine vurgu yaparak, restorasyon süreçlerinin modern işlevlere entegre edilerek sürdürülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bununla birlikte, Midyat'taki restorasyon uygulamalarının yetersiz ve eksik olduğunu, mevcut koruma politikalarının uygulamada karşılık bulmadığını belirtmiştir. Katılımcı, yapının ileride turistik bir işlevle devam etmesini desteklemekte ve bunun sürdürülebilir kullanım açısından daha anlamlı olduğunu dile getirmektedir.

Ayrıca kullanıcı, sürdürülebilir koruma bağlamında çeşitli yapısal ve altyapısal eksiklikleri dile getirmiştir. Bu sorunlar arasında tarihi çevreye uygun otopark ve park alanlarının eksikliği, altyapı ve su temini sorunları, ışıklandırma eksiklikleri, hijyen birimlerinin (VC, lavabo vb.) yetersizliği, turizm hareketliliğine yönelik otogar ve turizm polisi gibi düzenleyici desteklerin yokluğu, elektrik altyapısındaki problemler gibi hususlar öne çıkmaktadır. Bunların yanı sıra, devletin restorasyon projelerine hibe ve mali destek sağlaması gerektiği, yerel işletmelerin bu süreçte yalnız bırakılmaması gerektiği vurgulanmıştır.

Bu örnek, tarihi yapıların çok işlevli kullanıma dönüştürülmesi sürecinde karşılaşılan fiziksel ve yönetsel zorlukları göstermesi açısından dikkat çekicidir. Aynı zamanda, yerel yönetim ve merkezi otoritenin, restorasyon ve koruma süreçlerine daha bütüncül bir yaklaşımla dahil olmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Yapı kullanıcılarının deneyimleri, sadece fiziksel dönüşümleri değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik, yönetsel ve turistik işlevselliği içeren çok katmanlı bir mekansal dönüşüm sürecini gözler önüne sermektedir.

Saha çalışması kapsamında çekilen fotoğraflar, restorasyon süreci ve işlev değişikliği ile meydana gelen fiziksel dönüşümleri belgelemekte ve mekansal analizlerin görsel dayanaklarını oluşturmaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki görsel belgeler değerlendirilmiştir:

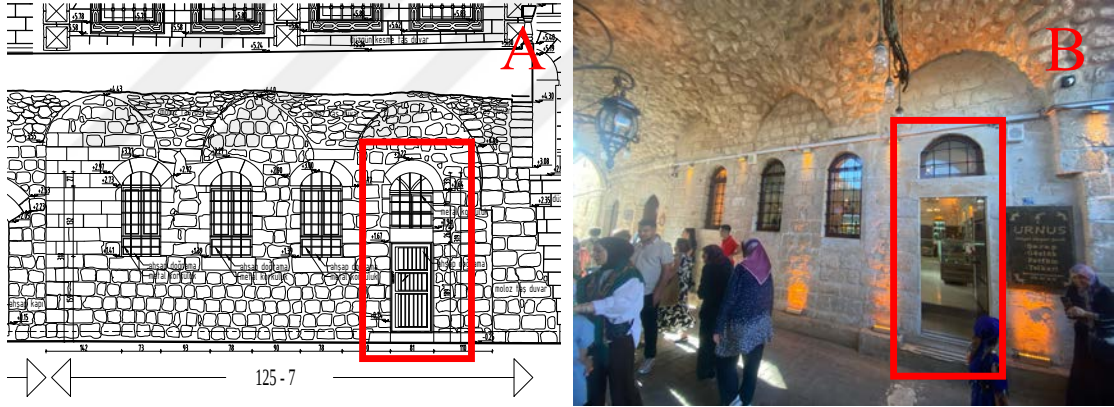


Şekil 36. Urnus şarap, telkari, gözlük, parfüm satış alanı kat planı
(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç 2025)



Şekil 37. Urnus şarap, telkari, gözlük, parfüm satış alanı Cepheden görünüm
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

Mimari Müdahaleler:



Şekil 38. Urnus, Cepheden görünüm rölöve çizimi (A), restorasyon sırasında büyütülen giriş kapısı(B)
(A: İşletme sahibi arşivi, B: H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 39. Urnus yapısında işlev değişikliği sonrası, iç mekanda bölücü duvarların kaldırılmasıyla oluşan geniş ve açık ticari alan..

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

7.3.3. Şıkeft (Otel, Kafe) Örneği

Konum: Mardin ili, Midyat ilçesi, Akçakaya Mahallesi adresine kayıtlı 435 ada, 9 parselde yer almaktadır.

Önceki İşlevi: Konut

Mevcut İşlevi: Otel, Kafe

Yapı Tipi: B Tipi

Yaklaşık Yapı Yaşı: 400 yıl

İşlev Değişikliği Tarihi : 2020

Mülkiyet Durumu: Satın alma (2019)

İşletme Sahibiyle Yapılan Yüz Yüze Görüşme Tarihi: 2025

Yapılan gözlemler ve işletme sahibiyle gerçekleştirilen anket çalışması sonucunda elde edilen bilgilere göre; Midyat'ın tarihi kent dokusu içerisinde yer alan ve yaklaşık 400 yıllık bir geçmişe sahip olan Şikeft Konak, geçirdiği işlevsel dönüşüm sonrasında günümüzde hem otel hem de kafe olarak kullanılmaktadır. Yapının mevcut işletmecisinin serbest meslek sahibi olduğu ve 2019 yılından bu yana işletmeyi sürdürdüğü belirlenmiştir. Ayrıca, yapının mülkiyeti de işletmeciye aittir.

Yapının, geçmişte konut olarak işlev gördüğü; ancak 2020 yılında gerçekleştirilen işlev değişikliğiyle birlikte turizm odaklı bir kullanıma evrildiği anlaşılmaktadır. Bu dönüşüm sürecinde yapının fiziksel mekansal düzeninde birtakım müdahaleler gerçekleştirilmiştir. Özellikle kapı ve pencere sistemlerinde yenileme yapıldığı; iç mekanlara ise otel odalarına hizmet edecek şekilde banyo ve WC birimlerinin eklendiği gözlemlenmiştir. Ayrıca kafe kullanımına uygun olarak WC ve taşınabilir bar bölümü de yapıya entegre edilmiştir. Bu uygulamaların bir kısmı kullanıcı tarafından gerçekleştirilmiş, bir kısmı ise profesyonel destekle hayata geçirilmiştir.

Restorasyon sürecinin 2020 yılında tamamlandığı ifade edilmiş, ancak bu süreçte herhangi bir kamu desteğinden yararlanılmadığı belirtilmiştir. Restorasyon sonrasında yapı hem konaklama hem de sosyal etkileşim mekanı olarak işlev kazanmış ve bölge turizmine katkı sağlamaya başlamıştır. İşletmeci, bu dönüşümün yapının kullanım değerini artırdığını ve yerel turizm hareketliliğini desteklediğini aktarmıştır.

Bununla birlikte, işletmeci restorasyon süreci sonrası yapıdan memnun olduğunu belirtmiş, ancak Midyat genelindeki restorasyon uygulamalarını yetersiz bulduğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda, tarihi yapıların sürdürülebilir şekilde korunması ve değerlendirilmesi için devletin daha etkin denetim ve destek mekanizmaları oluşturması gerektiğini vurgulamıştır.

İşletme sahibi tarafından dile getirilen başlıca öneriler arasında; tarihi kimliğe uygun peyzaj düzenlemelerinin yapılması, turizm altyapısının (otogar, otopark, su ve elektrik altyapısı, turizm polisi vb.) geliştirilmesi, kamu kurumlarının hibe ve destek mekanizmalarını daha işlevsel hale getirmesi ve restorasyon sürecine yönelik teknik rehberliğin sağlanması yer almaktadır.

Şikeft Otel-Kafe örneği, tarihi yapıların güncel ihtiyaçlara uygun biçimde yeniden işlevlendirilmesinin, sadece fiziksel açıdan değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan da olumlu sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Ancak bu tür dönüşüm süreçlerinin sürdürülebilirliği, kamu-özel sektör iş birliğinin etkin ve planlı bir şekilde yürütülmesine bağlıdır.

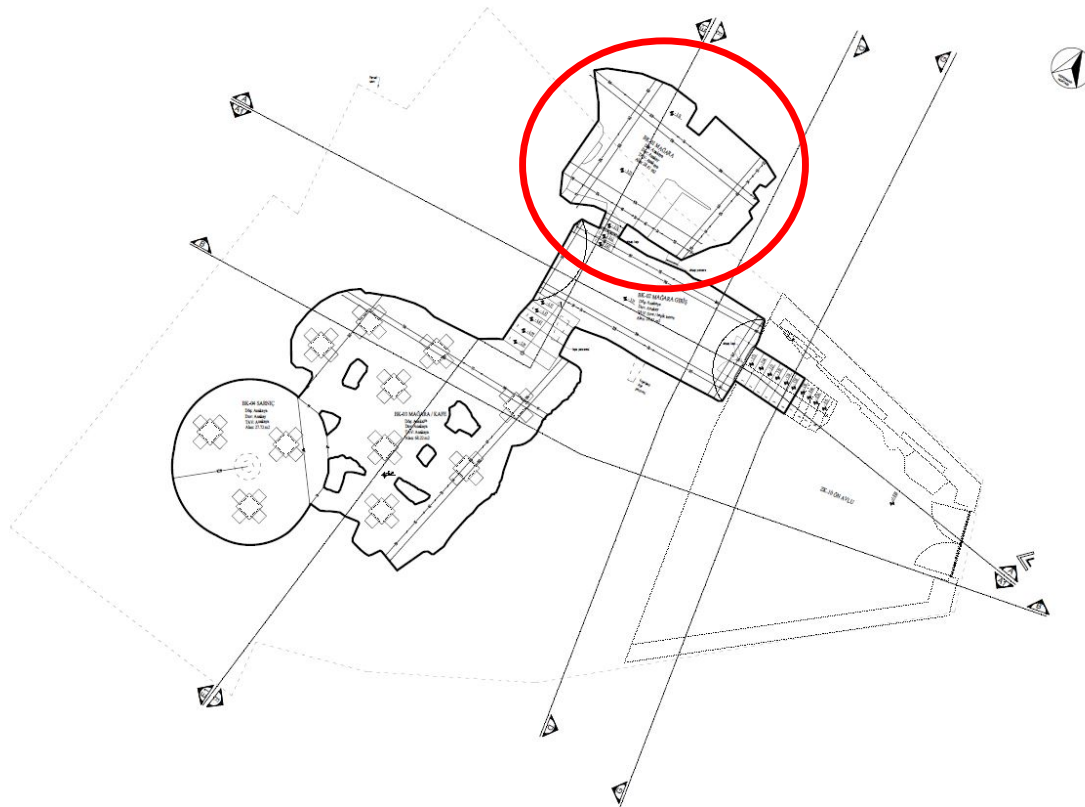
Saha çalışması kapsamında çekilen fotoğraflar, restorasyon süreci ve işlev değişikliği ile meydana gelen fiziksel dönüşümleri belgelemekte ve mekansal analizlerin görsel dayanaklarını oluşturmaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki görsel belgeler değerlendirilmiştir:



Şekil 40.Şikeft (otel,kafe) cepheden görünüm

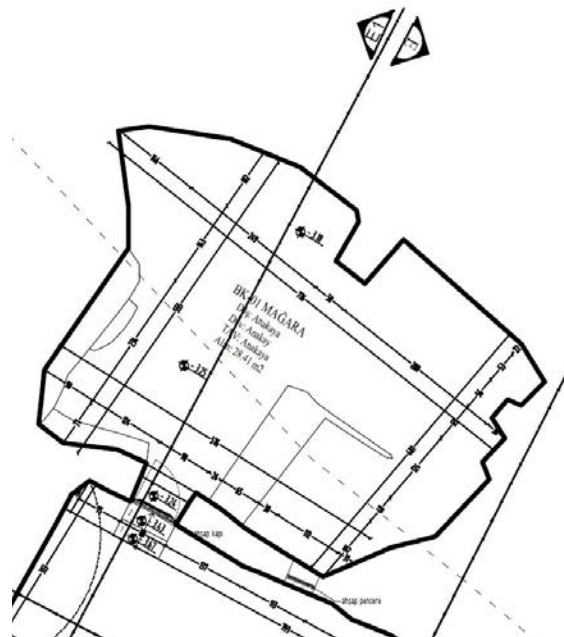
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

Mimari Müdahaleler:



Şekil 41. Bodrum kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 42. Bodrum kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

Zemin üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarda, mevcut anakaya üzerinde temizlik işlemleri yapılmış ve projede belirtilen yemlikler ile suluk alanları korunmuştur. Yapının duvarlarında herhangi bir değişikliğe gidilmeden, mevcut duvar dokusu muhafaza edilmiş ve yalnızca yüzey temizliği uygulanmıştır. Benzer şekilde, mevcut tavan yapısı da korunarak yüzey temizliği yapılmıştır. Yapıya ilişkin kapı düzenlemesinde ise, mevcut boşluğa uyum sağlayacak şekilde meşe kerestesinden yeni bir kapı imal edilmiştir. Ancak işlevsel gereklilikler doğrultusunda bu kapı açık bırakılmıştır.



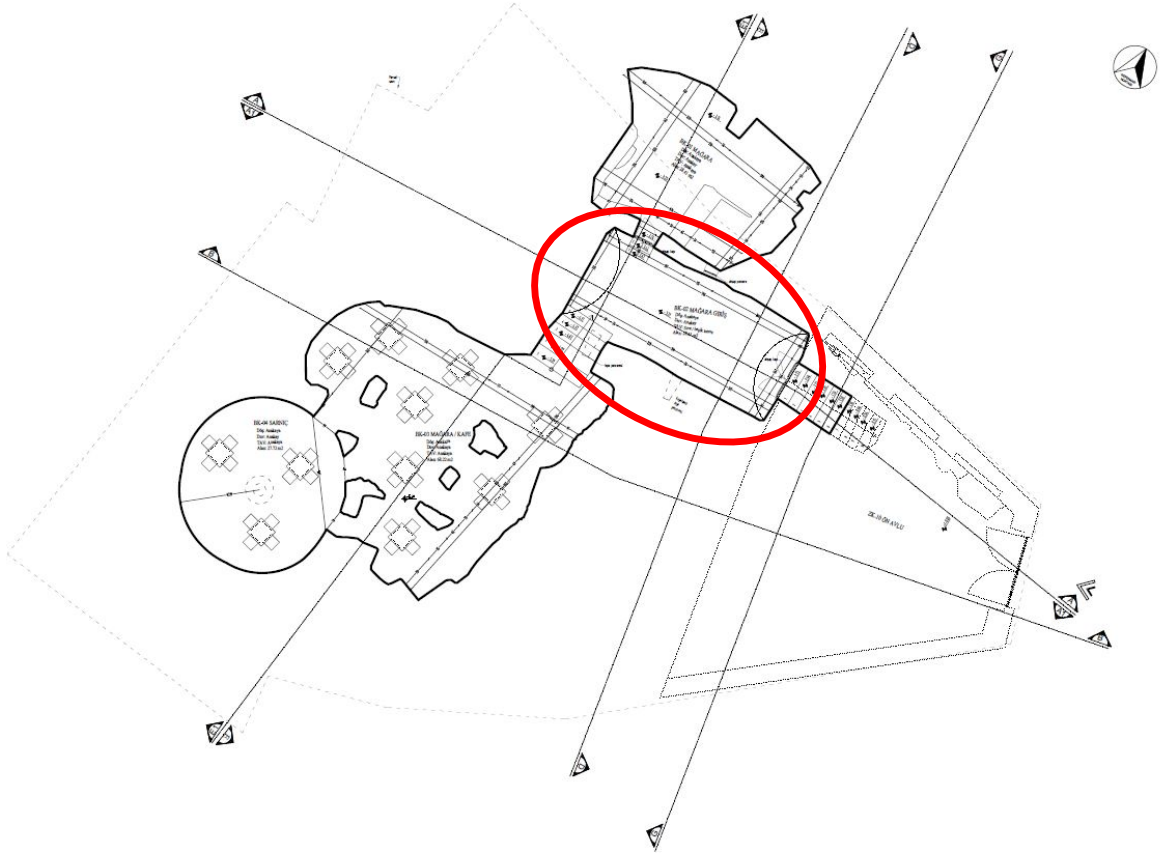
şekil 43. Bodrum kat onarım ncesi

(R. DAş; Arşiv,2025).



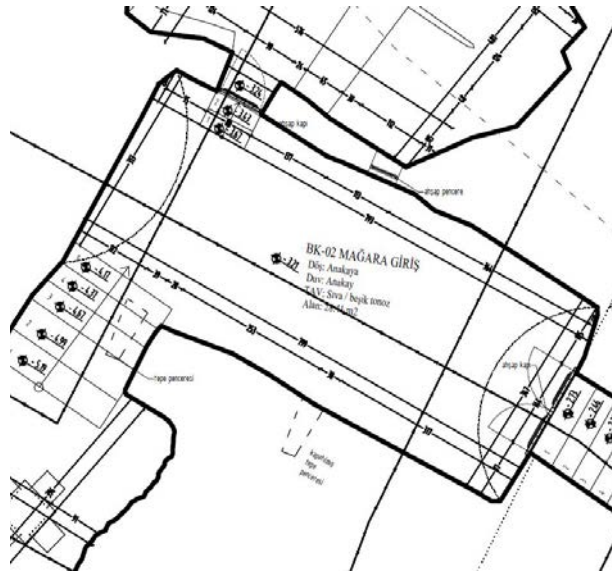
şekil 44. Bodrum kat onarım sonrası

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 45. Bodrum kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 46. Bodrum kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

Zemin çalışmalarında, yüzeyde bulunan moloz ve toprak tabakası temizlenmiş; ancak ana kayaya ulaşılamamıştır. Bunun yerine yumuşak dokulu bir zemin tabakasına erişilmiş ve bu yüzeyde gerekli temizlik işlemleri gerçekleştirilmiştir. Duvarlarda herhangi bir yapısal müdahaleye gidilmemiş, mevcut duvar dokusu korunarak yüzey temizliği yapılmış ve derzler yenilenmiştir. Tavan kısmında ise gerekli temizlik işlemlerinin ardından geleneksel yöntemlere uygun sıva uygulaması yapılmıştır.

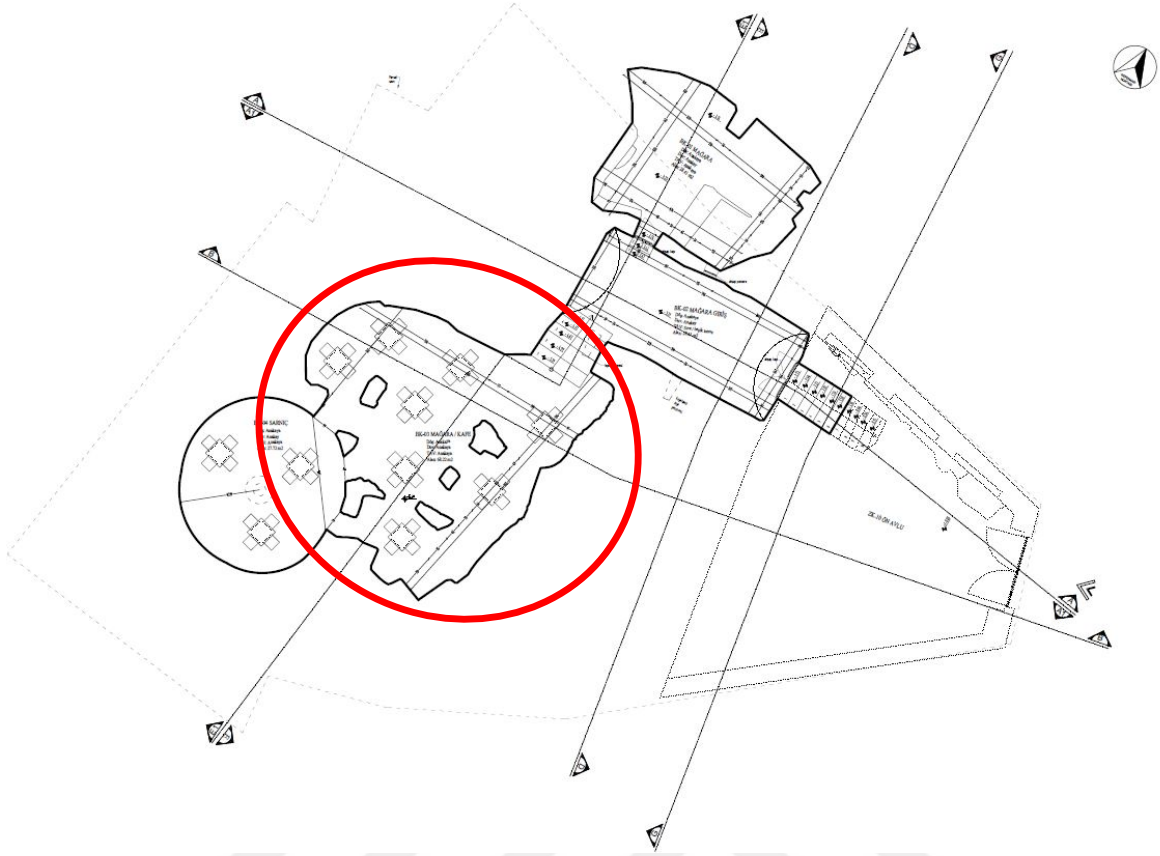


şekil 47. Bodrum kat onarım ncesi

(R. DAş; Arşiv,2025).

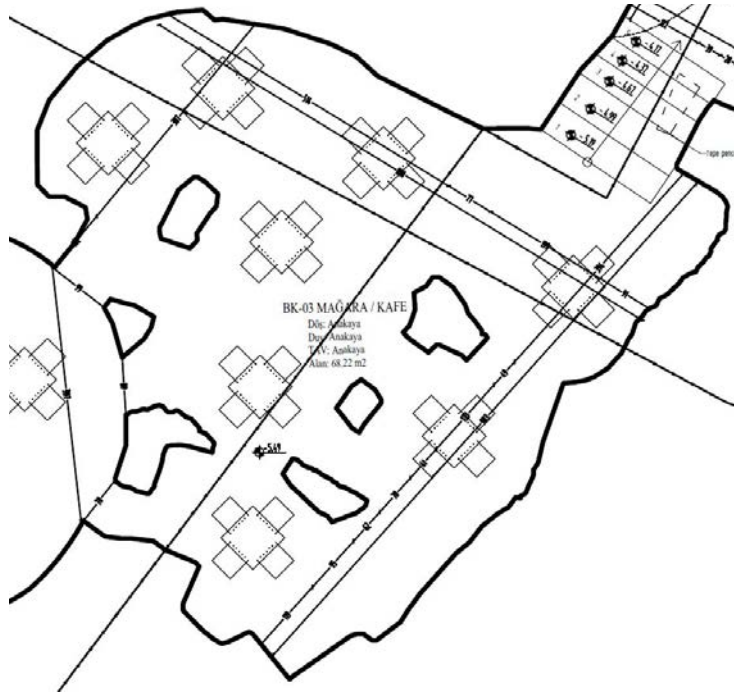


şekil 48. Bodrum kat onarım sonrası(R. DAş; Arşiv,2025).



Şekil 49. Bodrum kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 50. Bodrum kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

Zemin çalışmalarında, yüzeyde bulunan moloz ve toprak tabakası temizlenmiş; ancak ana kayaya ulaşılamamıştır. Bunun yerine yumuşak dokulu bir zemin tabakasına erişilmiş ve bu yüzeyde gerekli temizlik işlemleri gerçekleştirilmiştir. Duvarlarda herhangi bir yapısal müdahaleye gidilmemiş, mevcut duvar dokusu korunarak yüzey temizliği yapılmış ve derzler yenilenmiştir. Tavan kısmında ise gerekli temizlik işlemlerinin ardından geleneksel yöntemlere uygun sıva uygulaması yapılmıştır.



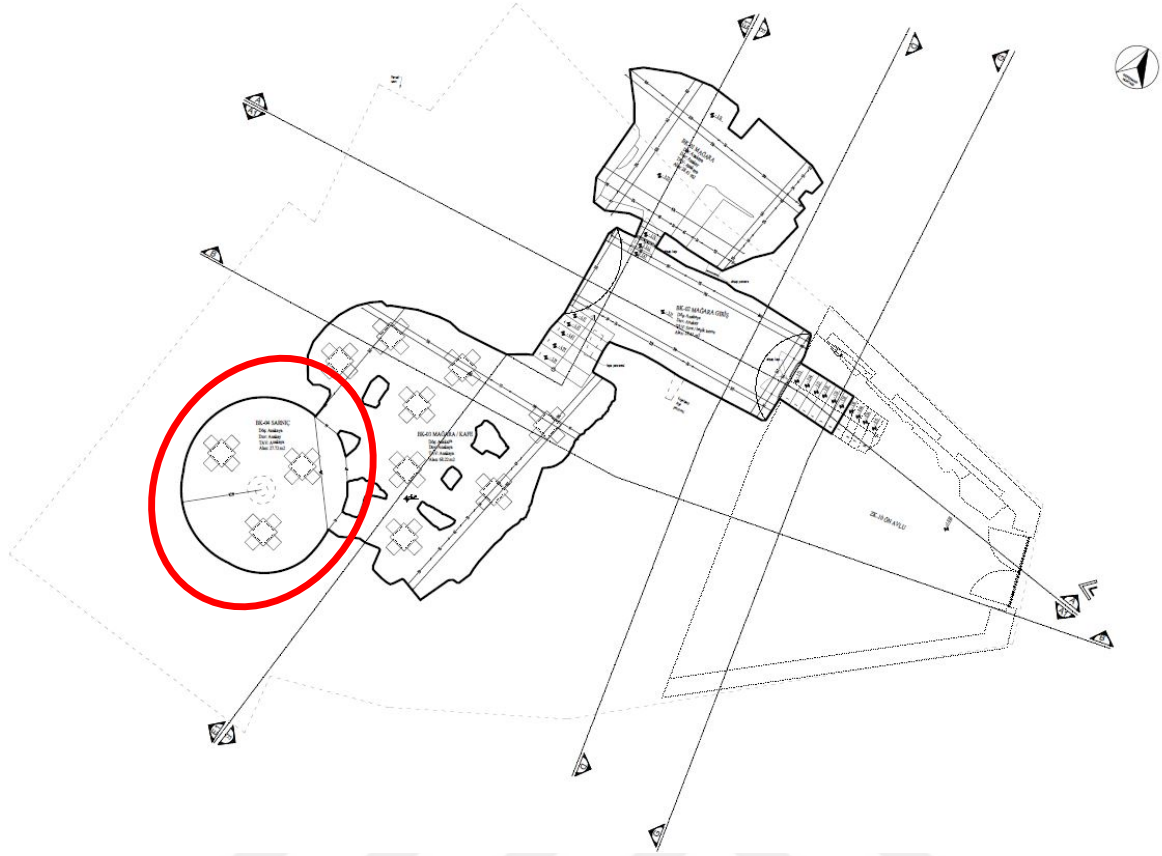
şekil 51. Bodrum kat onarım ncesi

(R. DAş; Arşiv,2025).



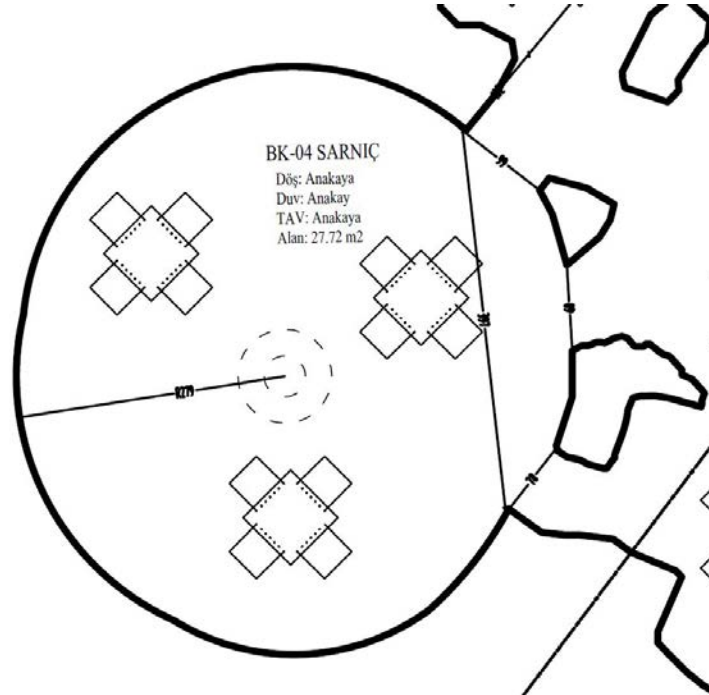
şekil 52. Bodrum kat onarım sonrası

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 53. Bodrum kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 54. Bodrum kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

Zemin çalışmalarında, yüzeyde bulunan moloz ve toprak tabakası temizlenmiş; ancak ana kayaya ulaşılamamıştır. Bunun yerine yumuşak dokulu bir zemin tabakasına erişilmiş ve bu yüzeyde gerekli temizlik işlemleri gerçekleştirilmiştir. Duvarlarda herhangi bir yapısal müdahaleye gidilmemiş, mevcut duvar dokusu korunarak yüzey temizliği yapılmış ve derzler yenilenmiştir. Tavan kısmında ise gerekli temizlik işlemlerinin ardından geleneksel yöntemlere uygun sıva uygulaması yapılmıştır.



şekil 55. Bodrum kat onarım ncesi

(R. DAş; Arşiv,2025).



şekil 56. Bodrum kat onarım sonrası

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 57.Şikeft (otel,kafe) bodrum kat mevcut hali.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

Yapının zemininde mevcut durumdaki imento esaslı şap sökülerek, bölgenin özgün malzemelerinden biri olan Mardin taşı ile kaplama yapılmıştır. Bu müdahale ile hem yapının tarihî kimliğine uygun bir malzeme seçilmiş hem de özgün doku ile uyum gözetilmiştir.

Duvarlarda, mevcut moloz taş örgü korunmuş; yüzey temizliği yapılarak, sarı uçlu tel fırça ile gerekli arındırma işlemleri gerçekleştirilmiştir. Boşalan derz aralarına geleneksel ınkara harcı uygulanarak, yapının özgün malzeme ve teknikleriyle uyumlu bir onarım yapılmıştır. Ayrıca bozulmuş ve sonradan eklenmiş olan muhdes taş yüzeyler, derz tutmaması nedeniyle sökülmüş ve yerlerine Mardin taşı ile kaplama yapılarak, yapının estetik ve strüktürel bütünlüğü yeniden sağlanmıştır.

Tavan kısmında gerekli yüzey temizliği yapılmış, ardından geleneksel sıva ile kaplama gerçekleştirilmiştir. Böylece hem özgün tavan dokusu korunmuş hem de restorasyon sürecinde ağdaş müdahalelerin önüne geçilerek geleneksel tekniklere bağlı kalınmıştır.

Kapı, mevcut boşluğa uygun şekilde, tekniğine uygun olarak meşe kerestesinden imal edilip yerleştirilmiştir. Burada amaç, hem yapının işlevselliğini sağlamak hem de geleneksel ahşap işçiliğini yaşatmak olmuştur.

Pencereler ise benzer dönem örnekleri incelenerek, malzeme ve yapım tekniği açısından özgün karaktere uygun şekilde tasarlanmıştır. Meşe kerestesinden üretilen yeni pencereler, mevcut boşluklara monte edilmiştir. Böylelikle yapının cephe düzeninde tarihî kimlik korunmuş ve özgün niteliklerle uyumlu bir bütünlük oluşturulmuştur.

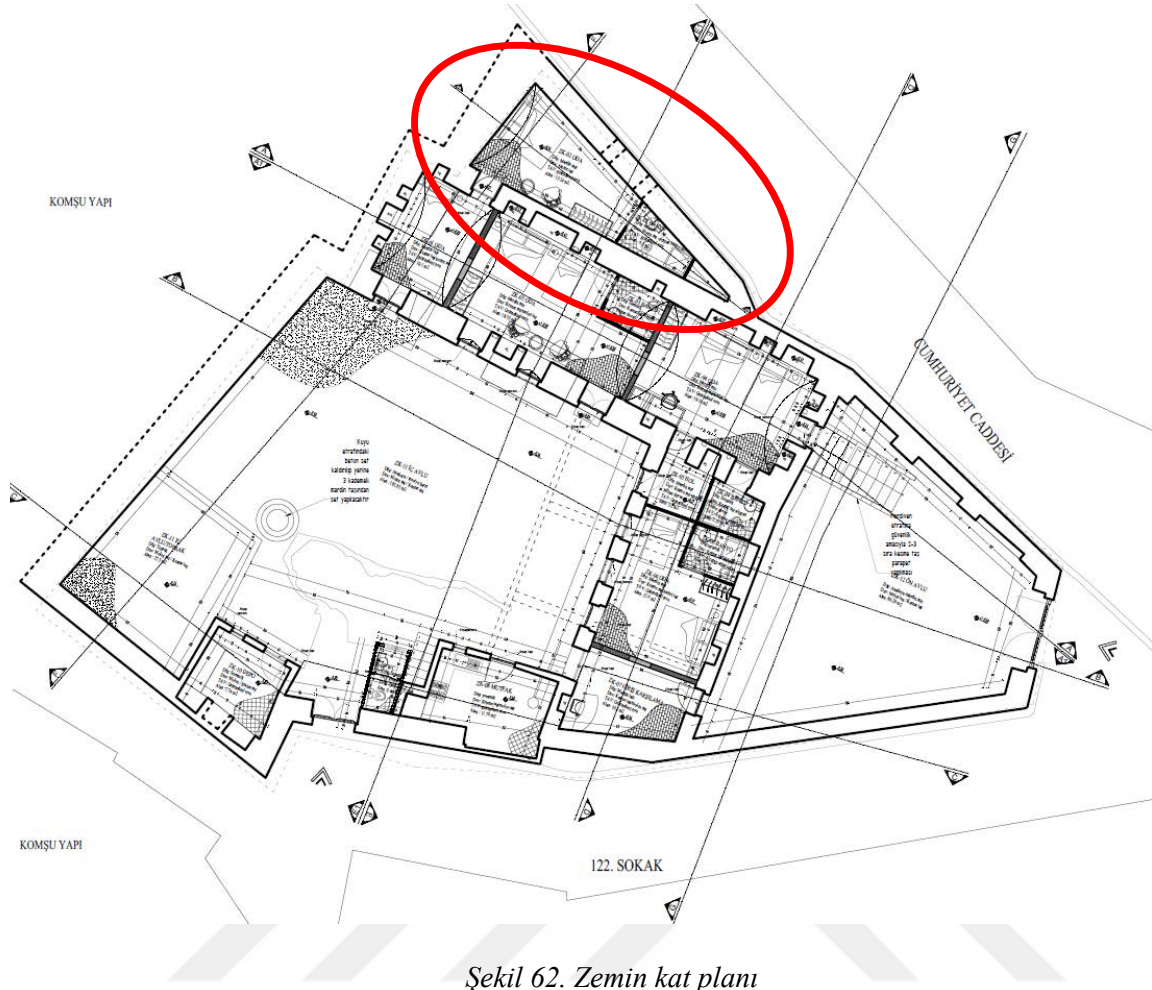
Bu uygulamalar bütününde, koruma yaklaşımı olarak özgün malzemenin korunması, bozulmuş veya uyumsuz eklerin ayıklanarak uygun malzemelerle yenilenmesi ve yapıya ait tarihî kimliği güçlendiren müdahalelerin yapılması esas alınmıştır. Böylece yapı, hem günümüzde kullanılabılır hale getirilmiş hem de tarihî ve kültürel değerleri gelecek nesillere aktarılabılır biçimde korunmuştur.



Şekil 60. Zemin kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).

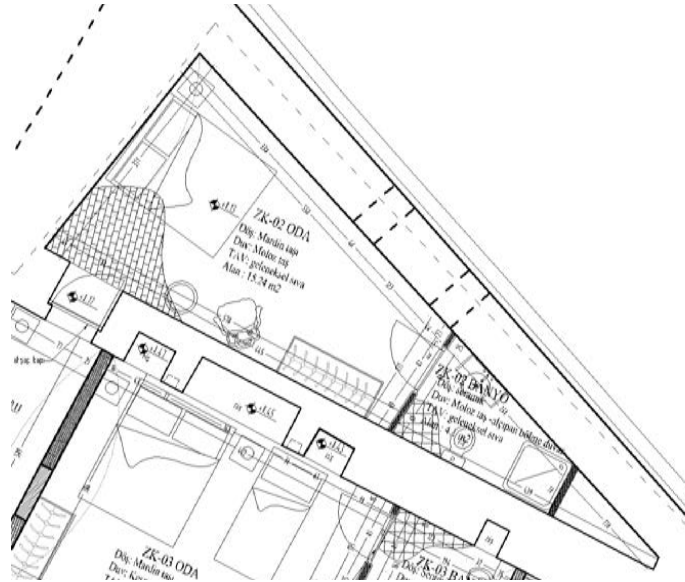


Şekil 61. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 62. Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 63. Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

Yapının zemininde mevcut çimento esaslı şap tamamen sökülmüş ve bölgenin özgün yapı malzemesi olan Mardin taşı ile kaplama yapılmıştır. Islak hacimlerde ise projede öngörüldüğü üzere seramik döşeme uygulanmıştır. Bu müdahalelerle hem özgün malzeme karakteri korunmuş hem de çağdaş kullanım ihtiyaçları göz önünde bulundurulmuştur.

Duvarlarda, mevcut moloz taş örgü korunarak yüzey temizliği yapılmış, sarı uçlu tel fırça ile gerekli arındırma işlemleri gerçekleştirilmiştir. Boşalan derzler, yapının özgün karakterine uygun şekilde geleneksel ınkara harcı ile yenilenmiştir. Islak hacmi ayırmak amacıyla kullanılan alçıpan bölme duvarın oda tarafına taş kaplama, banyo tarafına ise seramik kaplama uygulanmıştır. Böylece hem kullanım açısından işlevsellik sağlanmış hem de geleneksel doku ile uyum gözetilmiştir.

Tavan kısmında gerekli temizlik yapıldıktan sonra, geleneksel sıva ile kaplama yapılmış ve böylece özgün yapısal bütünlük korunmuştur.

Kapı, mevcut boşluğa uygun şekilde ve tekniğine bağlı kalınarak meşe keresteden imal edilmiş, yapıya monte edilmiştir. Bu seçim hem dayanıklılığı hem de geleneksel ahşap işçiliğini yansıtmaya açısından önemlidir.

Pencereler, benzer dönem örnekleri esas alınarak, özgün yapım tekniğine uygun biçimde yine meşe keresteden üretilmiş ve mevcut boşluklara yerleştirilmiştir. Sokak cephesine denk gelen pencerelerde güvenlik gerekçesiyle lokma demir korkuluklar uygulanmıştır. Böylece hem güvenlik sağlanmış hem de tarihî mimari kimlikle uyumlu bir çözüm geliştirilmiştir.

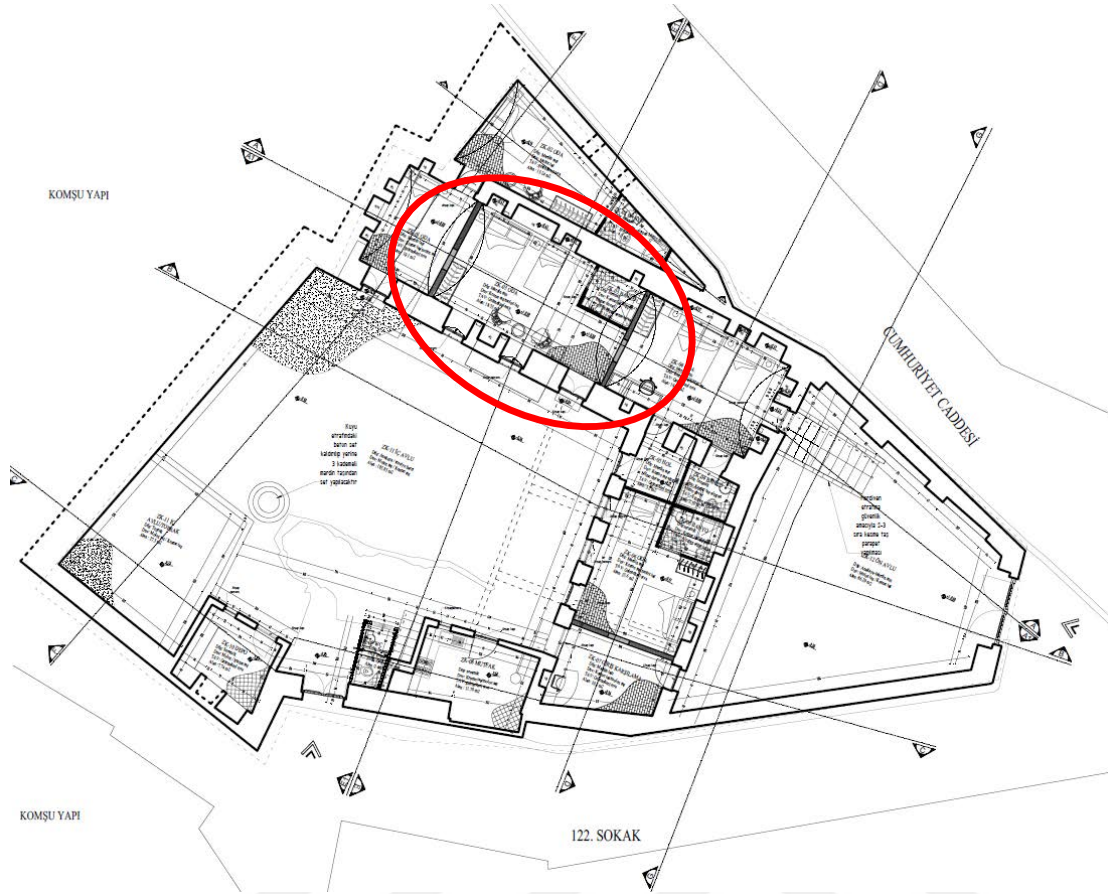
Bu süreçte benimsenen koruma yaklaşımı, özgün malzemenin korunması, uygun olmayan müdahalelerin ayıklanması ve yeni eklemelerin hem işlevsel hem de estetik açıdan yapının tarihî kimliğiyle uyumlu olmasına dayanmaktadır. Böylelikle yapı hem güncel kullanıma uygun hale getirilmiş hem de kültürel süreklilik gözetilerek gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmıştır.



Şekil 64. Zemin kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).

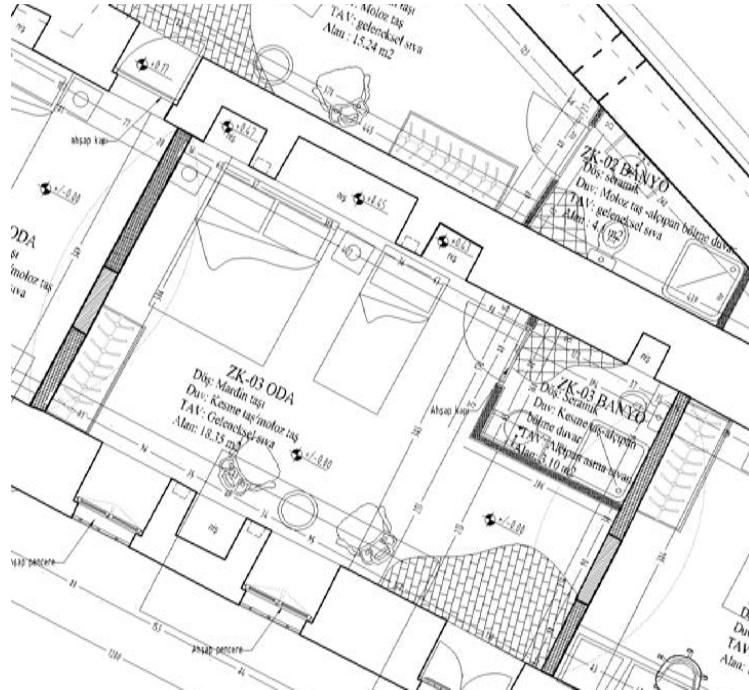


Şekil 65. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 66. Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 67. Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

Yapının zemininde mevcut çimento esaslı şap kaldırılmış ve bölgenin özgün yapı malzemesi olan Mardin taşı ile kaplama yapılmıştır. Islak hacimlerde ise, projede öngörüldüğü üzere seramik döşeme uygulanarak işlevsel gereklilikler karşılanmıştır. Böylelikle hem geleneksel malzemenin kullanımı korunmuş hem de çağdaş ihtiyaçlarla uyum sağlanmıştır.

Duvarlarda mevcut moloz taş örgü korunmuş, sarı uçlu tel fırça ile yüzey temizliği yapılmış ve boşalan derzler geleneksel ınkara harcı ile yenilenmiştir. Islak hacmi ayırmak amacıyla kullanılan alçıpan bölme duvarın oda tarafı taş kaplama, banyo tarafı ise seramik kaplama ile kaplanmıştır. Bu uygulama hem işlevsellik hem de estetik bütünlük açısından dengeli bir çözüm sunmuştur.

Tavan bölümünde gerekli temizlik işlemleri tamamlandıktan sonra, özgün yapıım tekniklerine uygun olarak geleneksel sıva ile kaplama yapılmıştır. Bu sayede hem yapının tarihî kimliği korunmuş hem de estetik bütünlük sürdürülmüştür.

Kapılar, mevcut boşluklara uygun olarak ve geleneksel tekniklere bağlı kalınarak meşe keresteden üretilmiş ve yapıya monte edilmiştir. Böylelikle hem dayanıklılık sağlanmış hem de özgün ahşap işçiliği yansıtılmıştır.

Pencereler ise, benzer dönem örnekleri dikkate alınarak, yapının malzeme ve yapıım tekniğine uygun biçimde meşe keresteden yeniden imal edilmiş ve mevcut boşluklara monte edilmiştir. Bu uygulama, yapının cephe bütünlüğünü korumakla birlikte, tarihî kimliğin sürdürülebilirliğine de katkı sağlamıştır.

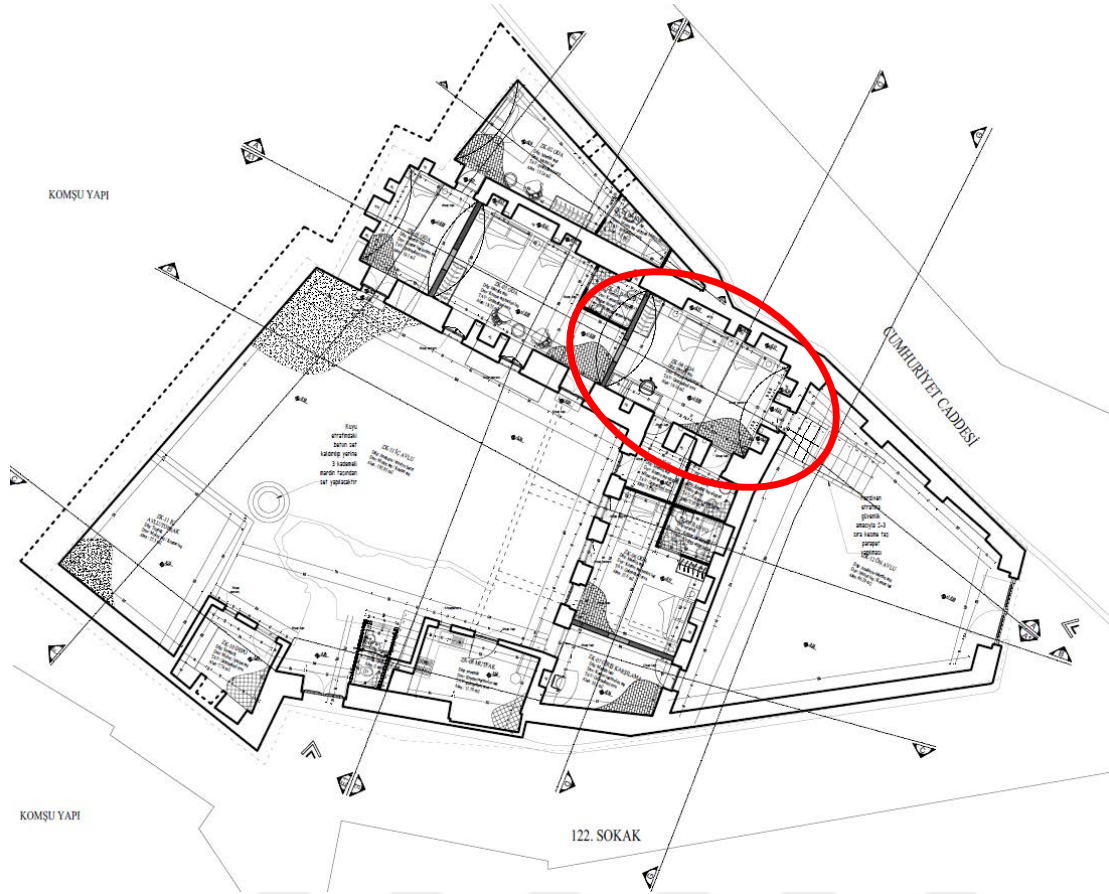
Bu müdahalelerde benimsenen koruma yaklaşımı, yapının özgün malzemesinin korunması, uygunsuz eklentilerin ayıklanması ve yeni eklemelerin hem işlevsel hem de estetik açıdan yapının tarihî değerleriyle uyumlu şekilde gerçekleştirilmesi üzerine temellendirilmiştir. Böylece yapı, çağdaş kullanım ihtiyaçlarına yanıt verecek biçimde yeniden işlevlendirilmiş ve gelecek kuşaklara aktarılması güvence altına alınmıştır.



*Şekil 68. Zemin kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).*

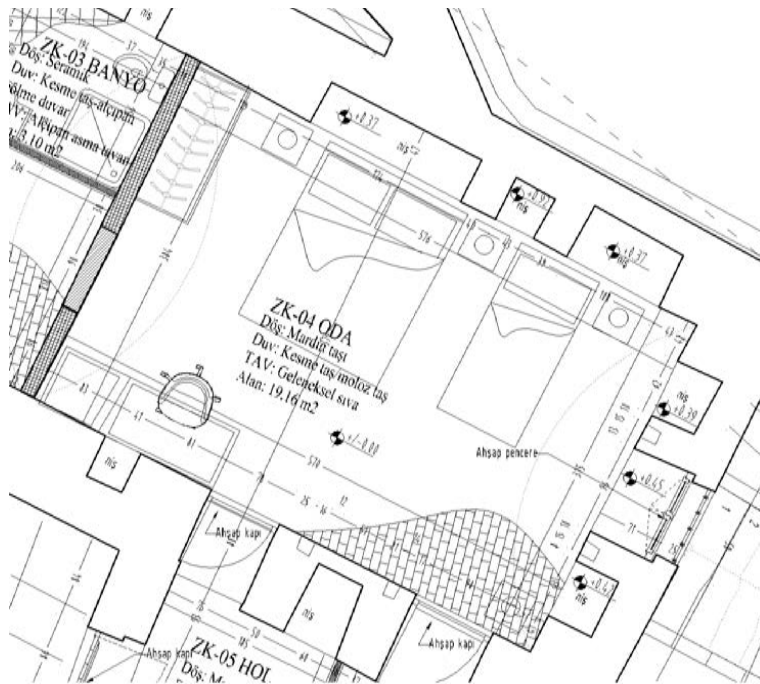


*Şekil 69. Zemin kat onarım sonrası.
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).*



Şekil 70. Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 71. Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

Yapının zemininde mevcut imento esaslı şap sökülmüş ve bölgenin özgün yapı malzemesi olan Mardin taşı ile kaplanmıştır. Islak hacimlerde ise, projede de belirtildiği üzere seramik döşeme uygulanarak işlevsel gereklilikler karşılanmıştır. Bu müdahale, geleneksel malzemenin korunması ile ağdaş ihtiyaçların uyumunu sağlamaktadır.

Duvarlarda mevcut moloz taş örgü korunmuş, sarı uçlu tel fırça ile yüzey temizliği yapılmış ve boşalan derzler geleneksel inkara harcı ile yenilenmiştir. Islak hacmi ayırmak için kullanılan alçıpan bölme duvarın oda tarafı taş kaplama, banyo tarafı ise seramik kaplama ile tamamlanmıştır. Bu zm, hem mekansal işlevsellik hem de estetik bütünlük açısından uygun bulunmuştur.

Tavan bölümünde gerekli yüzey temizliği yapıldıktan sonra, yapının özgün karakterine uygun olarak geleneksel sıva ile kaplama gerçekleştirilmiştir. Böylece hem yapının otantik kimliği korunmuş hem de mekansal bütünlük srdrlmştir.

Kapılar, mevcut boşluklara uygun olarak ve geleneksel tekniklere bağlı kalınarak meşe keresteden üretilmiş; işlevsel kullanım ve tarihî dokuya uyum gözetilerek monte edilmiştir.

Pencereler ise, benzer dönem örnekleri esas alınarak, malzeme ve yapım tekniği açısından özgün yapıya uygun şekilde meşe keresteden yeniden imal edilmiş ve mevcut boşluklara monte edilmiştir. Bu uygulama, cephe düzeninin korunmasını ve yapının tarihî kimliğinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır.

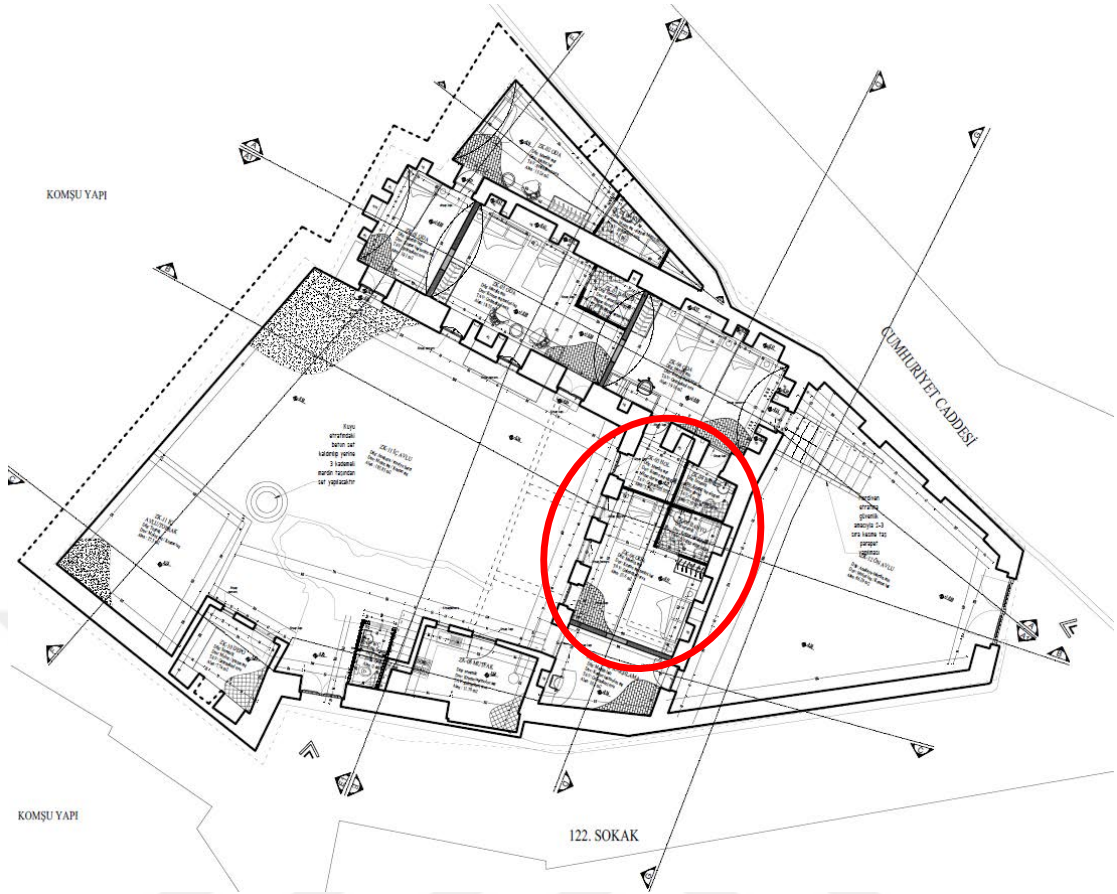
Bu müdahaleler kapsamında benimsenen koruma yaklaşımı, yapının özgün malzemesinin korunması, tarihî değerlerin ne çıkarılması ve ağdaş kullanım ihtiyaçlarının uyumlu bir şekilde entegre edilmesi üzerine temellendirilmiştir. Böylece yapı hem özgün kimliğini koruyarak gelecek kuşaklara aktarılacak hem de güncel kullanım koşullarına uygun hale getirilecektir.



Şekil 72. Zemin kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).



Şekil 73. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 74. Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 75. Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

Yapının zemininde mevcut imento esaslı şap kaldırılmış ve bölgenin özgün yapı malzemesi olan Mardin taşı ile kaplama yapılmıştır. Islak hacimlerde ise, projede de belirtildiğı üzere, seramik döşeme uygulanarak mekanın işlevselliğı artırılmıştır. Bu uygulama, hem özgün malzemenin korunmasını hem de çağdaş ihtiyaçlara uyum sağlanmasını amaçlamaktadır.

Duvarlarda mevcut moloz taş örgü korunmuş, yüzey temizliğı sarı uçlu tel fırça ile gerçekleştirilmiş ve boşalan derzler geleneksel inکارa harcı ile yenilenmiştir. Ayrıca, ıslak hacmi ayırmak üzere kullanılan alçıpan bölme duvarın oda tarafı taş kaplama, banyo tarafı ise seramik kaplama ile tamamlanmıştır. Bu müdahale, hem işlevsel gerekliliklere hem de mekansal bütünlüğe uygun bir çözüm sunmaktadır.

Tavan kısmında gerekli yüzey temizliğı yapılmış ve ardından yapının özgün karakterini yansıtacak şekilde geleneksel sıva ile kaplama gerçekleştirilmiştir.

Kapılar, mevcut boşluklara uygun ölçülerde ve geleneksel yapıım tekniklerine bağı kalınarak meşe keresteden imal edilmiş; yapının tarihî dokusuna uyum sağlayacak şekilde monte edilmiştir.

Pencereler ise, benzer dönem örnekleri dikkate alınarak, malzeme ve yapıım tekniğı açısından yapıya özgün niteliklerini koruyacak biçimde meşe keresteden üretilmiş ve mevcut boşluklara monte edilmiştir. Bu uygulama, hem cephe düzeninin korunmasına hem de yapının tarihî kimliğinin sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır.

Bu restorasyon kararlarında benimsenen koruma yaklaşımı, yapının özgün malzeme ve detaylarını muhafaza ederek, tarihî kimliğı ile çağdaş kullanım ihtiyaçlarını dengeli biçimde bir araya getirmeyi hedeflemiştir. Böylece yapı, işlevsel olarak yeniden kullanılabilir hale getirilirken kültürel miras değeri korunmuştur.



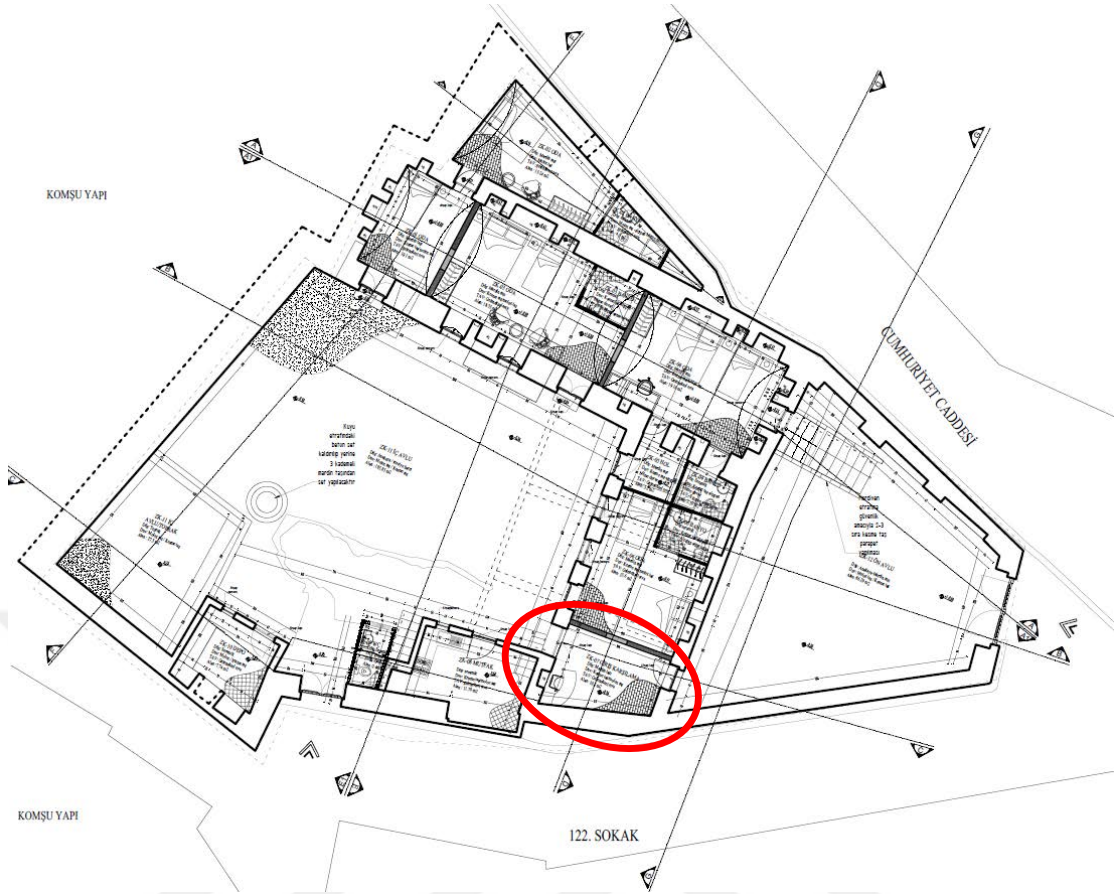
Şekil 76. Zemin kat onarım öncesi

(R. DAŞ; Arşiv,2025).



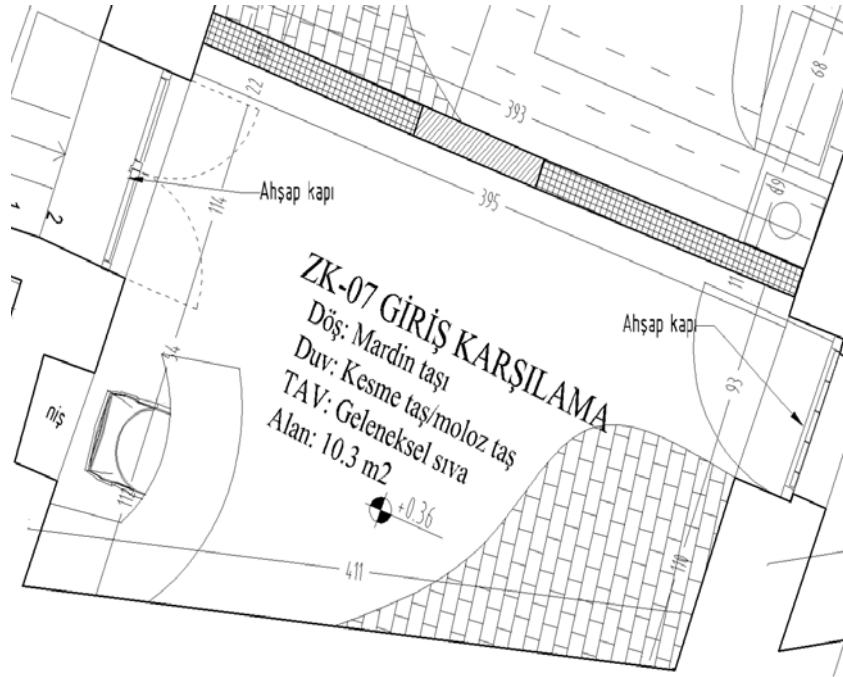
Şekil 77. Zemin kat onarım sonrası

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 78. Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 79. Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

Yapının zemininde mevcut imento esaslı şap sökülmüş ve bölgenin özgün yapı malzemesi olan Mardin taşı ile kaplanmıştır. Islak hacimlerde ise, projede de belirtildiği üzere seramik döşeme uygulanarak işlevsel gereklilikler karşılanmıştır. Bu müdahale, geleneksel malzemenin korunması ile ağdaş ihtiyaçların uyumunu sağlamaktadır.

Duvarlarda mevcut moloz taş örgü korunmuş, sarı uçlu tel fırça ile yüzey temizliği yapılmış ve boşalan derzler geleneksel inkara harcı ile yenilenmiştir. Islak hacmi ayırmak için kullanılan alçıpan bölme duvarın oda tarafı taş kaplama, banyo tarafı ise seramik kaplama ile tamamlanmıştır. Bu zm, hem mekansal işlevsellik hem de estetik bütünlük açısından uygun bulunmuştur.

Tavan bölümünde gerekli yüzey temizliği yapıldıktan sonra, yapının özgün karakterine uygun olarak geleneksel sıva ile kaplama gerçekleştirilmiştir. Böylece hem yapının otantik kimliği korunmuş hem de mekansal bütünlük srdrlmştir.

Kapılar, mevcut boşluklara uygun olarak ve geleneksel tekniklere bağlı kalınarak meşe keresteden üretilmiş; işlevsel kullanım ve tarihî dokuya uyum gözetilerek monte edilmiştir.

Pencereler ise, benzer dönem örnekleri esas alınarak, malzeme ve yapım tekniği açısından özgün yapıya uygun şekilde meşe keresteden yeniden imal edilmiş ve mevcut boşluklara monte edilmiştir. Bu uygulama, cephe düzeninin korunmasını ve yapının tarihî kimliğinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır.

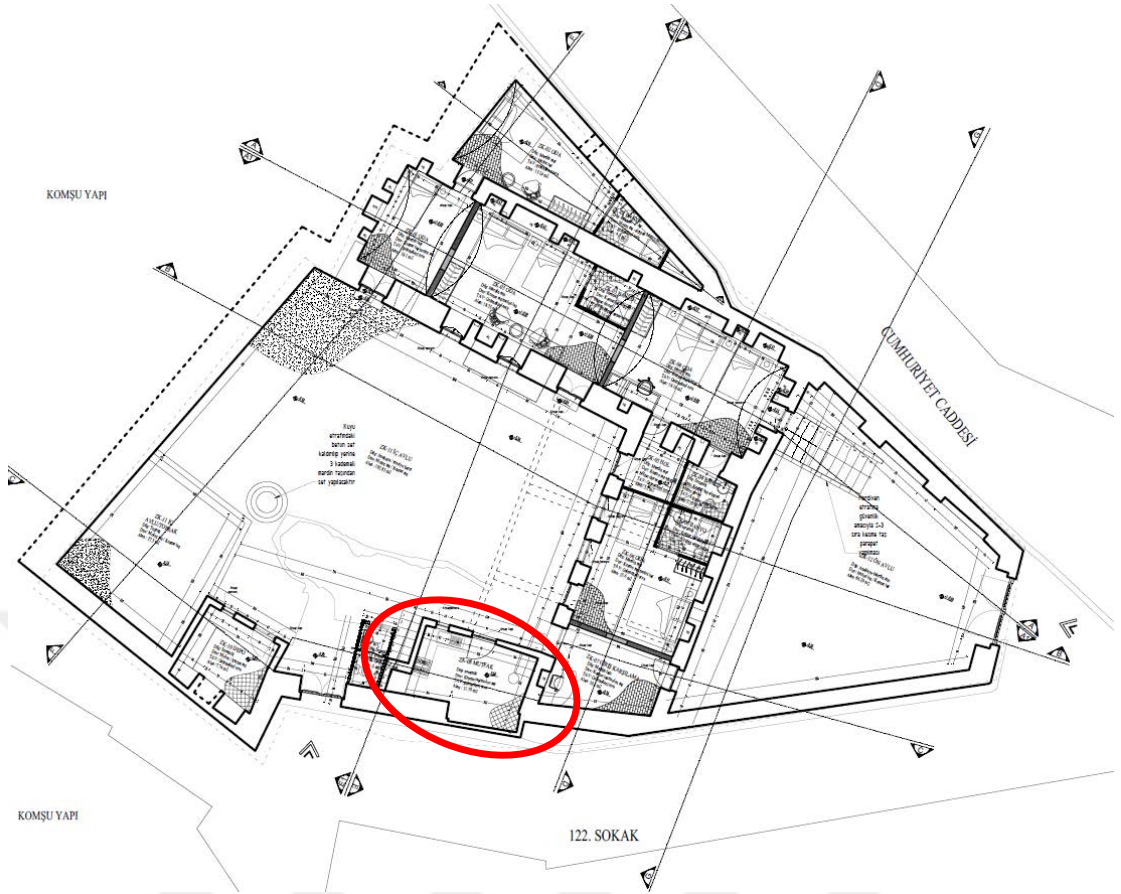
Bu müdahaleler kapsamında benimsenen koruma yaklaşımı, yapının özgün malzemesinin korunması, tarihî değerlerin ne çıkarılması ve ağdaş kullanım ihtiyaçlarının uyumlu bir şekilde entegre edilmesi üzerine temellendirilmiştir. Böylece yapı hem özgün kimliğini koruyarak gelecek kuşaklara aktarılacak hem de güncel kullanım koşullarına uygun hale getirilecektir.



Şekil 80. Zemin kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).

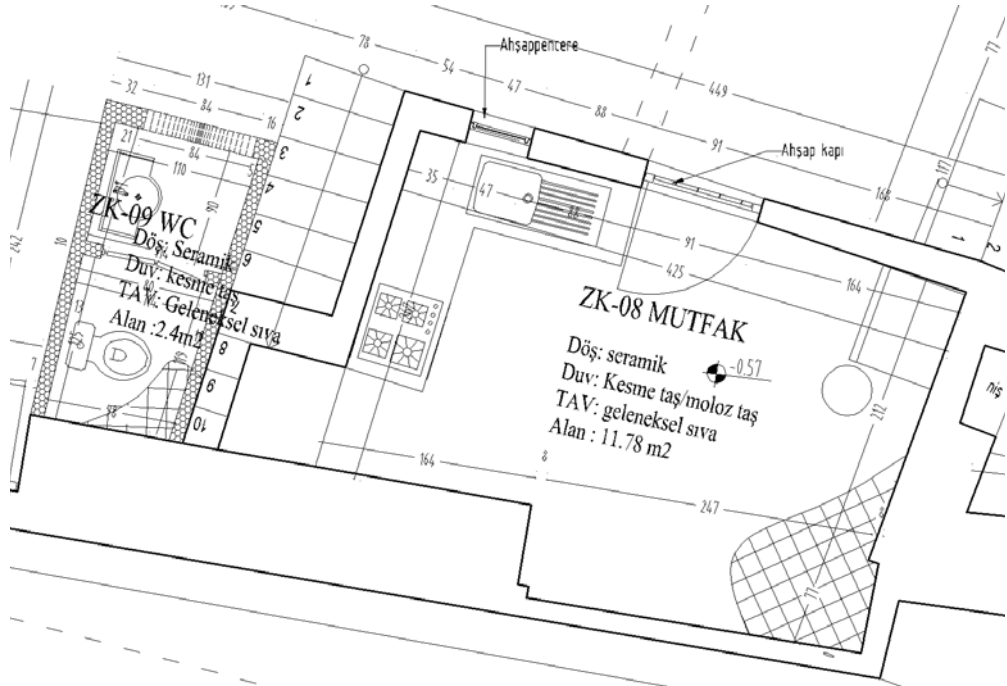


Şekil 81. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 82. Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 83. Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

Yapının zemininde mevcut imento esaslı şap sökülmüş ve bölgenin özgün yapı malzemesi olan Mardin taşı ile kaplanmıştır. Islak hacimlerde ise, projede de belirtildiği üzere seramik döşeme uygulanarak işlevsel gereklilikler karşılanmıştır. Bu müdahale, geleneksel malzemenin korunması ile ağdaş ihtiyaçların uyumunu sağlamaktadır.

Duvarlarda mevcut moloz taş örgü korunmuş, sarı uçlu tel fırça ile yüzey temizliği yapılmış ve boşalan derzler geleneksel inkara harcı ile yenilenmiştir. Islak hacmi ayırmak için kullanılan alçıpan bölme duvarın oda tarafı taş kaplama, banyo tarafı ise seramik kaplama ile tamamlanmıştır. Bu zm, hem mekansal işlevsellik hem de estetik bütünlük açısından uygun bulunmuştur.

Tavan bölümünde gerekli yüzey temizliği yapıldıktan sonra, yapının özgün karakterine uygun olarak geleneksel sıva ile kaplama gerçekleştirilmiştir. Böylece hem yapının otantik kimliği korunmuş hem de mekansal bütünlük srdrlmştir.

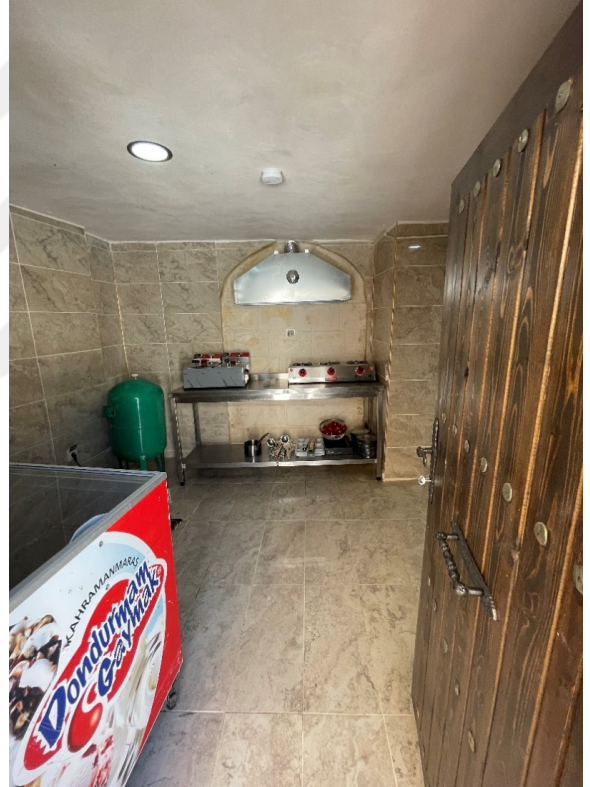
Kapılar, mevcut boşluklara uygun olarak ve geleneksel tekniklere bağlı kalınarak meşe keresteden üretilmiş; işlevsel kullanım ve tarihî dokuya uyum gözetilerek monte edilmiştir.

Pencereler ise, benzer dönem örnekleri esas alınarak, malzeme ve yapıım tekniği açısından özgün yapıya uygun şekilde meşe keresteden yeniden imal edilmiş ve mevcut boşluklara monte edilmiştir. Bu uygulama, cephe düzeninin korunmasını ve yapının tarihî kimliğinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır.

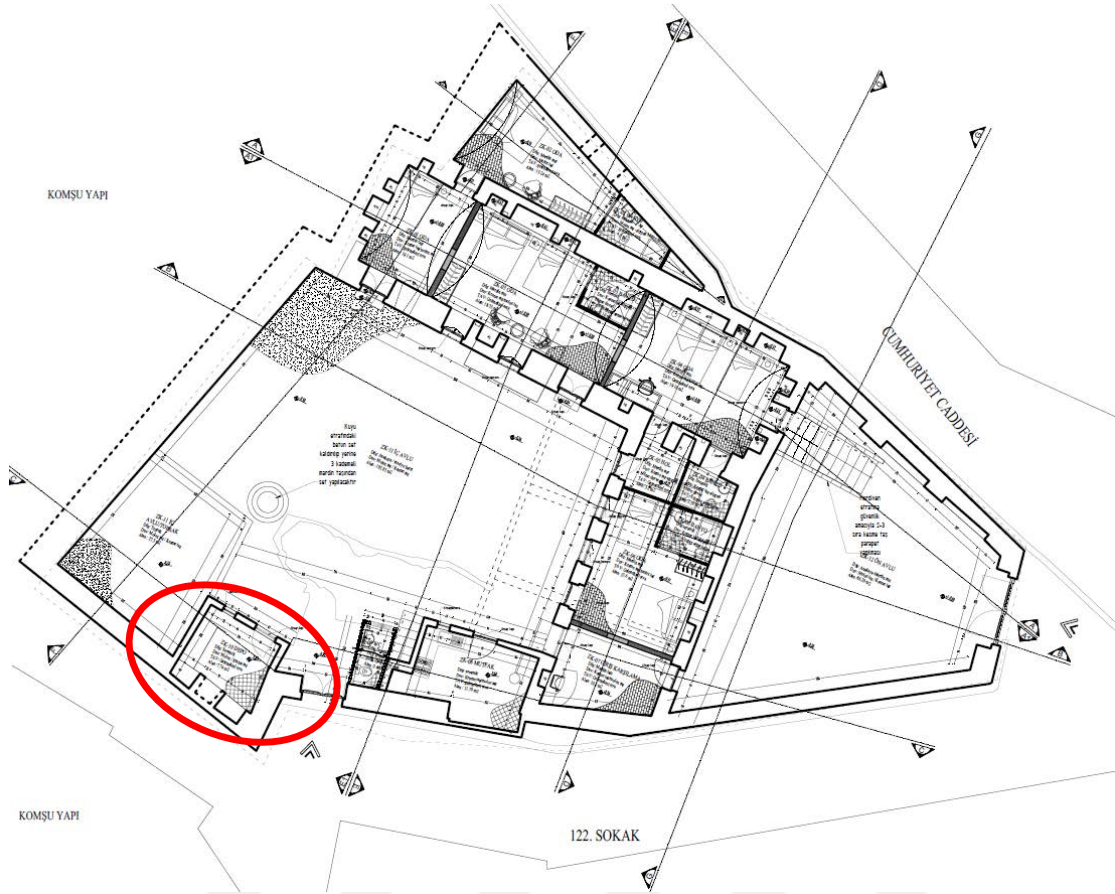
Bu müdahaleler kapsamında benimsenen koruma yaklaşımı, yapının özgün malzemesinin korunması, tarihî değerlerin ne çıkarılması ve ağdaş kullanım ihtiyaçlarının uyumlu bir şekilde entegre edilmesi üzerine temellendirilmiştir. Böylece yapı hem özgün kimliğini koruyarak gelecek kuşaklara aktarılacak hem de güncel kullanım koşullarına uygun hale getirilecektir.



Şekil 84. Zemin kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).

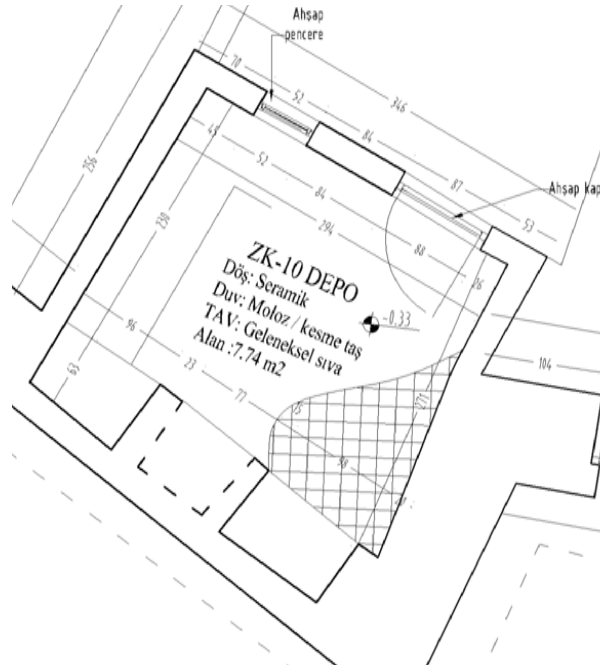


Şekil 85. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 86. Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 87. Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

Yapının zemininde mevcut imento esaslı şap sökülmüş ve projede de belirtildiği üzere seramik döşeme uygulanarak işlevsel gereklilikler karşılanmıştır. Bu müdahale, geleneksel malzemenin korunması ile ağdaş ihtiyaçların uyumunu sağlamaktadır.

Duvarlarda mevcut moloz taş örgü korunmuş, sarı uçlu tel fırça ile yüzey temizliği yapılmış ve boşalan derzler geleneksel inkara harcı ile yenilenmiştir. Islak hacmi ayırmak için kullanılan alçıpan bölme duvarın oda tarafı taş kaplama, banyo tarafı ise seramik kaplama ile tamamlanmıştır. Bu zm, hem mekansal işlevsellik hem de estetik bütünlük açısından uygun bulunmuştur.

Tavan bölümünde gerekli yüzey temizliği yapıldıktan sonra, yapının özgün karakterine uygun olarak geleneksel sıva ile kaplama gerçekleştirilmiştir. Böylece hem yapının otantik kimliği korunmuş hem de mekansal bütünlük srdrlmştir.

Kapılar, mevcut boşluklara uygun olarak ve geleneksel tekniklere bağlı kalınarak meşe keresteden üretilmiş; işlevsel kullanım ve tarihî dokuya uyum gözetilerek monte edilmiştir.

Pencereler ise, benzer dönem örnekleri esas alınarak, malzeme ve yapım tekniği açısından özgün yapıya uygun şekilde meşe keresteden yeniden imal edilmiş ve mevcut boşluklara monte edilmiştir. Bu uygulama, cephe düzeninin korunmasını ve yapının tarihî kimliğinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır.

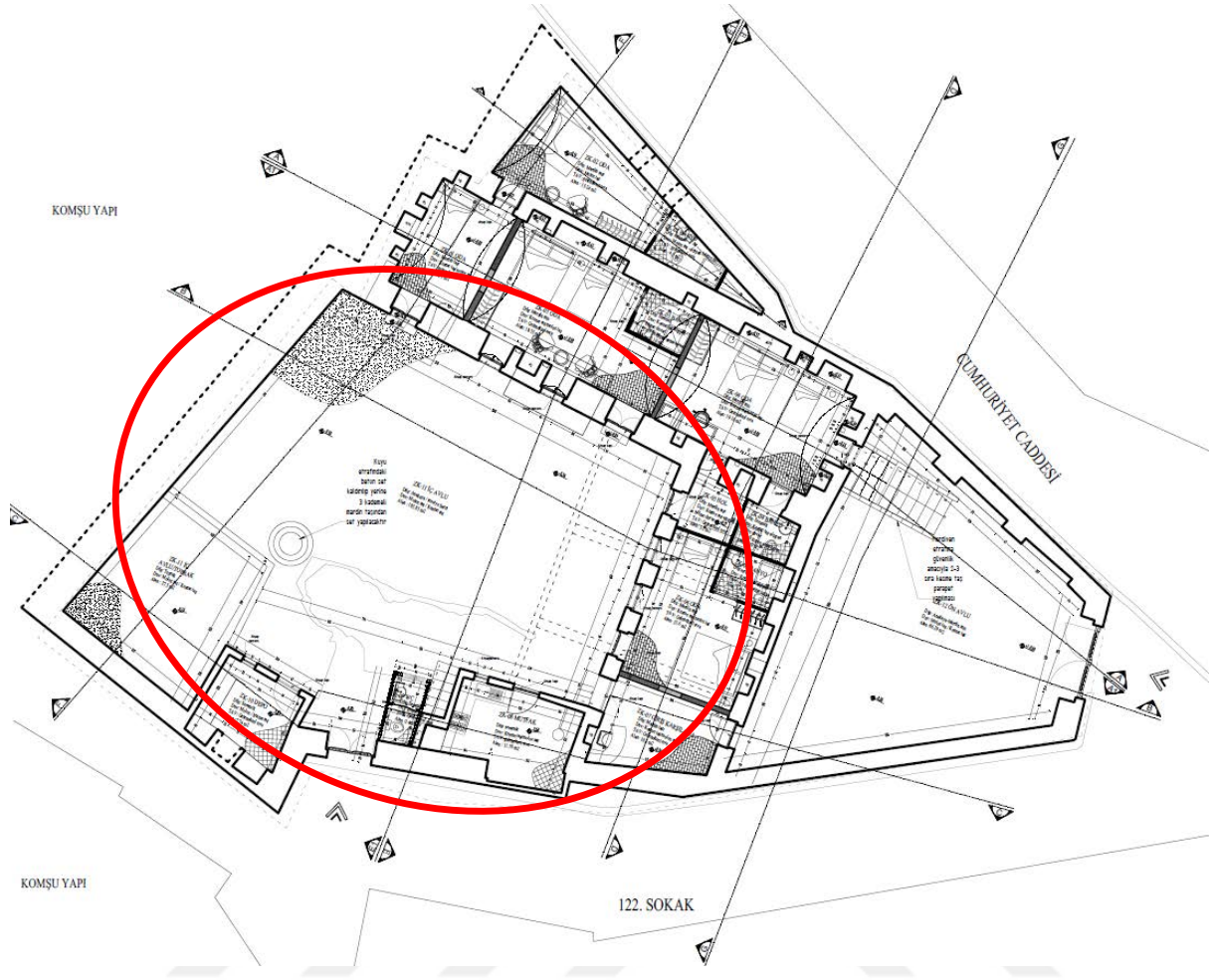
Bu müdahaleler kapsamında benimsenen koruma yaklaşımı, yapının özgün malzemesinin korunması, tarihî değerlerin ne çıkarılması ve ağdaş kullanım ihtiyaçlarının uyumlu bir şekilde entegre edilmesi üzerine temellendirilmiştir. Böylece yapı hem özgün kimliğini koruyarak gelecek kuşaklara aktarılabilecek hem de güncel kullanım koşullarına uygun hale getirilecektir.



Şekil 88. Zemin kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).



Şekil 89. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 90. Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

Zemin, Anakaya korunarak mevcut çimento esaslı şap kaldırılmış ve yüzey geleneksel harç ile tesviye edilmiştir. Ayrıca zeminde bulunan mevcut su yolu temizlenerek işlevselliği korunmuştur.

Duvar, Moloz taş duvarlarda yüzey temizliği yapılmış, sarı uçlu tel fırça ile gevşek parçalar ve kirler uzaklaştırılmıştır. Temizlik sonrası boşalan derz aralarına geleneksel ınkara harcı uygulanarak özgün duvar dokusu güçlendirilmiştir.

Kapı tekniğine uygun olarak meşe keresteden yeni kapı imalatı gerçekleştirilmiştir. Kapı kanadı ve pervazları mevcut boşluğa oturacak şekilde hazırlanarak monte edilmiştir. İmalatta geleneksel marangozluk yöntemleri kullanılmış, metal bağlantı elemanlarının görünür

olmamasına özen gösterilmiştir. Son aşamada ahşap yüzey doğal koruyucu yağ ile empenye edilerek hem dayanıklılığı artırılmış hem de dönemin özgün görünümü korunmuştur.

Öncesi

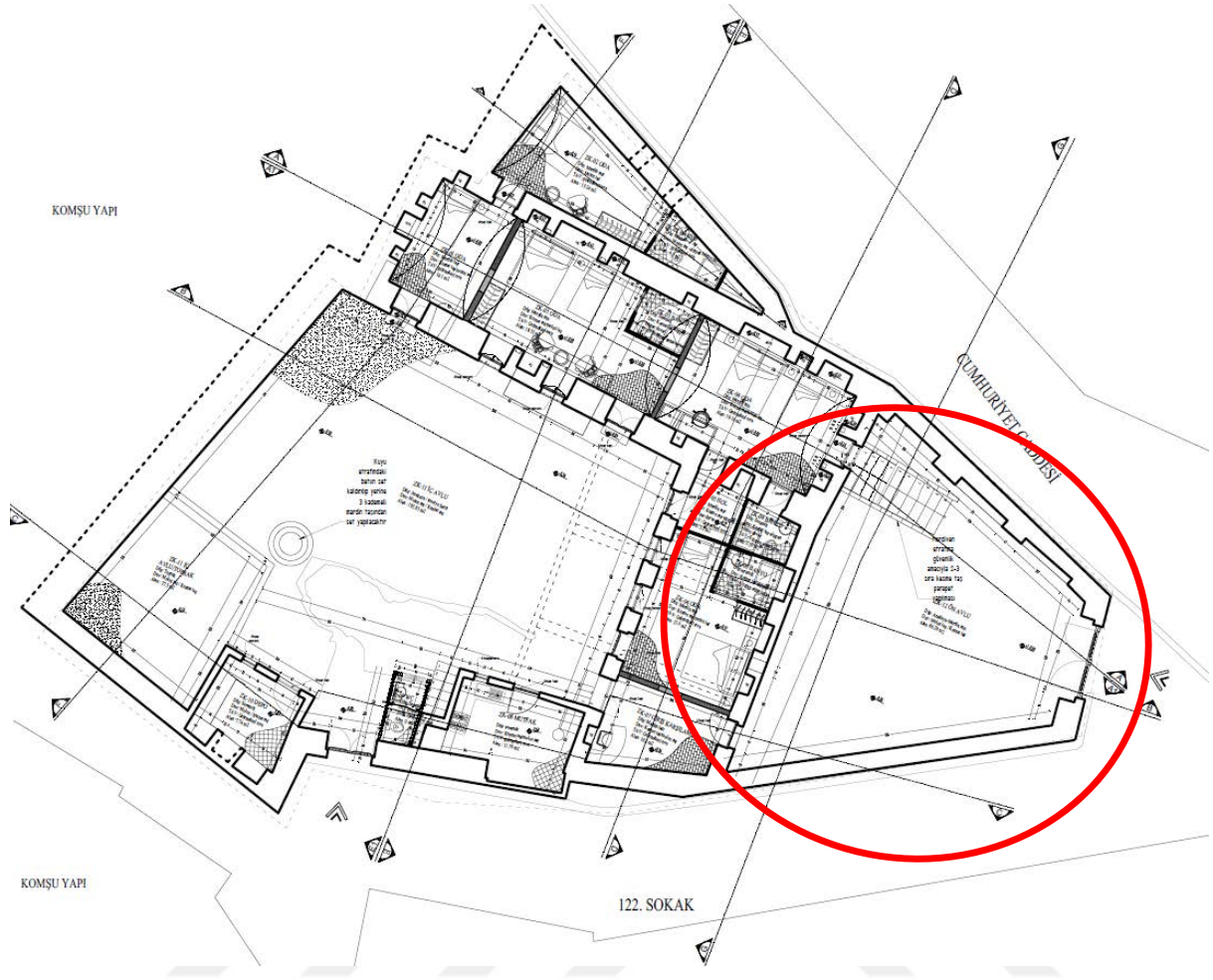


Sonrası



Şekil 91. Zemin kat onarım öncesi ve sonrası.

(Öncesi: R. DAŞ; Arşiv,2025, sonrası: H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 92. Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

Mevcutta bulunan anakaya kısımlar korunmuş, kalan zemin yüzeyi ise özgün dokuya uyumlu olacak şekilde Mardin taşı ile döşenmiştir. Duvarlarda yüzey temizliği yapılarak sarı uçlu tel fırça ile gevşek ve bozulmuş parçalar uzaklaştırılmış, ardından boşalan derz aralarına geleneksel inkara harcı uygulanarak duvarın bütünlüğü ve özgün karakteri güçlendirilmiştir. Kapı boşluğunda yapılan hazırlıkların ardından, dönemin malzeme ve yapım tekniklerine uygun olarak meşe keresteden imal edilen yeni kapı mevcut boşluğa oturacak şekilde monte edilmiştir. İmalat sürecinde geleneksel marangozluk yöntemleri kullanılmış, ahşabın doğal dokusu korunmuş ve dayanıklılığını artırmak amacıyla uygun yüzey koruyucu işlemler uygulanmıştır.

Öncesi



Sonrası



Şekil 93. Zemin kat onarım öncesi ve sonrası.

(Öncesi: R. DAŞ; Arşiv,2025, sonrası: H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

Öncesi

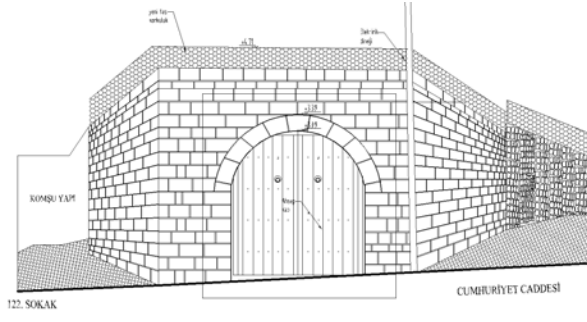


Sonrası



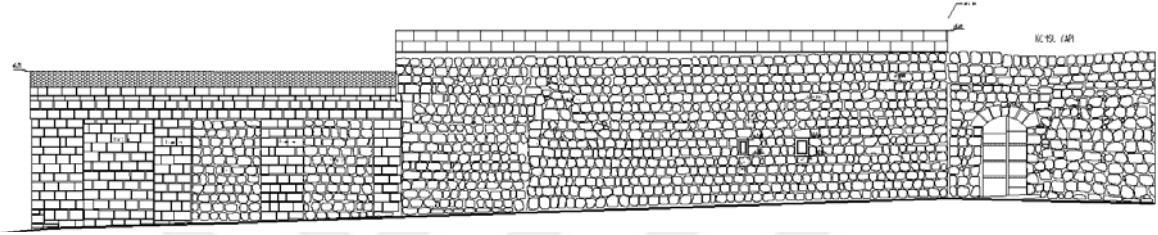
Şekil 95. Zemin kat onarım öncesi ve sonrası.

(Öncesi: R. DAŞ; Arşiv,2025, sonrası: H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



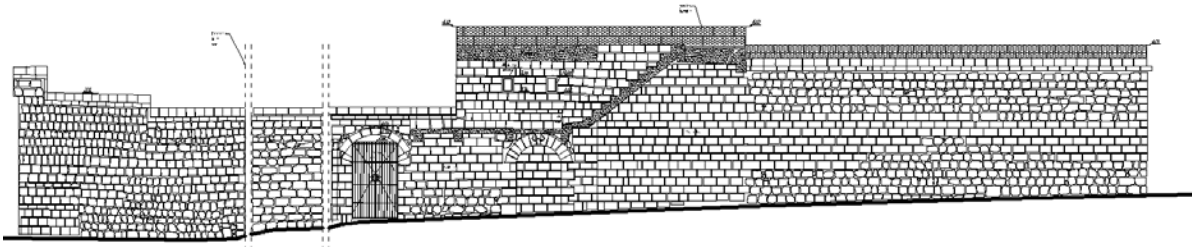
Şekil 96. Batı cephesi

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 97. Kuzey cephesi

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 98. Güney cephesi

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

Öncesi

Sonrası





Şekil 99. Cepheler; onarım öncesi ve sonrası.

(Öncesi: R. DAŞ; Arşiv,2025, sonrası: H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 100.İç avlu otel odaları cepheden görünümü.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 101.Şikeft (otel, kafe) taşınabilir bar kısmı.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



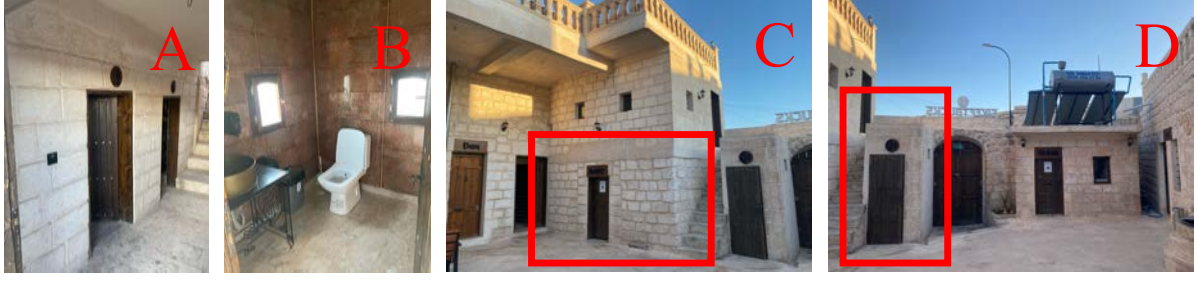
Şekil 102.Şikeft (otel,kafe) odalara eklenen mekanlar.

(B,C,D: Eklenen banyo wc). (H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 103.Şikeft (otel,kafe) terasların kullanımı.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 104.Şikeft (otel,kafe) konağa eklenen ve işlevi değişmiş mekanlar.

(A; işlev değişikliğinden eklenen wc, B; wc, C; işlev değişikliğinden eklenen mutfak, D:

Sonradan eklenen wc). (H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

7.3.4. Konak Zenobia Cafe, Otel, Restoran Örneği

Konum: Mardin ili, Midyat ilçesi, Akçakaya Mahallesi adresine kayıtlı 433 ada, 31 parselde yer almaktadır.

Önceki İşlevi: Konut

Mevcut İşlevi: Otel/Kafe

Yapı Tipi: B Tipi

Yaklaşık Yapı Yaşı: 250

İşlev Değişikliği Tarihi : 2025

Mülkiyet Durumu: Mülk sahibi (2024)

Yapılan Yüz Yüze Görüşme Tarihi: 2025

Yapılan gözlemler, yerinde incelemeler ve işletme sahibiyle gerçekleştirilen anket çalışması sonucunda elde edilen verilere göre; Midyat'ın tarihi kent merkezinde yer alan Konak Zenobia Cafe , Otel , Restoran, sahip olduğu zengin tarihsel katmanlarıyla bölgenin önemli mimari örneklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Yapının alt bölümünün yaklaşık 2000 yıllık, üst katının ise yaklaşık 250 yıllık bir geçmişe sahip olduğu belirtilmiştir. Bu çok katmanlı tarihsel yapı, kentin kültürel sürekliliğini ve mimari belleğini günümüze taşımaktadır.

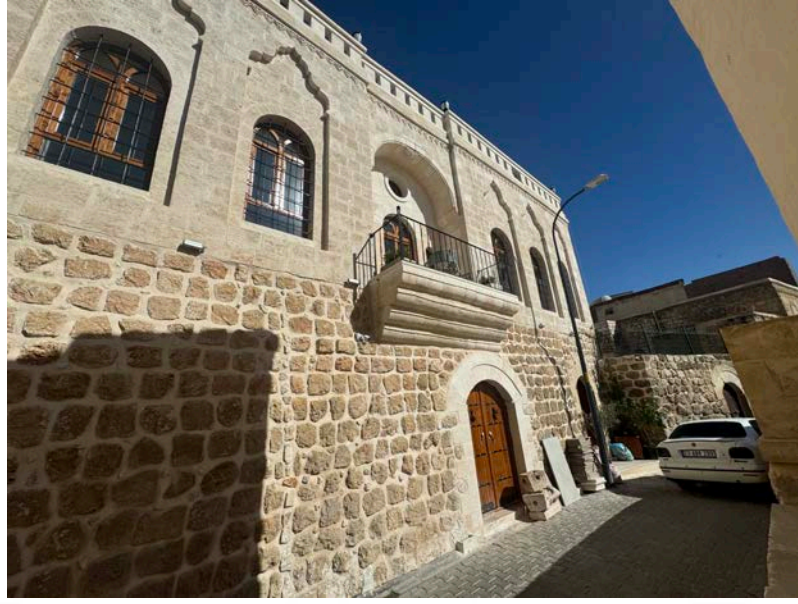
2023 yılında yapı, özel mülkiyetten satın alınarak işletmeci tarafından otel, restoran ve kafe işleviyle kullanılmaya başlanmıştır. Bu tarihten önce yapı konut olarak işlev görmekteydi. İşletmeci, yaklaşık iki yıldır yapıda faaliyet göstermekte olup aynı zamanda yapının maliki konumundadır. İşlev değişikliği süreci, 2024 yılında başlatılan kapsamlı restorasyon uygulamaları ile şekillenmiştir.

Anket bulgularına göre, restorasyon sürecinde yapının bütününde çeşitli mekansal düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle kapı ve pencere sistemleri yenilenmiş, mekanın yeni kullanım amacına hizmet edecek şekilde taşınabilir bar birimi ve WC birimleri eklenmiştir.

Yapının otel işlevine uygun hale getirilmesi için odalarda düzenlemeler gerçekleştirilmiş, kafe ve restoran bölümlerinde ise kullanıcı ihtiyaçlarına yönelik mekansal çözümler uygulanmıştır. Bu süreçte, yapı sahibi tarafından bütüncül bir onarım çalışması yürütülmüş ve yapı yeni işlevleriyle birlikte kullanıma açılmıştır.

Sonuç olarak, Zenobia Konak örneği, çok katmanlı tarihî bir yapının günümüz koşullarına uyarlanarak yeniden işlevlendirilmesinin, yalnızca yapının korunmasına değil; aynı zamanda kentsel turizm potansiyelinin artırılmasına, ekonomik canlılığın desteklenmesine ve kültürel sürekliliğin güçlendirilmesine katkı sunduğunu göstermektedir.

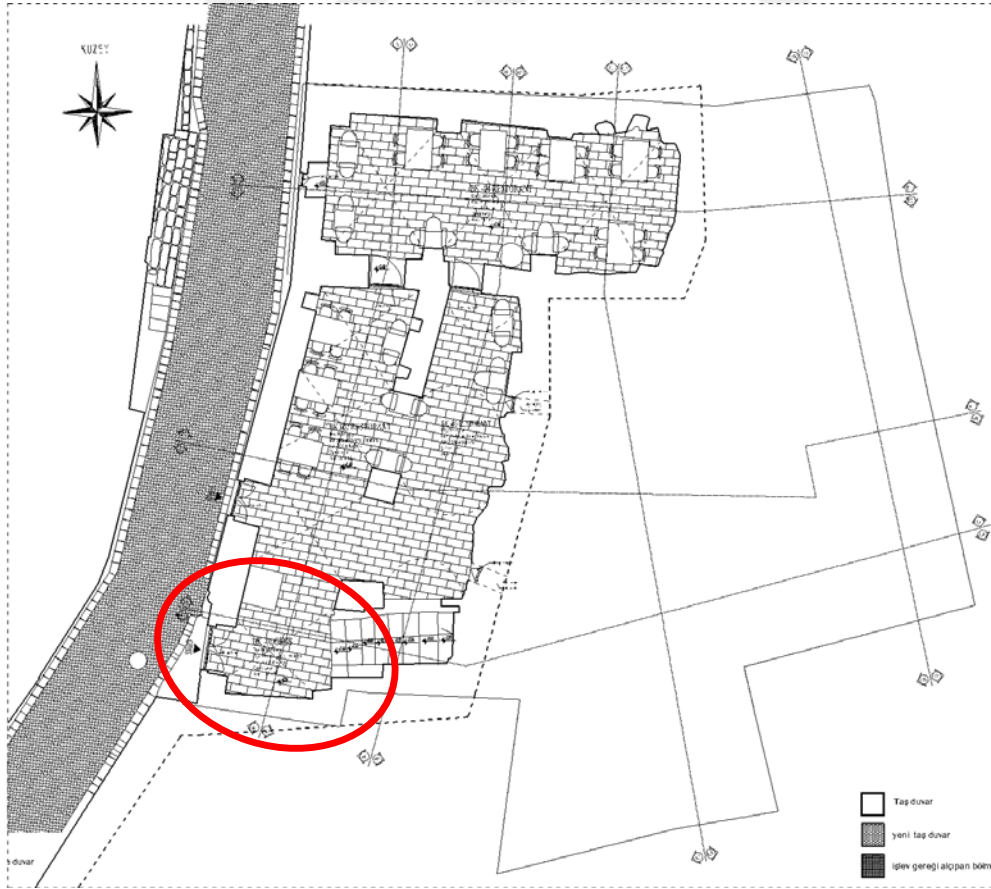
Saha çalışması kapsamında çekilen fotoğraflar, restorasyon süreci ile işlev değişikliği sonucunda meydana gelen fiziksel dönüşümleri belgelemekte ve mekansal analizlerin görsel dayanaklarını oluşturmaktadır. Bu kapsamda, yapının restorasyon öncesi durumu, restorasyon sürecinde gerçekleştirilen müdahaleler ve restorasyon sonrası güncel kullanımı görseller aracılığıyla değerlendirilmiş ve tez çalışması için önemli bir dokümantasyon kaynağı oluşturmuştur.



Şekil 105. Zenobia (otel, kafe, restoran) cepheden görünüm

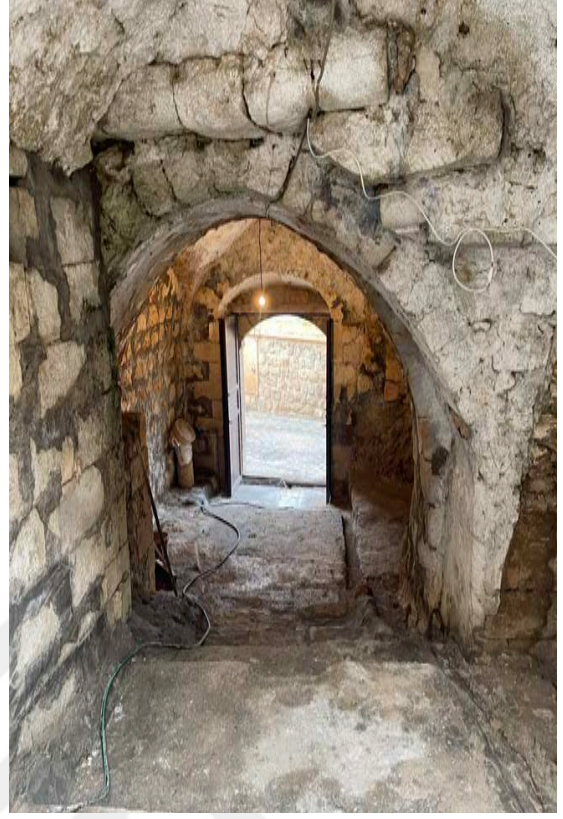
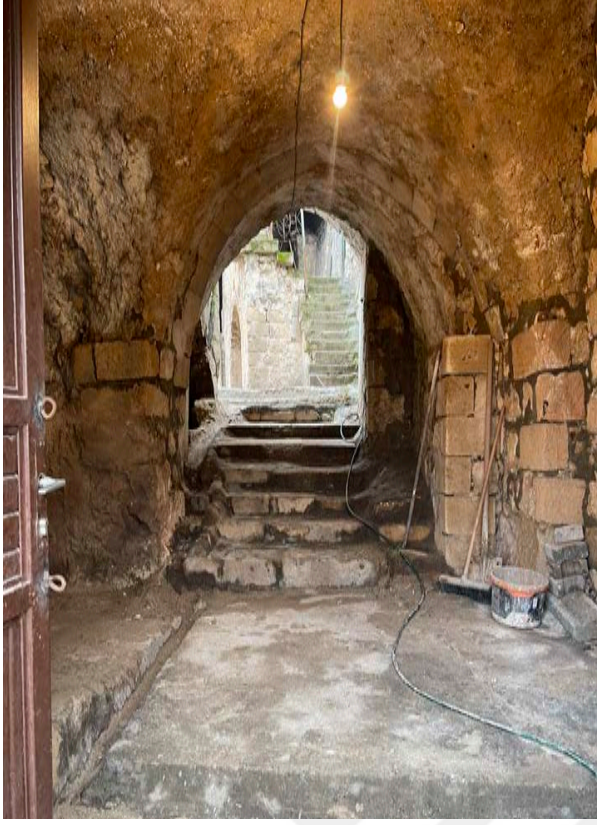
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

Mimari Müdahaleler:

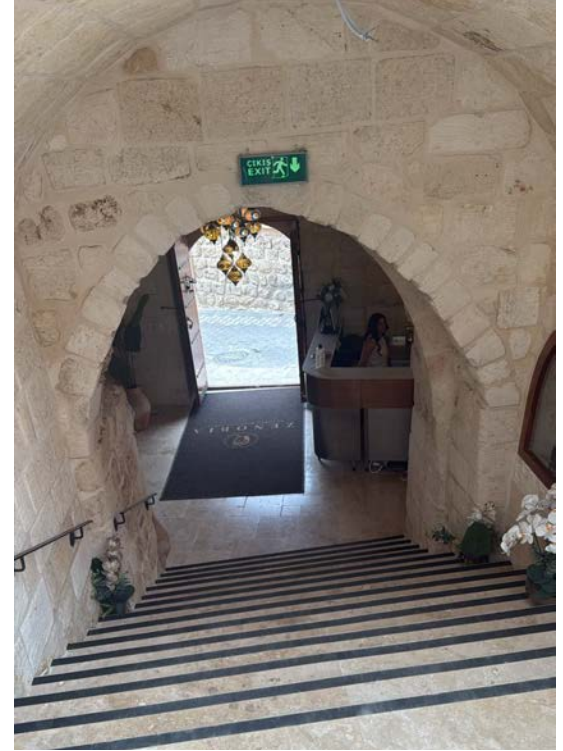
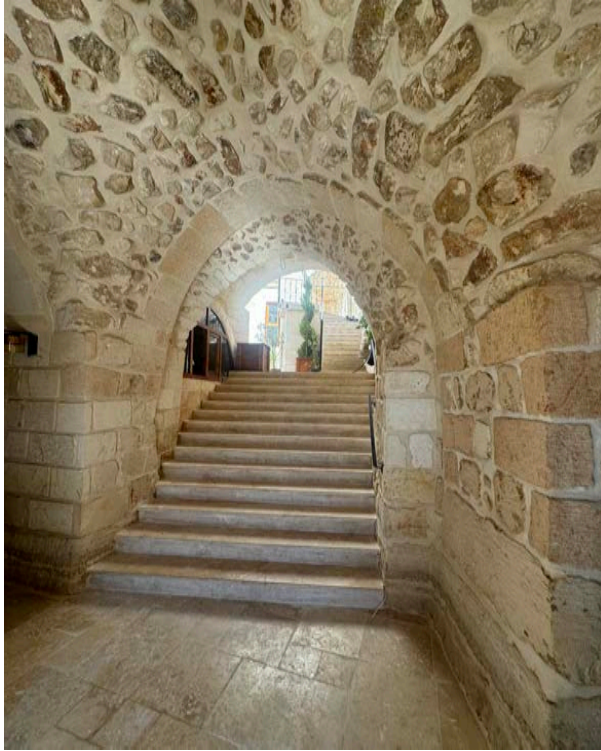


Şekil 106 . Bodrum kat planı

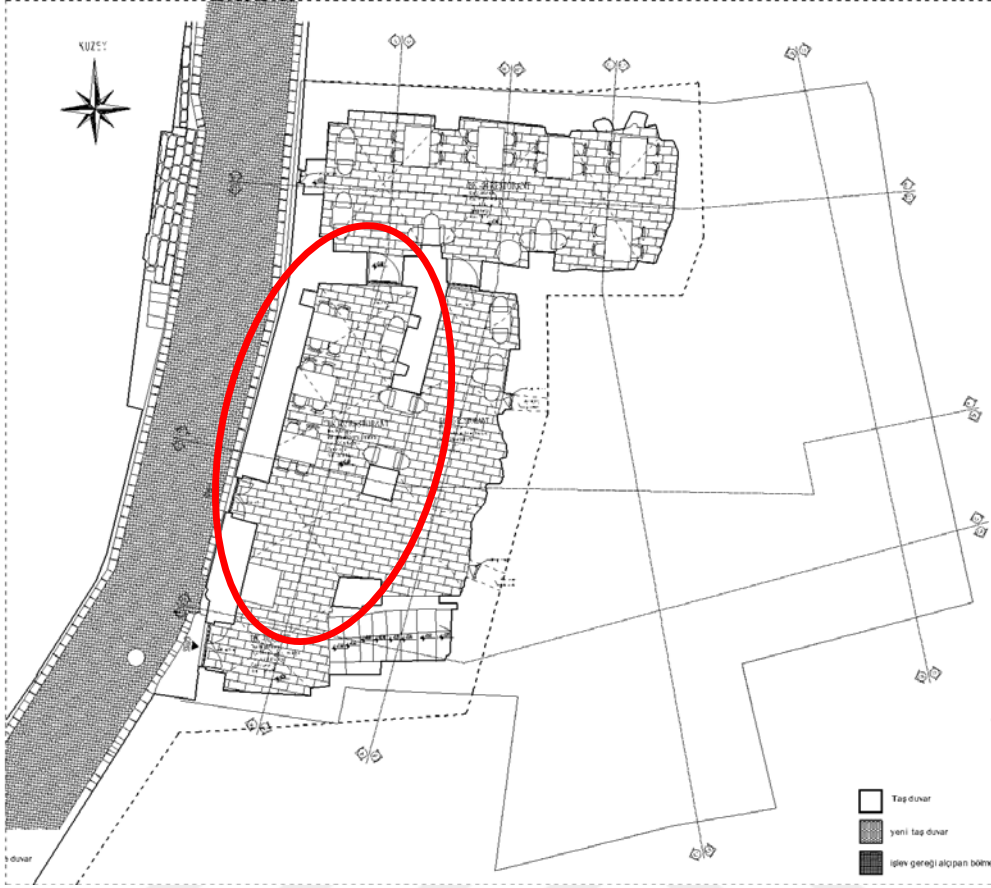
(R. DAŞ, Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 107. Bodrum kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).



Şekil 108. Bodrum kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 109 . Bodrum kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

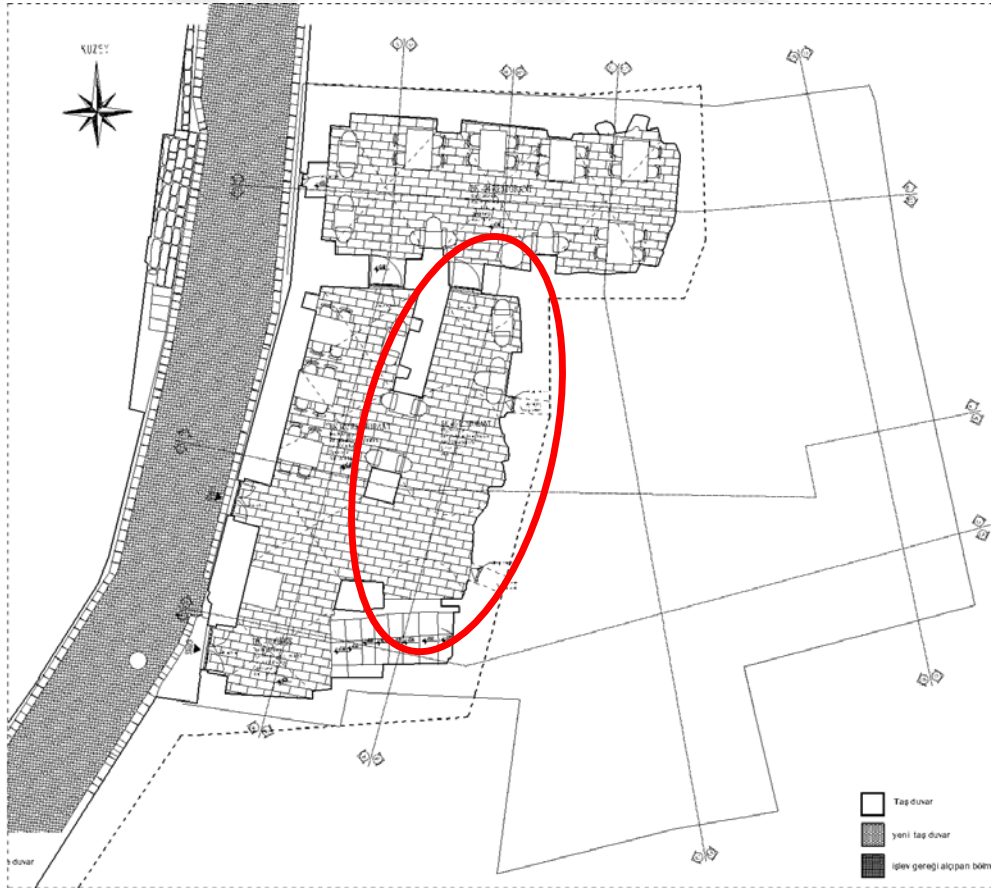


Şekil 110. Bodrum kat onarım öncesi

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

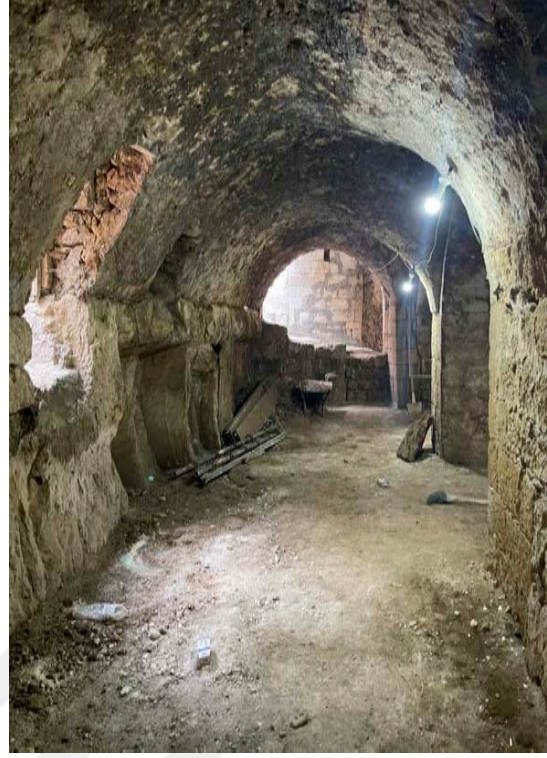


Şekil 111. Bodrum kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 112 . Bodrum kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



*Şekil 113. Bodrum kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).*



*Şekil 114. Bodrum kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv,2025).*



Şekil 115 . Bodrum kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 116. Bodrum kat onarım öncesi

(R. DAŞ; Arşiv,2025).



Şekil 117. Bodrum kat onarım sonrası

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

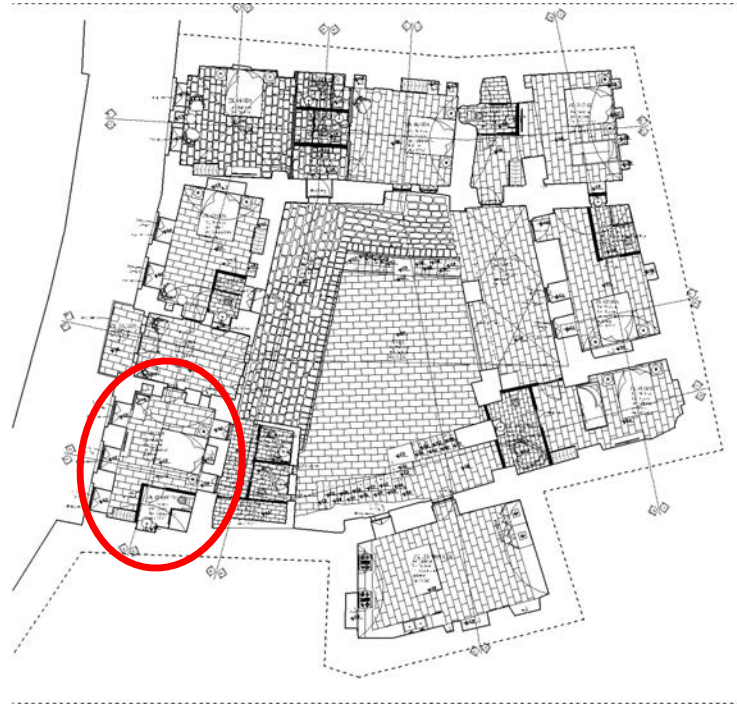
Yapının bodrum katında gerçekleştirilen uygulamalar sonucunda, mevcut duvar yüzeylerinde yapılan temizlik çalışmalarıyla taş dokunun özgün karakteri ortaya çıkarılmıştır. Yüzey temizliği sırasında sarı uçlu tel fırça kullanılmış, boşalan derzler ise yapının özgün malzeme ve yapım tekniğine uygun olarak geleneksel ınkara harcı ile doldurulmuştur. Müdahale sürecinde gözlemlenen çatlaklarda, 5 mm'ye kadar olan deformasyonların bağlayıcı harç enjeksiyonu ile onarımı sağlanmış, böylece hem yapısal bütünlük korunmuş hem de özgün malzemenin kaybı en aza indirilmiştir.

Döşeme düzenlemelerinde, mevcut zemin düzeltilerek Mardin taşı kaplaması yapılmış ve bu sayede hem bölgenin yerel malzeme sürekliliği korunmuş hem de mekanın işlevsel ihtiyaçlarına uyumlu bir kullanım elde edilmiştir.

Yapının işlevsel gereklilikleri doğrultusunda doğramalarda yenileme gerçekleştirilmiş, kapı ve pencere sistemleri mevcut boşluklara uyumlu biçimde, çam keresteden üretilerek monte edilmiştir. Bu yaklaşım, hem çağdaş kullanım koşullarına cevap vermiş hem de yapının özgün malzeme karakterine uygun bir çözüm üretmiştir.

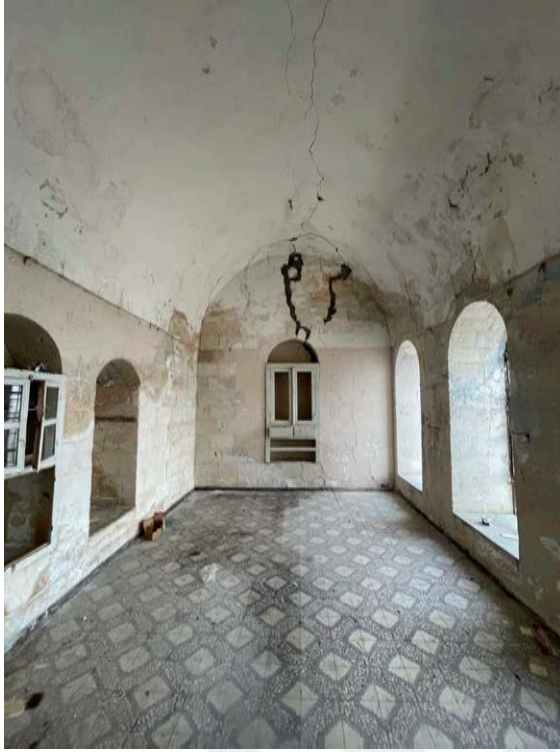
Tavan yüzeylerinde ise kapsamlı bir temizlik çalışması uygulanmış, sarı uçlu tel fırça ile yapılan temizlik sonucunda taş dokuların derz aralarına yeniden ınkara harcı ile müdahale edilmiştir. Benzer şekilde, temizlik sonrası ortaya çıkan 5 mm'ye kadar olan çatlaklar bağlayıcı harç enjeksiyonu ile giderilerek yüzeyde bütünlük sağlanmıştır. Bu müdahaleler sonucunda hem yapının strüktürel dayanımı artırılmış hem de estetik bütünlüğü korunmuştur.

Sonuç olarak yapılan müdahaleler, yapının özgün malzeme ve doku karakterini koruyarak, işlevsel gerekliliklere cevap veren sınırlı fakat etkili restorasyon çözümleri üretmiştir. Ancak, çalışmanın sınırlılıkları arasında, özellikle daha büyük ölçekli yapısal müdahalelerin kapsam dışında bırakılması ve yalnızca mevcut gözlem ve belgelere dayalı müdahalelerin yapılabildiği olması sayılabilir. Bu durum, yapının gelecekteki korunma sürecinde ek çalışmaların gerekebileceğine işaret etmektedir. Bununla birlikte, uygulanan yöntemler, hem koruma ilkelerine uygunluğu hem de geleneksel malzeme sürekliliğini gözetmesi bakımından, yapının kültürel kimliğinin ve mimari değerlerinin günümüzde sürdürülebilir şekilde yaşatılmasına katkı sağlamaktadır.

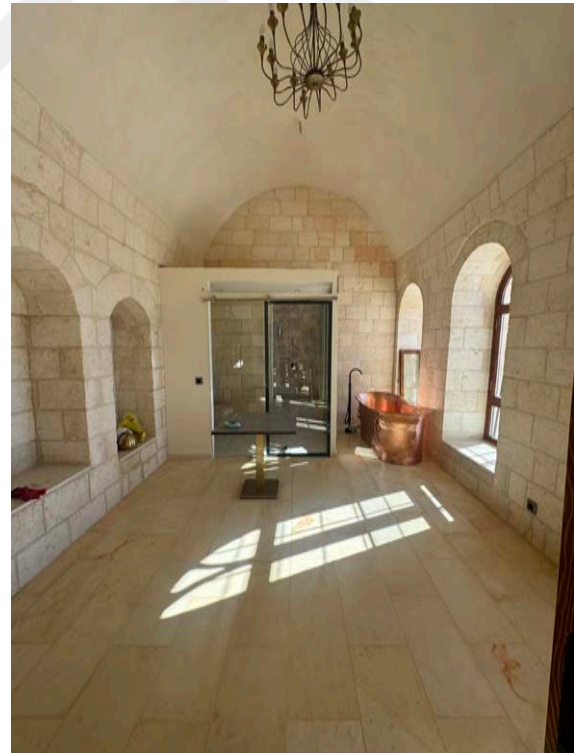


Şekil 118 . Zemin kat planı

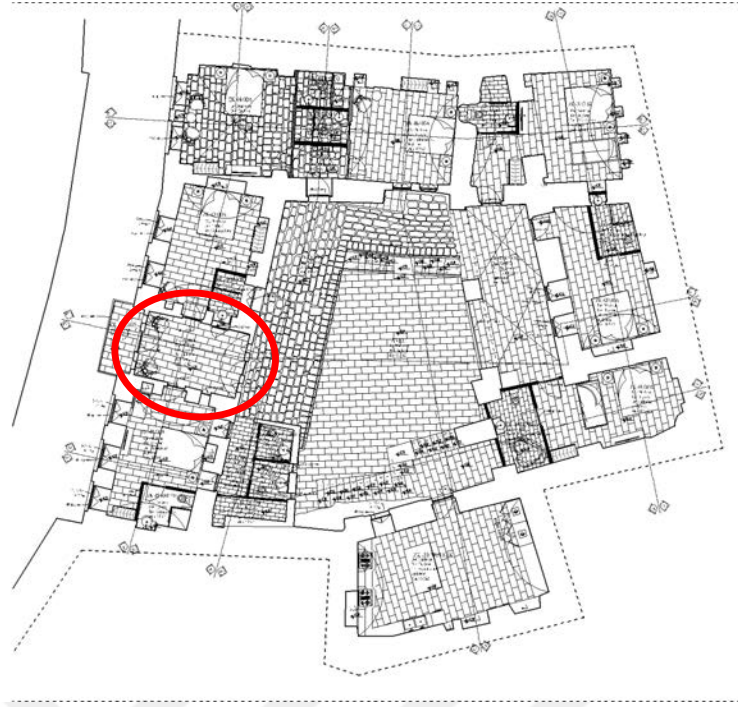
(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 119. Zemin kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).

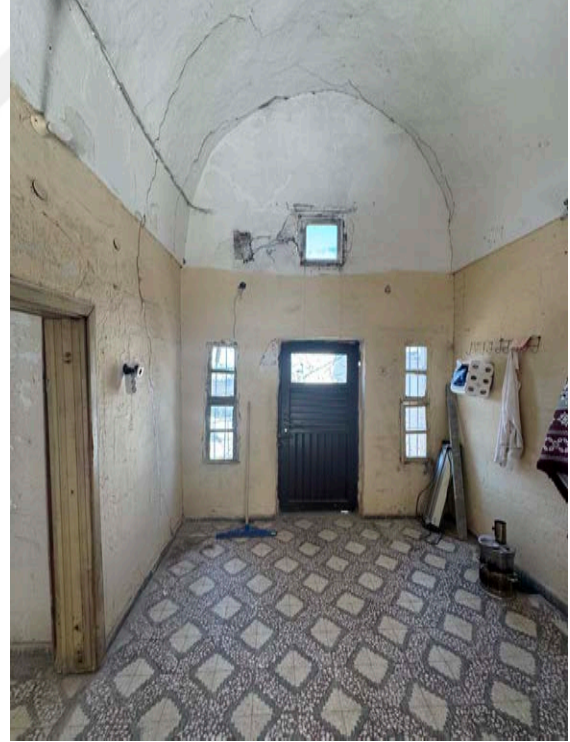


Şekil 120. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



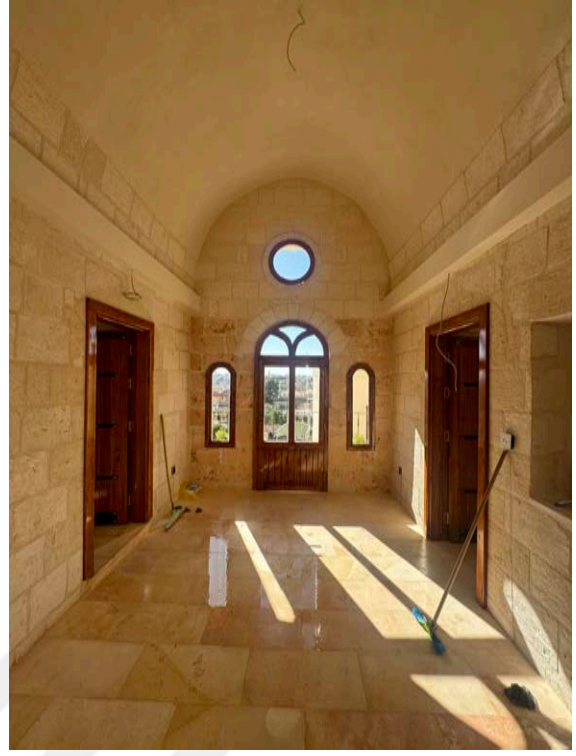
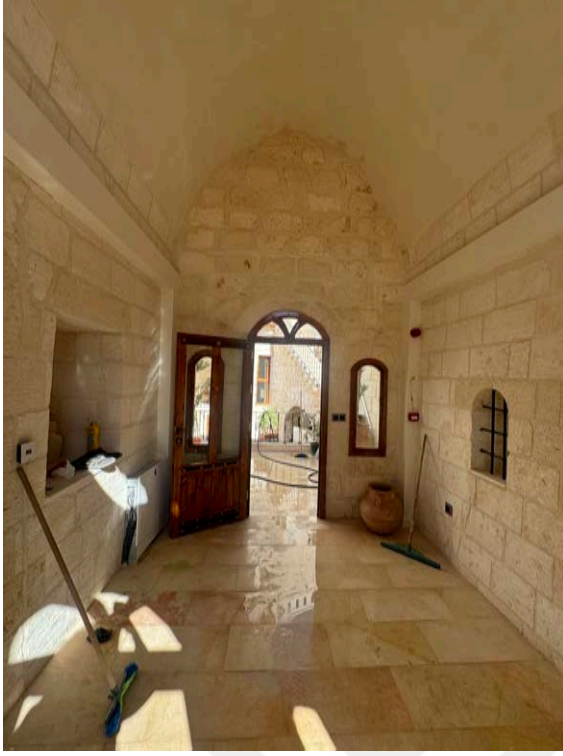
Şekil 121 . Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

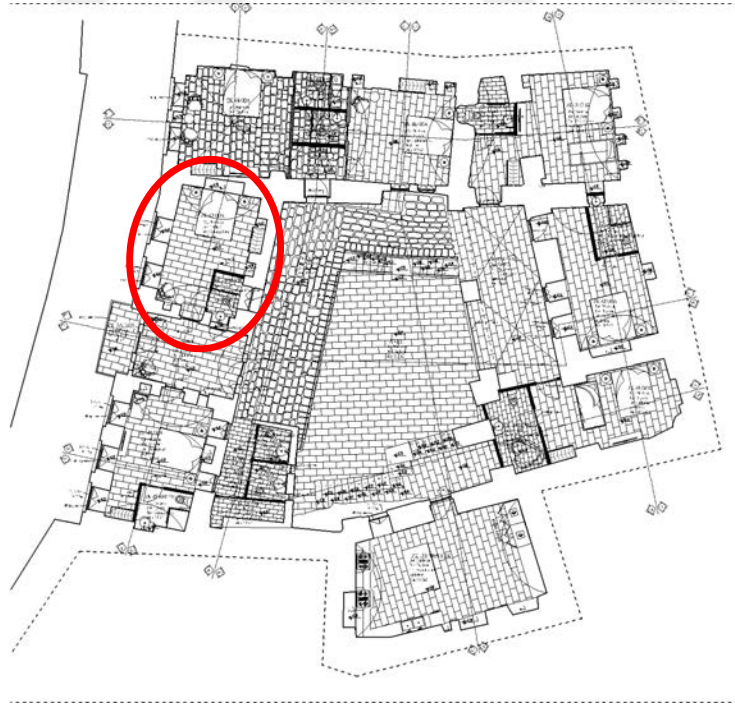


Şekil 122. Zemin kat onarım öncesi

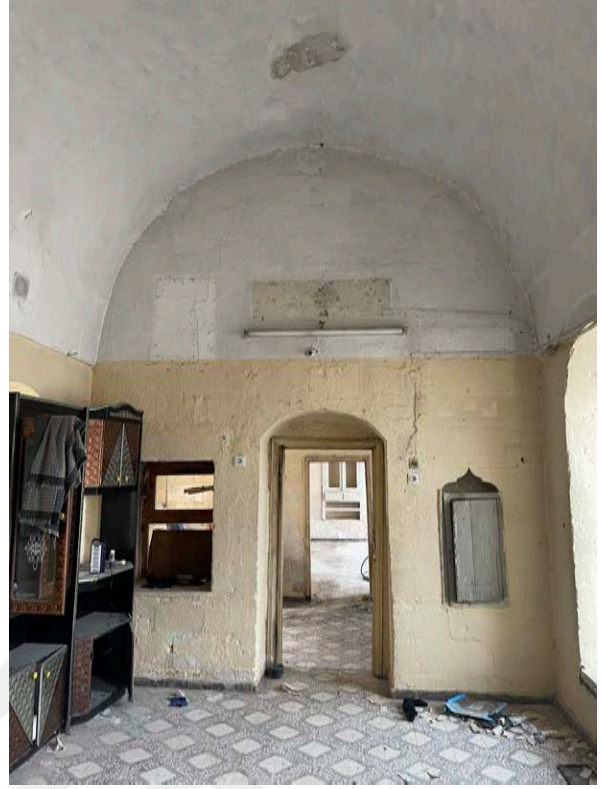
(R. DAŞ; Arşiv,2025).



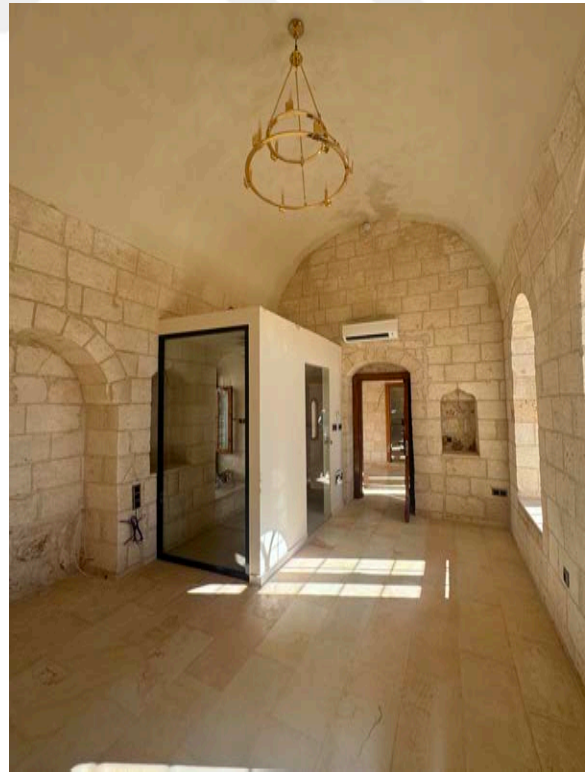
Şekil 123. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



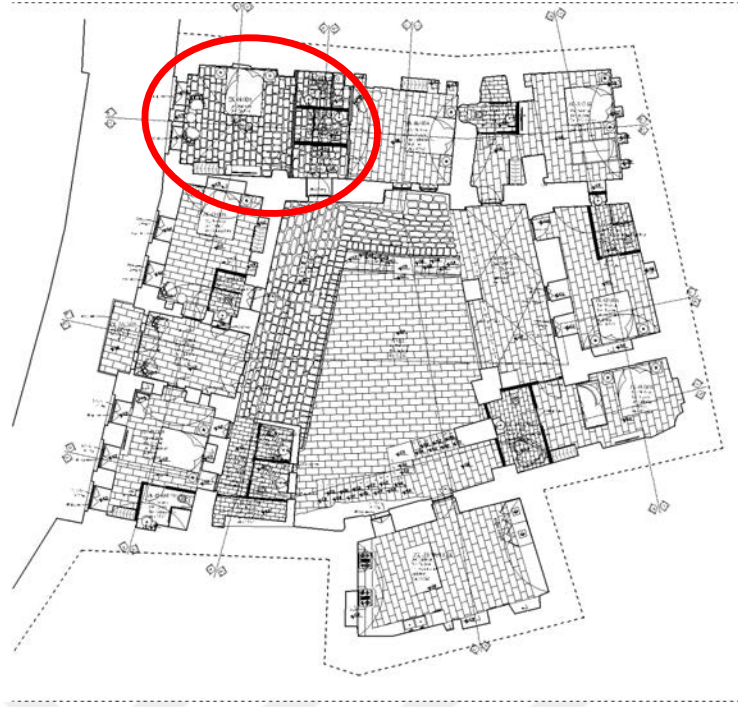
Şekil 124 . Zemin kat planı
(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 125. Zemin kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).



Şekil 126. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 127 . Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

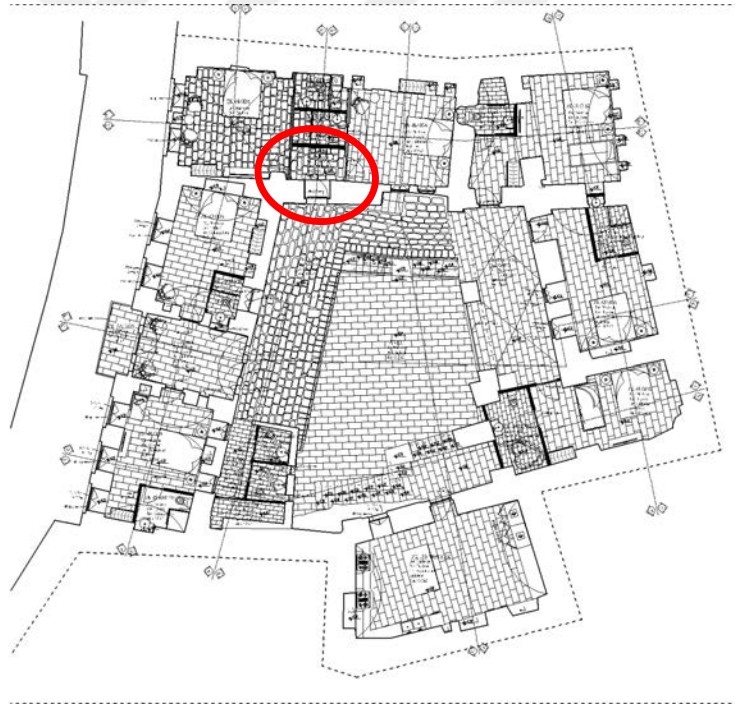


Şekil 128. Zemin kat onarım öncesi

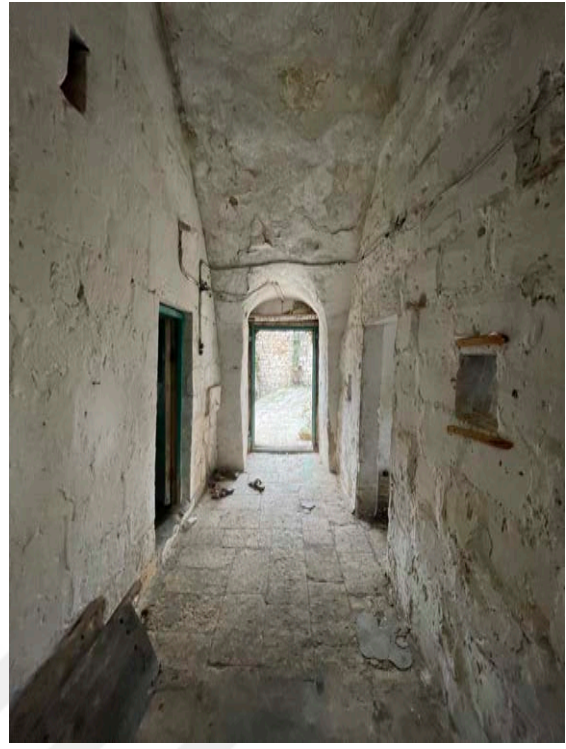
(R. DAŞ; Arşiv,2025).



Şekil 129. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv,2025).



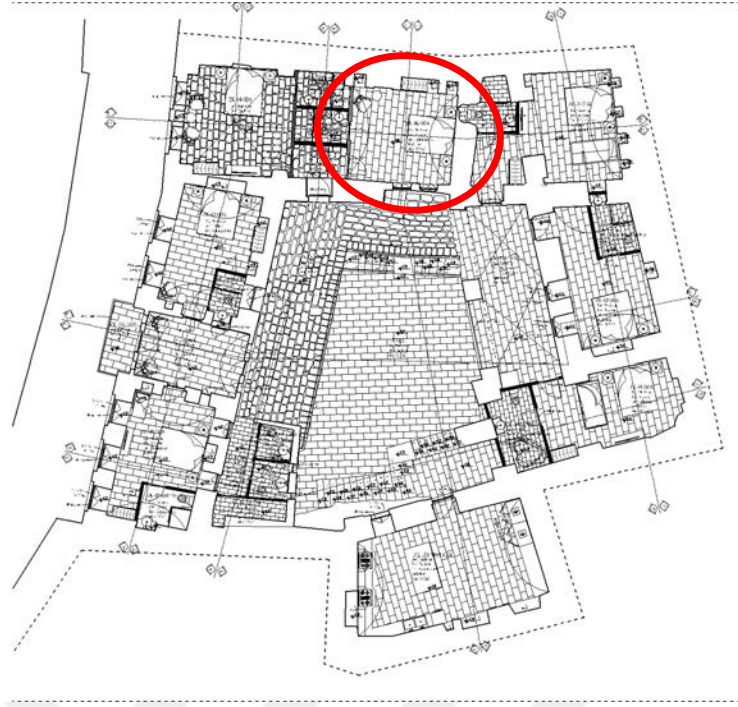
Şekil 130 . Zemin kat planı
(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 131. Zemin kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).



Şekil 132. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 133 . Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 134. Zemin kat onarım öncesi

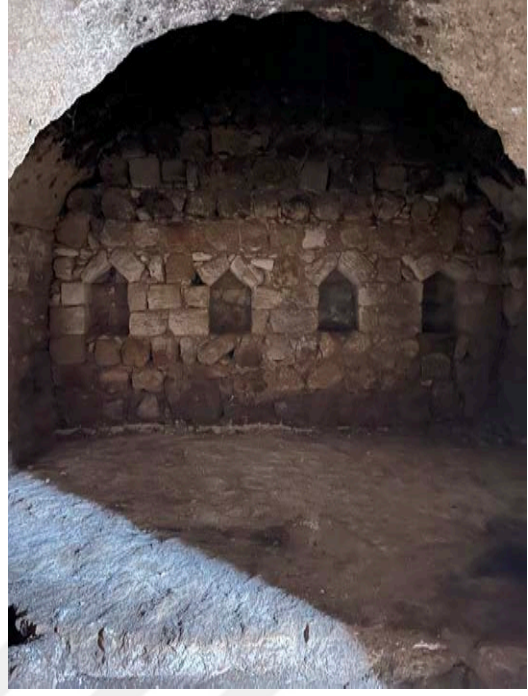
(R. DAŞ; Arşiv,2025).



Şekil 135. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



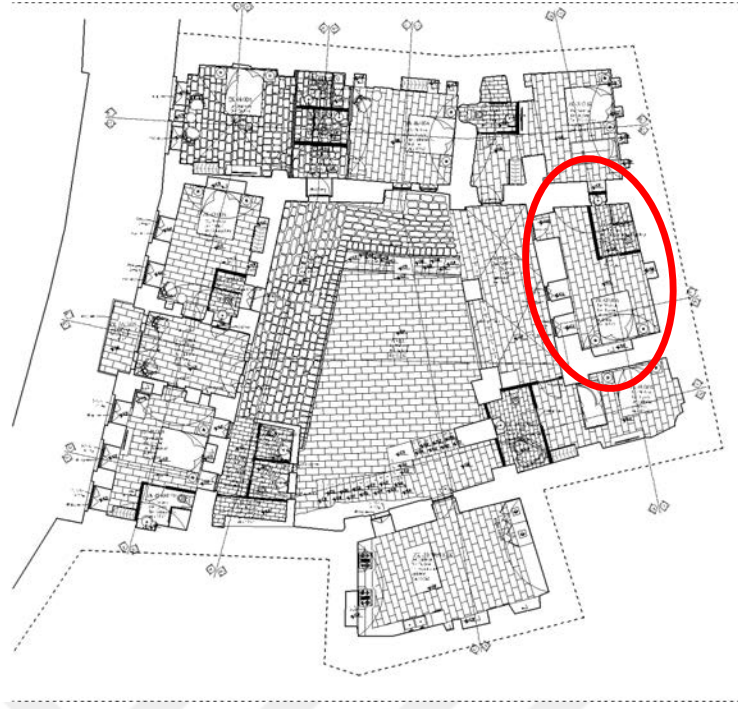
Şekil 136 . Zemin kat planı
(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



*Şekil 137. Zemin kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).*

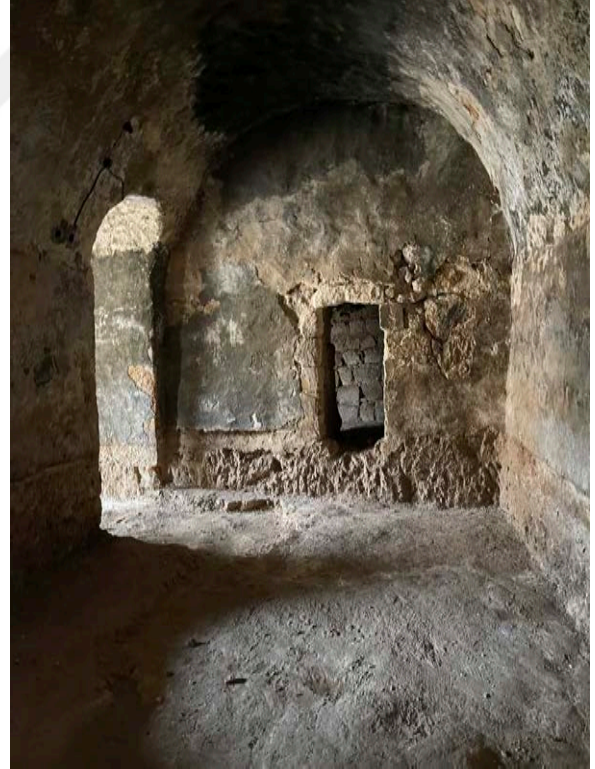


*Şekil 138. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).*



Şekil 139 . Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 140. Zemin kat onarım öncesi

(R. DAŞ; Arşiv,2025).



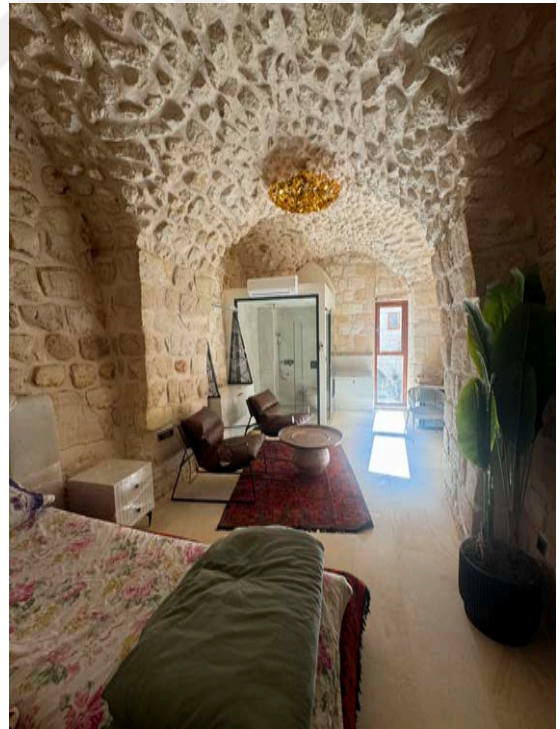
Şekil 141. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



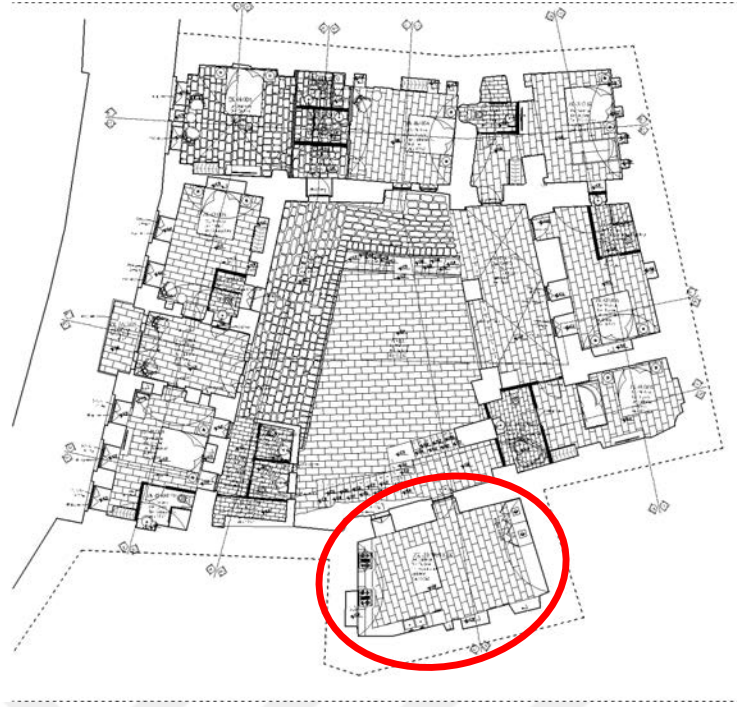
Şekil 142 . Zemin kat planı
(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 143. Zemin kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).

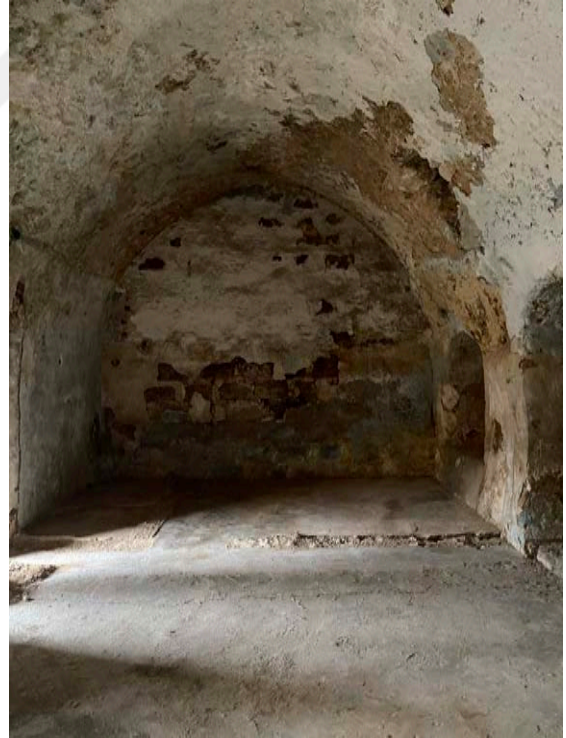


Şekil 144. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



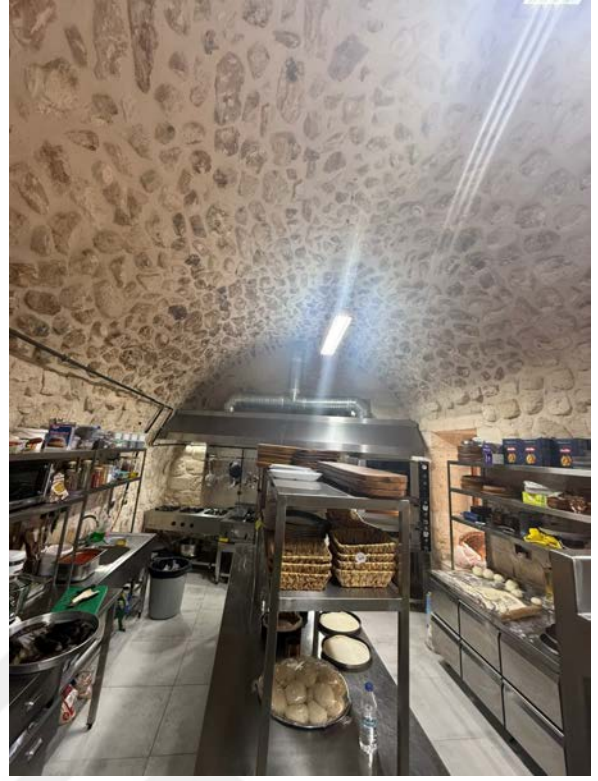
Şekil 145 . Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

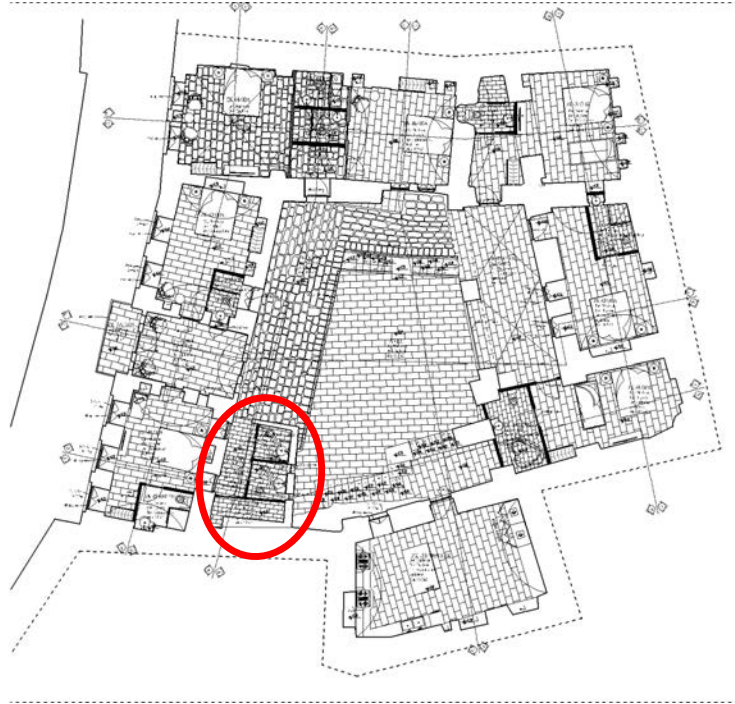


Şekil 146. Zemin kat onarım öncesi

(R. DAŞ; Arşiv,2025).



Şekil 147. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



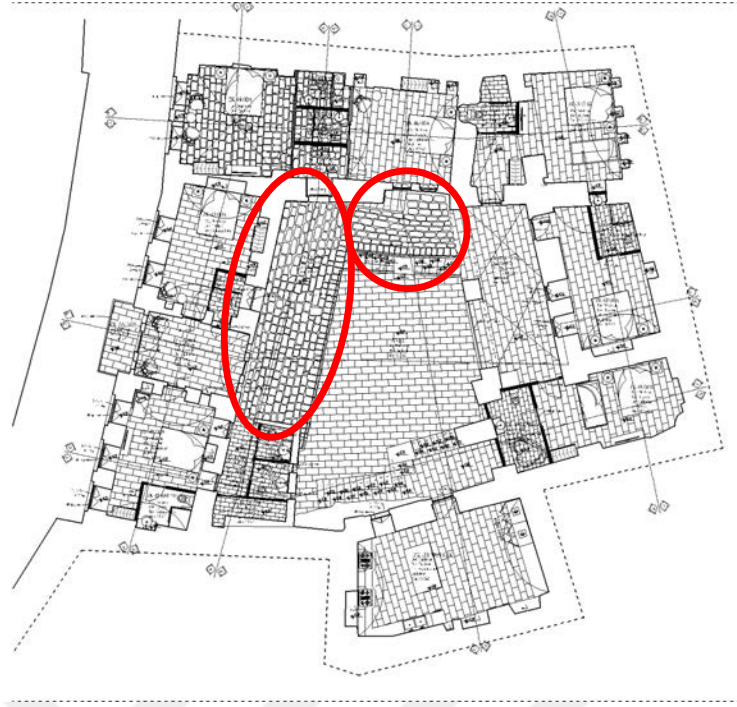
Şekil 148 . Zemin kat planı
(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 149. Zemin kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).



Şekil 150. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 151 . Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

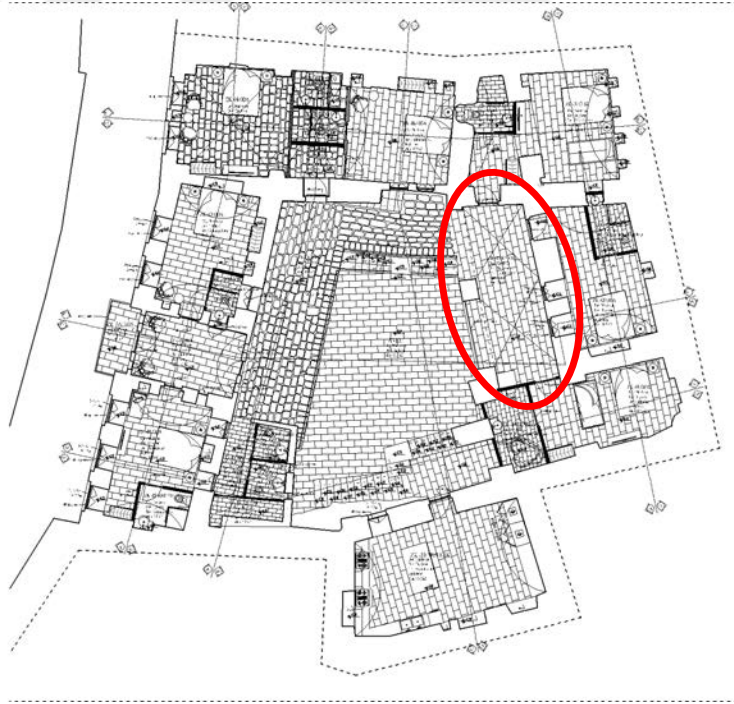


Şekil 152. Zemin kat onarım öncesi

(R. DAŞ; Arşiv,2025).



Şekil 153. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



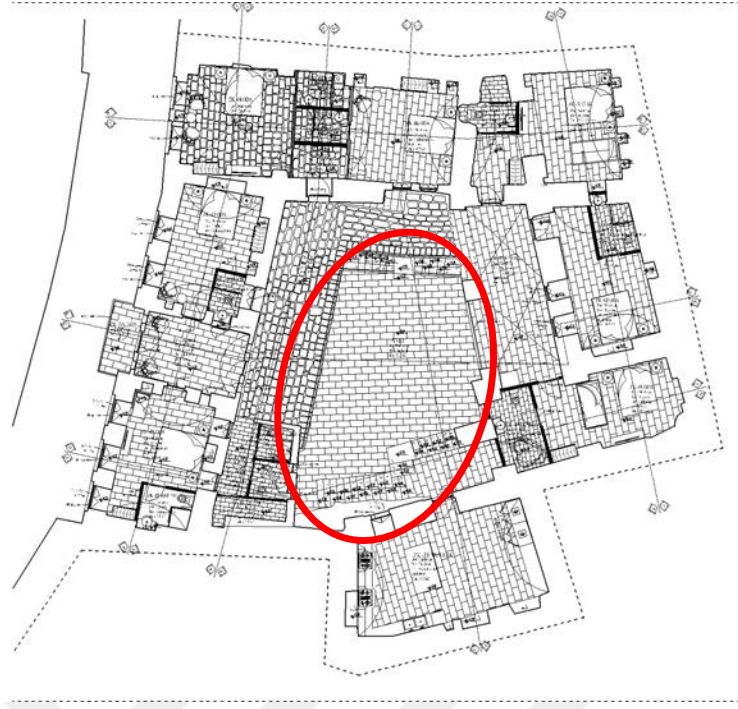
Şekil 154 . Zemin kat planı
(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 155. Zemin kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).



Şekil 156. Zemin kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



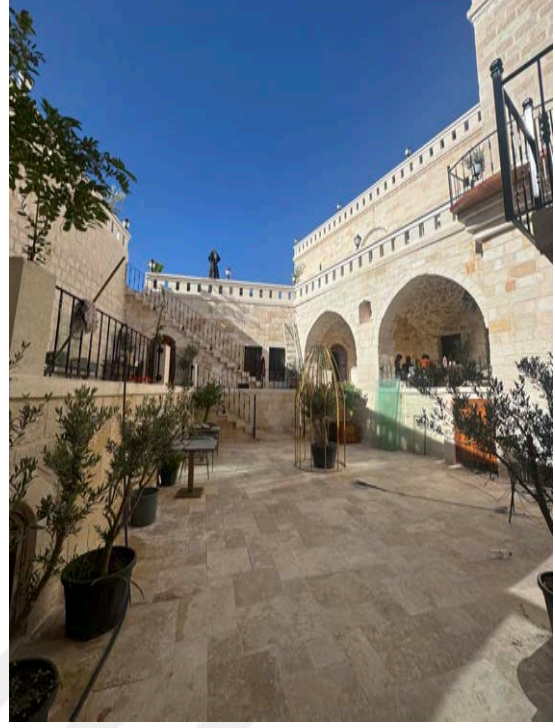
Şekil 157 . Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 158. Zemin kat onarım öncesi

(R. DAŞ; Arşiv,2025).



Şekil 159. Zemin kat onarım sonrası

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

Zemin katta gerçekleştirilen restorasyon uygulamaları, hem yapının özgün dokusunun korunması hem de güncel kullanım ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla şekillenmiştir.

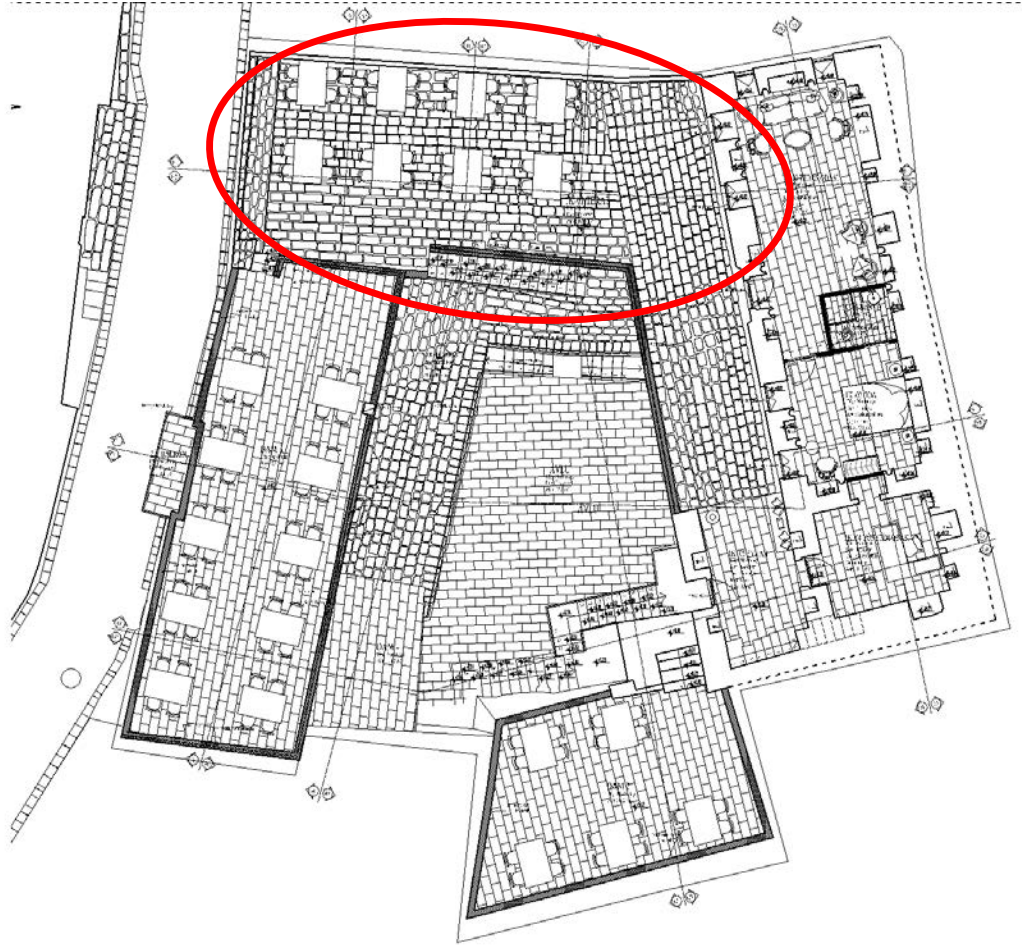
Öncelikle duvar yüzeylerinde, kapsamlı bir temizlik çalışması uygulanmış, sarı uçlu tel fırça ile yapılan müdahale sonucunda taş dokunun özgün karakteri ortaya çıkarılmıştır. Boşalan derz araları, yapının geleneksel yapım teknikleriyle uyumlu olacak şekilde in kara harcı ile doldurulmuştur. Temizlik süreci sonunda ortaya çıkan çatlaklarda ise, 5 mm'ye kadar olan deformasyonların bağlayıcı harç enjeksiyonu ile onarımı sağlanmıştır. Ayrıca, zemin katta işlevsel gerekliliklerden doğan ıslak hacim ihtiyacını karşılamak amacıyla, özgün taş dokuya zarar vermeden, alçıpan bölme duvar ile yeni mekansal düzenleme yapılmıştır. Böylece hem çağdaş kullanım koşullarına cevap verilmiş hem de yapının korunma ilkesine uygun, geri dönüşümlü bir müdahale gerçekleştirilmiştir.

Döşeme düzenlemeleri kapsamında, mevcut zeminde bulunan karolar sökülerek, bölgeye özgü Mardin taşı ile kaplama yapılmıştır. Bu müdahale, hem yapının yerel malzeme sürekliliğini sağlamış hem de mekanın estetik ve işlevsel bütünlüğünü güçlendirmiştir.

Doğramalar, işlevsel gereklilikler doğrultusunda yenilenmiş, mevcut boşluklara uygun biçimde çam keresteden üretilen kapı ve pencereler monte edilmiştir. Bu uygulama, çağdaş kullanım ihtiyaçlarına yanıt vermesinin yanı sıra, yapının tarihî karakterine uygun bir çözüm olarak değerlendirilmiştir.

Tavan yüzeylerinde ise temizlik çalışmaları yapılarak taş dokunun özgün niteliği korunmuştur. Yüzey temizliği sonrasında derz aralarına geleneksel ınkara harcı ile müdahale edilmiş, ayrıca 5 mm'ye kadar olan çatlaklarda bağlayıcı harç enjeksiyonu ile onarımlar gerçekleştirilmiştir. Böylece hem yapısal bütünlük güçlendirilmiş hem de estetik açıdan süreklilik sağlanmıştır.

Sonuç olarak, zemin katta gerçekleştirilen restorasyon kararları, yapının özgün taş dokusunu ve geleneksel malzeme kullanımını koruyarak, güncel işlevsel gerekliliklere uyum sağlayacak bir çözüm ortaya koymuştur. Bununla birlikte, yapılan müdahaleler, geri dönüşümlü ve sınırlı düzeyde tutulmuş; bu durum hem koruma ilkelerine bağlılığı hem de tez çalışmasının kapsam ve sınırlılıklarına uygunluğu açısından önem taşımaktadır.



Şekil 160 . Birinci kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 161. Birinci kat onarım öncesi

(R. DAŞ; Arşiv,2025).



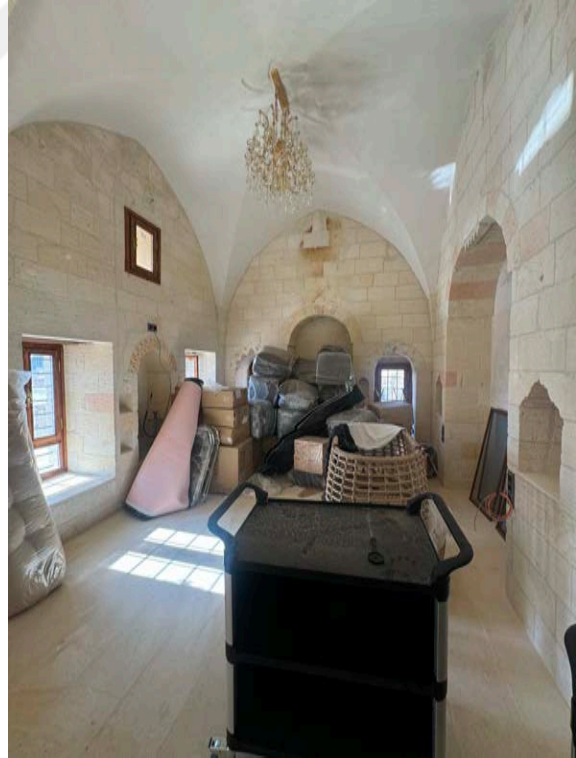
Şekil 162. Birinci kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



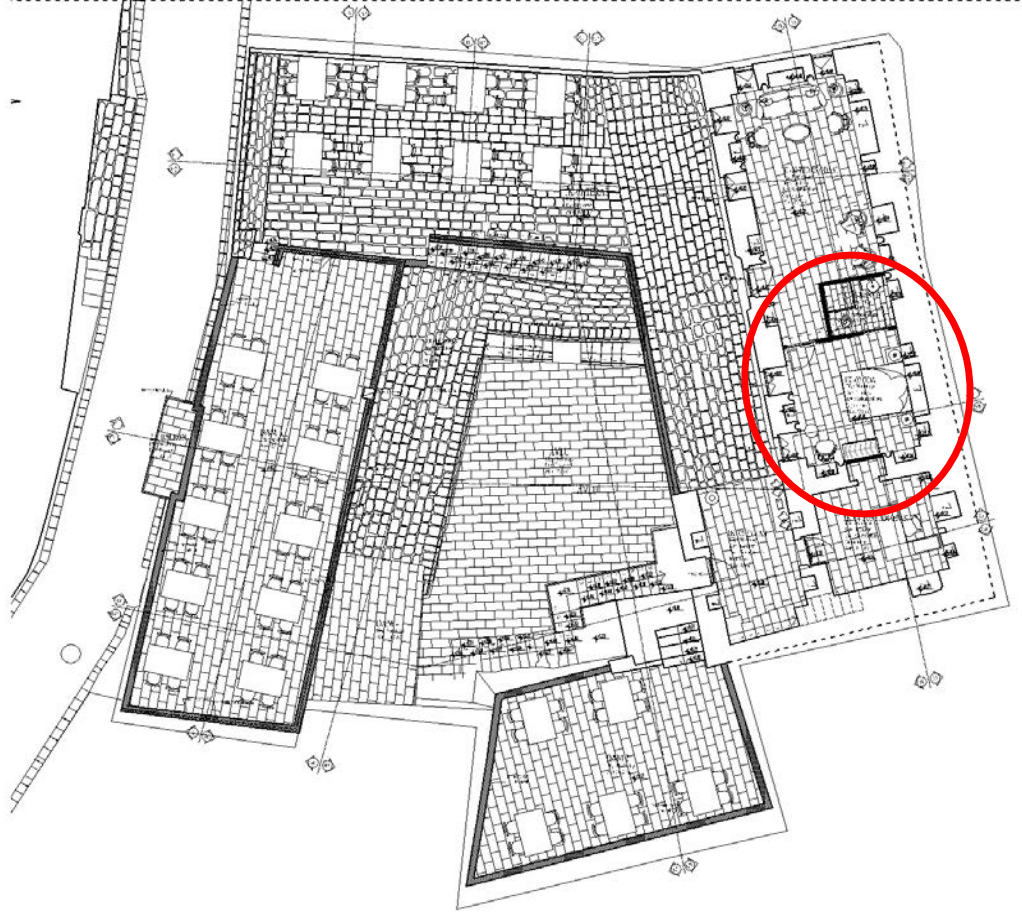
Şekil 163 . Birinci kat planı
(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



*Şekil 164. Birinci kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).*



*Şekil 165. Birinci kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).*



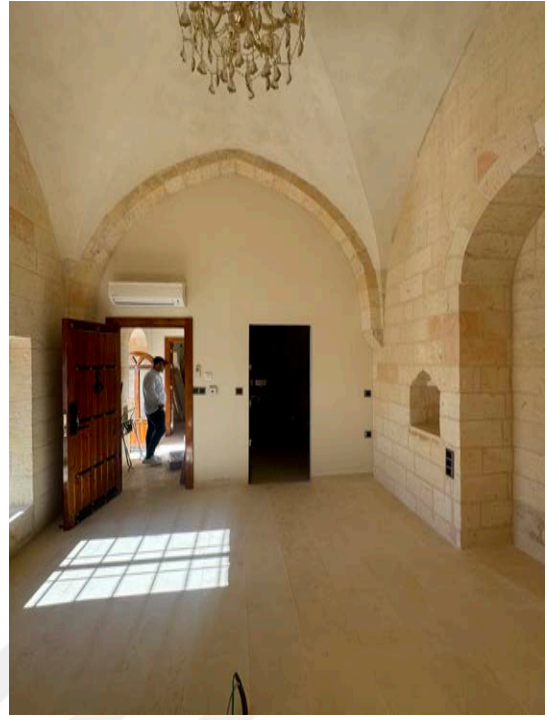
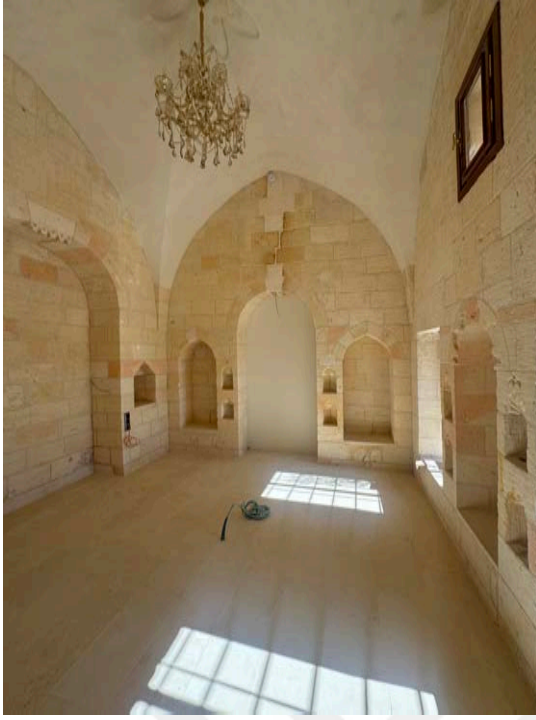
Şekil 166 . Birinci kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 167. Birinci kat onarım öncesi

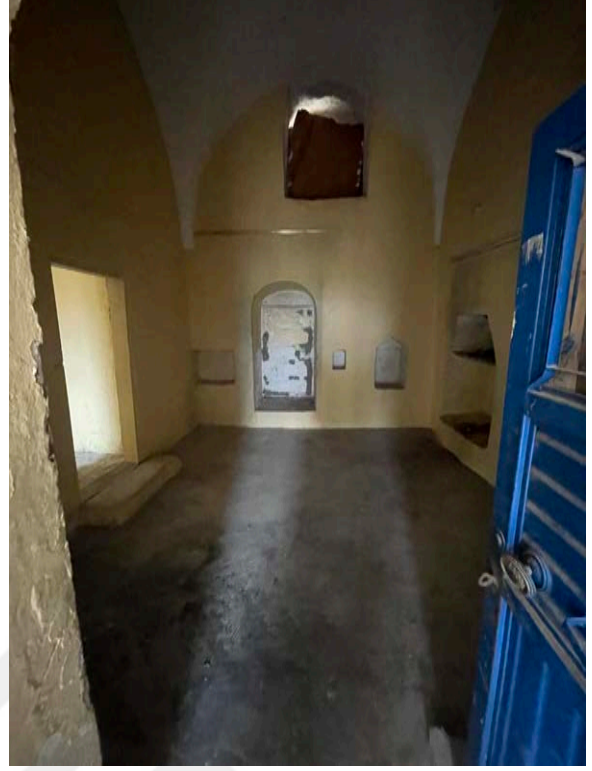
(R. DAŞ; Arşiv,2025).



Şekil 168. Birinci kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



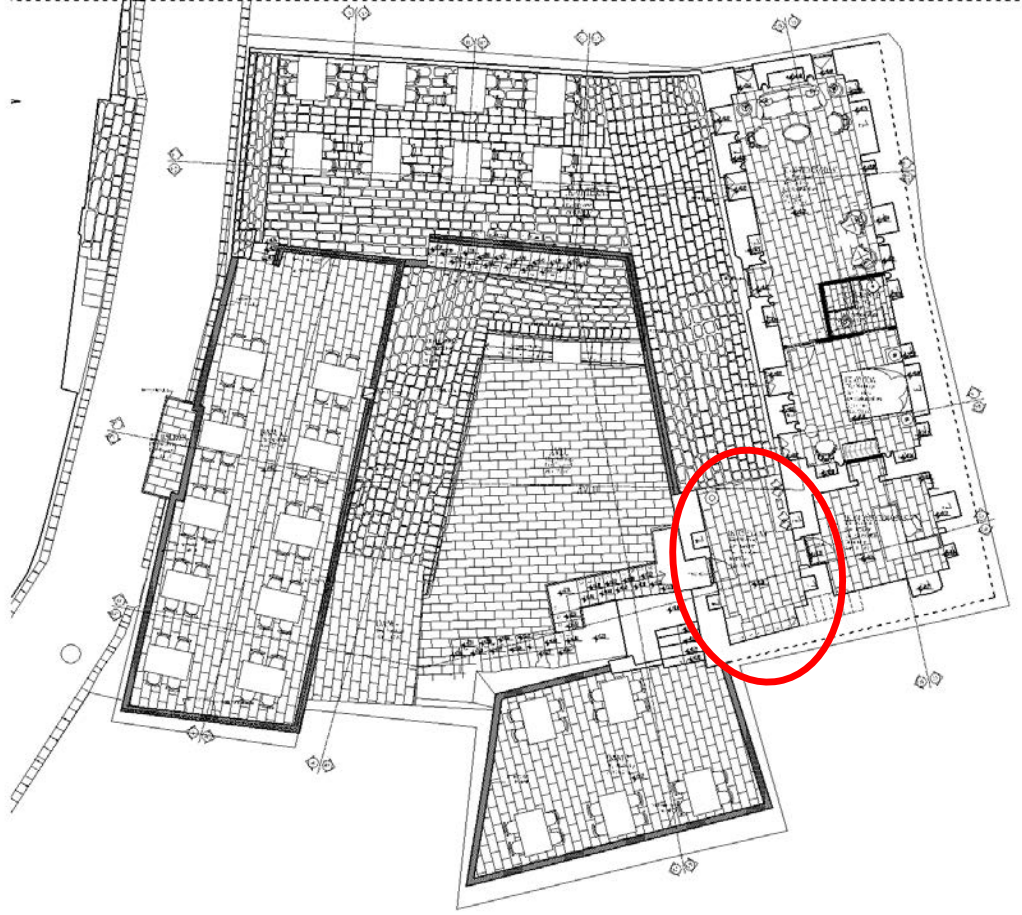
Şekil 169 . Birinci kat planı
(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 170. Birinci kat onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).



Şekil 171. Birinci kat onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



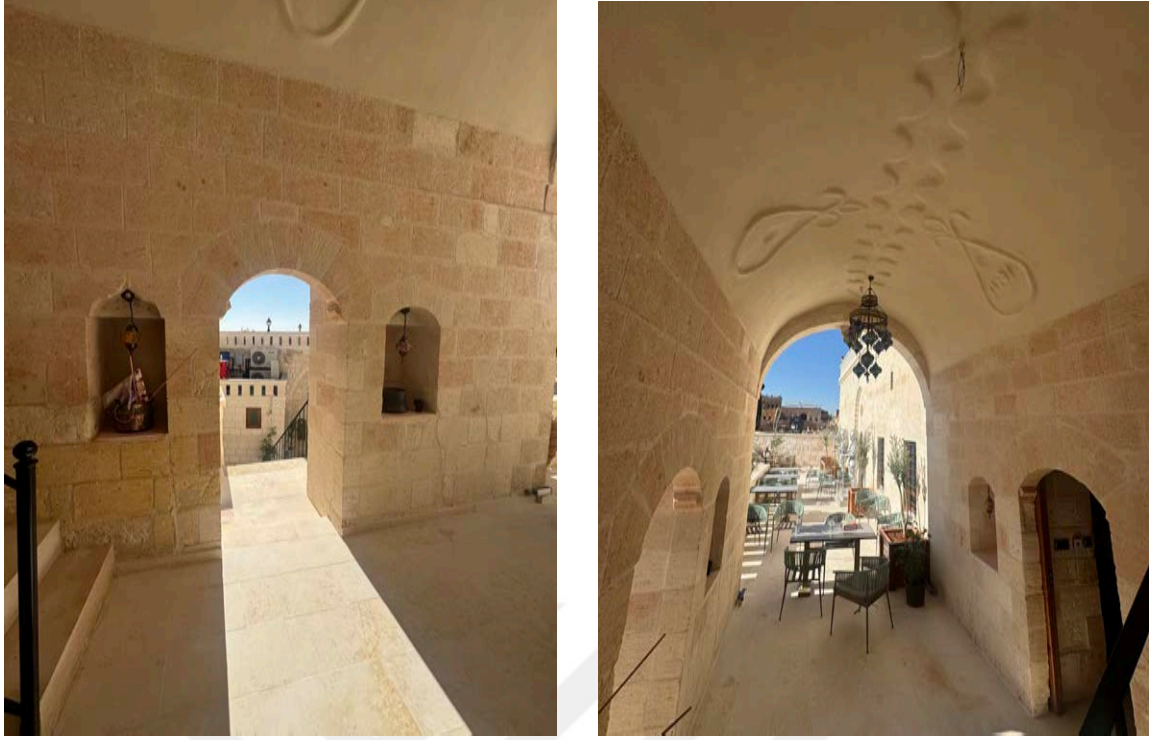
Şekil 172 . Birinci kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 173. Birinci kat onarım öncesi

(R. DAŞ; Arşiv,2025).



Şekil 174. Birinci kat onarım sonrası

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

Birinci katta gerçekleştirilen müdahaleler, yapının özgün malzeme ve teknik özelliklerini korumak ve geleceğe aktarılabilirliğini sağlamak amacıyla uygulanmıştır.

Mevcut duvar yüzeyleri, sarı uçlu tel fırça kullanılarak yüzeysel kir ve bozulmalardan arındırılmıştır. Temizlik işlemi sonrasında derz aralarındaki boşalmalar tespit edilerek, yapının özgün karakteriyle uyumlu olacak şekilde geleneksel ınkara harcı ile doldurulmuştur. Müdahale sürecinde çatlak gözlemlenen alanlarda, 5 mm'ye kadar olan deformasyonlar bağlayıcı harç enjeksiyonu yöntemiyle güçlendirilerek yapı bütünlüğünün korunması hedeflenmiştir.

Zemin kotu, mevcut bozulmalardan arındırılarak düzenlenmiş ve yerel mimari ile uyumlu özgün bir malzeme olan Mardin taşı ile kaplanmıştır. Bu uygulama, hem mekansal sürekliliği desteklemiş hem de yapının özgün kimliğine uygun malzeme seçimleri ile bütünleşmesini sağlamıştır.

Mevcut kapı ve pencere boşlukları, işlevsel gereklilikler doğrultusunda çam keresteden imal edilen doğramalar ile tamamlanmıştır. Yeni elemanların, mevcut boşluklara uyumlu ölçülerde ve özgün tekniklere sadık kalınarak yerleştirilmesi, yapının estetik bütünlüğü ve işlevsel kullanımı açısından önem arz etmiştir.

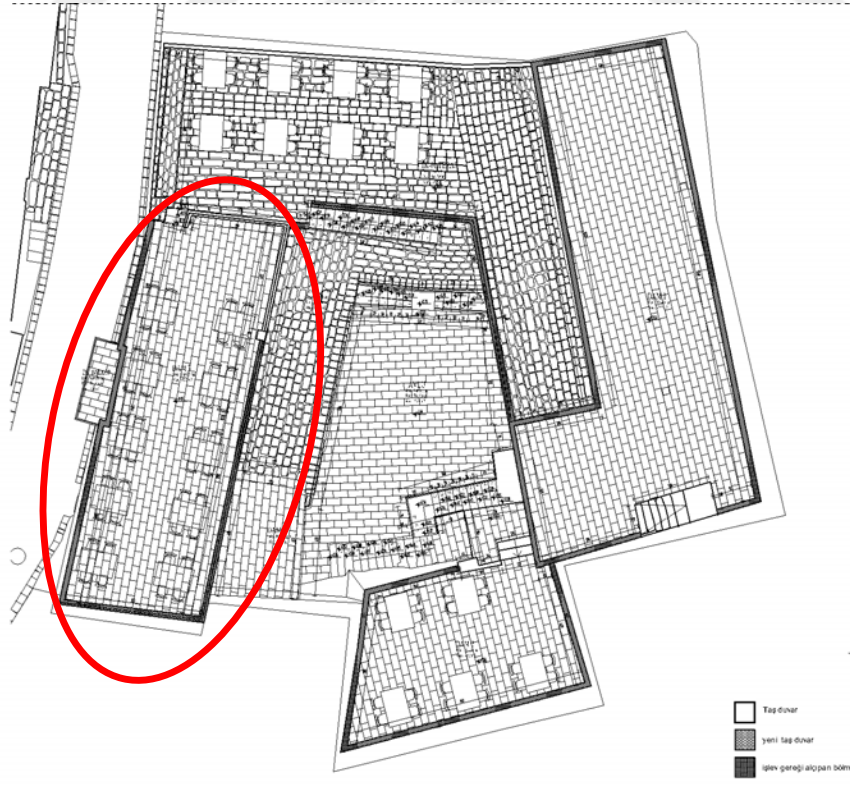
Tavan yüzeylerinde yapılan müdahaleler, temizlik esaslıdır. Sarı uçlu tel fırça ile yüzeysel temizlik sağlanmış, ardından taş dokuların arasına geleneksel ınkara harcı ile derz uygulaması yapılmıştır. Müdahale sürecinde tespit edilen 5 mm'ye kadar olan çatlaklar, bağlayıcı harç enjeksiyonu yöntemiyle onarılarak strüktürel bütünlük korunmuştur.

Sonuç olarak, birinci katta gerçekleştirilen restorasyon müdahaleleri, yapının tarihî ve mimarî değerlerini korumaya yönelik olarak, minimum müdahale ve özgün malzemeye bağlılık ilkeleri çerçevesinde uygulanmıştır. Bununla birlikte, uygulamalar sırasında kullanılan yöntemler belirli sınırlılıklar taşımaktadır. Müdahaleler yalnızca yüzeysel temizlik, derz yenileme ve küçük ölçekli çatlak onarımları ile sınırlı kalmış; daha kapsamlı yapısal güçlendirmeler bu çalışma kapsamına dahil edilmemiştir. Bu bağlamda, elde edilen sonuçlar restorasyonun koruma yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmiş, yapının özgün dokusunu ve kimliğini gelecek kuşaklara aktarma hedefi öncelikli tutulmuştur.



Şekil 175 . Dam-1 planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 176 . Dam-2 planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 177 . Dam-3 planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 178. Dam-1 onarım öncesi

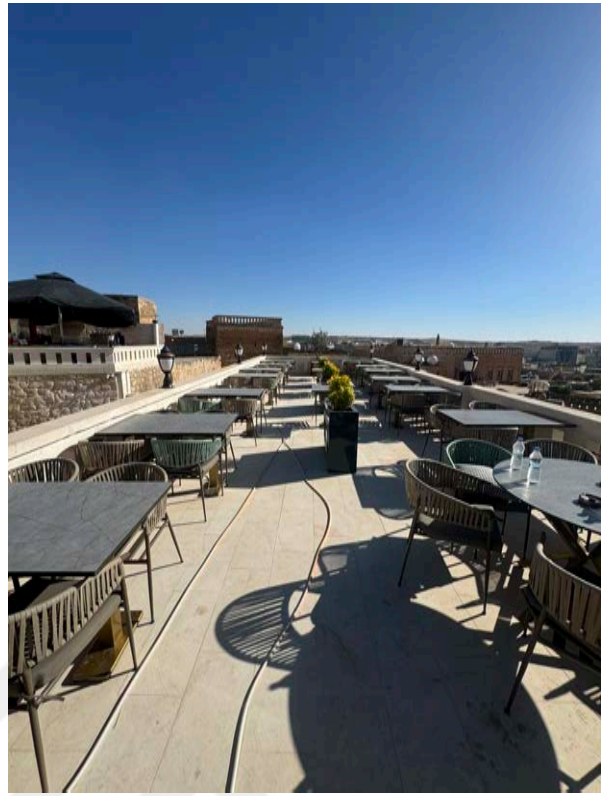
(R. DAŞ; Arşiv,2025).



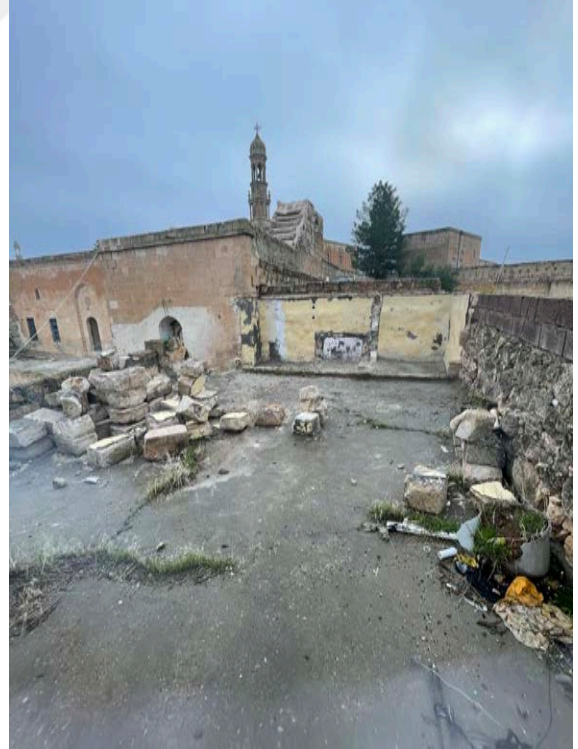
*Şekil 179. Dam-1 onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).*



*Şekil 180. Dam-2 onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).*



*Şekil 181. Dam-2 onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).*



*Şekil 182. Dam-3 onarım öncesi
(R. DAŞ; Arşiv,2025).*



*Şekil 183. Dam-3 onarım sonrası
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).*

Birinci katın avluya bakan cephesinde gerçekleştirilen müdahaleler, mevcut duvar dokusunun özgünlüğünü koruyarak yapı bütünlüğünü pekiştirmiştir. Bu doğrultuda, bir sıra kesme taş üzerine konumlandırılan ferforje korkuluk, hem güvenlik gerekliliklerini karşılamış hem de estetik bütünlüğü desteklemiştir. Böylelikle strüktürel süreklilik güvence altına alınırken, mekansal algı da güçlendirilmiştir.

Döşeme düzlemlerinde ise, mevcut zemin kaplamalarının sökölüp yüzey temizliği yapılmasıyla başlayan süreç, tesviye harcının uygulanmasıyla devam etmiş ve üst kaplama için dengeli bir altyapı oluşturulmuştur. Ardından gerçekleştirilen su yalıtımı sayesinde yapı, nem ve dış etkenlere karşı koruma altına alınmış; son aşamada kullanılan Mardin taşı kaplaması ile hem yerel mimari karakterin sürekliliği sağlanmış hem de mekansal kimlik güçlendirilmiştir. Tüm bu uygulamalar, yapının hem teknik açıdan dayanıklılığını hem de kültürel sürekliliğini güvence altına alan bütüncül bir yaklaşım ortaya koymuştur.

Bodrum, zemin, birinci kat ve dam düzlemlerinde gerçekleştirilen restorasyon uygulamaları, yapının özgün taş dokusunun ve malzeme sürekliliğinin korunmasını esas almış,

aynı zamanda çağdaş kullanım gerekliliklerine uyumlu çözümler üretmiştir. Yapılan temizlik, derz yenileme, küçük ölçekli onarımlar, Mardin taşı kaplamaları ve geri dönüşümlü mekansal düzenlemeler sayesinde strüktürel dayanım güçlendirilmiş, estetik bütünlük pekiştirilmiş ve yerel kimliğin sürekliliği sağlanmıştır.

Genel olarak, tüm bu müdahaleler, minimum müdahale ve özgün malzeme kullanımına bağlılık ilkeleri çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada tercih edilen yöntemler, yapının tarihî değerlerini koruma, malzeme sürekliliğini sürdürme ve çağdaş kullanım ihtiyaçlarına uyum sağlama gibi temel hedeflerle uyumlu bir bütünlük ortaya koymuştur. Bununla birlikte, bu tez çalışmasının sınırlılıkları da dikkate alınmalıdır. Müdahaleler yalnızca yüzeysel temizlik, küçük ölçekli çatlak onarımları, derz yenilemeleri ve geri dönüşümlü mekansal düzenlemelerle sınırlı tutulmuş; daha kapsamlı yapısal güçlendirmeler ve statik iyileştirmeler kapsam dışı bırakılmıştır. Ayrıca, uygulamalar mevcut gözlemler ve belgelerle sınırlı kalmış, gelecekte ortaya çıkabilecek daha geniş çaplı sorunlara ilişkin çözüm önerileri çalışma kapsamına dahil edilmemiştir.

7.3.5. Sincar Konağı Otel Örneği

Konum: Mardin ili, Midyat ilçesi, Akçakaya Mahallesi adresine kayıtlı 401 ada, 50 parselde yer almaktadır.

Önceki İşlevi: Konut

Mevcut İşlevi: Otel

Yapı Tipi: B Tipi

Yaklaşık Yapı Yaşı: bilinmiyor

İşlev Değişikliği Tarihi : 2025

Mülkiyet Durumu: Mülk sahibi

Yapılan Yüz Yüze Görüşme Tarihi: Yüz yüze görüşme yapılamamıştır.

Mardin ili, Midyat ilçesi, Akçakaya Mahallesi'nde, 401 ada 50 parselde konumlanan Sincar Konağı, kentin geleneksel sivil mimari örneklerinden biri olup, uzun yıllar konut işleviyle kullanılmıştır. Yapının inşa tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, yerel taş işçiliği ve mekansal kurgusu itibarıyla Midyat'ın geleneksel konut tipolojisini yansıtmaktadır.

2025 yılında gerçekleştirilen işlev değişikliği ile yapı konuttan otele dönüştürülmüş ve bu dönüşüm sonucunda hem mekansal hem de işlevsel açıdan kapsamlı düzenlemeler yapılmıştır. Yapının mülkiyeti halen malikinde olup, işlevsel dönüşüm sürecine ilişkin yüz yüze görüşme yapılamamıştır. Ancak yerinde yapılan gözlemler ve mevcut belgeler üzerinden elde edilen veriler, yapının yeni kullanım biçimine yönelik değerlendirmeler yapılmasına imkan tanımaktadır.

Tez çalışması kapsamında yapının restorasyon öncesi ve sonrası durumunu belgeleyen plan çizimleri ile fotoğraflar karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu görsel veriler, işlevsel ve mekansal dönüşüm sürecini somut biçimde ortaya koymaktadır. Yapının otel işlevine uyarlanması sırasında özellikle oda dağılımları yeniden düzenlenmiş, kullanıcı ihtiyaçlarına uygun olarak servis alanları, ıslak hacimler ve dolaşım kurgusu revize edilmiştir. Geleneksel konut plan kurgusunda yer alan büyük sofalar ve avlu etrafında örgütlenen mekanlar, konuk odaları ve ortak kullanım alanlarına dönüştürülmüştür. Ayrıca, yapı bütünlüğünü koruyacak şekilde kapı, pencere ve taşıyıcı duvarlarda gerekli onarım ve güçlendirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Sincar Konağı'nın otel işlevine uyarlanması, yapının sadece fiziksel korunmasına katkı sunmakla kalmamış; aynı zamanda Midyat'ın kültürel turizm potansiyelini güçlendiren bir unsur haline gelmiştir. Geleneksel mimari kimliğin çağdaş kullanımla bütünleştirilmesi, hem ekonomik canlılığı desteklemiş hem de bölgenin turistik cazibesini artırmıştır.

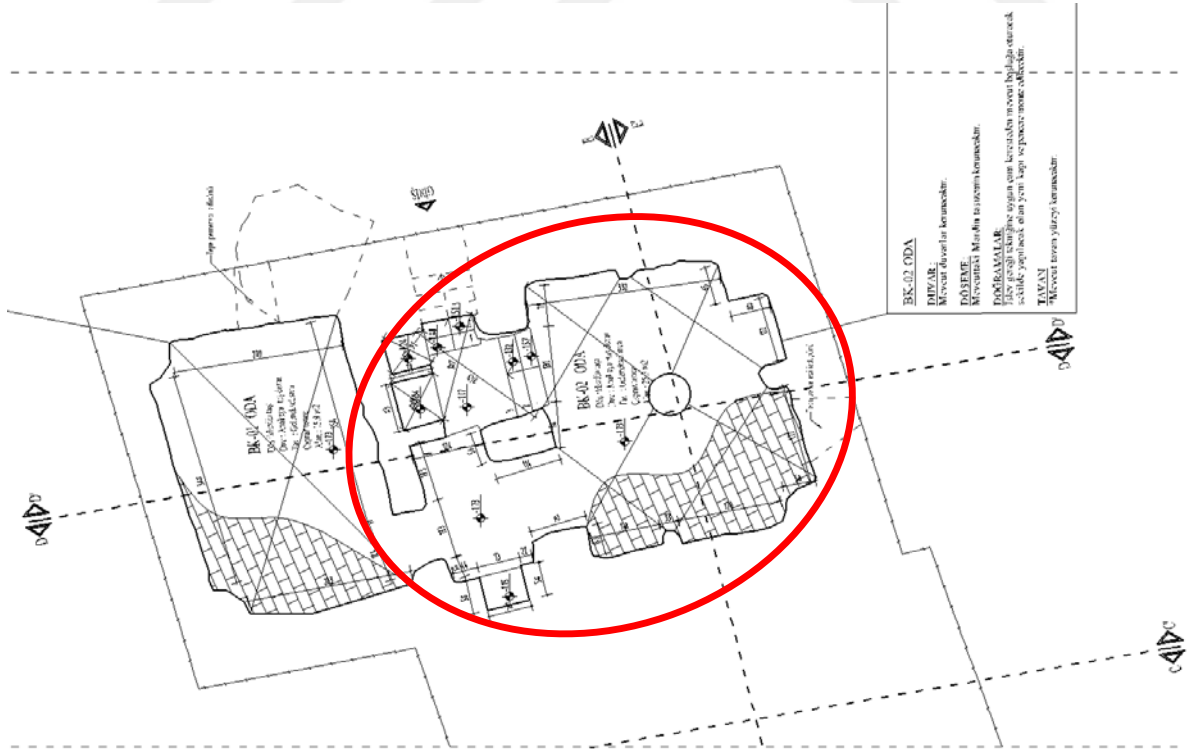
Sonuç olarak, Sincar Konağı örneği, Midyat'taki tarihî konutların işlevsel dönüşüm sürecine dair önemli bir örnek teşkil etmektedir. Yapının konuttan otele dönüştürülmesi süreci,

işlevsel sürekliliğin çağdaş ihtiyaçlarla uyumlandırılabilceğini; bunun yanında, yapının kimlik değerlerini koruyarak yeniden kullanıma kazandırılabilceğini göstermektedir. Tez kapsamında sunulan planlar ve fotoğraflar, bu dönüşümün mekansal analizine görsel dayanak oluşturmuş, çalışma için değerli bir dokümantasyon sağlamıştır.



Şekil 184. Sincar konağı (otel) cepheden görünüm

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

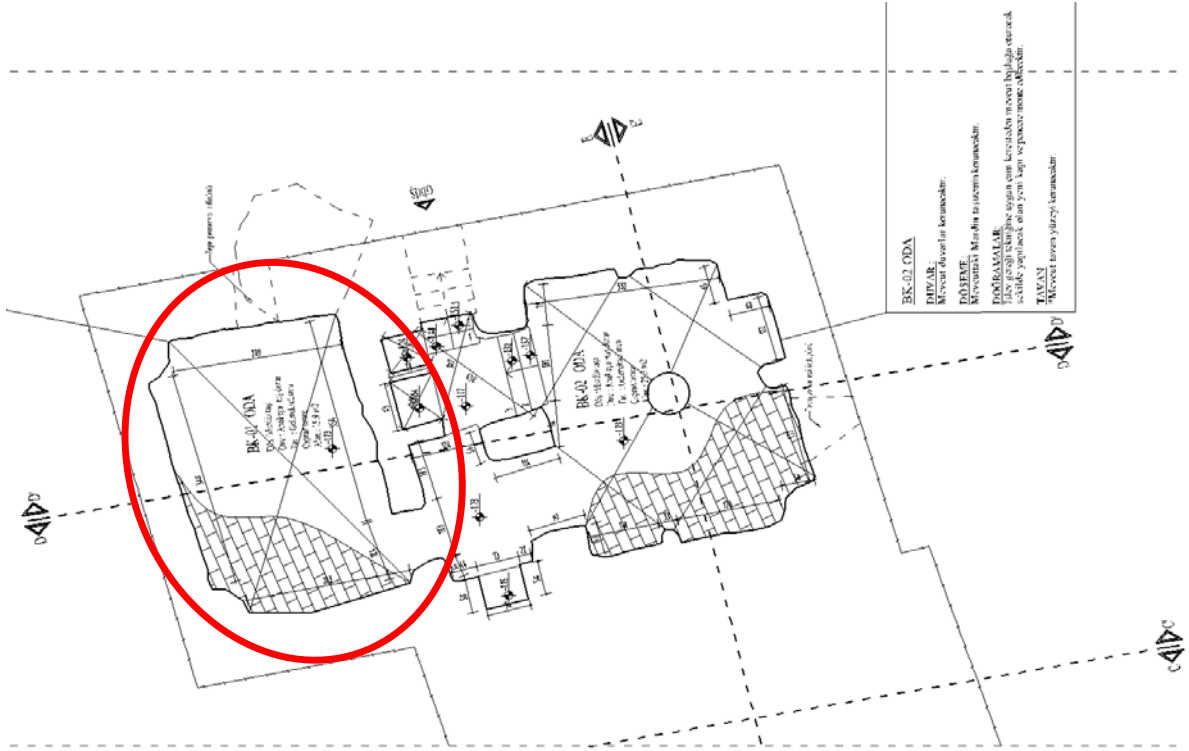


Şekil 185 . Bodrum kat planı

(R. DAŞ, Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



*Şekil 186. Bodrum kat
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).*



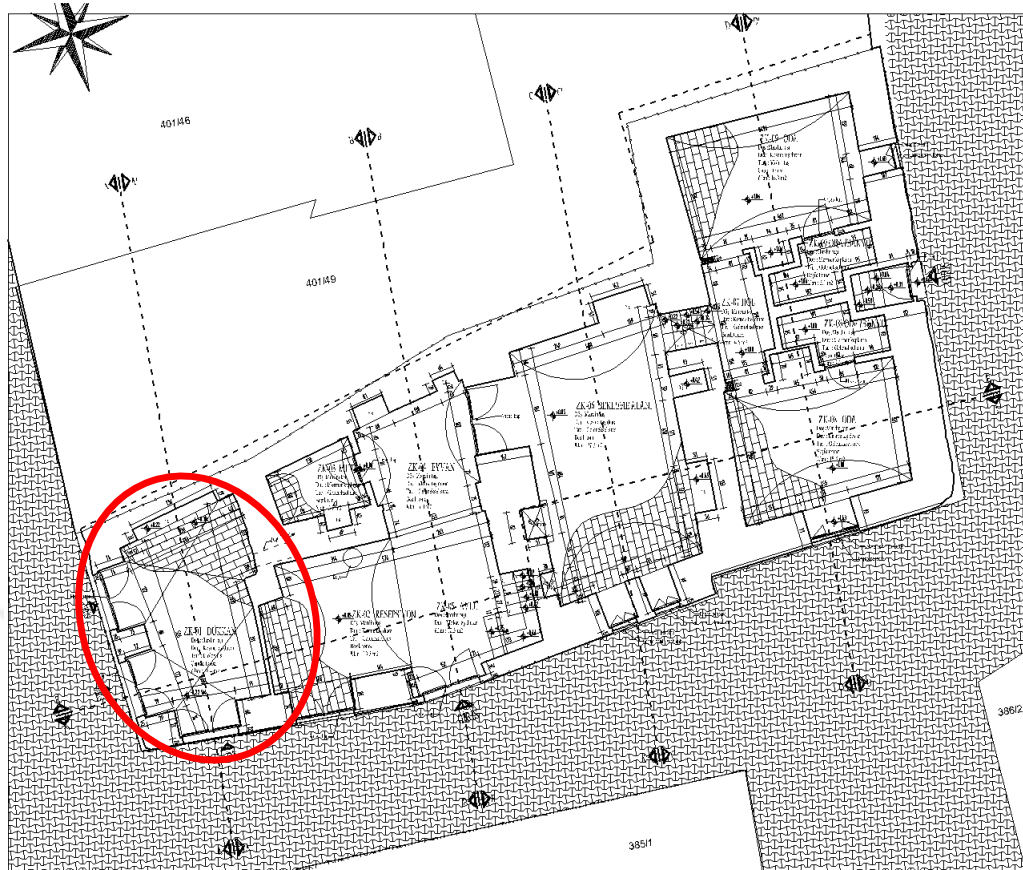
Şekil 187 . Bodrum kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş; H. Tunç, 2025).



Şekil 188. Bodrum kat

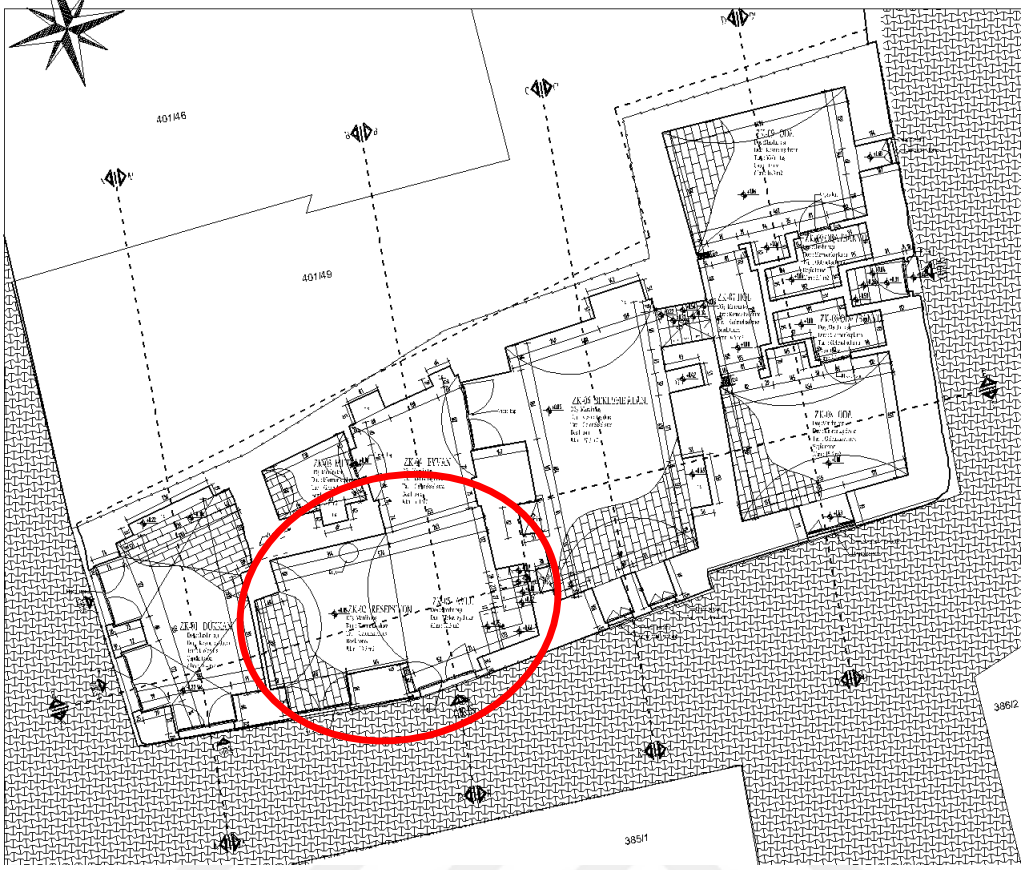
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 189 . Zemin kat planı
(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

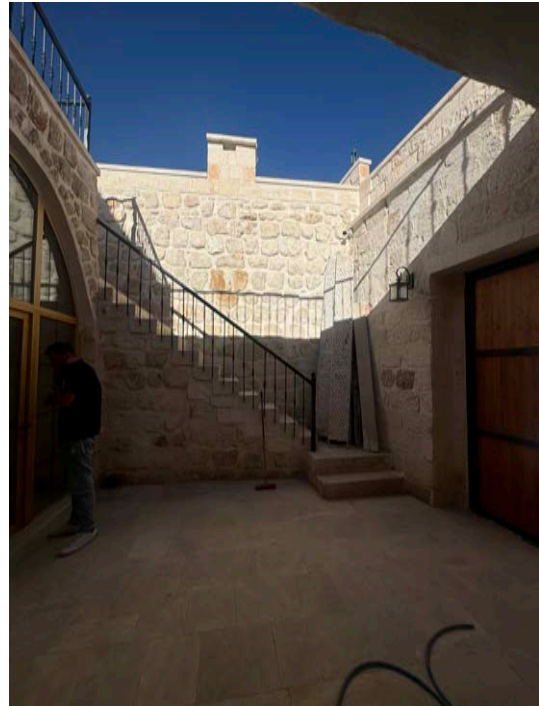


Şekil 190. Zemin kat
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



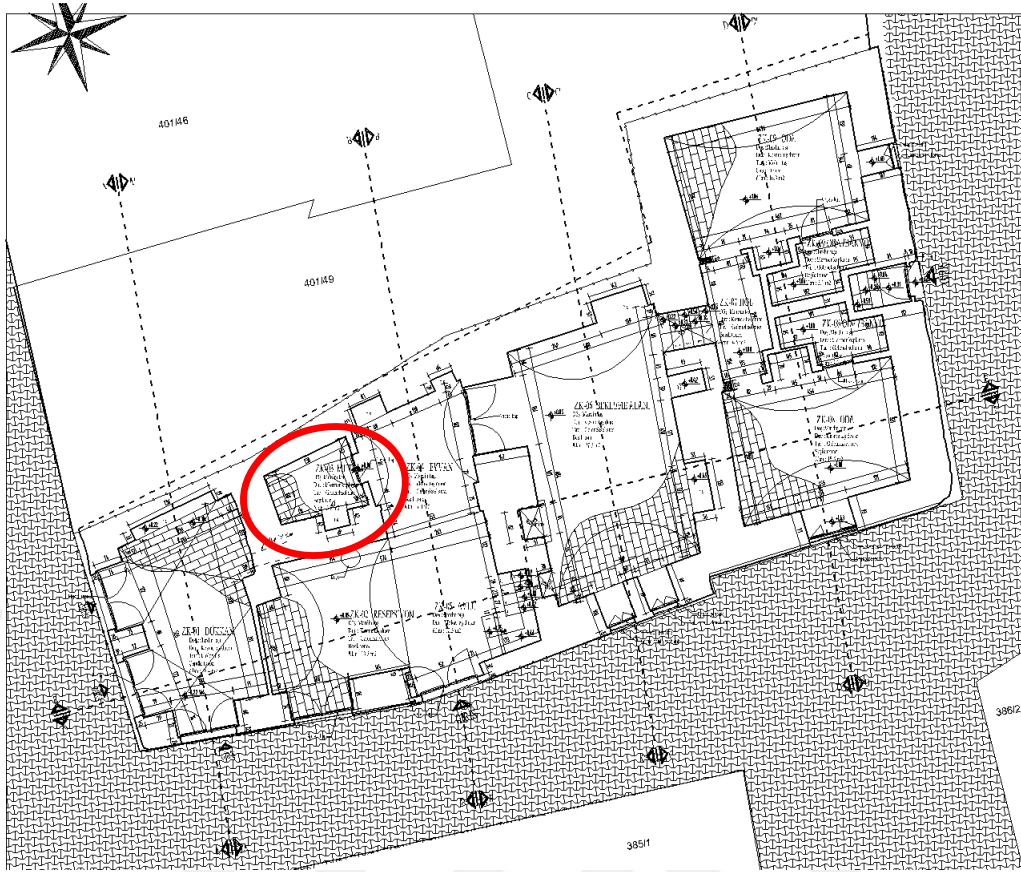
Şekil 191 . Zemin kat planı (dükkan)

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 192. Zemin kat avlu

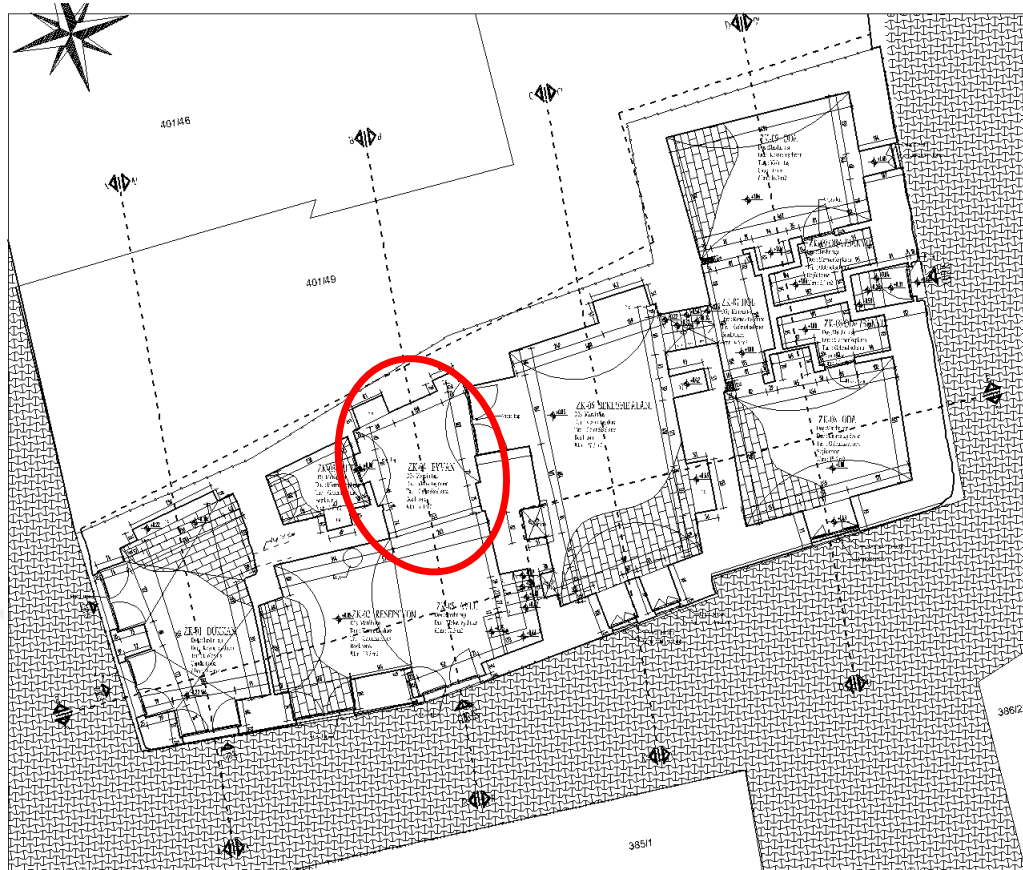
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



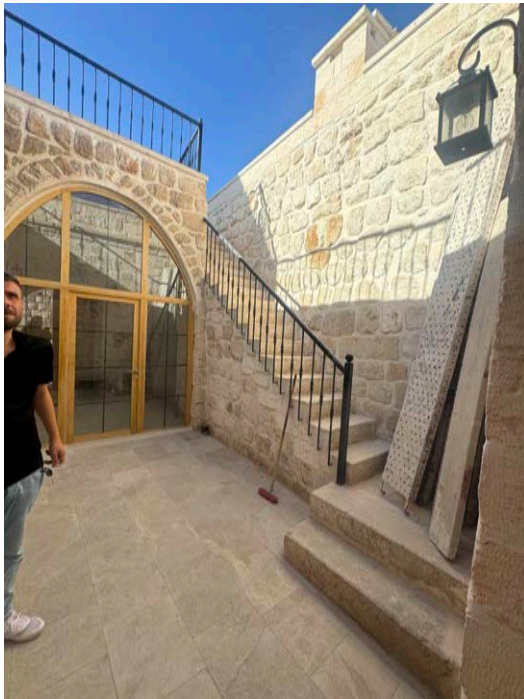
Şekil 193 . Zemin kat planı
(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



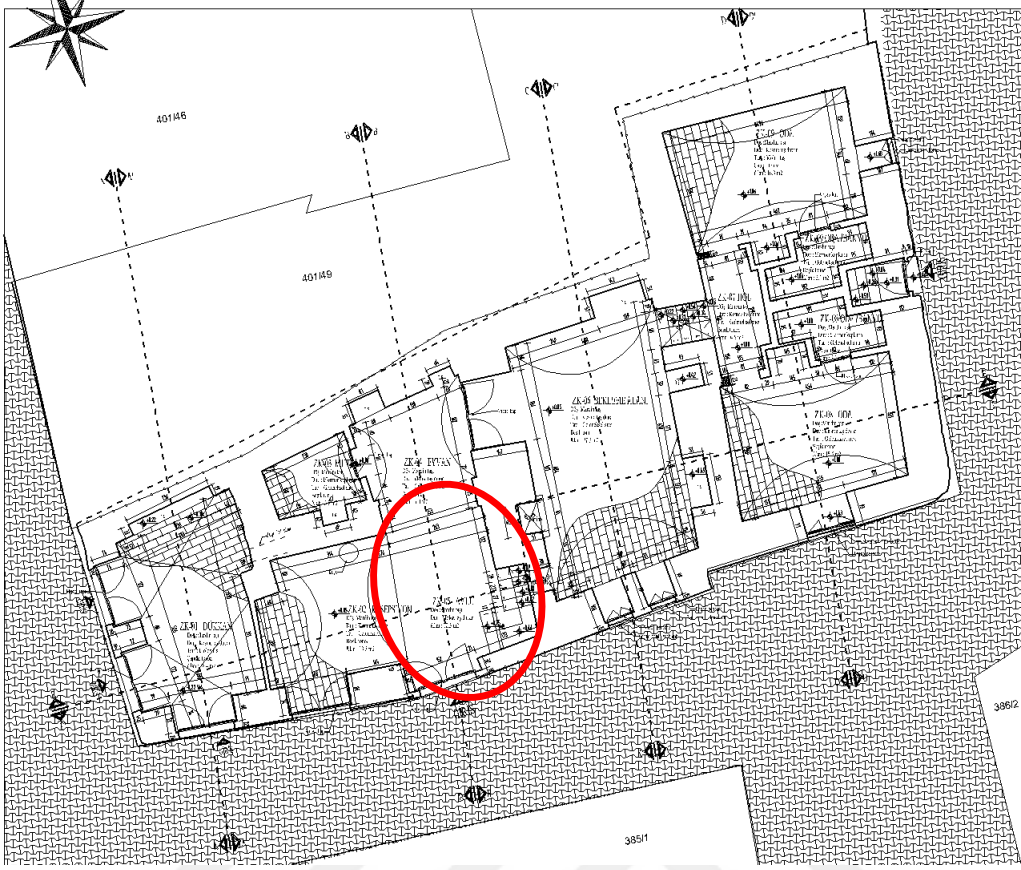
Şekil 194. Zemin kat (mutfak – wc, banyo)
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 195 . Zemin kat planı
(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 196. Zemin kat (eyvan)
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



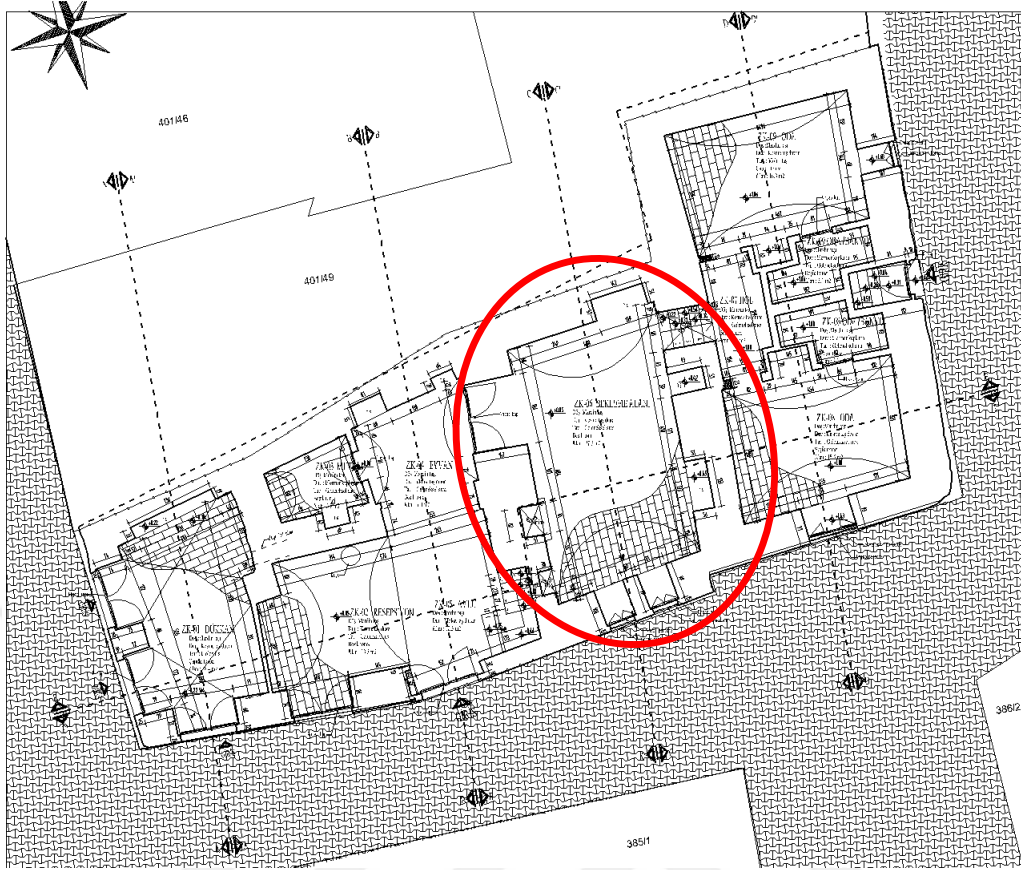
Şekil 197 . Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

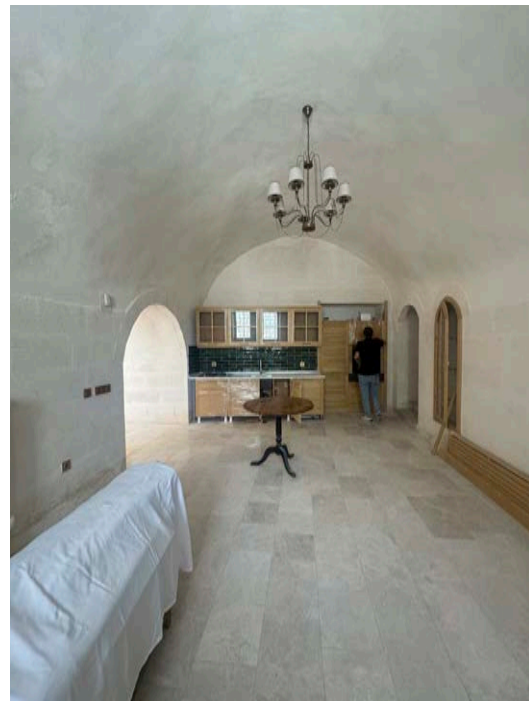


Şekil 198. Zemin kat (eyvan)

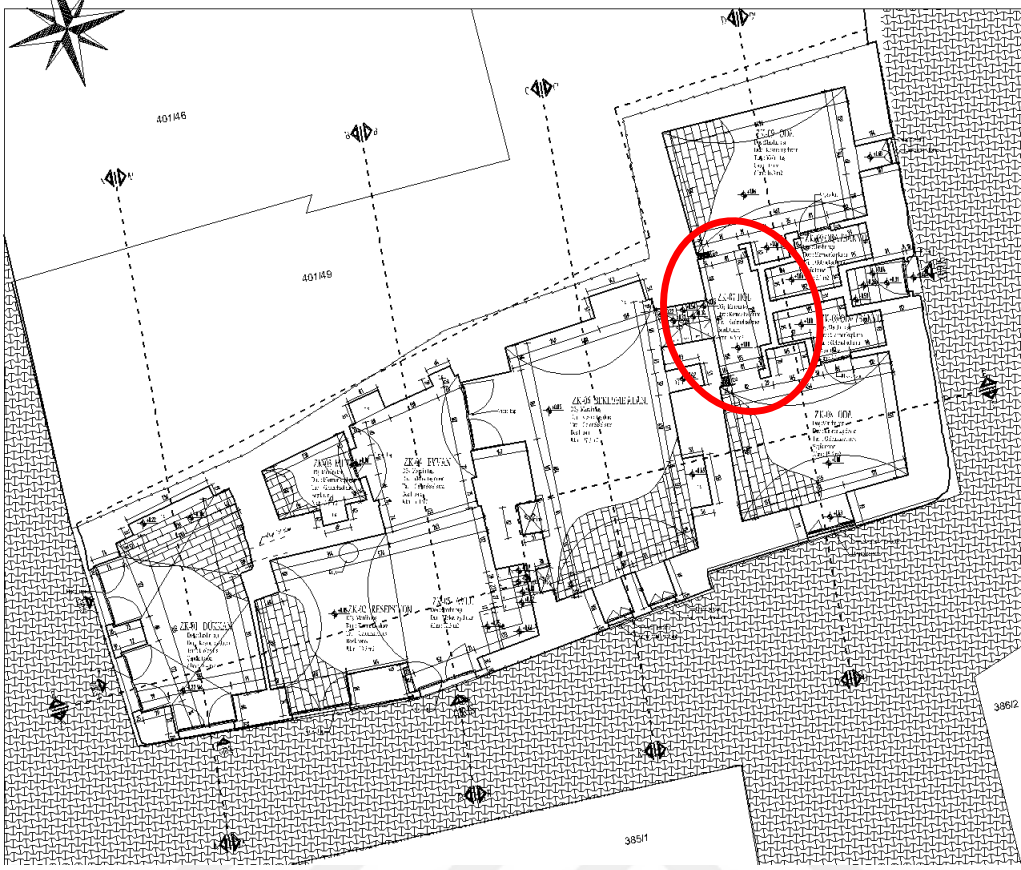
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 199 . Zemin kat planı
(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).

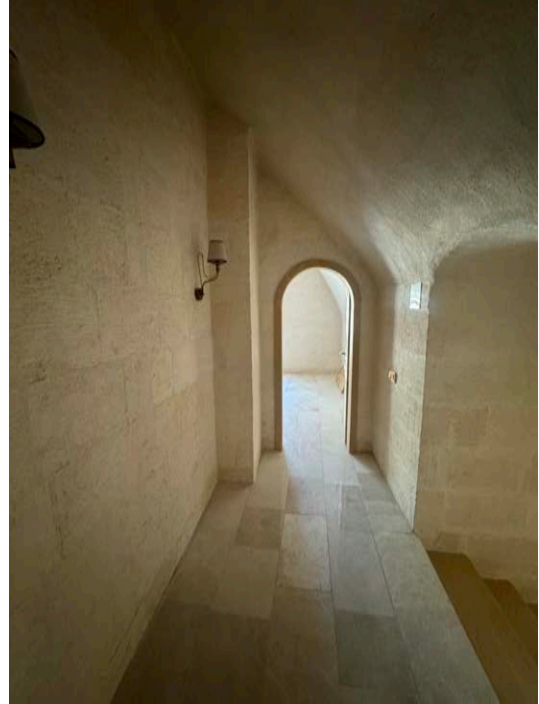


Şekil 200. Zemin kat (bekleme alanı)
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



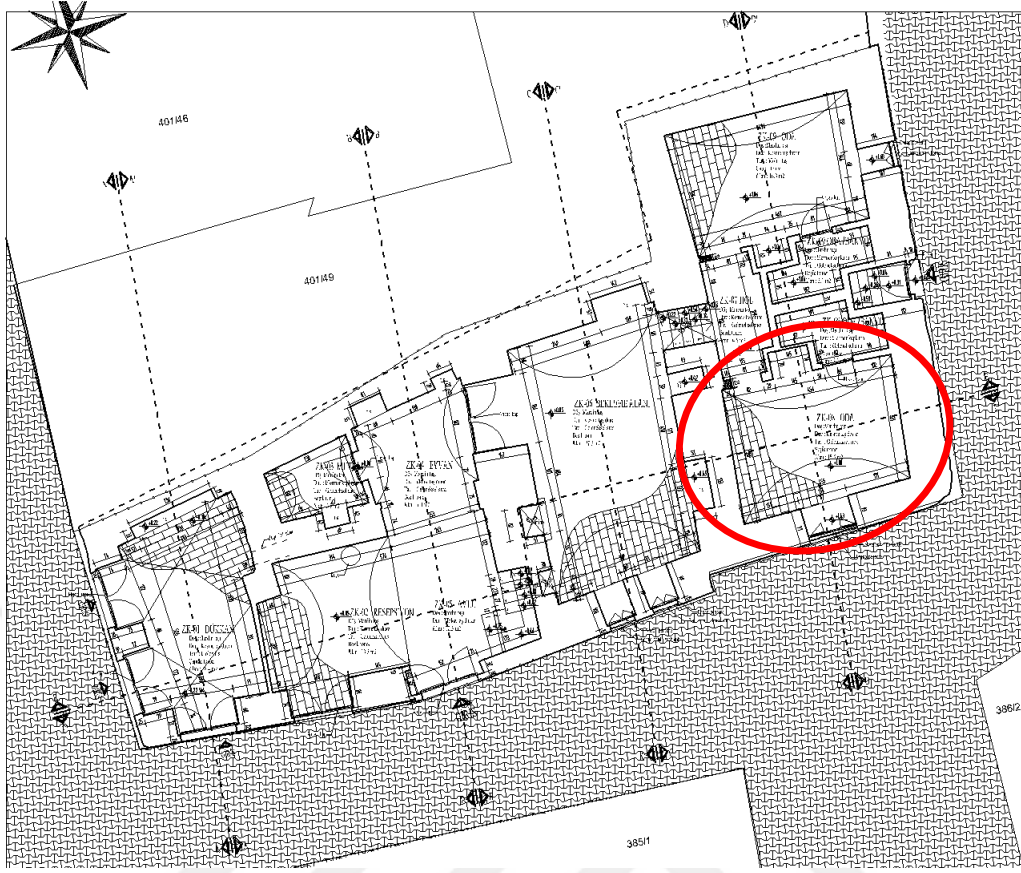
Şekil 201 . Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 202. Zemin kat (hol)

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



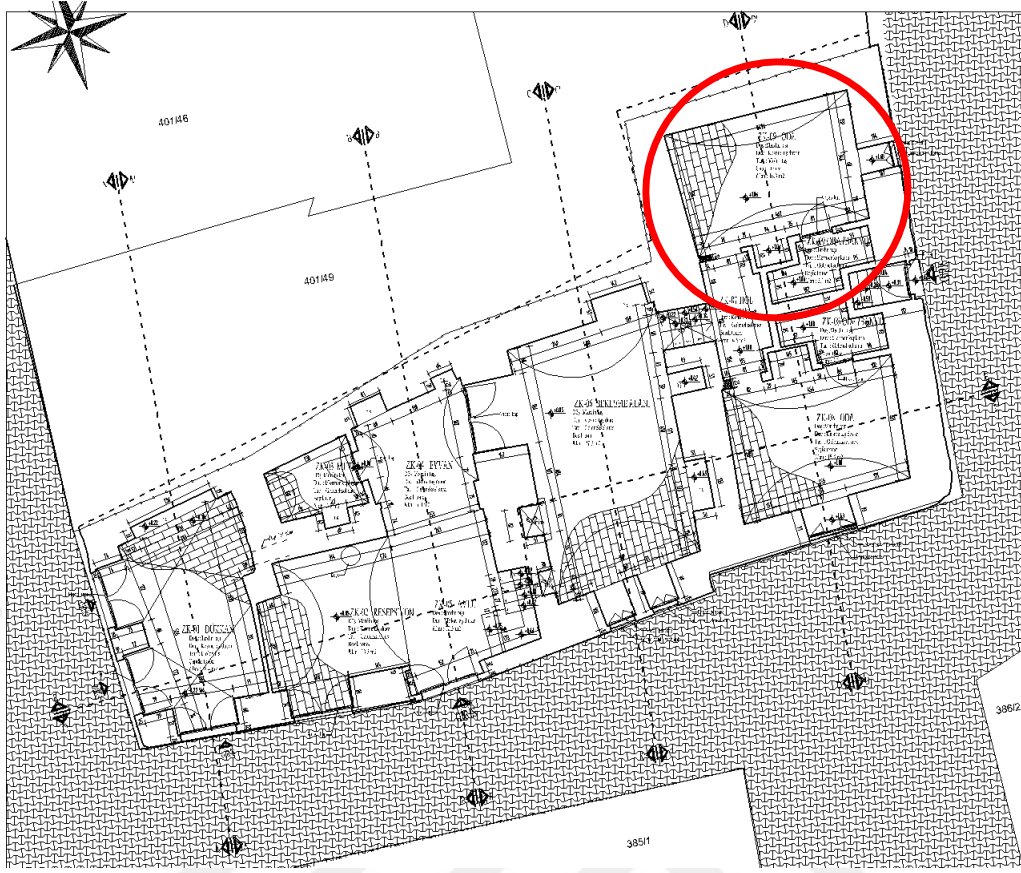
Şekil 203 . Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 204. Zemin kat (Oda/banyo-wc)

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



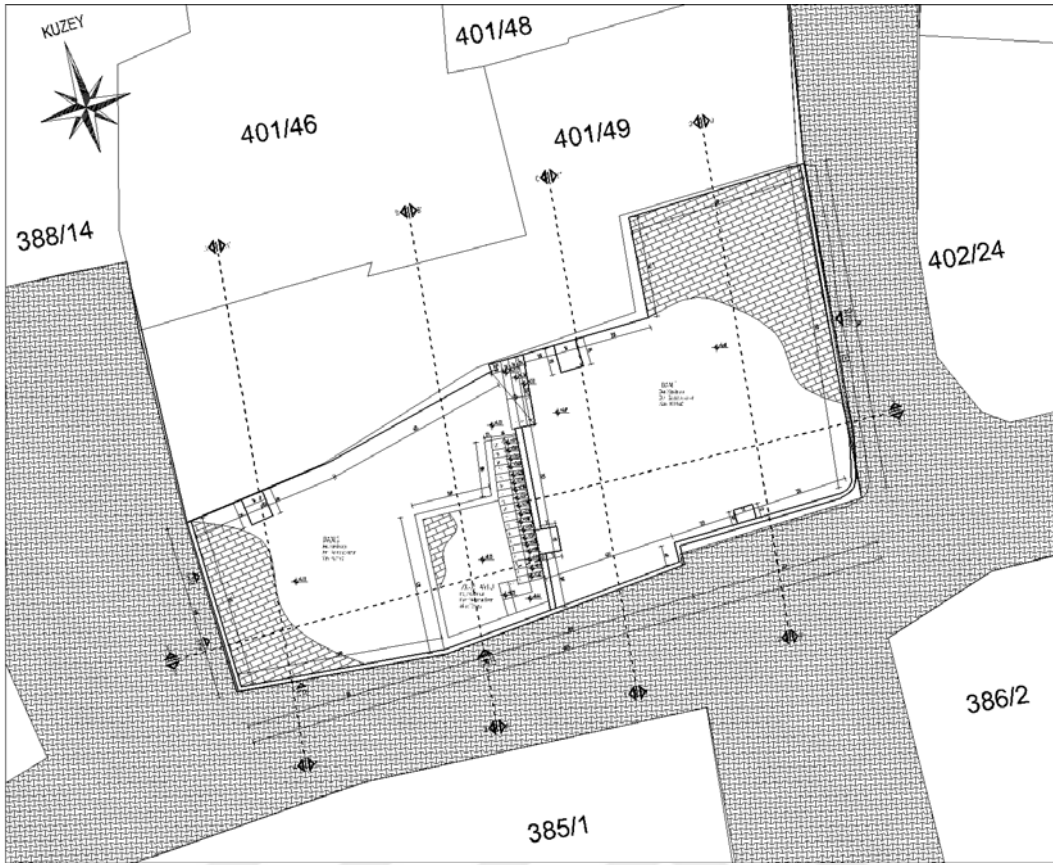
Şekil 205 . Zemin kat planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 206. Zemin kat (Oda/banyo-wc)

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 207 . Dam planı

(R. DAŞ, Arşiv,2025; yeniden görselleştirilmiş: H. Tunç, 2025).



Şekil 208. Dam - teras

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

Yapının mevcut planları ve restorasyon sonrası fotoğrafları incelendiğinde, işlevsel dönüşümün her katta farklı ölçeklerde mekansal düzenlemelerle gerçekleştirildiği görülmektedir. Geleneksel taş mimarinin özgün karakteri korunmuş; ancak yeni kullanım

amacına hizmet edecek müdahaleler, çağdaş otel işlevinin gerekliliklerine uygun biçimde eklenmiştir.

Bodrum katta özgün duvar dokusu ve tavan yüzeyi korunmuştur. Döşemelerde mevcut Mardin taşı zemin herhangi bir kaplama uygulanmadan bırakılmış, böylece yapının özgün malzeme kimliği muhafaza edilmiştir. İşlevsel açıdan, mevcut boşluklara uyumlu biçimde çam keresteden kapı ve pencere doğramaları eklenmiştir. Bu katın korunma yaklaşımı, yapının tarihî kimliğini olabildiğince yansıtacak şekilde minimum müdahale ile gerçekleştirilmiştir.

Yapının zemin katı, dönüşüm sürecinde en yoğun işlevsel değişikliklerin yaşandığı bölümdür. Geleneksel konut düzeninde yer alan dükkan, eyvan, avlu, mutfak ve odalar, otel işlevine uygun biçimde yeniden tasarlanmıştır. Bu bağlamda:

- Odalar, otel odasına dönüştürülmüş ve kullanıcı ihtiyaçlarına cevap verebilmesi amacıyla her birine banyo ve WC birimleri eklenmiştir. Bu mekanlarda döşemeler seramik kaplama ile yenilenmiş, hijyen ve konfor koşulları sağlanmıştır.
- Mutfak bölümü, işlevsel olarak değiştirilmiş ve banyo/WC alanına dönüştürülmüştür.
- Dükkan, resepsiyon, bekleme alanı, hol ve avlu işlevleri korunarak yeniden düzenlenmiş, yapının hem kamusal hem de yarı özel mekanları otel işleyişine entegre edilmiştir.

Tüm bu dönüşümlerde özgün taş duvarlar korunmuş, tavan yüzeyi özgün haliyle bırakılmış ve sadece ihtiyaç duyulan kapı-pencere doğramaları çam keresteden imal edilerek eklenmiştir. Bu kat, yapının otel işlevine geçişinde en kritik mekansal dönüşümün gerçekleştiği alan olmuştur.

Dam katında herhangi bir işlevsel değişiklik yapılmamış, mevcut taş duvarlar ve döşeme korunmuştur. Mardin taşından zemin, özgün haliyle bırakılarak yalnızca gerekli bakım-onarım işlemleri gerçekleştirilmiştir. Bu katın korunması, yapının bütüncül tarihi kimliğini sürdüren en yalın müdahaleyi yansıtmaktadır.

Planlar ve fotoğraflar üzerinden yapılan inceleme, Sincar Konağı'nın işlevsel dönüşüm sürecinde koruma ve yeniden kullanımın dengeli bir biçimde uygulandığını ortaya koymaktadır. Bodrum ve dam katlarında minimum müdahale ile özgün malzeme ve mekan dokusu korunurken, zemin katta çağdaş otel işlevinin gerektirdiği mekansal düzenlemeler yapılmıştır. Böylelikle yapı, hem tarihî kimliğini koruyan hem de güncel ihtiyaçlara yanıt veren bir kullanım biçimine kavuşturulmuştur. Fotoğraflar ve planlar, bu dönüşüm sürecini görsel olarak belgeleyerek, yapının işlevsel evrimine dair somut bir kaynak sunmaktadır.

7.3.6. Şahmeran (Otel, Kafe) Örneği

Konum: Mardin ili, Midyat ilçesi, Akçakaya Mahallesi adresine kayıtlı 131 ada, 1 parselde yer almaktadır.

Önceki İşlevi: Konut

Mevcut İşlevi: Otel, kafe

Yapı Tipi: B Tipi

Yaklaşık Yapı Yaşı: 100 yıl

İşlev Değişikliği Tarihi: 2021

Mülkiyet Durumu: Miras

İşletme Sahibiyle Yapılan Yüz Yüze Görüşme Tarihi: 2025

Mardin ili, Midyat ilçesi, Akçakaya Mahallesi'nde, 131 ada 1 parselde konumlanan Şahmeran Konağı, yaklaşık 100 yıllık bir geçmişe sahip olup özgün haliyle uzun yıllar konut işlevinde kullanılmıştır. Yapı, miras yoluyla günümüze ulaşmış ve mevcut sahibi tarafından korunarak kullanılmaya devam edilmiştir. 2021 yılında gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları sonucunda, konut işlevinden çıkarılarak otel ve kafe olarak yeniden düzenlenmiş ve bu haliyle kentin turizm potansiyeline entegre edilmiştir.

Saha çalışması ve yapı sahibi ile gerçekleştirilen yüz yüze görüşme, yapının işlevsel dönüşüm sürecine ışık tutmaktadır. İşletme sahibi, yaklaşık yirmi yılı aşkın bir süre boyunca yapıyla doğrudan ilişki içinde bulunduğunu, bu nedenle hem mekanın tarihsel katmanlarını yakından bildiğini hem de restorasyon sürecini bizzat üstlenerek yönettiğini ifade etmiştir. Restorasyon uygulamaları kapsamında kapı ve pencere doğramalarının yenilenmesi, cephe onarımları ve iç mekan düzenlemeleri gibi kapsamlı müdahaleler yapılmış, böylece yapının hem fiziksel bütünlüğü korunmuş hem de çağdaş kullanıma uygun işlevsel bir uyarlama sağlanmıştır.

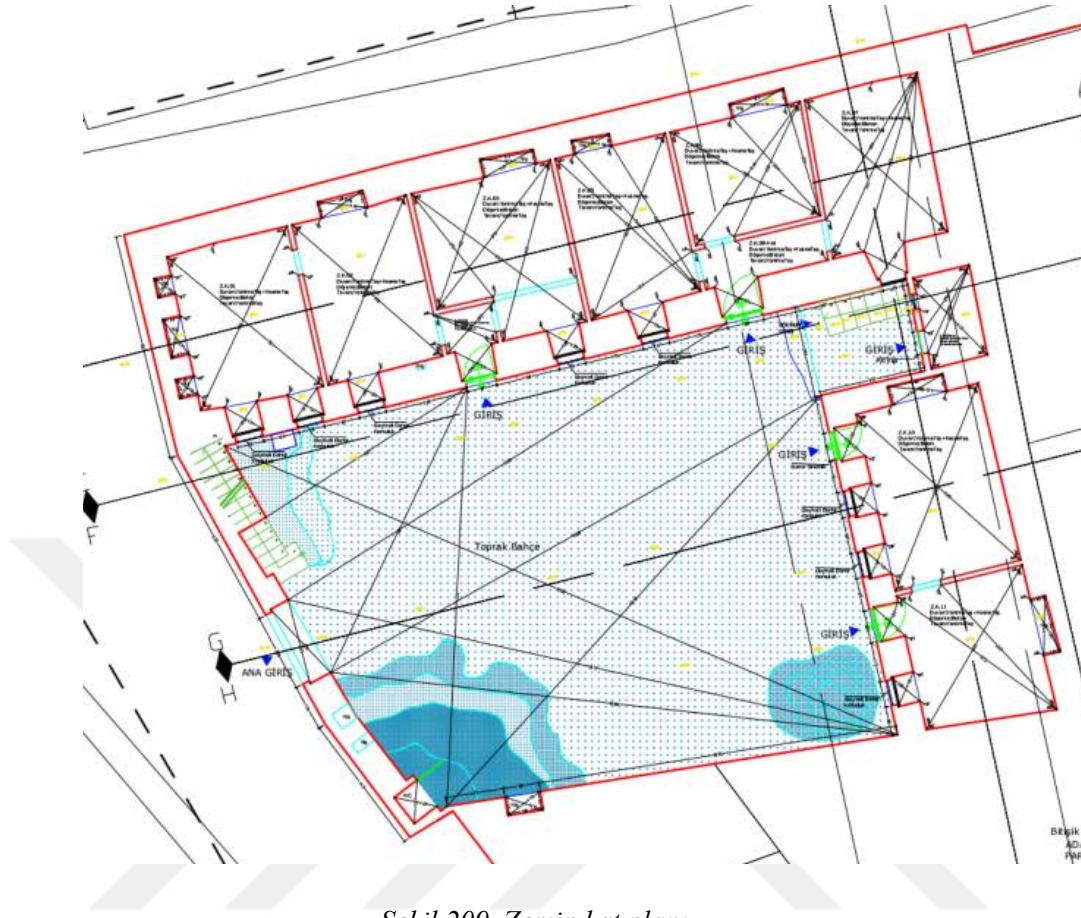
Bugün Şahmeran Otel-Kafe, Midyat'ın tarihî konut dokusu içinde, hem konaklama hem de sosyal buluşma mekanı olarak hizmet vermekte; geleneksel taş mimariyi korurken modern kullanım gereksinimlerini karşılamaktadır. Yapı sahibi, bu sürece ilişkin olarak şu ifadeyi kullanmıştır:

“Tarihî miras yapılar, modern dünyanın gerektirdiği ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden işlevlendirilerek geleceğe aktarılmalıdır.”

Bu ifade, yalnızca yapıların fiziksel olarak korunmasının yeterli olmadığını, aynı zamanda sosyo-kültürel işlevlerle yeniden yaşatılmasının da sürdürülebilirlik açısından zorunlu olduğunu göstermektedir.

Dolayısıyla Şahmeran Konağı, Midyat'ın geleneksel konutlarının turizm odaklı yeniden işlevlendirilmesi konusunda dikkat çekici bir örnek oluşturmaktadır. Bu dönüşüm, yapının mimari kimliğinin korunmasını sağlarken, kentin ekonomik canlılığına ve kültürel sürekliliğine de katkı sunmaktadır. Saha çalışması kapsamında elde edilen fotoğraflar, yapının restorasyon öncesi ve sonrası durumlarını belgelemekte; mekansal analizler için görsel bir dayanak oluşturmaktadır. Böylece yapı, hem akademik hem de uygulamalı düzeyde, tarihî çevrelerde işlevsel dönüşümün nasıl gerçekleştirilebileceğine dair önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Mimari Müdahaleler:



Şekil 209. Zemin kat planı

(H. TUNÇ, 2025).

Zemin katta, avlu etrafında dokuz adet oda konumlanmıştır. Mekanların duvarları, yöreye özgü taş malzemeden inşa edilmiş olup, üst örtüleri büyük ölçüde beşik tonoz sisteminden oluşmaktadır. Yapının ana giriş kurgusu batı yönünde tek bir kapı üzerinden sağlanmakta; avluya açılan bu giriş, kesme taştan inşa edilmiş kemerli bir açıklıkla tanımlanmıştır. Mevcut durumda kapı kanadı bulunmamakta ve açıklık yalın haliyle korunmaktadır.

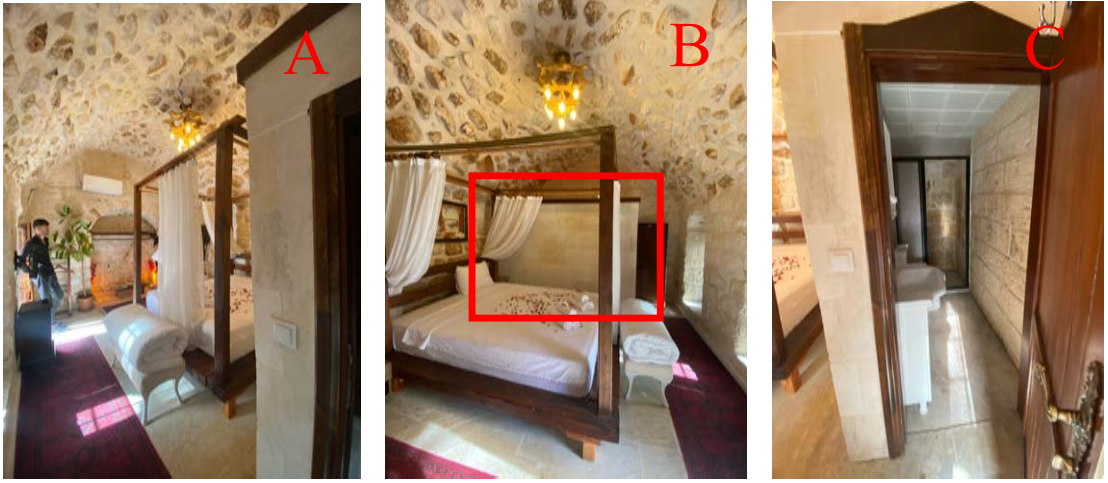
Bodrum kata ulaşım ise avlunun batı yönünde konumlanan taş merdiven aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu merdiven, hidrolik kireç bazlı harç ile sıvanmış olup, hem yapısal dayanıklılığı hem de bütüncül mekansal sürekliliği desteklemektedir. Bu düzenleme, zemin

katın işlevsel organizasyonunu ve katlar arası dolaşım kurgusunu belirleyen temel unsurlar arasında yer almaktadır.



Şekil 210. Zemin kat odaların restorasyon öncesi.

(M. M. AKSOY, Arşiv,2025).



Şekil 211. Zemin kat odaların restorasyon sonrası.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

Zemin kat planı incelendiğinde, avlu etrafında dokuz odanın konumlandığı görülmektedir. Mekanların büyük kısmı taş duvar örgüsü ve beşik tonoz örtü sistemi ile inşa edilmiş olması dikkat çekmektedir. Batı yönünde konumlanan ana giriş, kesme taştan inşa edilmiş kemerli bir açıklıkla avluya açılmakta.

Restorasyon sürecinde, yapının özgün konut işlevinden turizm amaçlı kullanımına geçişi kapsamında odalarda işlevsel dönüşümler gerçekleştirilmiştir. Özellikle odalara banyo ve WC birimlerinin eklenmesi, mekanların otel işlevine uyarlanmasında belirleyici bir müdahale olmuştur. Bu müdahaleler sırasında mekansal düzenin korunmasına özen gösterilmiş, ancak çağdaş gerekliliklere uygun ek mekanlar oluşturulmuştur. Bu doğrultuda, eklenen banyo ve ıslak hacimlerin zeminlerinde seramik kaplama tercih edilerek, hem hijyenik koşullar sağlanmış hem de mekanların işlevselliği artırılmıştır.

Saha çalışması kapsamında yapılan incelemelerde, odaların eski kullanımına dair görseller belgelenmiş; ancak mevcut koşullar nedeniyle yalnızca bir odanın iç mekanı güncel haliyle fotoğraflanabilmiştir. Bu oda üzerinden gerçekleştirilen inceleme, restorasyon sürecinde yapılan mekansal müdahalelerin somut bir örneğini ortaya koymaktadır. Fotoğraf A ve B, odanın genel görünümünü ve çağdaş donatı elemanlarıyla birlikte eklenen banyo-WC

düzenlemesini yansıtmaktadır. Fotoğraf C ise, eklenen banyo-WC birimini detaylı biçimde belgelemektedir.

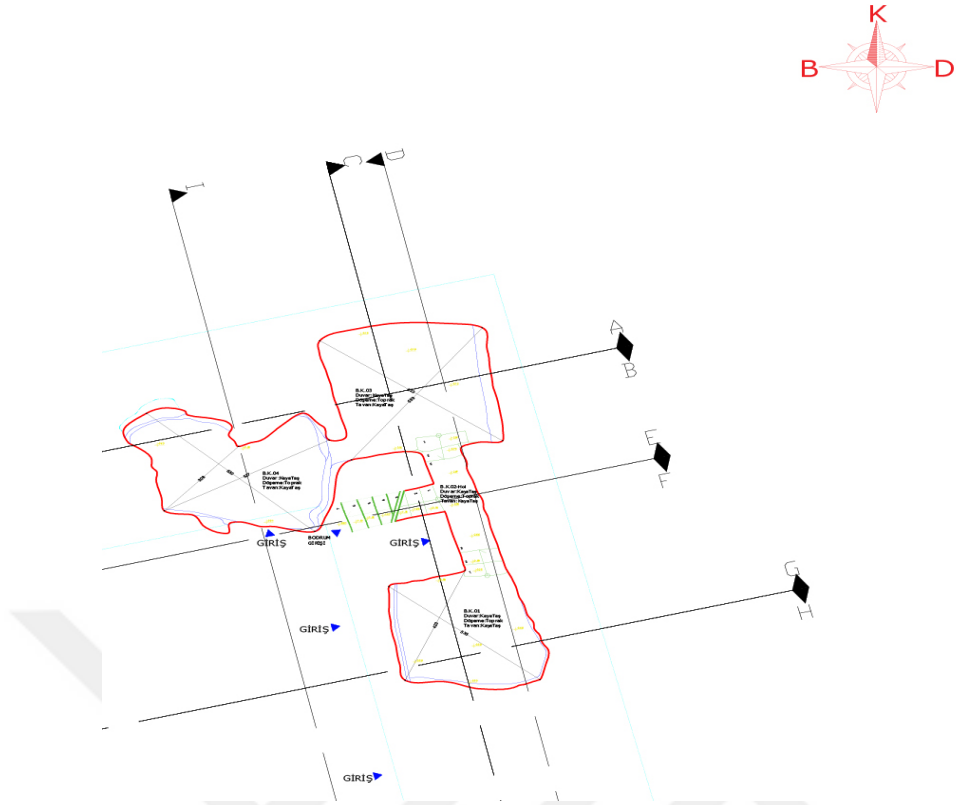
Bu örnek oda üzerinden yapılan analiz, odaların güncel kullanımda nasıl dönüştürüldüğünü göstermesi açısından önemlidir. Ancak diğer odalara erişim sağlanamaması, bu mekanların iç düzenlemelerine ilişkin ayrıntılı belgelenmeyi sınırlı kılmıştır. Dolayısıyla, tez kapsamında mekansal dönüşümler odaların eski görselleri, plan şeması ve yalnızca tek bir odadan elde edilen görsel belgeler üzerinden değerlendirilmiştir. Bu durum, çalışmanın sınırlılıkları arasında yer almakta; yapının restorasyon sürecine dair daha bütüncül bir değerlendirme yapılabilmesi için gelecekte kapsamlı saha çalışmaları ve tüm mekanlara erişim gerekliliğine işaret etmektedir.

Sonuç olarak, zemin katta gerçekleştirilen müdahaleler, yapının tarihî ve mimarî kimliğini koruyarak, güncel turizm işlevlerine uyumlu hale getirilmesini sağlamıştır. Kat planı ve fotoğraflar aracılığıyla belgelenen bu dönüşüm, geleneksel bir konut tipolojisinin otel işlevine nasıl adapte edildiğini göstermesi bakımından hem koruma hem de işlevsel süreklilik açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir.



Şekil 212.Şahmeran (Otel, Kafe) eski (A) ve güncel (B,C) görüntüsü;

((A; işletme sahibi arşivinden), (B,C; H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 213. Bodrum kat planı
(H. TUNÇ, 2025).



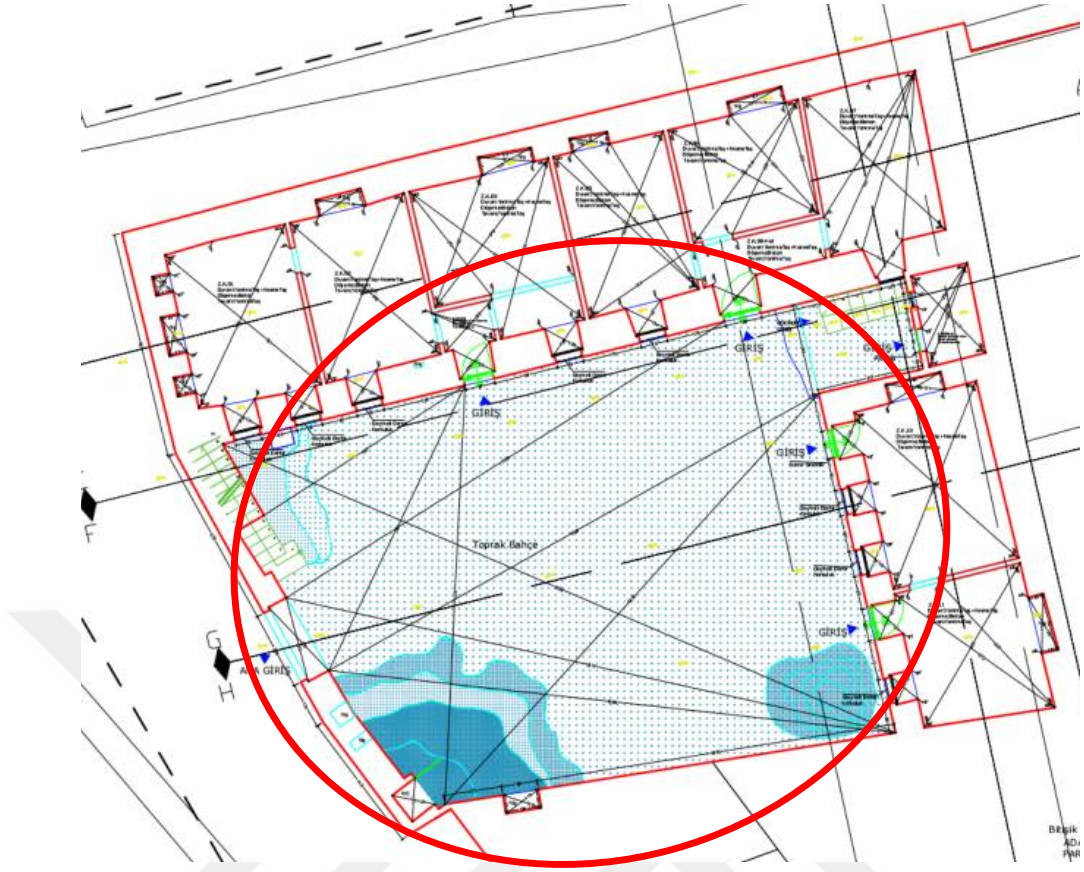
Şekil 214. Bodrum kat restorasyon öncesi.
(M. M. AKSOY, Arşiv, 2025).



Şekil 215. Bodrum kat restorasyon öncesi.
(M. M. AKSOY, Arşiv,2025).



Şekil 216. Bodrum kat restorasyon sonrası.
(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 217. Zemin kat planı (avlu)
(H. TUNÇ, 2025).



Şekil 218. Zemin kat avlu restorasyon öncesi.
(M. M. AKSOY, Arşiv, 2025).



Şekil 219. Zemin kat avlu restorasyon sonrası.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 220. Zemin kat avlu restorasyon sonrası.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

(A; sonradan eklenen bar alanı, B;sonradan eklenen bar ve wc alanı, C; sonradan eklenen wc alanı).

Zemin kat avlusu, restorasyon öncesinde tamamen toprak döşemeye sahip, tesviye edilmemiş ve doğal olarak atıl bir karakter taşımaktaydı (Şekil 218). Avlunun çevresinde,

özellikle güney ve batı duvarlarında yer alan nişler, yapının özgün mimari karakterini ve mekansal işlevselliğini destekleyen elemanlar olarak dikkat çekmektedir. Ana giriş duvarı, kesme taştan inşa edilmiş geniş bir kemerli açıklıkla tanımlanmıştır. Bu duvarın güneye bakan kısmında bir WC nişi yer almakta (**Şekil 220;C**); kuzeye bakan bölümünde ise dama çıkışı sağlayan bir merdiven konumlandırılmıştır. Merdivenin altındaki boşluk, niş biçiminde düzenlenmiş olup, hemen önünde yapının su ihtiyacını karşılayan su kuyusu bulunmaktadır. Bu detaylar, yapının tarihî kullanım biçimini ve avlu içi dolaşım ilişkilerini ortaya koymaktadır.

Restorasyon sürecinde avlu zemini, Mardin taşı ile kaplanarak tesviye edilmiş ve mekan hem estetik hem de işlevsel açıdan güçlendirilmiştir. Bu uygulama, yerel malzeme sürekliliğinin korunması ve avlunun tarihî dokusunun çağdaş kullanım gereklilikleri ile uyumlu hale getirilmesini sağlamıştır. Mekansal düzenlemeler kapsamında avluya, yapı işlevine uygun olarak çeşitli eklemeler yapılmıştır. Söz konusu müdahaleler arasında; (A) bar alanı, (B) bar ve WC alanı, (C) WC alanı gibi unsurlar yer almakta olup, bu alanlar avlunun kullanıcı gereksinimlerine cevap veren işlevsel mekanlar olarak tasarlanmıştır.

Avluda yapılan bu müdahaleler, yalnızca çağdaş kullanım ihtiyaçlarını karşılamakla kalmamış, aynı zamanda avlu içi görsel ve mekansal sürekliliği destekleyen unsurlarla birleştirilmiştir. Örneğin, Mardin taşı döşeme ile taş duvarlar arasındaki kontrast, mekansal derinlik ve tarihî karakterin algılanmasını güçlendirmekte; merdiven, niş ve su kuyusu gibi özgün elemanların korunması ise yapı kimliğinin gelecek kuşaklara aktarılmasını güvence altına almaktadır.

Saha çalışması kapsamında çekilen fotoğraflar (**Şekil 219-220**), restorasyon sonrası avlu mekanının yeni kullanım biçimini ve eklenen mekansal düzenlemeleri belgelemektedir. Bu görsel veriler, planlar ve saha gözlemleri ile birlikte değerlendirildiğinde, restorasyonun mekansal bütünlüğü koruma, fonksiyonel ihtiyaçlara yanıt verme ve yerel mimari karakteri yaşatma hedefleri açısından ne ölçüde başarılı olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, zemin kat avlusu restorasyonu, tarihî dokunun korunması ve modern kullanım gereksinimlerinin karşılanması açısından bütüncül bir müdahale örneği sunmakta; sınırlı müdahale prensibi ve yerel malzeme sürekliliği ilkeleri doğrultusunda, yapı kimliğinin sürdürülebilir şekilde geleceğe aktarılmasına katkı sağlamaktadır.

7.3.7. Midyat Kadın Kooperatifi Örneği

Konum: Akçakaya mahallesi İbrahim Şabo kültür ve sanat sokağı no:9B

Midyat/MARDİN

Önceki İşlevi: Konut

Mevcut İşlevi: Kooperatif

Yapı Tipi: D Tipi

Yaklaşık Yapı Yaşı: 600 yıl

İşlev Değişikliği Tarihi: 2018

Mülkiyet Durumu: Devlet tahsisi

İşletme Sahibiyle Yapılan Yüz Yüze Görüşme Tarihi: 2025

Yapılan saha çalışmaları ve kullanıcıyla gerçekleştirilen anketler sonucunda, Midyat kent merkezinde yer alan ve toplumsal kalkınma ile kadın istihdamı açısından önemli bir işlev üstlenen Midyat Kadın Kooperatifi, tarihî bir yapının yeniden işlevlendirilmesi ile faaliyet göstermeye başlamıştır. Yapının yaklaşık 600 yıllık geçmişi olduğu ve ilk olarak konut işleviyle kullanıldığı belirlenmiştir.

Kooperatif, bu tarihi yapıda faaliyet göstermeye başlamasının ardından, restorasyon süreci Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA) desteğiyle yürütülmüştür. Restorasyon sürecinde yapının hem cephe hem de iç mekan bileşenleri ele alınmış, özgün yapısal ve malzeme karakterine saygı gösterilerek onarım gerçekleştirilmiştir. Yapının kamusal kullanım hakkı

devlet tahsisi yoluyla kooperatife devredilmiş olup, restorasyon süreci boyunca kamu kaynakları ve kalkınma ajansı destekleri temel belirleyici olmuştur.

Saha gözlemleri ve kullanıcı anketleri, kooperatifin yalnızca ticari değil, sosyal fayda üretme amacı taşıdığını göstermektedir. Yapının restorasyonu ve işlevlendirilmesi, kadın istihdamını desteklemenin yanı sıra, tarihi kent kimliğinin korunması ve yaşatılmasına da katkı sağlamaktadır. Kooperatif müdürü, tarihî yapıların yalnızca fiziksel olarak korunmasının yeterli olmadığını; restorasyon süreçlerinin tarihî dokulara zarar vermeden, özenle yürütülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca, Midyat'ın “dinler ve diller şehri” kimliği doğrultusunda, dil eğitimi, kültürel hafıza ve yerel kültürel mekanların desteklenmesinin de önemine dikkat çekilmiştir.

Saha çalışmaları kapsamında çekilen fotoğraflar, restorasyon süreci ve işlev değişikliği ile meydana gelen fiziksel dönüşümleri belgelemekte ve mekansal analizler için görsel bir temel oluşturmaktadır. Bu bağlamda, restorasyon öncesi ve sonrası fotoğraflar ile mekansal düzenlemeler, yapının kamusal ve sosyal işlevini nasıl kazandığını ve aynı zamanda tarihî dokusunu nasıl koruduğunu ortaya koymaktadır.

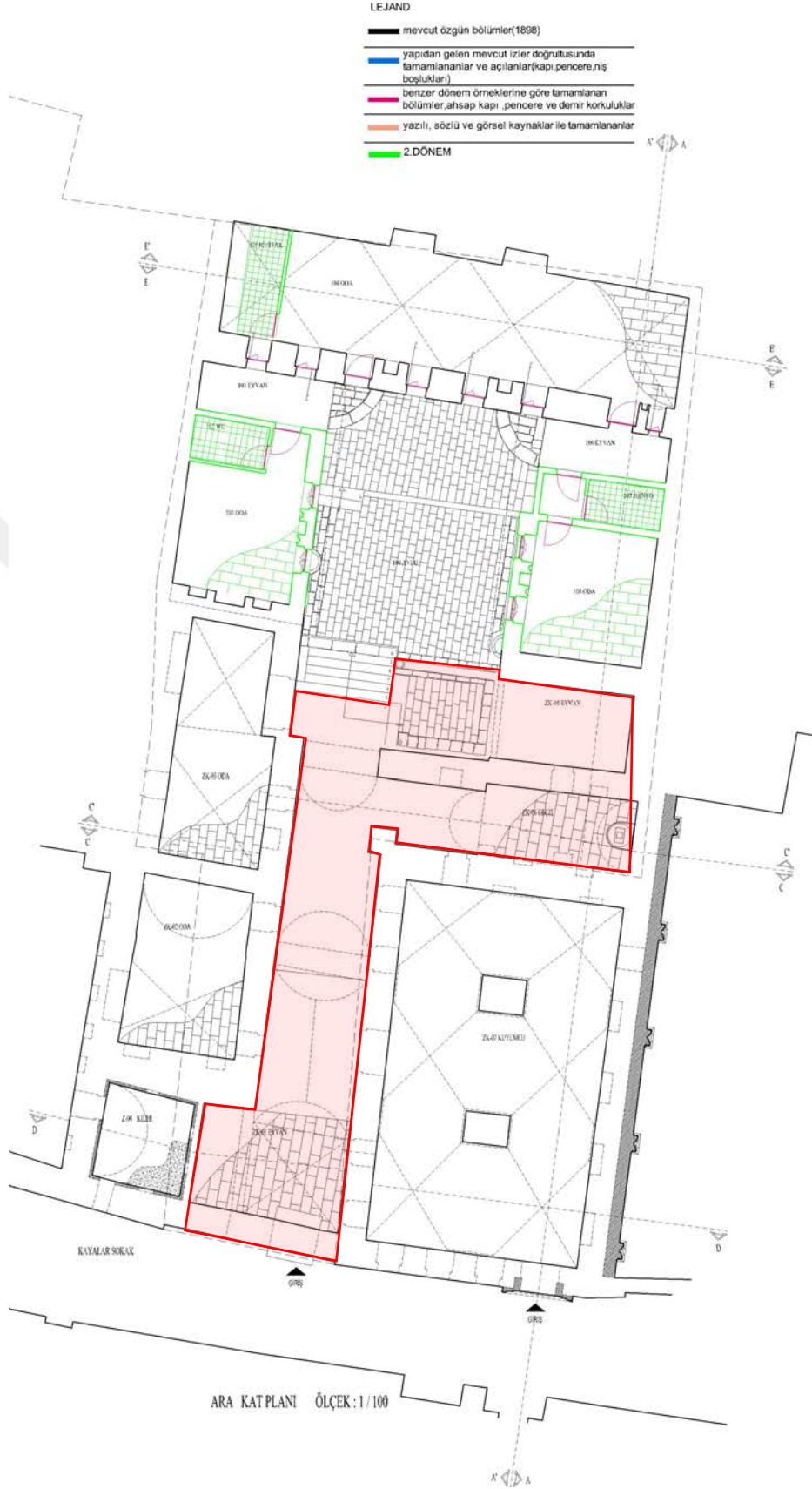
Sonuç olarak, Midyat Kadın Kooperatifi örneği, tarihî bir yapının kamusal ve sosyal bir işlevle yeniden canlandırılmasının başarılı bir örneğini sunmakta; sürdürülebilir kamu politikaları ve yerel kalkınma girişimlerinin, tarihî çevreyle uyumlu biçimde uygulanmasının önemini göstermektedir.

Mimari Müdahaleler:



Şekil 221. Midyat Kadın Kooperatifi cephe görünümü.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 222. Midyat Kadın Kooperatifi kat planı.

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)



Şekil 223.Midyat Kadın Kooperatifi kurum destekleri.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 224.Midyat Kadın Kooperatifi satış alanları.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 225.Midyat Kadın Kooperatifi mutfak ve depo alanı.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

7.3.8. Mardin Artuklu Üniversitesi Gümüş Telkari Uygulama Atolyesi

Örneği

Konum: Akçakaya mahallesi İbrahim Şabo kültür ve sanat sokağı no:9B

Midyat/MARDİN

Önceki İşlevi: Konut

Mevcut İşlevi: Eğitim ve telkari üretim atölyesi

Yapı Tipi: D Tipi

Yaklaşık Yapı Yaşı: 150 yıl

İşlev Değişikliği Tarihi: 2012

Mülkiyet Durumu: Devlet tahsisi

İşletme Sahibiyle Yapılan Yüz Yüze Görüşme Tarihi: 2025

Yapılan saha çalışmaları ve kullanıcı ile gerçekleştirilen anketler, Midyat kent merkezinde yer alan Mardin Artuklu Üniversitesi Gümüş Telkari Uygulama Atölyesinin, tarihî bir yapının yeniden işlevlendirilmesi ile geleneksel el sanatlarının yaşatılmasına önemli katkılar sunduğunu ortaya koymaktadır. Yapının yaklaşık 150 yıllık geçmişe sahip olduğu ve ilk olarak konut işleviyle kullanıldığı belirlenmiştir.

Yapı, 2012 yılında devlet tahsisi ile kamusal kullanım amacıyla restore edilerek açılmıştır. Restorasyon süreci, kaymakamlık koordinasyonu ile yürütülmüş; yapının özgün mimarisi, iç mekan düzenlemeleri, cephe ve taşıyıcı öğeleri korunarak onarılmıştır. Yapının restorasyonu sırasında, geleneksel yapı elemanlarının özgün malzeme ve tekniklerine sadık kalınmış, modern kullanım gereklilikleri ile uyumlu müdahaleler gerçekleştirilmiştir.

Günümüzde yapı, çok yönlü bir kullanım sergilemektedir. Hem turistik ziyaretlere hem üretim odaklı faaliyetlere hem de eğitim programlarına hizmet vermektedir. 2018 yılında, Dicle Kalkınma Ajansı'nın desteklediği “Midyat Telkari Tasarım ve Uygulama Merkezi” projesi kapsamında yapı, geleneksel el sanatlarının aktarımına yönelik bir merkez haline getirilmiş; bu

süreçte hem kaymakamlık hem de kalkınma ajansı aktif rol almış, yapının sahipliği ve yönetimi koordineli bir şekilde sürdürülmüştür.

Görüşülen telkari ustası, bu tür merkezlerin sayısının artırılmasının gerekliliğine vurgu yapmış, atölyelerin çoğaltılması ve geleneksel sanatların sürdürülebilir biçimde yaşatılması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca restorasyon uygulamalarının tarihî dokuyu koruyarak titizlikle yürütülmesinin önemine dikkat çekmiştir. Midyat'ın “dinler ve diller şehri” kimliği çerçevesinde, yalnızca üretim merkezlerinin değil, dil eğitimi, dil müzeleri ve kültürel hafızayı güçlendiren mekanların da oluşturulması gerektiği vurgulanmıştır.

Bu örnek, tarihî yapıların fonksiyonel dönüşüm yoluyla aktif kamusal mekanlara dönüştürülmesinin başarılı bir uygulamasını temsil etmektedir. Yapının restorasyonu ve işlevlendirilmesi, hem kültürel mirasın korunmasına hem de toplumsal ve eğitimsel fayda yaratılmasına hizmet etmektedir.

Saha çalışmaları kapsamında çekilen fotoğraflar, restorasyon süreci ve işlev değişikliği ile meydana gelen fiziksel dönüşümleri belgelemekte ve mekansal analizler için görsel bir dayanak oluşturmaktadır. Bu belgeler, yapının restorasyon öncesi ve sonrası durumunu ortaya koymakta ve tez çalışması kapsamında değerlendirilmiştir.

Mimari Müdahaleler:



Şekil 226. Mardin artuklu üniversitesi gümüş telkari uygulama atolyesi cephe görünümü.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 227. Mardin Artuklu Üniversitesi Gümüş Telkari Uygulama Atölyesi kat planı.

(Midyat Belediyesi Arşiv, 2025; yeniden görselleştirilmiş:H.Tunç 2025)



Şekil 228.Mardin Artuklu Üniversitesi Gümüş Telkari Uygulama Atolyesi kurum destekleri.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 229.Mardin Artuklu Üniversitesi Gümüş Telkari Uygulama Atölyesi ve telkari ustaları.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 230.Gümüş telkari üretimi.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 231.Gümüş telkari üretimi.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 232.Gümüş telkari üretimi son hali.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

7.3.9. Midyat Devlet Konukevi Örneği

Konum: Akçakaya mahallesi İbrahim Şabo kültür ve sanat sokağı no: Midyat/MARDİN

Önceki İşlevi: Konut

Mevcut İşlevi: Turizm

Yapı Tipi: E Tipi

Yaklaşık Yapı Yaşı: Alt kısmı 1400 yıl, 1. Kat 95 yıl, üst katlar 77 yıl

İşlev Değişikliği Tarihi: 2000

Mülkiyet Durumu: Devlet tarafından satın alınma

İşletme Sahibiyle Yapılan Yüz Yüze Görüşme Tarihi: 2025

Midyat'ın ilk restore edilen ve kent kimliğine dair sembolik değere sahip yapılarından biri olan Devlet Konukevi, günümüzde hem turizm hem de kentsel koruma açısından büyük öneme sahiptir.

1850 yılında önde gelen Süryani Şabo ailesi tarafından inşa edilen yapı, bölgedeki Süryani taş ustalarının incelikli işçiliğini yansıtmaktadır. Yapının tasarımı, Aramean (Süryani) mimarisinin karakteristik özelliklerini taşımakta olup, Süleyman Gharibo tarafından hazırlanmıştır. 1930'da İbrahim Şabo'nun belediye başkanlığı döneminde üçüncü kat ilavesiyle yükseklik kazanmış ve balkon eklentisiyle simgesel hale gelmiştir.

Üç katlı yapı; zemin katta kayadan oyularak oluşturulan oda, su kuyulu avlu, I. ve II. katta L-planlı odalar ve teraslar, III. katta dar tünel biçimli merdiven ile çıkılan çatı terası ile Midyat'ın doğal ve mimarî panoramasını gözetlemektedir.

1997 yılında Midyat Kaymakamlığı tarafından satın alınan konukevi, 2000 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı destekli olarak restore edilmiştir. Restorasyonda özgün taş yapı korunarak, fonksiyonel bir turizm mekanı haline getirilmiştir. Restorasyon sonrası mekan: turistik fotoğraf çekim noktası olarak işlev kazandığı gibi, birçok dizi ve film için mekan

desteği sunmuştur — özellikle *Sıla, Hükümet Kadını, Adını Kalbime Yazdım*, gibi yapımlarda kullanılması, mekana geniş bir tanınırlık kazandırmıştır.

Araştırmam kapsamında görüşme yaptığım konukevinde uzun süre rehber olarak görev yapan bir katılımcı, yapıdaki dönüşümün turizme olan katkısını vurgulamış; "birçok dizi çekildi, burası film endüstrisi için bir cazibe merkezi haline geldi" ifadeleriyle bu dönüşümün ekonomik ve kültürel etkisini vurgulamıştır. Turist akınının yapıyı hem yerel ekonomiye hem de Midyat'ın kültürel görünürlüğüne kazandırdığını gözlemlendi.

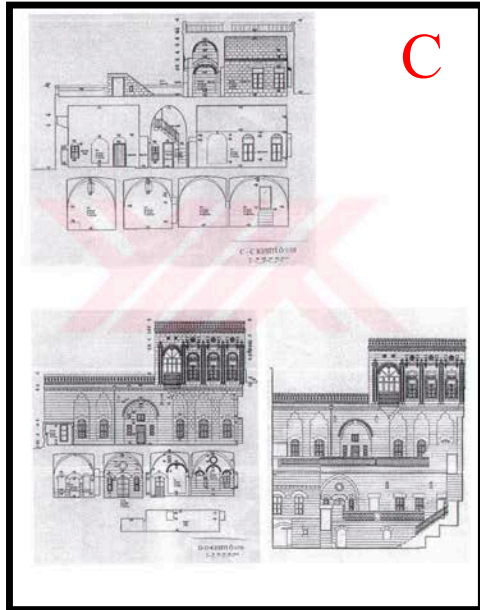
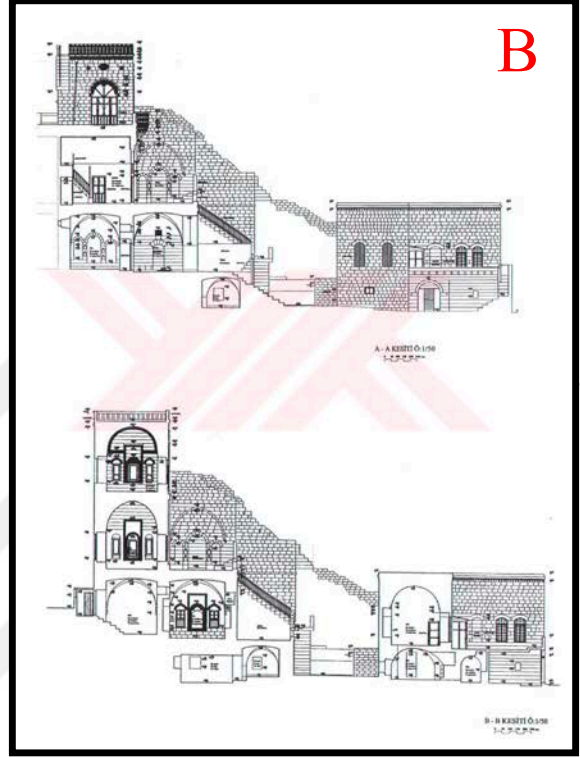
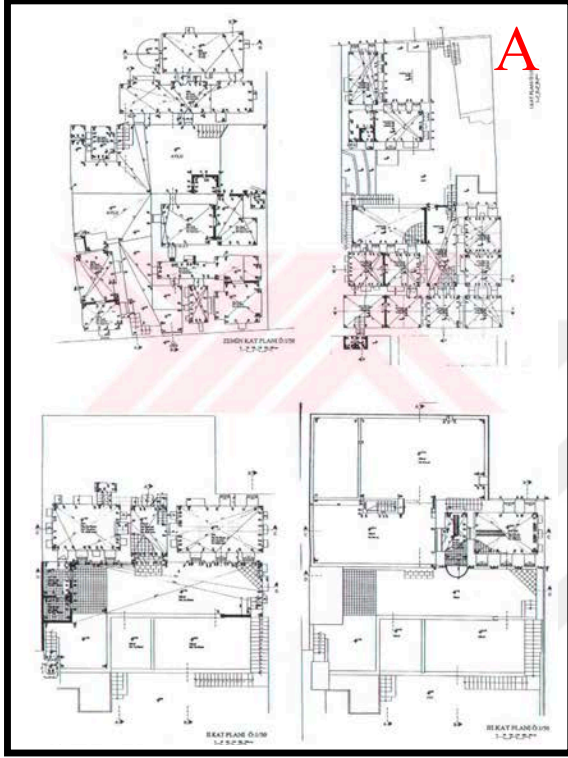
Konukevi, adaptif yeniden kullanım bağlamında başarılı bir model sunmaktadır. Ancak sürdürülebilirlik adına teknik rehberlik ve kamu-özel ortaklığı ile güçlü finansal yapılar oluşturulması önemlidir. Restorasyon süreçlerinin daha şeffaf meclis kararlarıyla yürütülmesi, bakım-onarım sistematiğı ve tanıtımsal kültürel etkinliklerle desteklenmesi önerilmektedir.

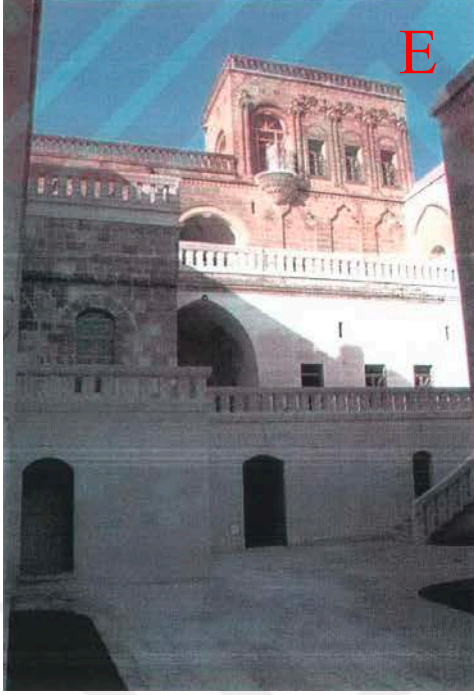
- Fiziksel süreklilik: Restorasyonda orijinal mimari korunmuş, ancak fonksiyonel dönüşümle çağdaş bir kullanıcı profiline açılmıştır.
- Sosyo-kültürel dönüşüm: Yerel rehber ve işletmeciler, kültürel aktarımın merkezi aktörleri olmuş; halkın kimlik arayışına katkı sağlamıştır.
- Ekonomik çıktı: Konukevi üzerinden turizm gelirleri artmış, yerel atölyeler ve yöresel üretim desteklenmiştir.
- Kültürel kimlik ve tanıtım: Süryani taş işçiliğı ve geleneksel taş mimarisinin korunması, UNESCO HUL İlkeleri paralelinde bütüncül bir tanıtım imkanı yaratmıştır.

Midyat Devlet Konukevi, hem restorasyon pratiğı hem de kültürel mirasın sürdürülebilir kullanımı açısından model niteliğindedir. Ancak koruma politikalarının yerel halkla birlikte yeniden düzenlenmesi; altyapı, finansman, teknik bakım ve tanıtımın eşgüdümlü olarak ele alınması gerekmektedir. Bu yapı, Midyat'ın tarihî dokusunda dönüşümün başarıyla yansıtıldığı nadir örneklerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Saha çalışması kapsamında çekilen fotoğraflar, restorasyon süreci ve işlev değişikliği ile meydana gelen fiziksel dönüşümleri belgelemekte ve mekansal analizlerin görsel dayanaklarını oluşturmaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki görsel belgeler değerlendirilmiştir:

Mimari Müdahaleler:





Şekil 233.Midyat Devlet Konukevi planları (A), kesitleri ve görüşleri (B,C), eski görüşleri (D,E) ve güncel görüntüsü(F).

(A,B,C,D ve E; Dalkılıç, N. (2005). ..., ss. 342-345.) (F; H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 234.Midyat Devlet Konukevi yöresel ürün satış alanı; cepheden ve iç mekandan görünüş

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 235.Midyat Devlet Konukevi mağara bölümü; kafe oturma alanı.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



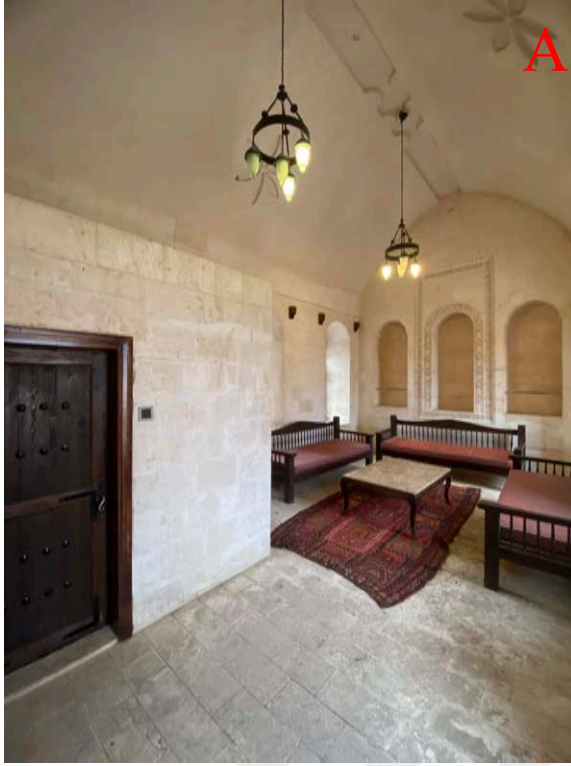
Şekil 236.Midyat Devlet Konukevi mağara bölümü; kafe mutfak alanı.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



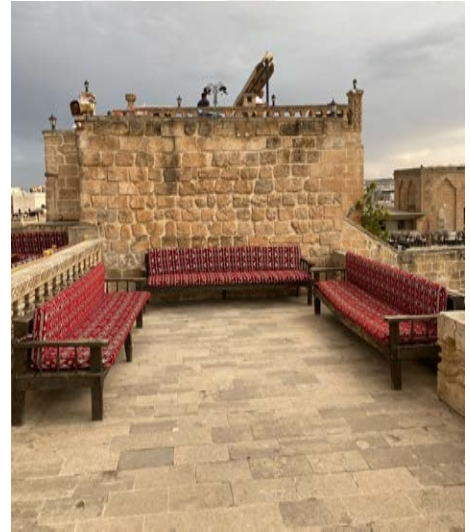
Şekil 237.Midyat Devlet Konukevi odalara eklenen mekanlar ve mobilyalar.

(Örnek oda-1: A; odanın genel görünümü, B; eklenen banyo-wc). (H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 238.Midyat Devlet Konukevi odalara eklenen mekanlar ve mobilyalar.

(Örnek oda-2: A; odanın genel görünümü, B; eklenen banyo-wc). (H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).



Şekil 239.Midyat Devlet Konukevi teraslara eklenen mobilyalar.

(H. TUNÇ, 2025, Kişisel Arşiv).

7.4. Bulgular ve Analizler

Bu araştırmada elde edilen saha verileri, Midyat'ın tarihî merkezinde yer alan ve farklı işlevlere dönüştürülmüş dokuz yapının karşılaştırmalı bir incelemesini sunmaktadır. Bu yapılar arasında konakların otel, kafe veya restoran olarak yeniden işlevlendirilmesi; ticari satış alanlarına dönüştürülen örnekler; eğitim, üretim ya da kamusal işlev üstlenen yapılar dikkat çekmektedir. Çalışmada elde edilen bulgular, söz konusu yapıların hem kategorik olarak dağılımını hem de mekansal dönüşüm süreçlerinde izlenen ortak eğilimleri açığa çıkarmaktadır. Bu dağılım, Midyat'ta turizm odaklı yeniden işlevlendirmenin belirgin bir ağırlığa sahip olduğunu göstermekte, bunun yanında ticaret ve kamusal üretim işlevlerinin daha sınırlı ölçekte varlık kazandığını ortaya koymaktadır.

Yapıların mekansal müdahaleleri incelendiğinde en yaygın uygulamanın turizm odaklı dönüşümlerde ortaya çıktığı, özellikle avluya veya odalara eklenen banyo ve tuvalet birimleriyle konaklama işlevine uygun mekansal düzenlemelerin sağlandığı görülmektedir. Bu müdahaleler yalnızca yeni ıslak hacimlerin kazandırılmasıyla sınırlı kalmamış, dolaşım ilişkilerinde değişiklikler yaratmış ve odaların plan şemalarının yeniden kurgulanmasını beraberinde getirmiştir. Ayrıca, zeminlerde seramik kaplamaların kullanılması gibi yeni malzeme tercihleriyle özgün döşeme karakterine müdahaleler yapılmıştır. Bunun yanında mutfak gibi mevcut işlevlerin banyo ya da servis alanlarına dönüştürülmesi de sıklıkla gözlemlenen uygulamalardandır.

Malzeme kullanımı açısından restorasyonların ortak paydası, yerel kimliğin en önemli unsurlarından biri olan Mardin taşının döşeme ve cephelerde yeniden kullanımı olmuştur. Bu durum, hem bölgesel malzeme sürekliliğini sağlamış hem de mekanların görsel kimliğini koruma yönünde önemli bir strateji oluşturmuştur. Taş duvar örgüsünün, beşik tonoz örtülerin ve tavan detaylarının korunması; yüzey temizliği, boşalan derzlerin geleneksel harçla yenilenmesi ve çatlakların enjeksiyon yöntemiyle onarılması gibi

müdahaleler, yapıların tarihî kabuğunu muhafaza etme çabasını göstermektedir. Böylelikle mekanın özgün kimliği korunurken, kullanım değerinin artırılması amaçlanmıştır.

Yeni doğrama elemanlarının çam keresteden üretilmesi, iç mekanda ise alçıpan gibi geçici ve tersine çevrilebilir çözümlere başvurulması, koruma pratiğinde özgün yapıya en az müdahaleyi hedefleyen yaklaşımlardan biridir. Bu tür uygulamalar, restorasyonun geri dönüştürülebilir nitelikte olmasına imkan tanımış; böylece yapıların ileride yeniden işlev değiştirmesi durumunda kolaylık sağlanmıştır. Ancak bazı örneklerde bu müdahalelerin teknik kalitesinde farklılıklar gözlemlenmiş, özgün dokunun korunmasında niteliksel dengesizlikler oluşmuştur.

Avluların yeniden düzenlenmesi, restorasyonlarda öne çıkan bir diğer ortak müdahale biçimi olmuştur. Toprak zeminli, bakımsız ve atıl durumda bulunan avlular, Mardin taşıyla döşenerek estetik ve işlevsel açıdan güçlendirilmiştir. Bunun yanı sıra bar, servis alanı ve tuvalet nişleri gibi yeni mekansal birimler eklenerek avlular turizm odaklı kullanıma uyarlanmıştır. Su kuyusu, merdivenler ve nişler gibi özgün öğeler korunmuş, ancak bunların çevresine yeni işlevler entegre edilmiştir. Bu durum, özgün kimliğin kaybolmadan mekanın güncel ihtiyaçlara uyum sağlaması için geliştirilen dengeli bir müdahale örneğini ortaya koymaktadır.

Yapıların dönüşüm süreçlerinde mülkiyet ve finansman yapılarının belirleyici olduğu görülmektedir. Kamu ve hibe destekli restorasyonlarda, daha sistematik bir yöntem izlendiği, özgün malzemeye bağlı kalındığı ve konservasyon ilkelerine daha titizlikle yaklaşıldığı gözlemlenmiştir. Buna karşılık özel girişimlerin öncülüğünde gerçekleştirilen restorasyonlarda, özellikle finansal kaynakların sınırlılığı ve teknik rehberlik eksiklikleri nedeniyle uygulama kalitesinde farklılıklar oluşmuştur. Bu durum, koruma ilkelerine bağlılık düzeyini doğrudan etkilemiş, kimi zaman özgün özelliklerden taviz verilmesine yol açmıştır.

İşlevsel dönüşümlerin mekansal etkileri değerlendirildiğinde, geleneksel konut planlarının parçalanarak küçük otel odaları ya da ticari satış birimlerine dönüştüğü; dolaşımın aile içi kullanım yerine müşteri odaklı yeni bir düzene kavuştuğu görülmektedir. Servis alanlarının yoğunlaşmasıyla birlikte mekanların işlevsel çeşitliliği artmış, ancak bu dönüşüm bazı durumlarda özgün plan kurgusunun bozulmasına neden olmuştur. Cephelerin korunmasına özen gösterilse de iç mekanda kullanılan modern malzemeler, özgün mimari nitelikleri gölgeleyebilme riski taşımaktadır. Avluların ise yeniden döşenip sosyal alanlar olarak kurgulanması, mekanları müşteriye açık ortak kullanım alanlarına dönüştürmüş; bu da kentsel canlılığa katkı sağlarken, geleneksel kullanım bağlamını değiştirmiştir.

Bu dönüşümlerin sosyo-ekonomik etkileri Midyat'ın kent merkezinde doğrudan gözlemlenebilmektedir. Turizm odaklı kullanım artışı, hem konaklama sektöründe istihdam yaratmış hem de yöresel ürünlerin ve telkarî gibi el sanatlarının görünürlüğünü artırmıştır. Kadın Kooperatifi gibi örnekler, doğrudan gelir yaratımı ve sosyal fayda sağlamış; Devlet Konukevi gibi projeler ise kentin tanınırlığını artırarak kültürel görünürlük kazandırmıştır. Bununla birlikte, aşırı turizm baskısı ve ticarileşme eğilimleri, mekanların otantik karakterini zayıflatma riski taşımaktadır. Bu nedenle, ekonomik canlanma ile kültürel mirasın korunması arasındaki dengenin dikkatle gözetilmesi gerekmektedir.

İncelenen örneklerde, yerel malzeme kullanımının sürekliliği, taş kabuğun ve tonozların korunması gibi olumlu uygulamalar gözlemlenirken, bazı özel girişimlerde uygun olmayan malzeme seçimleri ve teknik rehberlik eksiklikleri sorun yaratmıştır. Statik güçlendirme ve süreklilikli bakım planlarının çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Çalışmanın yöntemsel sınırlılıkları, elde edilen bulguların yorumlanmasında göz önünde bulundurulması gereken önemli unsurlardan biridir. Araştırma kapsamında

yalnızca Midyat'ın tarihî kent merkezinde yer alan ve restorasyon süreci sonrasında yeni işlev kazanmış yapılar incelenmiştir. Bu nedenle, ilçenin kırsal alanları, yeni yerleşim bölgeleri, köy ve mahalleleri ile korunmuş, terk edilmiş ya da işlev değiştirmemiş yapılar çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Tezin odak noktası, işlevsel ve mekansal dönüşüm süreçlerinin kentsel kimlik üzerindeki etkileri olduğu için, yapıların strüktürel özellikleri, statik hesapları, mühendislik boyutları, malzeme dayanıklılığı ya da su ve elektrik tesisatı gibi teknik ayrıntılar ayrıntılı olarak ele alınmamıştır. Aynı şekilde, restorasyon uygulamalarının inşaat teknikleri, işçilik kalitesi veya maliyet kalemleri de inceleme dışında tutulmuştur.

Ekonomik veriler ve nüfus istatistikleri, yalnızca dönüşümlerin mekansal ve işlevsel etkilerini anlamaya yetecek düzeyde kullanılmış; derinlemesine ekonomik, demografik ya da sosyolojik analizlere girilmemiştir. Turistikleşme süreci ise yalnızca mekansal ve işlevsel yansımalarıyla ele alınmış; turizm politikalarının idari, hukuki veya makroekonomik boyutları inceleme kapsamı dışında bırakılmıştır.

Bunlara ek olarak, bazı yapılara erişim kısıtlı olduğundan iç mekan belgeleri eksik kalmış, bu durum verilerin derinliğini sınırlamıştır. Ayrıca, incelenen yapıların dönüşüm süreçlerinin farklı dönemlerde gerçekleşmesi, kullanılan restorasyon tekniklerinde ve yaklaşımlarda çeşitlilik yaratmış; bu durum karşılaştırmalarda dönemsel farklılıkların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Tüm bu veriler ışığında Midyat merkezindeki işlevsel dönüşümlerin temel yönelimi turizm odaklı kullanım olmuştur. Bu dönüşüm, ekonomik canlılık ve kültürel tanıtım açısından önemli katkılar sunarken, özgün mimari kimliğin korunması konusunda dikkatle yönetilmesi gereken riskler de barındırmaktadır. Başarılı bir koruma-yeniden kullanım modelinin, yalnızca teknik uygulamalarla değil; finansal sürdürülebilirliği güvence altına alan, yerel kapasiteyi güçlendiren, katılımcı ve bütüncül politikalarla mümkün olacağı

açıktır. Böylelikle Midyat'ın tarihî yapıları hem toplumsal hafızada yaşamaya devam edecek hem de kentin geleceğine uyumlu bir şekilde hizmet etmeyi sürdürecektir.

7.4.1. Yapıların İşlevsel Dönüşüm Türleri

Midyat'ta gerçekleştirilen alan araştırması kapsamında incelenen 9 yapı'da inşa edildikleri dönemde konut işlevin sahip olup, zamanla farklı sosyo-ekonomik dinamiklerin etkisiyle özgün işlevlerinden saparak çeşitli yeni kullanım türlerine evrilmiştir. Bu dönüşüm süreçleri hem mekansal hem de işlevsel düzlemde önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Yapıların işlevsel dönüşümleri, kullanım amacına göre dört ana kategori altında toplanmıştır (**Tablo 4**):

Tablo 4. Yapıların İşlevsel Dönüşümüne Göre Sınıflandırılması

Dönüşüm Türü	Yapı Sayısı	Örnek Yapılar
Turizm odaklı dönüşüm	5	Sincar Konağı, Şikeft, Konak Zenobia, Şahmeran Konağı, Devlet Konukevi
Ticari işlev kazanan yapılar	2	Hivroj Konak, Urnus
Eğitim ve üretim amaçlı	1	Telkari Uygulama Atölyesi
Sosyo-kültürel/kamusal işlev	1	Kadın Kooperatifi

Midyat'ta gerçekleştirilen alan araştırması kapsamında incelenen dokuz yapı, inşa edildikleri dönemde özgün olarak konut işlevine sahipken zaman içerisinde değişen sosyo-ekonomik koşullar, turizm sektörünün gelişmesi, kültürel miras bilincinin artması ve yerel halkın ihtiyaçları doğrultusunda farklı kullanımlara evrilmiştir. Bu yapılar, işlevsel dönüşüm sürecinde hem mekansal özellikleri hem de kentsel bağlam içindeki rolleri bakımından yeni anlamlar kazanmış, böylece geleneksel dokunun korunarak günümüz

koşullarına uyarlanmasına katkı sağlamıştır. **Tablo 4**'te de görüldüğü üzere bu dönüşümler dört ana kategori altında toplanmaktadır. Beş yapı, turizm odaklı olarak yeniden işlevlendirilmiş ve otel ya da konukevi şeklinde hizmet vermeye başlamıştır. Bu yapılarda özgün avlulu plan şeması korunmuş, taş işçiliği ve cephe karakteri özenle muhafaza edilmiş; ancak modern tesisat sistemleri, konfor koşullarını sağlayan iç mekan düzenlemeleri ve turistik işlevler için gerekli servis alanları eklenmiştir. Böylece hem geleneksel mekansal kimlik devam ettirilmiş hem de yapılar ekonomik değer üretir hale getirilmiştir.

İki yapı ise ticari işlevlere uyarlanmış ve yerel ekonomiye katkı sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Bu yapılarda özellikle el sanatları, yöresel gastronomi ve hediyelik eşya satışına yönelik mekansal çözümler geliştirilmiş, böylece hem geleneksel üretim biçimlerinin yaşatılması hem de ziyaretçilerin bölgenin kültürel çeşitliliğini deneyimlemesi mümkün hale gelmiştir. Bir başka yapı eğitim ve üretim işlevi üstlenmiş, telkarî gibi Midyat'a özgü zanaatların kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan bir atölye mekanına dönüştürülmüştür. Bu işlev değişimi, yalnızca yapının fiziksel olarak korunmasına değil, aynı zamanda somut olmayan kültürel mirasın sürdürülmesine de katkıda bulunmuştur. Son olarak bir yapı sosyo-kültürel ve kamusal bir işlev üstlenmiş, kadın istihdamına destek veren bir kooperatif bünyesinde yeniden değerlendirilmiştir. Böylece yapının dönüşümü, sadece fiziksel mekanın değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin de güçlenmesine aracılık etmiştir.

Bu sınıflandırma, Midyat'taki tarihî yapıların işlevsel dönüşüm süreçlerinde özellikle turizm odaklı kullanımların baskın olduğunu ortaya koymakla birlikte, kamusal, kültürel ve üretim odaklı işlevlerin de bölgenin kentsel kimliğinin sürdürülebilirliği açısından dikkate değer katkılar sunduğunu göstermektedir. Farklı kategoriler altında gerçekleşen bu dönüşümler, bir yandan tarihî yapıların ekonomik değerini artırarak korunmasını teşvik

ederken, diğ er yandan toplumsal fayda üreten işlevlerle kentin sosyal dokusunu güçlendirmektedir. Dolayısıyla Midyat örneğinde görüldüğü üzere işlevsel değ işim, sadece mekansal bir dönüşüm değ il; aynı zamanda kültürel sürekliliğ in sağ lanması, ekonomik canlılığ ın desteklenmesi ve kent kimliğ inin gelecek nesillere aktarılması açısından bütüncül bir süreç olarak değ erlendirilebilir.

7.4.2. Yeniden İşlevlendirme Süreci ve Aktörler

Midyat'ta geleneksel konut dokusuna sahip yapıların yeniden işlevlendirilme süreci, tek merkezli bir politika yerine çok aktörlü ve çok katmanlı bir yapıyla şekillenmiştir. Bu süreçte hem kamu kurumlarının sembolik ve yönlendirici nitelikteki girişimleri hem de bireysel mülk sahiplerinin ve özel girişimcilerin doğ rudan müdahaleleri belirleyici olmuştur. Yapılan gözlemler ve alan araştırması, uygulamaların büyük bir bölümünün herhangi bir devlet teşviki veya kurumsal yönlendirme olmaksızın, bizzat yerel halk ve yatırımcılar tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir. Bu durum, Midyat'ta koruma ve yeniden işlevlendirme pratiklerinin “yerelden geliş en” bir yapıya sahip olduğunu ve halkın doğ rudan katılımıyla biçimlendiğini ortaya koymaktadır.

Kamu kurumlarının yürüttüğü uygulamalar sınırlı olmakla birlikte, Midyat için önemli sembolik değ er taşımaktadır. Özellikle Midyat Devlet Konukevi'nin restorasyonu bu bağ lamda dikkat çekici bir örnektir. 1997 yılında kamulaştırılan ve 2000 yılında Kaymakamlık tarafından, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu denetiminde restore edilerek yeniden işlevlendirilmiş olan bu yapı, sadece mimari anlamda değ il, kurumsal ölçekte de koruma bilincinin Midyat'ta ilk kez somutlaşt ığı bir adım olmuştur. Bu girişim, sonraki yıllarda bireysel restorasyonlara ilham kaynağı olmuş ve kamu eliyle gerçekleştirilen ilk “koruma–yeniden kullanım” modeli olarak kentsel ölçekte yönlendirici bir rol üstlenmiştir. Ayrıca belediye ve Dicle Kalkınma Ajansı gibi kurumların desteğ iyle

gerçekleştirilen sokak sağlıklılaştırma, altyapı düzenlemeleri ve turizm rotaları oluşturma gibi çalışmalar da doğrudan yapıların yeniden işlevlendirilmesine yönelik olmasa da, çevresel bütünlüğün korunması ve turistik cazibenin artırılması açısından dolaylı katkılar sağlamıştır.

Buna karşın, Midyat'taki yapıların büyük bir bölümü herhangi bir kamu desteği olmaksızın, doğrudan özel mülk sahipleri veya girişimciler tarafından restore edilmiş ve ardından turizm, gastronomi ya da ticaret sektörlerine hizmet edecek biçimde işlevlendirilmesi ile ortaya çıkmıştır. Bu uygulamalar, “işlevsel koruma” yaklaşımının Midyat'taki somut karşılıklarını oluşturmuş; hem mekansal bütünlüğün korunmasını hem de ekonomik sürdürülebilirliği hedefleyen bir modelin gelişmesini sağlamıştır. Burada yatırım kararlarının şekillenmesinde yapıların tarihî değeri kadar, bölgenin artan turizm potansiyeli de belirleyici olmuştur. Dolayısıyla, estetik ve kültürel kaygılarla birlikte ekonomik getirinin de göz önünde bulundurulduğu, çok boyutlu bir yeniden işlevlendirme anlayışı gelişmiştir.

Ancak bu süreç, yalnızca olumlu sonuçlar üretmemektedir. Yerel halkın yapıları sahiplenmesi ve onları ekonomik kaynaklara dönüştürme çabası, koruma sürecinin sürekliliğini sağlayan güçlü bir unsur olmakla birlikte, yeterli rehberlik, denetim ve teknik destek eksikliği nedeniyle bazı olumsuzluklara da yol açmaktadır. Bazı restorasyon uygulamalarında malzeme seçimleri, cephe düzenlemeleri veya mekansal müdahaleler yerel mimari kimlikle uyumlu olmamış; özgünlükten sapmalar ve kimlik kayıpları gözlemlenmiştir. Özellikle turizm amaçlı kullanımlarda, müşteri beklentilerine yönelik estetik tercihler kimi zaman tarihî dokunun bütünlüğünü zedelemiştir. Bu durum, geleneksel konutların kimliksel değerlerinin ticari kaygılar uğruna ikinci plana atılmasına neden olabilmektedir.

Dolayısıyla Midyat örneği, yerelden gelişen çok aktörlü bir koruma ve yeniden işlevlendirme modelini yansıtmaktadır. Bu model, hem güçlü hem de zayıf yönleriyle dikkate değerdir. Bir yandan özel girişimcilerin çabaları sayesinde çok sayıda yapı yaşatılmış, kente ekonomik ve kültürel değer katılmıştır; diğer yandan ise denetimsiz ve plansız müdahaleler özgün mimari kimliğe zarar verme riskini artırmıştır. Bu nedenle, sürecin sürdürülebilirliği ve nitelikli hale gelmesi için kamu kurumları ile özel girişimciler arasında daha güçlü bir koordinasyonun kurulması elzemdir. Özellikle yerel yönetimlerin, yapı sahiplerine mali teşvikler, uzman danışmanlık hizmetleri ve restorasyon rehberliği sunması; hem koruma ilkelerinin gözetilmesini sağlayacak hem de Midyat'ın tarihî kent merkezinin bütüncül kimliğinin korunarak geleceğe aktarılmasına katkıda bulunacaktır.

7.4.3. Kültürel Kimlik ve Turizm Etkileşimi

Midyat, sahip olduğu çok katmanlı tarihî birikimi ve mimari dokusuyla Türkiye'nin en özgün kültürel peyzajlarından birini sunmaktadır. “Dinler ve diller kenti” olarak tanımlanan bu coğrafya, Süryani, Arap, Kürt ve Türk kültürlerinin yüzyıllardır iç içe yaşadığı çok kültürlü bir yapıya sahiptir. İncelenen 9 yapının büyük çoğunluğunun yeniden işlevlendirilme süreci, yalnızca fiziksel koruma ve ekonomik sürdürülebilirlik amacıyla değil; aynı zamanda bu çok kültürlü kimliğin yaşatılması ve görünür kılınması yönünde şekillenmiştir.

Yapıların yeniden işlevlendirilme biçimleri, Midyat'ın kolektif hafızasında yer etmiş kültürel değerlerin mimari mekanda temsili açısından önemli bir rol üstlenmiştir. Devlet Konukevi, Zenobia Konak, Kadın Kooperatifi ve Mardin Artuklu Üniversitesi Telkari Uygulama Atölyesi gibi yapılar, yalnızca geçmişe ait birer taş yığınının korumaktan öte, Midyat'ın tarihsel-kültürel mirasını bugüne taşıyan canlı yapılara dönüşmüştür. Bu

yapılarda verilen yeni işlevler (turizm, zanaatkarlık, üretim, kültürel faaliyetler vb.), kullanıcılarla kültürel miras arasında aktif bir etkileşim zemini oluşturmuştur.

Özellikle kadın kooperatifleri ve telkari atölyeleri gibi yerlerde, geleneksel üretim biçimleri desteklenmiş; yerel halkın kültürel birikiminin ekonomik ve toplumsal bir değere dönüştürülmesi sağlanmıştır. Böylece bu yapılar, sadece birer turistik cazibe merkezi değil, aynı zamanda kültürel sürekliliğin mekansal taşıyıcıları olarak işlev görmektedir.

Yapıların yeniden işlevlendirilmesinde belirleyici olan en önemli faktörlerden biri de turizmle bütünleşme eğilimidir. Özellikle konut kökenli yapılarda gerçekleşen dönüşümler, Midyat'ın taş mimarisinin estetik ve otantik değerinin, turizm ekonomisine entegre edilmesiyle birlikte hız kazanmıştır. Otel, restoran ve kafe gibi işlevlerle hizmet veren yapılar, kültürel mirasın deneyimlenebilir bir forma dönüşmesini sağlamıştır.

Bu bağlamda Hivroj Konak, yalnızca bir kafe ve otel değil, aynı zamanda popüler kültürün mekansal aracı haline gelmiştir. “Hükümet kadını” adlı sinema filmi burada çekilmiş olması, yapıyı ve dolayısıyla Midyat'ı ulusal ve uluslararası ölçekte görünür kılmış; kültürel mirasın kitlesel medya aracılığıyla yeniden tanımlanmasına imkan vermiştir. Yapı, mimari özelliklerinin yanı sıra, turistik bir ikon ve medya temsiliyetinin mekanı haline gelmiştir. Aynı şekilde diğer yapılar da, estetik nitelikleriyle ziyaretçiler için fotoğrafik, deneyimsel ve tarihî bir cazibe merkezi oluşturmuştur.

Birçok yapının hem fiziksel restorasyon sürecinde hem de sonraki işlevsel kullanımında kültürel üretimle doğrudan ilişkili olduğu gözlemlenmektedir. Telkari sanatı, yöresel gastronomi ve el sanatları, bu yapıların iç mekan organizasyonuna ve tanıtımına doğrudan yansımıştır. Bu durum, mekanın yalnızca fiziksel değil, işlevsel ve anlam boyutunda da kültürel üretimle bütünleştiğini göstermektedir.

Örneğin, Urnus Şarap Evi gibi yapılar, geleneksel üretim tekniklerini mimari kimlik ile birleştirerek hem yerli halkın kültürel belleğine hem de ziyaretçilerin deneyimine hitap

eden hibrit mekanlar oluşturmuştur. Aynı zamanda, bu tür yapılar yöresel ürünlerin markalaşmasında da işlev görerek, kültürel sürdürülebilirliği ekonomik bir çerçeve de desteklemiştir.

Sonuç olarak Midyat'taki yapılar, işlevsel dönüşümleri aracılığıyla yalnızca fiziksel korumayı değil, kültürel kimliğin temsili, yaşatılması ve aktarımını da hedefleyen çok boyutlu bir dönüşüm sürecine dahil olmuştur. Özellikle turizm sektörü, bu dönüşümün en güçlü katalizörü olmuş; yerel kimlik unsurlarının ticarileştirilmeden görünür kılınmasını sağlamıştır. Dolayısıyla bu süreç, mimari mirasın yalnızca estetik bir nesne değil, kültürel etkileşim ve anlatı mekanı olarak yeniden retildeği bir sahneye dnşmştur.

7.4.4. Genel Bulgular

Bu araştırma kapsamında elde edilen saha verileri, Midyat tarihî kent merkezindeki yapıların işlevsel ve mekansal dönüşüm süreçlerine dair önemli bulgular sunmaktadır. İncelenen dokuz yapı rneği, tarihî konut dokusunun korunarak, farklı sosyo-ekonomik ve kültürel ihtiyaçlara uyarlanabileceğini göstermektedir. Elde edilen bulgular, Midyat'ta yeniden işlevlendirme sürecinin temel olarak turizm odaklı yneldeğini; bunun yanı sıra ticari, eğitimsel, üretim ve kamusal işlevlerin de sınırlı ölçekte varlık kazandığını ortaya koymaktadır.

Yapıların mekansal müdahaleleri incelendeğinde, özgün plan şemalarının korunmasına zen gsterildeği; avlu, oda ve dolaşım alanlarına yapılan eklemelerle modern kullanım ihtiyaçlarına uyum sağlandığı gözlemlenmiştir. Özellikle turizm odaklı restorasyonlarda banyo, tuvalet ve servis alanları gibi yeni mekansal birimler eklenmiş, zemin ve döşemelerde modern malzeme tercihleriyle özgün karakter korunmaya çalışılmıştır. Taş duvar örgüsü, beşik tonoz örtüler ve tavan detayları gibi tarihî öğelerin korunması, mekanın özgün kimliğini koruma çabalarının merkezi bir göstergesi olmuştur.

Araştırma, mülkiyet ve finansman yapılarının restorasyon kalitesi ve koruma yaklaşımı üzerindeki belirleyici rolünü ortaya koymuştur. Kamu destekli restorasyonlarda, konservasyon ilkelerine bağlılık, teknik rehberlik ve malzeme bütünlüğü daha yüksek düzeyde sağlanmıştır. Özel girişimlerin öncülüğünde gerçekleştirilen restorasyonlarda ise finansal sınırlılıklar ve teknik destek eksikliği nedeniyle uygulama kalitesinde farklılıklar gözlenmiş; bu durum kimi zaman özgün özelliklerden sapmalara yol açmıştır. Buna karşın, özel girişimlerin çabaları kentte ekonomik canlılık yaratmış, turizm ve kültürel mirasın görünürlüğünü artırmıştır.

Yerel halk ve özel girişimcilerin sürece doğrudan katılımı, Midyat'ta “yerelden gelişen koruma” modelinin somut bir örneğini oluşturmaktadır. Bu katılım, yapıların sahiplenilmesi, korunması ve ekonomik değer yaratacak şekilde yeniden işlevlendirilmesini sağlamış; ancak bazı durumlarda kimlik kayıplarına ve uygunsuz müdahaleler yapılabiştir. Özellikle turizm odaklı kullanımda, müşteri beklentilerine göre yapılan estetik müdahaleler, tarihî dokunun bütünlüğünü zedeleyebilmiştir.

Kültürel kimlik açısından, yapılar yalnızca fiziksel koruma objeleri olarak değil, aynı zamanda yerel üretim ve kültürel sürekliliğin mekansal taşıyıcıları olarak işlev görmektedir. Telkari atölyeleri, kadın kooperatifleri, gastronomi ve el sanatlarına yönelik ticari mekanlar, kültürel değerlerin ekonomik ve toplumsal boyutta yaşatılmasına katkı sağlamaktadır. Bu durum, turizm ile kültürel miras arasındaki karşılıklı etkileşimin, hem ekonomik sürdürülebilirlik hem de kültürel süreklilik açısından belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Avlu düzenlemeleri, dolaşım sistemleri, malzeme seçimi ve mekansal eklentiler gibi müdahaleler, yapıların hem işlevsel hem de estetik değerini artırmış; kentsel canlılığa ve yerel ekonomiye katkı sağlamıştır. Öte yandan, restorasyon ve işlevlendirme süreçlerindeki dönemsel farklılıklar, teknik kalite ve uygulama biçimlerinde çeşitlilik yaratmıştır. Bu

nedenle, başarılı bir koruma-yeniden kullanım modeli, yalnızca mekansal ve teknik uygulamalarla değil; yerel kapasiteyi güçlendiren, katılımcı, mali sürdürülebilirliği güvence altına alan ve kamu-özel iş birliğiyle yürütülen bütüncül politikalarla mümkün olmaktadır.

Sonuç olarak, Midyat örneği, tarihî yapıların işlevsel dönüşüm sürecinde çok boyutlu bir etkileşim alanı sunduğunu göstermektedir. Yapılar, hem ekonomik değer üreten hem de kültürel kimliği görünür kılan birer mekan olarak yeniden işlevlendirilmiş; bu süreç, kentsel kimliğin korunması, kültürel mirasın aktarımı ve yerel ekonominin güçlendirilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Elde edilen bulgular, Midyat'ın tarihî dokusunun sürdürülebilir bir şekilde korunması ve işlevlendirilmesi için, kamu, özel girişimciler ve yerel halk arasında dengeli ve koordineli bir sürecin gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır.

8. DEĞERLENDİRME VE TARTIŞMA

Bu bölümde, saha çalışmaları, kullanıcı görüşmeleri ve literatür analizlerinden elde edilen bulgular ışığında, Midyat'ta gerçekleştirilen yeniden işlevlendirme uygulamaları çeşitli boyutlarıyla değerlendirilmiştir. Yapıların yeni işlevleri, fiziksel müdahale düzeyleri, aktörlerin rolü ve toplumsal algılar, hem koruma kuramı hem de yerel bağlam üzerinden analiz edilmiştir. Tartışma süreci, sadece mevcut durumun değerlendirilmesiyle sınırlı kalmayıp, geleceğe yönelik çıkarımlara da zemin hazırlamaktadır.

8.1.Yeniden İşlevlendirme Sürecinde Başarı Ölçütleri

Yeniden işlevlendirme projelerinin başarısı, yalnızca yapıların fiziksel olarak korunmasıyla sınırlı kalmayıp, mimari, kültürel, toplumsal ve ekonomik boyutlarıyla birlikte ele alındığında anlam kazanır. Midyat örneğinde bu süreç, yapıların tarihî kimliğinin korunması, yeni işlevlerin mekansal ve toplumsal bağlamla uyumu, yerel kültürel üretime katkı ve ekonomik sürdürülebilirlik açısından değerlendirilebilir. Başarı, aynı zamanda hem uygulamayı gerçekleştiren aktörler hem de kullanıcılar ve yerel toplum gözünden ölçülmelidir. Bu bağlamda, başarı kriterleri, restorasyon kalitesi, mekansal bütünlük, kültürel uygunluk, ekonomik verimlilik ve toplumsal sahiplenme boyutlarıyla tanımlanabilir.

Saha çalışmaları ve alan gözlemleri, mimari koruma açısından başarılı projelerde, özgün plan şeması, taş duvar örgüsü, tonozlar, döşeme ve tavan detayları ile özgün malzeme kullanımının büyük ölçüde korunmuş olduğunu göstermektedir. Bu örneklerde restorasyon teknikleri, özgün yapı elemanlarına zarar vermeden uygulanmış, gereksiz müdahalelerden kaçınılmış ve yapı kimliği görsel olarak devam ettirilmiştir. Örneğin Devlet Konukevi'nde, Mardin taşının kullanımı, tonozların ve avlu karakterinin korunması, yapının tarihî dokusunun sürekliliğini sağlamıştır. Benzer biçimde Telkari Uygulama

Atölyesi ve Kadın Kooperatifi projelerinde, iç mekan düzenlemeleri özgün mekansal kurguyla dengeli bir şekilde bütünleştirilmiş, özgünlükten taviz verilmeden modern işlevler eklenmiştir.

Yapıların yeni işlevlerinin mekansal ve işlevsel uyumu, yeniden işlevlendirmenin bir başka temel başarı ölçütünü oluşturmaktadır. Mekansal düzenlemeler, turizm odaklı kullanımda özellikle avluların ve odaların dolaşım ilişkilerinin yeniden kurgulanmasıyla gerçekleşmiş, modern servis alanları eklenirken özgün plan şeması bozulmamıştır. Ticari veya eğitim odaklı projelerde, işlevsel müdahaleler, özgün mekansal karakterin korunması ve yeni kullanımın gerekliliklerini dengeleyecek biçimde tasarlanmıştır. Bu yaklaşım, yapının hem işlevsel verimliliğini artırmış hem de mekansal bütünlüğü koruma amacına hizmet etmiştir.

Kültürel kimlik ve yerel bağlamla uyum, yeniden işlevlendirmenin toplumsal ve kültürel başarısını belirleyen bir diğer önemli boyuttur. Midyat'ta gerçekleştirilen dönüşümler, çok kültürlü tarihî dokunun görünür ve yaşanabilir kılınmasını hedeflemiştir. Telkari atölyeleri, kadın kooperatifleri ve yöresel gastronomi merkezleri, hem yerel kültürel üretimi desteklemiş hem de halkın ekonomik ve toplumsal katılımını sağlamıştır. Bu durum, projelerin yalnızca fiziksel mekan olarak değil, kültürel etkileşim ve toplumsal süreklilik açısından da başarılı olduğunu göstermektedir.

Ekonomik sürdürülebilirlik ve işlevsel verimlilik de başarıyı belirleyen ölçütler arasında yer almaktadır. Turizm odaklı yapılar, otel, restoran veya ticari satış alanları olarak işlevlendirilmiş ve ekonomik geri dönüş sağlayacak biçimde tasarlanmıştır. Böylelikle yapının bakım ve restorasyon giderlerinin karşılanması ve uzun vadeli kullanımı güvence altına alınmıştır.

Toplumsal kabul ve sahiplenme düzeyi de projelerin başarı değerlendirmesinde kritik bir faktördür. Yerel halkın projelere katılımı, yapıların ekonomik ve kültürel değer

üretmesine doğrudan katkı sağlamış, koruma sürecinin sürekliliğini güçlendirmiştir. Kamusal müdahaleye sahip projelerde, Devlet Konukevi gibi örneklerde, kurumsal yönlendirme ve finansal destek, toplumsal sahiplenme ile birleştğinde başarılı bir koruma ve yeniden kullanım modeli ortaya koymuştur. Özel girişimlerde ise yerel halkın katılımı ve sosyal fayda üretimi, başarılı uygulamaları destekleyen önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Sonuç olarak Midyat örneğinde, yeniden işlevlendirme sürecinin başarısı, yapıların tarihî kimliğini koruma, yeni işlevlerle mekansal ve toplumsal uyum sağlama, kültürel sürekliliği destekleme, ekonomik sürdürülebilirlik ve toplumsal sahiplenme kriterlerinin bütüncül olarak sağlanması ile değerlendirilebilir. Başarılı projeler, bu çok boyutlu kriterler ışığında hem fiziksel hem kültürel hem de toplumsal açıdan değer üretmiş, yerel kimliğin ve kentsel sürekliliğin korunmasına katkıda bulunmuştur. Özel girişim örneklerinde ise, bu kriterlerin kısmen sağlanması veya dengesiz uygulanması, proje başarı düzeyinde farklılıklar yaratmış, koruma ve kullanım arasında dikkatli bir denge kurulmasının önemini ortaya koymuştur.

8.2. Tipolojik ve İşlevsel Süreklilik Açısından Değerlendirme

Midyat'taki tarihî yapıların büyük çoğunluğu özgün olarak konut tipolojisinde inşa edilmiş olup, yeniden işlevlendirme süreçlerinde yeni kullanım biçimleri genellikle bu konut ölçeği ve mekansal düzenle uyumlu olacak şekilde adapte edilmiştir. Bu durum, yapılar arasında tipolojik sürekliliğin korunmakta olduğunu ve kentsel dokunun bütüncüllüğü açısından önemini göstermektedir. Özellikle konak formundaki yapılar, avlu, eyvan, tonozlu geçişler, taş duvar örgüsü ve özgün döşeme gibi geleneksel mekansal öğeleri ile dikkat çekmektedir. Bu öğeler, yeniden işlevlendirme sürecinde korunmuş ve çağdaş kullanım gerekliliklerine uyum sağlayacak biçimde yeniden anlamlandırılmıştır.

Örnek vermek gerekirse, Sincar Konağı ve Şahmeran Konağı, konut ölçeği ve avlulu plan şeması korunarak butik otel işlevine dönüştürülmüştür. Avlular, modern kullanım için döşenmiş ve servis alanları eklenmiş olsa da, özgün dolaşım ilişkileri ve odaların hacimsel karakteri büyük ölçüde muhafaza edilmiştir. Bu durum, özgün planın korunması ile yeni işlevin mekansal uyumu arasında başarılı bir denge oluşturmuştur. Benzer şekilde, Devlet Konukevi, kamusal ve turistik işlev kazanmış olmasına rağmen tonozlu geçişler, taş duvar örgüsü ve özgün kapı-pencere düzeni korunarak tipolojik süreklilik sağlanmıştır.

İşlevsel süreklilik açısından bakıldığında, konut → otel / konukevi dönüşümleri, mekansal organizasyonda büyük değişiklik gerektirmediği için koruma açısından avantaj sunmaktadır. Ancak, üretim veya ticaret işlevleri kazanan yapılar, iç mekanlarda daha kapsamlı müdahaleler gerektirmiştir. Örneğin, Hivroj Konak ve Urnus Şarap Evi gibi ticari yapılar ise satış alanları, servis ve depolama birimleri eklenmesi nedeniyle özgün plan şemalarında daha belirgin değişiklikler yaşamıştır. Bu durum, özgün doku ile işlevsel gereklilikler arasında zaman zaman gerilim yaratmıştır ve tipolojik sürekliliği koruma açısından dikkatle yönetilmesi gereken bir süreç ortaya koymuştur.

Tipolojik süreklilik yalnızca mimari bir gereklilik olarak değerlendirilmemelidir; aynı zamanda toplumsal aidiyet ve yerel kimliğin korunması açısından da önemlidir. Midyat gibi çok katmanlı tarihî ve kültürel bağlama sahip yerleşimlerde, konut tipolojisinin sürdürülmesi, yerel halkın mekanla kurduğu bağın devamına ve kentsel belleğin yaşatılmasına katkı sağlamaktadır. Kadın Kooperatifi örneğinde olduğu gibi, yapıların tipolojik özellikleri korunurken, sosyal ve kültürel işlev kazandırılması hem toplumsal sürekliliği hem de mekansal kimliğin aktarımını desteklemektedir.

Dolayısıyla, Midyat'taki yeniden işlevlendirme süreçlerinde tipolojik ve işlevsel sürekliliğin korunması, başarılı bir koruma stratejisinin temel bileşenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, tipolojik süreklilik; özgün mekansal öğelerin

korunması, odaların ve avluların hacimsel karakterinin muhafazası, yeni işlevlerin mevcut plan şeması ile uyumlu biçimde yerleştirilmesi ve toplumsal-kültürel bağlamın dikkate alınması ile sağlanabilir. Bu yaklaşım, tarihî yapıların hem ekonomik değer üretmesini hem de kültürel kimliği yaşatmasını mümkün kılmakta ve uzun vadeli sürdürülebilirliği desteklemektedir.

8.3.Midyat’ın Özgünlüğü: Fırsatlar ve Kısıtlar

Midyat’ın çok katmanlı tarihî dokusu, taş mimarisi ve farklı dini ile kültürel kimlikleri bir arada barındıran toplumsal hafızası, kentin özgün ve değerli olmasını sağlayan temel unsurlardır. Bu nitelikler, yeniden işlevlendirme süreçlerinde hem önemli fırsatlar hem de belirli kısıtlar yaratmaktadır.

Midyat’ın özgün mimari ve kültürel yapısı, yeniden işlevlendirme açısından çeşitli avantajlar sunmaktadır. Öncelikle, yapıların taş mimarisi ve dayanıklılığı, mekansal düzenin büyük ölçüde korunmasına olanak sağlayarak yeni işlevlere adaptasyonu kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, kentin “dinler ve diller kenti” kimliği, kültürel turizm potansiyelini artırmakta ve yapıların sembolik değerini güçlendirmektedir. Geleneksel yapıların sinema ve dizi prodüksiyonlarında kullanılması ise kültürel üretim ile somut tarihî miras arasında bir köprü kurmakta ve yapıların görünürlüğünü ulusal ve uluslararası düzeyde artırmaktadır.

Buna karşılık, Midyat’ta yeniden işlevlendirme sürecini sınırlayan bazı kısıtlar da mevcuttur. Yerel halkın sınırlı ekonomik kapasitesi, koruma ve dönüşüm projelerinin finansmanında önemli zorluklar yaratmaktadır. Bazı özel mülk sahipleri, özgün yapıyı korumaktan ziyade ticari getiri odaklı müdahaleleri tercih etmekte; bu durum, mimari estetik ve kültürel kimlik açısından kayıplara yol açabilmektedir. Ayrıca, kurumsal

aktörlerin sınırlı müdahale kapasitesi, kentin tamamına yaygın ve eşgüdümlü bir koruma politikasının uygulanmasını zorlaştırmaktadır.

Bu çerçevede, Midyat'ta gerçekleştirilecek her yeniden işlevlendirme çalışması, mevcut fırsatları değerlendirirken kısıtları da göz önünde bulunduran çok aktörlü ve bütüncül bir planlama anlayışıyla yürütülmelidir. Söz konusu yaklaşım, yapıların hem kültürel ve tarihî değerlerinin korunmasını hem de ekonomik ve toplumsal sürdürülebilirliğin sağlanmasını mümkün kılacak; kentin özgün kimliğinin gelecek nesillere aktarılmasını güvence altına alacaktır.

Fırsatlar:

- Yapıların mimari estetiği ve dayanıklılığı, yeni işlevlere uyarlanabilirliği kolaylaştırmaktadır.
- Midyat'ın “dinler ve diller kenti” kimliği, kültürel turizm açısından büyük bir potansiyel sunmakta ve yapıların sembolik değerini artırmaktadır.
- Geleneksel yapıların filme/diziye mekan olması, kültürel üretimle somut miras arasında bir köprü oluşturmaktadır.

Kısıtlar:

- Yerel halkın sınırlı ekonomik gücü, koruma ve dönüşüm projelerinin finansmanında zorluk yaratmaktadır.
- Bazı özel mülk sahipleri, özgün yapıyı korumaktan ziyade ticarileşme odaklı dönüşüm yapmayı tercih etmekte, bu da estetik ve kültürel kayıplara yol açmaktadır.
- Kurumsal aktörlerin sınırlı müdahale kapasitesi, tüm kente yaygın bir koruma politikası yürütülmesini zorlaştırmaktadır.

Bu bağlamda, Midyat'ta yapılacak her yeniden işlevlendirme çalışması, bu fırsat ve kısıtları dengeli biçimde gözeten çok aktörlü bir planlama anlayışıyla yürütülmelidir.

8.4.Diğer Tarihî Kentlerle Karşılaştırmalı Tartışma

Midyat'ın yeniden işlevlendirme deneyimi, Türkiye'deki diğer tarihî kentlerle karşılaştırıldığında bazı yönleriyle özgün, bazı yönleriyle ortak eğilimler taşımaktadır. Örneğin Safranbolu, Mardin, Birgi veya Şirince gibi yerleşimlerde de benzer şekilde taşınmaz kültür varlıklarının turizmle ilişkilendirilerek yeniden işlevlendirildiği görülmektedir.

Benzerlikler:

- Turizm temelli yeniden işlevlendirme yaygındır.
- Kamusal kurumların (örneğin Kültür ve Turizm Bakanlığı, yerel belediyeler) rolü belirleyicidir.
- Konut kökenli yapıların, pansiyon, müze, kültür merkezi gibi işlevlerle dönüştürüldüğü gözlemlenir.

Farklılıklar:

- Midyat'ta restorasyonların önemli kısmı mülk sahiplerinin bireysel girişimleriyle gerçekleşmektedir. Bu durum, kamu teşviklerinin sınırlı olduğu bir ortamda koruma süreçlerinin ticarileşme baskısıyla şekillenmesine neden olmaktadır.
- Midyat'ın taş işçiliği, Süryani ve Arap mimari etkileriyle harmanlanmış yapısı, diğer kentlerde görülmeyen bir kimlik oluşturmaktadır.
- Dizi ve sinema sektörünün etkisi, Midyat'ta yapıların kullanım biçimlerine doğrudan etki etmiş ve birçok yapıyı “gösteri mekanı”na dönüştürmüştür.

Bu karşılaştırmalar, Midyat'ın yeniden işlevlendirme sürecinde hem yerel dinamiklerin hem de dışsal etkilerin (medya, turizm, özel yatırım) rolünü daha net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, diğer örneklerin güçlü yönlerinden yararlanarak yerel özelliklere uyumlu stratejiler geliştirmek, sürdürülebilir koruma açısından önemlidir.

9. SONUÇ VE ÖNERİLER

9.1.Sonuç

Bu çalışma, 2000–2025 yılları arasında Midyat’ın tarihî kent dokusu içinde yer alan taş yapılarda gerçekleşen yeniden işlevlendirme uygulamalarını, hem mekansal hem de işlevsel dönüşüm ekseninde incelemiş, bu değişimlerin kentsel kimlik üzerindeki etkilerini ortaya koymuştur. Çalışma, şu üç temel araştırma sorusuna yanıt aramıştır:

- 1- "Midyat’ın tarihi kent merkezinde zaman içinde hangi işlevsel değişikliklerin meydana gelmiştir?"
- 2- "bu değişiklikler, kent merkezinin mekânsal yapısını nasıl etkilemiştir?"
- 3- "mevcut durumda tarihi kent merkezinin karşılaştığı sorunlar nelerdir ve bu sorunlara yönelik nasıl çözümler önerilebilir geliştirilebilir?" sorularına odaklanmıştır.

Birinci araştırma sorusu doğrultusunda yapılan analizlerde, Midyat’taki tarihi konut kökenli taş yapıların büyük bir bölümünün 2000’li yıllardan itibaren yeni işlevler kazandığı tespit edilmiştir. Bu değişim, özellikle turizm odaklı yeniden işlevlendirme eğilimleriyle kendini göstermektedir. Tezin alan araştırması, yapı envanteri tabloları ve tipolojik analizler aracılığıyla 31 yapı değerlendirilmiş, bunlardan 9’u detaylı biçimde incelenmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, Midyat’ın tarihî kent merkezinde özellikle 2000’li yıllardan sonra başlayan restorasyon ve turistikleşme sürecinin, konut kökenli geleneksel yapıların büyük bölümünün işlevsel olarak dönüştüğünü göstermektedir. Geleneksel Süryani konut tipolojisini yansıtan bu yapılar, günümüzde çoğunlukla otel, kafe, restoran veya ticari alanlar olarak kullanılmaktadır. Çalışma kapsamında belirlenen 31 yapıdan 9’u detaylı olarak incelenmiş, bu örneklerin önemli bir kısmında turizme dayalı işlevlerin baskın hale geldiği saptanmıştır. Bu durum, Midyat’ın tarihsel dokusunun

korunmasının yanında, mekânların kullanım biçimlerinin köklü biçimde değiştiğini ortaya koymaktadır.

Yapılan incelemeler neticesinde, Midyat'taki yeniden işlevlendirme uygulamalarının yalnızca fiziksel bir müdahale değil, aynı zamanda tarihsel kimliğin yeniden inşası ve yerel belleğin korunması açısından da kritik bir rol oynadığı ortaya konmuştur. Elde edilen sonuçlar, mimarlık ve koruma kuramları ışığında aşağıdaki temel yargılar etrafında özetlenebilir:

Mekansal ve Tipolojik Süreklilik Korunmuştur, Ancak Dengeler Kırılmıştır

Midyat'taki yapıların büyük çoğunluğu konut kökenli olup, yeniden işlevlendirme sürecinde bu tipolojik yapıya uygun fonksiyonlar tercih edilmiştir. Konakların butik otel, konukevi veya kültürel merkez gibi kullanımlara dönüştürülmesi, mekansal sürekliliğin korunmasına katkı sağlamış; avlulu plan şemaları, taş işçiliği, eyvan ve tonozlu geçiş gibi mimari öğeler büyük oranda muhafaza edilmiştir.

Ancak bazı ticari dönüşüm örneklerinde işlevsel baskılarla bu özgün mimari özelliklerin ikinci plana atıldığı ve kültürel/estetik değerlerin zayıfladığı gözlemlenmiştir. Bu durum, koruma ve işletme arasındaki dengeyi kırılmış hale getirmektedir.

Kamusal Müdahale Kaliteyi Artırmakta, Özel Girişimlerde Standartlar

Değişkenlik Göstermektedir

DİKA, Kaymakamlık ve Anıtlar Kurulu gibi kamusal kurumların müdahil olduğu projelerde; belgeleme, rölöve, restitüsyon ve restorasyon gibi uygulamaların daha sistemli yürütüldüğü ve koruma bilincinin ön planda tutulduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık, özel mülk sahiplerinin girişimiyle yapılan dönüşümlerde bu standartların değişkenlik gösterdiği ve zaman zaman kısa vadeli ekonomik kazançların önceliklendirildiği görülmüştür.

Bu durum, gelecekte benzer uygulamaların sürdürülebilirliğini tehdit edebileceği gibi, Midyat'ın kültürel kimliğinde parçalanmalara da yol açabilecek bir potansiyel taşımaktadır.

Yeniden İşlevlendirme, Yapıların Ekonomik ve Sosyal Sürdürülebilirliğini

Sağlamaktadır

Yapıların büyük çoğunluğu, turizm ve hizmet sektörü odaklı fonksiyonlara kavuşmuş olması, Midyat'ta yeniden işlevlendirmenin yalnızca fiziksel korumayı değil, aynı zamanda yapıların yaşatılmasını da hedeflediğini göstermektedir. Turizmle birlikte aktif kullanılan bu yapılar, hem yerel halk için ekonomik bir kaynak yaratmakta hem de kültürel belleğin görünür kılınmasına katkıda bulunmaktadır.

Ayrıca, Telkari Uygulama Atölyesi gibi örneklerde, somut olmayan kültürel mirasın (zanaat kültürünün) da yapı üzerinden yeniden üretildiği gözlemlenmiştir. Bu tür uygulamalar, korumanın sadece mekansal değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik açısından da nasıl değer üretebileceğini ortaya koymaktadır.

Midyat, Yalnızca Korunması Gereken Bir Tarihî Kent Değil, Aynı Zamanda

Dinamik Bir Üretim Alanıdır

Araştırmanın temel bulgularından biri de, Midyat'ın yalnızca tarihî bir miras alanı olarak değil, aynı zamanda güncel üretim ve dönüşüm pratiklerinin iç içe geçtiği bir "kentsel laboratuvar" niteliği taşıdığıdır. Yapılar yalnızca korunmakta değil, aynı zamanda yeni işlevlerle birlikte yeni anlamlar kazanmaktadır. Bu durum, kentte çok katmanlılık ve süreklilik kavramlarının fiziksel düzlemde olduğu kadar sosyal ve kültürel düzlemde de eşzamanlı olarak varlığını sürdürdüğünü göstermektedir.

İkinci araştırma sorusu doğrultusunda yapılan mekânsal analizler, işlevsel dönüşümün yalnızca yapı ölçeğinde değil, sokak dokusu, kamusal alan kullanımı ve kentsel silüet üzerinde de etkili olduğunu göstermiştir. Özellikle sit alanı sınırları içinde yer alan geleneksel konakların turistik işletmelere dönüştürülmesi, yerleşimin gündelik yaşam pratiklerini değiştirmiş; yerel halkın bir kısmının merkezden çevre mahallelere taşınmasına neden olmuştur. Buna karşın, restorasyon süreçleriyle birlikte yapıların fiziksel olarak

korunması, kent estetiğinin canlanmasına ve kültürel miras bilincinin artmasına da katkı sağlamıştır. Bu durum, Midyat örneğinde koruma ve dönüşüm arasındaki denge arayışını önemli bir tartışma konusu haline getirmektedir. Tezin beşinci ve altıncı bölümlerinde yer alan rölöve analizleri, plan-tipoloji karşılaştırmaları ve mekânsal süreklilik değerlendirmeleri sonucunda;

- Avlulu plan tipolojisinin ve taş işçiliğinin büyük oranda korunduğu,
- Ancak bazı ticari dönüşüm örneklerinde özgün mekânsal düzenin bozulduğu,
- Turistikleşme ile birlikte yerel halkın merkezden çevre mahallelere taşınmaya başladığı,
- Buna karşın kent estetiğinin canlanması ve kültürel miras bilincinin artışıyla birlikte mekânsal canlılığın korunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu durum, Midyat örneğinde koruma ve dönüşüm arasındaki denge arayışını ön plana çıkarmıştır.

Çalışma, bu yönüyle yalnızca fiziksel değişimleri değil, mekânsal süreklilik ve kimlik ilişkisinin kent ölçeğinde nasıl dönüştüğünü ortaya koyarak literatürdeki birçok yerel araştırmadan ayrılmaktadır.

Üçüncü araştırma sorusu kapsamında, saha gözlemleri ve yerel paydaşlarla yapılan görüşmeler sonucunda ise, saha çalışması sürecinde karşılaşılan başlıca sorunlar belirlenmiştir: restorasyon projelerinin bir kısmının özgün mimari özellikleri tam olarak koruyamaması, yapı sahiplerinin ekonomik beklentiler nedeniyle işlevsel dönüşümü turizme yönelik tek yönlü bir şekilde gerçekleştirmesi, plan ve izin süreçlerinde yaşanan idari zorluklar, ve özgün kullanım biçimlerinin giderek azalması. Ayrıca, bazı yapılarda malzeme uyumsuzlukları, aşırı ticari kullanım ve mekânsal bütünlüğü zedeleyen müdahaleler gözlemlenmiştir. Bu sorunlara karşılık geliştirilen çözüm önerileri, tezin dokuzuncu (9.2) bölümünde ayrıntılı olarak tartışılmıştır.

Bu sorunların giderilebilmesi için, yerel yönetimlerin koruma planlarını yalnızca fiziksel restorasyon odaklı değil, sosyal ve kültürel sürdürülebilirliği de içerecek şekilde yeniden düzenlemeleri gerekmektedir. Ayrıca, mülk sahiplerinin bilinçlendirilmesi, özgün plan tipolojilerinin belgelenmesi, turizm odaklı kullanım ile yerel yaşam arasındaki dengenin korunması büyük önem taşımaktadır. Midyat'ın tarihî kent merkezinin kimliğini sürdürebilmesi, ancak koruma–kullanma dengesinin planlı ve bütüncül biçimde sağlanmasıyla mümkün olacaktır.

Sonuç olarak, bu çalışma, Midyat'ın tarihî kent merkezindeki dönüşümün hem koruma pratiği hem de mekânsal kimlik açısından iki yönlü bir süreç olduğunu ortaya koymuştur. Gelecekte yapılacak çalışmalarda, bu dönüşümün sosyo-ekonomik boyutlarının derinlemesine incelenmesi, yerel halkın katılımını temel alan sürdürülebilir koruma stratejilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Genel Değerlendirme

Midyat özelinde yapılan bu araştırma, yeniden işlevlendirme süreçlerinin salt bir restorasyon faaliyeti olmadığını, aynı zamanda mimari, sosyolojik, ekonomik ve kültürel bileşenlerin iç içe geçtiği karmaşık bir dönüşüm süreci olduğunu göstermiştir. Başarılı uygulamaların temelinde, yapıların tarihsel kimliğini gözeten, mekansal sürekliliğe duyarlı ve yerel toplulukla uyumlu çözümler yer almaktadır.

Sonuç olarak, Midyat gibi tarihî kentlerde yeniden işlevlendirme uygulamaları, yalnızca geçmişin izlerini korumakla kalmamalı, aynı zamanda bu izlerin geleceğe nasıl taşınacağına dair sorumlu ve katılımcı bir yaklaşımı da içermelidir.

9.2.Öneriler

Bu çalışma, Midyat'ın tarihî taş yapılarında gerçekleşen yeniden işlevlendirme uygulamalarını, mimari, sosyokültürel ve ekonomik bağlamlarıyla inceleyerek çok boyutlu bir değerlendirme sunmayı amaçlamıştır. Elde edilen bulgular ışığında, hem politika üreticilerine ve uygulayıcılara hem de akademik araştırmacılara yönelik bir dizi öneri geliştirilmiştir. Bu öneriler, Midyat'taki özgün taş mimarinin korunarak geleceğe aktarılmasını destekleyecek niteliktedir.

Politikalar ve Planlama Süreçleri İçin Öneriler

- Yerel ve Bölgesel Planlama Araçları Güncellenmeli: Midyat gibi tarihî kentlerin mekansal planlamalarında, taş yapıların özgünlüğünü korumaya yönelik özel imar planları, koruma amaçlı nazım planlar ve yerel mimari rehberler hazırlanmalıdır. Bu belgeler, mevcut yapılar için dönüşüm sınırlarını çizen rehber niteliğinde olmalıdır.
- Kamu-Özel Sektör İş Birliği Mekanizmaları Güçlendirilmeli: Restorasyon projelerinde kamu kurumları ile yerel mülk sahipleri arasında sürdürülebilir iş birlikleri kurulmalıdır. Teşvik ve desteklerin şeffaf ve denetlenebilir şekilde sunulması, özel sektörün nitelikli müdahalelere yönelmesini sağlar.
- Koruma Bilincini Artırmaya Yönelik Toplumsal Katılım Programları Oluşturulmalı: Eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin iş birliğiyle, halka yönelik seminerler, atölyeler ve mimari miras festivalleri düzenlenerek, koruma kültürü toplumsal düzeyde yaygınlaştırılmalıdır.
- Denetim Mekanizmaları Güçlendirilmeli: Restorasyon sonrası uygulamaların izlenmesi, yapıların ticarileşme baskısıyla işlev kaybına uğramasını önleyecek bir kalite kontrol süreciyle desteklenmelidir. Anıtlar Kurulu'nun yanı sıra yerel izleme kurulları oluşturulabilir.

Tasarım ve Müdahale Yaklaşımlarına Yönelik Öneriler

- Tasarımda Aslına Uygunluk İlkesine Öncelik Verilmeli: Yapıların özgün malzeme, strüktür ve detayları korunmalı; müdahaleler, taş işçiliği, eyvanlar, tonozlar gibi yerel karakteristik unsurlar dikkate alınarak gerçekleştirilmelidir. Yeni eklemeler yapının kimliğiyle uyum içinde tasarlanmalıdır.
- İşlev Seçiminde Yapı-Tarih-Bağlam Uyumu Göz Önünde Bulundurulmalı: Yeni işlev, yapının fiziksel kapasitesini aşmamalı, tarihî kimliğini zedelememeli ve çevresindeki mekansal ilişkilere zarar vermemelidir. Özellikle kültürel, kamusal ve eğitim temelli işlevler önceliklendirilmelidir.
- Esnek ve Yenilikçi Müdahale Modelleri Geliştirilmeli: Her yapının tarihî ve fiziksel bağlamı farklıdır; dolayısıyla müdahaleler sabit şablonlara değil, bağlama özgü esnek çözümlere dayanmalıdır. Bu, hem özgünlüğü korumaya hem de çağdaş kullanım gereksinimlerine cevap vermeye olanak tanır.
- Somut Olmayan Mirasla Entegre Yaklaşımlar Desteklenmeli: Telkari zanaatı gibi yerel üretim kültürlerinin yapılarla ilişkilendirilmesi, restorasyon projelerinin sadece fiziksel değil aynı zamanda kültürel sürdürülebilirliğe katkı sunmasını sağlar.

Gelecek Çalışmalar İçin Araştırma Önerileri

- Kullanıcı Deneyimleri ve Mekansal Algı Üzerine Derinlemesine Çalışmalar Yapılmalı: Yeniden işlevlendirilen yapıların kullanıcılar üzerindeki etkileri, mekanın toplumsal bellekteki karşılığı ve kullanım sonrası tatmin düzeyi gibi konular, nicel ve nitel veriyle desteklenen saha araştırmalarıyla derinleştirilmelidir.
- Koruma ve Ekonomik Getiri Dengesi Üzerine Karşılaştırmalı Çalışmalar Artırılmalı: Midyat gibi tarihî kentlerde yapılan restorasyonların ekonomik etkileri

(turizm getirisi, istihdam vb.) ile kültürel mirasın korunma düzeyi arasındaki ilişki detaylı biçimde incelenmelidir.

- Dijital Belgelerle Arşivleme ve Modelleme Süreçleri Desteklenmeli: Yapıların restorasyon öncesi ve sonrası durumlarını belgeleyen dijital veriler, gelecekte yapılacak akademik çalışmalar için değerli bir kaynak oluşturacaktır. 3D tarama, dijital belgeleme ve BIM entegrasyonu gibi teknolojiler bu süreçlere entegre edilmelidir.
- Midyat’la Benzer Morfolojiye Sahip Yerleşimlerle Karşılaştırmalı İncelemeler Artırılmalı: Mardin, Hasankeyf, Şirince gibi diğer tarihî dokularla yapılan karşılaştırmalı analizler, ortak sorunları ve örnek çözümleri ortaya koyarak politikalar ve uygulamalar için yol gösterici olabilir.

Genel Değerlendirme

Midyat’ın taş mimarisi, yalnızca geçmişin bir kalıntısı değil, aynı zamanda geleceğe dönük bir potansiyel barındırmaktadır. Bu potansiyelin doğru yönlendirilmesi, bütüncül politikalar, bağlama özgü tasarım ilkeleri ve toplumsal katılımı mümkün kılabilir. Bu tezde sunulan öneriler, yalnızca Midyat’a özgü değil, benzer tarihî kentlerde de uygulanabilir niteliktedir. Böylece, korunarak yaşatılan yapılar, sadece geçmişi temsil etmekle kalmayacak, geleceğin yapı taşı haline gelecektir.

10. KAYNAKLAR:

- Ahunbay, Z. (2016). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: YEM Yayın.
- Akurgal, E. (1995). *Anadolu Uygarlıkları*. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Akyol, M. (2014). *Türkiye'nin Gayrimüslim Vatandaşları: Azınlıklar ve İnsan Hakları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ashworth, G. J., & Tunbridge, J. E. (1990). *The Tourist-Historic City*. London: Belhaven Press.
- Aslan, Z. (2017). *Urban Conservation in Mardin: Heritage, Identity and Planning*. *Journal of Urban History*, 43(6), 867–888.
- Aslanapa, O. (2004). *Türk Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Atto, N. (2011). *Hostages in the Homeland, Orphans in the Diaspora: Identity Discourses among the Assyrian/Syriac Elites in the European Diaspora*. Leiden University Press.
- Babelon, J. P. (2003). *The Louvre: History and Collections*. Paris: Louvre Publications.
- Barkey, K. (2008). *Empire of Difference: The Ottomans in Comparative Perspective*. Cambridge University Press.
- Barsoum, I. A. (2003). *The Scattered Pearls: A History of Syriac Literature and Sciences*. Gorgias Press.
- Boudon, P. (1977). *Le Corbusier's Pessac Revisited*. MIT Press.
- Bozarslan, H. (2003). *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: Milliyetçilik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Brock, S. P. (1997). *The Syriac Fathers on Prayer and the Spiritual Life*. Cistercian Publications.
- Brock, S. P. (1997). *The Syriac Language and its Early Literature*. *Parole de l'Orient*, 22, 85–101.

- Brock, S. P. (2006). *The Syriac Churches: Their History and Identity*. Gorgias Press.
- Çelik, A. (2013). “Artuklu Mimarisinde Süsleme Anlayışı ve Kullanılan Malzemeler.” *Sanat Tarihi Dergisi*, 22(2), 155-172.
- Çelik, A. (2019). “Midyat’ın Ticaret Tarihi ve Ekonomik Gelişimi”. *Ekonomi ve Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 56-72.
- Çelik, S. (2017). “Midyat’ın Tarihsel Haritaları ve Mekansal Gelişimi”. *Harita ve Kadastro Dergisi*, 9(2), 101-115.
- Çelik, Z. (1993). *The Remaking of Istanbul: Portrait of an Ottoman City in the Nineteenth Century*. University of California Press.
- Çevik, S. (2010). *Mardin’de Kültürel Miras ve Sürdürülebilirlik*. *Arkitekt*, 491, 58–63.
- Dalkılıç, N. (2004). *Midyat İlçesindeki Kültürel Zenginliğin Oluşturduğu Geleneksel Mekansal Dizgenin Korunması İçin Bir Yöntem Araştırması*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Dalkılıç, N. (2007). *Midyat: Kültürel Zenginliğin Korunması*. ÇEKÜL.
- Dalkılıç, N., & Aksulu, İ. (2013). *MİDYAT GELENEKSEL KENT DOKUSU VE EVLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME*. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 19(3).
- Demirtaş, M. (2019). “Midyat’ın Kentsel Gelişimi ve Tarihi Dokusu”. *Kültürel Miras Dergisi*, 6(2), 123-145.
- Diril, R. (2022). *Matiate Yeraltı Şehri: Arkeolojik Bir Değerlendirme*. *Mardin Arkeoloji Bülteni*, 4(1), 23–38.
- Donabed, S. (2015). *Reforging a Forgotten History: Iraq and the Assyrians in the Twentieth Century*. Edinburgh University Press.
- Donner, F. M. (1981). *The Early Islamic Conquests*. Princeton University Press.

- Erdem, S. (2021). “Tarihi Kent Merkezlerinde Kentsel Dönüşüm ve Koruma Politikaları”. *Kentsel Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 89-110.
- Erdoğan, A. (2016). Midyat'ta Geleneksel Sokak Dokusunun Korunması Üzerine Bir Değerlendirme. *Mimarlık ve Planlama Dergisi*, 32(2), 45-58.
- Erdoğan, R. (2016). “Midyat'ın Kentsel Morfolojisi ve Tarihi Dokusu”. *Mimarlık ve Şehircilik Dergisi*, 7(1), 89-104.
- Feilden, B. M. (2003). *Conservation of Historic Buildings*. Oxford: Architectural Press.
- Fowden, G. (1999). *Empire to Commonwealth: Consequences of Monotheism in Late Antiquity*. Princeton University Press.
- Gaunt, D. (2006). *Massacres, Resistance, Protectors: Muslim-Christian Relations in Eastern Anatolia during World War I*. Gorgias Press Philadelphia: Gorgias Press.
- Gibb, H. A. R. (1969). *The Arab Conquests in Central Asia*. AMS Press.
- Glancey, J. (2001). *Tate Modern and the Transformation of Bankside*. London: Tate Publishing.
- Griffith, S. H. (2008). *The Church in the Shadow of the Mosque: Christians and Muslims in the World of Islam*. Princeton University Press.
- Gül, M. (2015). “Midyat'ta Dini Yapılar ve Sosyal Hizmetler”. *Anadolu Medeniyetleri Araştırma Dergisi*, 3(2), 78-94.
- Gül, M. (2015). Midyat'ta dini yapılar ve kentsel yaşam. *Kültürel Miras Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 89–104.
- Güler, H. (2020). Midyat Yeraltı Şehri ve Arkeolojik Önemi. *Mardin Arkeoloji Dergisi*, 2(1), 45–61.
- Güler, H. (2022). Matiate'den Midyat'a: Bir Kültürün Derin Katmanları. *ArkeoAtlas*, 5, 12–19.

- Gültekin, A. (2017). “Midyat’ta Taş İşçiliği ve Geleneksel Ev Mimarisi”. *Mimarlık ve Sanat Dergisi*, 4(3), 45-67.
- Günay, R. (2011). *Doğu Anadolu’da Geleneksel Mimari ve Kentleşme*. İstanbul: YEM Yayın.
- Gür, A. (2010) *Tarihî Çevre Koruma ve Türkiye'deki Uygulamaları*. *Mimarlık Dergisi*, 354.
- Halbwachs, M. (1992). *On collective memory*. University of Chicago Press.
- Harvey, D. (2008). *Spaces of Hope*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Harvey, D. (2008). *The Right To The City*. *New Left Review*, 53, 23–40.
- Healey, J. F. (1990). *Aramaic Inscriptions and Documents of the Roman Period*. Oxford University Press.
- Heath, T., Oc, T. ve Tiesdell, S. (1996) *Tarihi Kentsel Mahalleleri Canlandırmak*. Butterworth-Heinemann.
- ICOMOS. (1964). *The Venice Charter: International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites*. https://www.icomos.org/charters/venice_e.pdf
- İnalçık, H. (1973). *The Ottoman Empire: The Classical Age 1300–1600*. Phoenix Press.
- İstanbul Sit Alanları Alan Yönetimi Başkanlığı. (2017). *İstanbul Tarihi Alanlar Alan Yönetimi Planı*.
- Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Random House.
- Jokilehto, J. (1999). *A History of Architectural Conservation*. Oxford: Butterworth-Heinemann.

- Kara, M. (2020). “Midyat’ın Turizm Potansiyeli ve Mekansal Dönüşümü”. *Turizm ve Kültürel Miras Dergisi*, 8(3), 132-149.
- Kaya, E. (2020). *Turizm odaklı dönüşüm süreçlerinde mimari miras: Midyat örneği*. *Turizm ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 73–91.
- Kennedy, H. (2004). *The Prophet and the Age of the Caliphates: The Islamic Near East from the Sixth to the Eleventh Century*. Pearson Education.
- Köksal, A. (2005). *Safranbolu’da Kültürel Değişim ve Mirasın Ticarileşmesi*. *Kültür ve Turizm Dergisi*, 3(2), 45–59.
- Köksal, A. (2005). *Safranbolu’da Turizm ve Kültürel Değişim*. *Kültür ve Turizm Dergisi*, 7(2), 87–104.
- Kuban, D. (1996). *Kent ve Mimarlık Üzerine Yazılar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kuban, D. (2000). *Tarihi Çevre Koruma - Kuram ve Uygulama*. İstanbul: TTK Yayınları.
- Kuban, D. (2000). *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu*. Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Kuban, D. (2007). *Osmanlı Mimarlığı*. YEM Yayınları..
- Kuyucu, T., & Ünsal, Ö. (2010). 'Urban Transformation' as State-led Property Transfer: An Analysis of Two Cases of Urban Renewal in Istanbul. *Urban Studies*, 47(7), 1479–1499.
- Küçük, M. (2015). “Süryani Kültürünün Midyat’taki İzleri”. *Kültürel Miras ve Toplum Dergisi*, 4(3), 34-49.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space* (D. Nicholson-Smith, Trans.). Oxford: Blackwell.
- Logan, J. R., & Molotch, H. L. (1987). *Urban fortunes: The Political Economy Of Place*. University of California Press.

- Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Mardin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2022). *Midyat Yeraltı Şehri Kazı Raporu*. <https://mardin.ktb.gov.tr>
- Masters, B. (2001). *Christians and Jews in the Ottoman Arab World: The Roots of Sectarianism*. Cambridge University Press.
- Millar, F. (1993). *The Roman Near East, 31 BC–AD 337*. Harvard University Press.
- Montgomery, J. (2003). *Cultural Quarters As Mechanisms For Urban Regeneration. Part 1: Conceptualising Cultural Quarters. Planning, Practice & Research*, 18(4), 293–306.
- Morony, M. G. (1984). *Iraq After the Muslim Conquest*. Princeton University Press.
- Nora, P. (1989). “Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire”, *Representations*, 26, 7–24.
- Oktay, M. (2015). *Hristiyanlıkta Yeraltı Mekanlarının Gizli Kullanımı: Anadolu Örnekleri*. *İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 34(2), 105–120.
- Orbaşlı, A. (2008). *Architectural Conservation: Principles and Practice*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Öncü, A. (1997). *The Myth of the "Ideal Home" Travels Across Cultural Borders to Istanbul*. In A. Öncü & P. Weyland (Eds.), *Space, Culture and Power* (pp. 56–71). London: Zed Books.
- Özdemir, A. (2010). *Beyazır'nda Kırsal Mirasın Koruma ve Turizm Aracılığıyla Yaşatılması*. *Planlama Dergisi*, 50(1), 45–57.
- Özdoğan, M. (1999). *Neolitik Dönemde Güneydoğu Anadolu: Kültürlerin Etkileşimi*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Parpola, S. (2001). *Assyrian Royal Inscriptions and Historical Records*. Helsinki: Helsinki University Press.

- Pendlebury, J., Short, M., & While, A. (2009). *Urban World Heritage Sites and the Problem of Authenticity*. *Cities*, 26(6), 349-358.
- Plevoets, B., & Van Cleempoel, K. (2019). *Adaptive Reuse of the Built Heritage: Concepts and Cases of an Emerging Discipline*. New York: Routledge.
- Rapoport, A. (1982). *The Meaning of the Built Environment: A Nonverbal Communication Approach*. Tucson: University of Arizona Press.
- Ripp, M., & Rodwell, D. (2015). *The Historic Urban Landscape Approach to Managing European Historic Cities*. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*.
- Rodwell, D. (2007). *Conservation and Sustainability in Historic Cities*. Blackwell Publishing.
- Rossi, A. (1982). *The Architecture Of The City*. MIT Press.
- Schmid, C. (2008). *Henri Lefebvre's Theory Of The Production Of Space*. In K. Goonewardena et al. (Eds.), *Space, difference, everyday life* (pp. 27–45). Routledge.
- Smith, L. (2006). *Uses of Heritage*. London: Routledge.
- Smith, N. (2002). *New globalism, new urbanism: Gentrification as global urban strategy*. *Antipode*, 34(3), 427–450.
- Soja, E. W. (1996). *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places*. Cambridge, MA: Blackwell.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2022). *Kültürel Miras Alanlarında Koruma ve Kullanım Dengesi Raporu*. Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022). *Midyat Yeraltı Şehri Hakkında Basın Açıklaması*. <https://www.ktb.gov.tr>
- Tekin, S. (2018). “Midyat’ın Geleneksel Mimari Yapıları”. *Mimarlık ve Tasarım Dergisi*, 5(2), 123-139.

- Throsby, D. (2012). *Heritage Economics: A Conceptual Framework*. In *Managing Cultural World Heritage*. UNESCO.
- Tiesdell, S., Oc, T., & Heath, T. (1996). *Revitalizing Historic Urban Quarters*. Butterworth-Heinemann.
- TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi. (2021) *İzmir'in Kentsel Dönüşüm Süreçleri*.
- Tuna, Y., & Yıldırım, M. (2019). *İzmir Tarih Projesi Kapsamında Kemeraltı Bölgesi'nin Yeniden İşlevlendirilmesi*. *İzmir Kent Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 45–67.
- Tuncer, H. (2021). “Tarihi Kent Merkezlerinde Koruma Politikaları: Midyat Örneği”. *Kentsel Dönüşüm ve Koruma Dergisi*, 6(2), 78-93.
- Tuncer, H. (2021). *Midyat'ta Koruma Ve Turizm İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme*. *Mimarlık Kültürü Dergisi*, 14(2), 59–76.
- UNESCO (2011). *Recommendation on the Historic Urban Landscape*. Paris: UNESCO Publishing.
- UNESCO. (2010). *Cultural Heritage Management Guidelines*. UNESCO Publishing.
- UNESCO. (2011). *Recommendation on the Historic Urban Landscape*. <https://whc.unesco.org/en/activities/638>
- UNESCO. (n.d.). *UNESCO Dünya Mirası Merkezi*. <https://whc.unesco.org> adresinden alındı (Erişim Tarihi:05.02.2025)
- Yalçın, E. (2014). *Gentrification as a Process of Urban Transformation: The Case of Hamamönü-Ankara*. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 31(1), 109–124.
- Yavuz, H. (2008). *Tarihi Kent Alanlarında Yenileme: Ankara Hamamönü Örneği*. *İTÜ A|Z*, 5(2), 28–39.
- Yıldırım, H. (2016). “Midyat'ın Sosyokültürel Yapısı ve Etnik Çeşitlilik”. *Kültür ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 89-104.

- Yıldız, A. (2019). Midyat'ın mekansal gelişimi ve imar planı analizleri. *Şehir ve Bölge Planlama Dergisi*, 25(3), 101–120.
- Yıldız, E. (2020). Türkiye'de Koruma Mevzuatının Uygulama Sorunları Üzerine Bir İnceleme. *Planlama*, 30(1), 45–60.
- Yıldız, M. (2020). “Turizm Odaklı Kentsel Dönüşümün Tarihi Doku Üzerindeki Etkisi: Midyat Örneği”, *İdeal Kent*, 11(28), 145–165.
- Yıldız, S. (2018). “Osmanlı Döneminde Midyat'ın Ekonomik Yapısı”. *Ekonomi Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 88-102.
- Yıldız, Z. (2016). *Eskişehir Odunpazarı Evleri Koruma Projesi*. İstanbul: Mimarlık Vakfı Yayınları.
- Yılmaz, H. (2015). *Tarihi Kent Dokularında Koruma Politikaları: Midyat Örneği*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Yılmaz, H. (2018). “Kentsel Dönüşüm ve Tarihi Doku: Midyat Örneği”. *Şehir Planlama ve Araştırma Dergisi*, 5(1), 34-56.
- Yung, E. H. K., & Chan, E. H. W. (2011). *Problem Issues Of Public Participation In Built-Heritage Conservation: Two Controversial Cases In Hong Kong*. *Habitat International*, 35(3), 457–466.
- Yücel, Y. (1991). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Zukin, S. (2010). *Naked city: The Death And Life Of Authentic Urban Places*. Oxford University Press.

Tablo Ve Şekiller

- *Şekil ve tablolar yazar tarafından oluşturuldu (Tunç, H. (2025)).*



11. EKLER:

Ek 1. Anket Formu

Midyat Tarihi Kent Merkezi Yapı Sahipleri Anketi

Sayın Katılımcı, Bu anket, Midyat tarihi kent merkezinde bulunan yapı sahiplerinin, yapılarındaki mekansal ve işlevsel dönüşüme dair görüşlerini anlamaya yöneliktir.

Anketimiz, akademik bir çalışmanın parçası olup, verileriniz sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacak ve gizli tutulacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Bölüm 1: Demografik Bilgiler

1. Yaşınız nedir?

- a) 18-30
- b) 31-45
- c) 46-60
- d) 60 ve üzeri

2. Mesleğiniz nedir?

3. Yapı sahibi olarak kaç yıldır bu mekanda yaşıyor veya işletme faaliyetinde bulunuyorsunuz?

- a) 1-5 yıl
- b) 6-10 yıl
- c) 11-20 yıl
- d) 20 yıl ve üzeri

Bölüm 2: Yapı Sahipliği ve Kullanım Durumu

4. Sahibi olduğunuz yapıyı nasıl edindiniz?

- a) Miras
- b) Satın alma
- c) Devlet tahsisi/kiralama

d) Diğer (Lütfen belirtiniz)

5. Yapınızın tarihsel yaşı hakkında bilginiz var mı?

a) Evet, tahmini yıl: _____

b) Hayır

6. Yapınızın mevcut kullanım amacı nedir?

a) Konut

b) Ticari

c) Turistik/konaklama

d) Boş/atıl durumda

e) Diğer (Lütfen belirtiniz)

7. Geçmişte yapının kullanım amacı farklı mıydı?

a) Evet, eski kullanım amacı: _____

b) Hayır

8. Yapınızda herhangi bir fiziksel değişiklik veya restorasyon yapıldı mı?

a) Evet, hangi yılda: _____

b) Hayır

9. Yapınızda yapılan değişiklikler hangi alanları kapsamaktadır? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

o Cephe

o İç mekan bölümleri

o Çatı/tavan

o Kapı ve pencereler

o Yapının tamamı

o Diğer: _____

10. Yapınızda gerçekleştirilen değişiklikler kim tarafından yapıldı?

- a) Kendim
- b) Belediye veya ilgili kurumlar
- c) Profesyonel mimar/mühendis
- d) Diğer (Lütfen belirtiniz)

11. Yapınızın restorasyon sürecinde herhangi bir kamu veya özel destek aldınız mı?

- a) Evet, hangi kurum/kuruluş: _____
- b) Hayır

Bölüm 4: Kent Kimliği ve Sürdürülebilir Koruma

12. Tarihi yapıların korunması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

- a) Kesinlikle korunmalı
- b) Korunmalı ancak modern kullanım amacına uygun hale getirilmeli
- c) Ekonomik çıkarlar göz önünde bulundurulmalı
- d) Korunması gereksiz

13. Sizce Midyat'taki tarihi yapılar restorasyon projeleriyle doğru şekilde

korunabiliyor mu?

- a) Evet, yeterli düzeyde
- b) Kısmen, eksiklikler var
- c) Hayır, yeterli değil
- d) Fikrim yok

14. Yapınızın gelecekte hangi amaca hizmet etmesini istersiniz?

- a) Mevcut kullanım şeklinde devam etmeli
- b) Turistik bir fonksiyona dönüştürülmeli
- c) Kamu hizmetine açılmalı
- d) Diğer (Lütfen belirtiniz)

15. Sürdürülebilir koruma konusunda eklemek istediğiniz düşünceleriniz var mı?

(Açık uçlu)



Teşekkür ederiz! Katkılarınız Midyat'ın tarihi dokusunun korunmasına yönelik değerli bir kaynak olacaktır.

Ek 2. Etik kurul karar örneği

Evrak Tarih ve Sayısı: 28.04.2025-160214

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL KARAR ÖRNEĞİ

TOPLANTI TARİHİ
21.04.2025

TOPLANTI NO
2025-03

KARAR SAYISI
14

Madde 14- Lisansüstü Eğitim Enstitüsü/Mimarlık/ Mimarlık Anabilim Dalı / Mimari Tasarım Tezli Yüksek Lisans Bölümü Öğrencisi Harun Tunç'un yürütücülüğünü yaptığı "Midyat'ın Tarihi Kent Merkezinde İşlevsel Ve Mekansal Dönüşüm: Geçmişten Günümüze Bir Analiz" Yüksek Lisans Tez Projesi'nin görüşülmesi,

Karar: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü/Mimarlık/ Mimarlık Anabilim Dalı / Mimari Tasarım Tezli Yüksek Lisans Bölümü Öğrencisi Harun Tunç'un yürütücülüğünü yaptığı "Midyat'ın Tarihi Kent Merkezinde İşlevsel Ve Mekansal Dönüşüm: Geçmişten Günümüze Bir Analiz" Yüksek Lisans Tez Projesi ile ilgili olarak İstanbul Kültür Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından yapılan inceleme sonucunda çalışmanın gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel açıdan sakınca bulunmadığına oy birliği ile karar verilmiştir.

Aslı Gibidir

e-imzalıdır

Prof. Dr. Arzu ÖZEN
Etik Kurul Başkanı

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.